วารสารการบริหารท้องถิ่น

Local Administration Journal

ปีที่ 12 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม - ธันวาคม 2562)
Vol. 12 No. 4 (October - December 2019)

ISSN 1906-103X

วารสารการบริหารท้องถิ่น
Local Administration Journal

ปีที่ 12 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม – ธันวาคม 2562) Vol.12 No.4 (October – December 2019) ISSN 1906-103X

เจ้าของ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
โทรศัพท์ 0-4320-3124 โทรสาร 0-4320-3875

วัตถุประสงค์ เพื่อเป็นศูนย์กลางและเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของนักวิชาการ นักวิจัย ผู้บริหาร และนักปฏิบัติ ตลอดจนประชาชนผู้สนใจทั่วไป ทั้งใน และต่างประเทศ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปกครองระดับท้องถิ่นในเชิงบูรณาการ หรือเป็นงานวิจัยในลักษณะสหวิทยาการ อาทิ รัฐประศาสนศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การจัดการ สังคมศาสตร์ หรือสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปกครองในระดับท้องถิ่น วารสารการบริหารท้องถิ่นตีพิมพ์เผยแพร่บทความทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทย

สาขาวิชาที่เผยแพร่ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสังคมศาสตร์

กำหนดออก ปีละ 4 ฉบับ (มกราคม - มีนาคม, เมษายน - มิถุนายน, กรกฎาคม - กันยายน และ ตุลาคม - ธันวาคม)

บรรณาธิการ

ดร. กฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวณาตยา สีหานาม

กองบรรณาธิการ

ศ. ดร. นพ. กระแส ชนะวงศ์	วิทยาลัยบัณฑิตเอเชีย
ศ. ดร. ดิเรก ปัทมศิริวัฒน์	สถาบันบัณฑิตพัฒนศาสตร์
Dr. Charles E. Menifield	University of Missouri
Dr. Gayl D. Ness	University of Michigan
Dr. Judith I. Stallmann	University of Missouri

รายนามที่ปรึกษาประจำวารสาร

ศ. ดร. ดิน ปรัชญพฤทธิ์	นักวิชาการอิสระ
ศ. ดร. ศุภชัย ยาวะประภาษ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศ. นพ. วันชัย วัฒนศัพท์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ. ดร. โกวิทย์ พวงงาม	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รศ. ดร. สมเกียรติ สายธนู	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
รศ. ดร. มาลี กาบมาลา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Prof. Dr. Hirofumi Ando	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Prof. Dr. Richard Pratt	University of Hawaii

- บทความตีพิมพ์ในวารสารนี้ สะท้อนถึงความคิดเห็นของผู้เขียนในแต่ละบทความเท่านั้น กองบรรณาธิการไม่จำเป็นที่จะต้องเห็นด้วยกับความคิดดังกล่าว
- บทความที่ส่งมาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารการบริหารท้องถิ่นจะได้รับการกลั่นกรองแบบ double-blind จากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน

ติดต่อ กองบรรณาธิการ วารสารการบริหารท้องถิ่น

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
เลขที่ 123 อาคารวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น ตำบลในเมือง
อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40002
โทรศัพท์ 0-4320-3124 ต่อ 319 โทรสาร 0-4320-3875 มือถือ 083 327 0101
E-mail: cola.laj@gmail.com
Website: https://www.tci-thaijo.org/index.php/colakkujournals/

พิมพ์ที่: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น
123 ถนนมิตรภาพ ตำบลในเมือง
อำเภอเมืองขอนแก่น
จังหวัดขอนแก่น 40002
โทรศัพท์ 0-4320-2100 มือถือ 099 465 5115
E-mail: kkuprinting@hotmail.com

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาบทความ (Peer Reviewers)
ที่เผยแพร่ในวารสารการบริหารท้องถิ่น

ศ. ดร. กาญจนา เงารังษี	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ดร. กาญจนา บุญยัง	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผศ. ดร. กิตติศักดิ์ แสงทอง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
ดร. กัลยา แซ่อั้ง	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ดร. กฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ. ดร. กตัญญู แก้วหานาม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ดร. จิระพงศ์ เรืองกุน	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
ดร. จักรชัย สื่อประเสริฐสิทธิ์	มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร. จันทรา ธนะวัฒนาวงศ์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผศ. ดร. ชนิษฎา ชูสุข	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร. ไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ดร. ฌาณ เรืองธรรมสิงห์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร. ณรุจน์ วศินปิยมงคล	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ดร. ดารุณี พุ่มแก้ว	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผศ. ดร. ดลฤทัย โกวรรธนะกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ. ดร. ไตรรงค์ สวัสดิกุล	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผศ. ดร. ธนศักดิ์ สายจำปา	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รศ. ธีรชัย บุญมาธรรม	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รศ. ดร. ธัชเฉลิม สุทธิพงษ์ประชา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ดร. นคร เสรีรักษ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร. ประชาสรรค์ แสนภักดี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร. ประเทือง ม่วงอ่อน	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
รศ. ดร. ปาริชา มารี เคน	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ผศ. ดร. ปิ่นกนก วงศ์ปิ่นเพ็ชร์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
ดร. ผกาวดี พรรณจิตวณา	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รศ. ดร. เพ็ญณี แนรอท	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ. ดร. ยุภาพร ยุภาส	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผศ. ดร. วินัย ผลเจริญ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ดร. วิมลสิริ แสงกรด	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ. ดร. วิษณุ สุมิตสวรรค์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร. ศิริศักดิ์ เหล่าจันขาม	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ. ดร. ศิวัช ศรีโภคางกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ. ดร. สกล บุญสิน	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
ดร. สิริภาพรรณ ลี้ภัยเจริญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รศ. ดร. สุวรี ฤกษ์จารี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ. ดร. สมเกียรติ สายธนู	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ดร. อจิรภาส์ เพียรขุนทด	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ. ดร. อลงกรณ์ อรรคแสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผศ. ดร. โอฬาร ถิ่นบางเตียว	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผศ. ดร. อรทัย เลียงจินดาถาวร	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รศ. ดร. อัชกรรณ์ วงศ์ปรีดี	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รศ. ดร. อรรณพ พงษ์วาท	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทบรรณาธิการ

วารสารการบริหารท้องถิ่น ปีที่ 12 ฉบับ 4 ประกอบด้วยบทความทั้งสิ้น 11 บทความ จำแนกเป็นบทความวิจัย 8 บทความ บทความวิชาการ 2 บทความ และบทปริทัศน์หนังสืออีก 1 บทความ ดังต่อไปนี้

บทความแรกเป็นบทความวิจัย เรื่อง “ซารีกัตมาตี กองทุนสวัสดิการชุมชนบ้านละหาร : นวัตกรรมทางสังคมชายแดนใต้” จิรัชยา เจียวก๊ก, สวัสดิ์ ไหลภาภรณ์, อับดุลคอลิก อัรรอฮีมีย์, และจุฑารัตน์ แสงทอง จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มุ่งศึกษารูปแบบและการจัดการของกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตี บ้านละหาร อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ที่ใช้การจัดการแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นฐาน

บทความที่สองเป็นบทความวิจัย เรื่อง “การศึกษาความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น กับการอนุรักษ์และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน เขตอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก” เขียนโดย โชติ บดีรัฐ, สุพัตรา เจริญภักดี บดีรัฐ, ยุวดี พ่วงรอด, และรสสุคนธ์ ประดิษฐ์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม บทความนี้ศึกษาแนวทางการจัดการความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่นและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน

บทความที่สามเป็นบทความวิจัย เรื่อง “การจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่” สมศักดิ์ พรหมแก้ว และศุภวัฒนากร วงค์ธนวสุ จากมหาวิทยาลัยขอนแก่น ศึกษาการจัดการและปัจจัยหลักของความสำเร็จในการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น

บทความที่สี่เป็นบทความวิจัย เรื่อง “การจัดการความรู้เพื่อการลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของชุมชนต้นแบบบ้านสันกว๊าน จังหวัดพะเยา” ลออ มหาวรรณศรี จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลแม่ใสและชณิตา ประดิษฐ์สถาพร จากมหาวิทยาลัยพะเยา ถอดบทเรียนการดำเนินการป้องกันและควบคุมโรคจากการดื่มแอลกอฮอล์จากนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข บุคลากรสาธารณสุขและประชาชน ในชุมชนต้นแบบบ้านสันกว๊าน ตำบลบ้านตุ่น อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา

บทความที่ห้าเป็นบทความวิจัย เรื่อง “แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของชุมชนพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย ตำบลหนองกินเพล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี” เขียนโดยเอกราช บุญเริง จากมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี บทความนี้มุ่งศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพภูมิอากาศ ปัญหา และผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของชุมชนพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย

บทความที่หกเป็นบทความวิจัย เรื่อง “แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์” เศรษฐวัฒน์ โชควรกุล และวิกานดา ชัยรัตน์ จากมหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา พร้อมด้วยสุภัทริภา ขันทจร จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน ได้ศึกษาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ และเพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ ในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์

บทความที่เจ็ดเป็นบทความวิจัย เรื่อง “ส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูล เขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี” เขียนโดย อัยรดา พรเจริญ พิศมัย บุญประดับ พนิดา กัลยาพันธ์ วิลาสินี ทานนท์ จากคณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี บทความนี้มุ่งศึกษาถึงส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการความรู้และเปรียบเทียบการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี และได้เสนอแนวทางการบริหารจัดการความรู้ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

บทความที่แปดเป็นบทความวิจัย เรื่อง “อิทธิพลของการกระจายอำนาจต่อขีดระดับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม” เขียนโดยปรางกวี บุญช่วย จากวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น บทความนี้มุ่งศึกษาว่าการกระจายอำนาจมีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างไร โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิของกลุ่มตัวอย่าง 70 ประเทศทั่วโลก

บทความที่เก้าเป็นบทความวิชาการ เรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่นของประเทศจีน” เขียนโดย นรชาติ วัง สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง บทความนี้ศึกษากลไกการบริหารกิจการสาธารณะและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลท้องถิ่นระดับต่าง ๆ ในมณฑลยูนนานกับรัฐบาลจีน

บทความที่สิบเป็นบทความวิชาการ เรื่อง “การตั้งฐานทัพของสหรัฐฯในอัฟกานิสถานหลังเหตุการณ์ 9/11 กับความพยายามในการป้อมปรามภัยคุกคามจากอาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถาน” อับดุลเลาะ ยูโซะ กรองวิภา สมณาศักดิ์ และณภัทร รัตนมา จากคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ใช้ทฤษฎีการป้อมปราม (Deterrence Theory) เป็นฐานคิดในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์การเมืองระหว่างปากีสถาน อัฟกานิสถาน และสหรัฐอเมริกา

บทความที่สิบเอ็ดเป็นบทปริทัศน์หนังสือเรื่อง “มาคิอาเวลลี การเมืองไทยของเจ้าผู้ปกครอง” ของกานต์ บุณยะกาญจน เขียนบทปริทัศน์โดย จาฏพัจน์ สังข์ศิริ และ สุริยะ หาญพิชัย จาก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

กองบรรณาธิการของวารสารการบริหารท้องถิ่นหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้อ่านจะได้รับสาระประโยชน์ข้อความรู้ใหม่ และมุมมองที่หลากหลายจากวารสารการบริหารท้องถิ่นฉบับนี้ เราจะพบกันอีกครั้งในฉบับถัดไป

กฤชวรรธน์ โล่ห์วัชรินทร์
บรรณาธิการ

สารบัญ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ ก

บทบรรณาธิการ ข–ค

ชารีกัตมาตี กองทุนสวัสดิการชุมชนบ้านละหาร: นวัตกรรมทางสังคมชายแดนใต้ 531 – 547
จิรัชยา เจียวก๊ก, สวัสดิ์ ไหลภาภรณ์, อับดุลคอลิก อัรรอฮีมีย์ และจุฑารัตน์ แสงทอง

การศึกษาความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น กับการอนุรักษ์และการบริหารจัดการทรัพยากร 548 – 563
ธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน เขตอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก
โชติ บดีรัฐ สุพัตรา เจริญภักดี บดีรัฐ ยุวดี พ่วงรอด และรสสุคนธ์ ประดิษฐ์

การจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ 564 – 579
สมศักดิ์ พรหมแก้ว และ ศุภวัฒนากร วงค์ธนวสุ

การจัดการความรู้เพื่อการลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของชุมชนต้นแบบบ้านสันกว๊าน จังหวัดพะเยา 580 – 594
ลออ มหาวรรณศรี และ ชณิตา ประดิษฐ์สถาพร

แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของชุมชนพื้นที่ 595 – 614
เสี่ยงอุทกภัย ตำบลหนองกินเพล อำเภอวารินชำราบจังหวัดอุบลราชธานี
เอกราช บุญเริง

แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่พื้นที่กลุ่มจังหวัด 615 – 631
นครชัยบุรินทร์
เศรษฐวัฒน์ โชควรกุล วิกานดา ชัยรัตน์ และ สุภัทริภา ขันทจร

ส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูล 632 – 648
เขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
อัยรดา พรเจริญ พิศมัย บุญประดับ พนิดา กัลยาพันธ์ และ วิลาสินี ทานนท์

อิทธิพลของการกระจายอำนาจต่อขีดระดับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม 649 – 664
ปรางกวี บุญช่วย

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่นของประเทศจีน: กรณีศึกษามณฑลยูนนาน 665 – 681
นรชาติ วัง

การตั้งฐานทัพของสหรัฐฯในอัฟกานิสถานหลังเหตุการณ์ 9/11 กับความพยายามในการป้อมปรามภัย 682 – 697
คุกคามจากอาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถาน
อับดุลเลาะ ยูโซะ กรองวิภา สมณาศักดิ์ และ ณภัทร รัตนมา

บทปริทัศน์หนังสือ มาคิอาเวลลี การเมืองไทยของเจ้าผู้ปกครอง 698 – 705
จาฏุพัจน์ สังข์ศิริ และ สุริยะ หาญพิชัย

The "Syarikat Mati (Death Society)" Welfare Fund of Ban Lahan Community: A Southern Border Social Innovation

Jirachaya Jeawkok
Sawat Laipaporn
Abdulkhaliq Arrahimee
Lecturer in Department of Social Development, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Prince of Songkla University, Pattani Campus
Jutarat Saengtong
Lecturer in Department of Social Work, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Prince of Songkla University, Pattani Campus
Correspondent Author: jirachaya.j@psu.ac.th

Received: July 2, 2019 **Revised**: December 2, 2019 **Accepted**: December 16, 2019

Abstract

The objective of this research was to study the model and management of Sarikat Mati Welfare Fund of Ban Lahan in Saiburi District, Pattani Province. The authors employed a qualitative research methodology and collected data from 13 members of the fund who played important roles in driving the welfare via group interviews and observation methods. Data were analyzed for descriptive statistics and content analysis.

The findings indicated that the Syarikat Mati (Death Society) welfare fund of the Ban Lahan community have two forms. First, the Old Form, which managed by the Fund Committee and focused on welfare payments following a death of community members. Second, the New Form, which provides not only death welfare payments but also potential development welfare, and uses participatory management of people in the community, from problem finding, activity planning, investment, operation, monitoring, and evaluation. The Sari Guatamati Welfare Fund, therefore, has been developed and widely accepted, as it responds to social problems and needs. This has resulted in societal changes that connect and integrate the people and the communities based on the Islamic culture.

Keywords: Syarikat Mati, Community welfare, Social Innovation and Southern Border Communities

“ซารีกัตมาตี” กองทุนสวัสดิการชุมชนบ้านละหาร: นวัตกรรมทางสังคมชายแดนใต้

จิรัชยา เจียวก๊ก
สวัสดิ์ ไหลภาภรณ์
อับดุลคอลิก อัรรอฮีมีย์
อาจารย์ประจำสาขาวิชาพัฒนาสังคม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
จุฑารัตน์ แสงทอง
อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
ผู้จัดทำบทความต้นฉบับ : jirachaya.j@psu.ac.th

ได้รับบทความ: 2 กรกฎาคม 2562 **ปรับปรุงแก้ไข:** 2 ธันวาคม 2562 **ตอบรับตีพิมพ์:** 16 ธันวาคม 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและการจัดการของกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตี บ้านละหาร อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ซึ่งการศึกษาครั้งนี้เป็นดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ จากผู้ให้ข้อมูลที่เป็นสมาชิกกองทุนและมีบทบาทหน้าที่ในการขับเคลื่อนสวัสดิการของกองทุน จำนวน 13 คน ใช้การสัมภาษณ์ สนทนากลุ่ม และวิธีการสังเกตรอบด้าน มีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีของชุมชนบ้านละหาร 2 รูปแบบ ได้แก่ (1) รูปแบบเก่า ที่บริหารจัดการโดยคณะกรรมการกองทุนฯ ที่เน้นการเสียชีวิตของสมาชิกในชุมชน และ (2) รูปแบบใหม่ ที่บริหารจัดการโดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชน ที่มีสวัสดิการทั้งการเสียชีวิตของสมาชิกในชุมชน และการพัฒนาศักยภาพชุมชน โดยใช้การจัดการแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ตั้งแต่การค้นหาปัญหา การวางแผนดำเนินกิจกรรม การลงทุนและการปฏิบัติงาน รวมถึงการติดตามและประเมินผลงาน กองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีจึงมีการพัฒนาเป็นที่ยอมรับและตอบสนองต่อปัญหาทางสังคมตรงตามความต้องการของสังคม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เชื่อมโยงและบูรณาการให้เกิดความสมดุลของคนและชุมชนที่เกิดจากวัฒนธรรมของอิสลาม

คำสำคัญ : ซารีกัตมาตี สวัสดิการชุมชน นวัตกรรมเพื่อสังคม ชุมชนชายแดนใต้

บทนำ

สวัสดิการสังคมไทยเป็นเรื่องของการสร้างความเป็นธรรมให้กับคนในหมู่มากที่ยังคงถูกเอารัดเอเปรียบจากคนกลุ่มใหญ่ที่มีความพร้อมการดำเนินชีวิต ดังนั้น สวัสดิการสังคม (Social Welfare) จึงหมายถึง ระบบการจัดบริการทางสังคมให้กับประชาชนอย่างทั่วถึง ผ่านการใช้มาตรการในการป้องกัน การแก้ไขปัญหา การพัฒนาและการส่งเสริมความมั่นคงทางสังคม โดยการมีระบบสวัสดิการสังคม 4 เสาหลัก คือ เสาการบริการทางสังคม เสาการประกันทางสังคม เสาการช่วยเหลือทางสังคม และเสาการส่งเสริมการสร้างหุ่นส่วนทางสังคม เพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐานของประชาชนเพื่อนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน แต่ส่วนใหญ่แล้วการกำหนดสวัสดิการที่ปกป้องคนทั่วไปก็ไม่สามารถเกิดความทั่วถึงกับประชาชนหมู่มาก ดังนั้น การจัดสวัสดิการจึงมีความจำเป็นต้องจัดสร้างสวัสดิการที่มีความเฉพาะลงไปนั้นคือ “สวัสดิการชุมชน” การจัดสวัสดิการชุมชนเป็นแนวคิดหนึ่งที่เน้นให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมที่จะวางรากฐานที่จะพัฒนาสังคมและชุมชนให้เข้มแข็ง มีระบบ มีการจัดการที่ดีในทุกระดับ โดยให้ชุมชนและประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและเน้นให้ความสำคัญในบริบทของความยากจน ความมั่นคงของมนุษย์ ทุนทางสังคมและชุมชน การมีส่วนร่วม สวัสดิการสังคมและชุมชน (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2559) โดยมีแนวคิดพื้นฐานจาก การออมทรัพย์ การผลิต ความเชื่อจิตวิญญาณ ความศรัทธา และมีเงื่อนไขความสำเร็จจากการนำ ความคิดใน 3 ส่วน ได้แก่ ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนและส่วนที่อยู่ในชุมชน นอกจากนั้นการนำทางจิตวิญญาณของผู้นำที่มีความคิด อุดมการณ์และวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน จะสามารถทำให้ทุกคนเห็นประโยชน์ร่วมกันเป็นการกำหนดเป้าหมายที่แน่นอน ทุกคนจะต้องไปให้ถึงและมีภารกิจรูปธรรมที่เด่นชัด ปฏิบัติได้เพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนด พร้อมกันนี้จะต้องมีความเชื่อมั่นและไว้วางใจต่อกัน สุดท้าย จะต้องมีปัจจัยร้อยรัด อารมณ์ร่วม หรือความต้องการร่วมกัน (ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ, 2546)

รากฐานของกระบวนการพัฒนาในทุกมิติ อิสลามให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อเรื่องสวัสดิการของตนเองและผู้อื่น การมีกองทุนในชุมชนถือเป็นความโปรดปรานที่มนุษย์พึงได้รับจากพระองค์อัลลอฮฺ (ซ.บ.) อีกทางหนึ่งอิสลามถือว่าการดูแลรักษาสุขภาวะนั้นเป็นหน้าที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกคนและให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการจัดการศพ ดังที่ท่านนบี ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม กล่าวไว้ว่า « أَسْرِعُوا بِالْجِنَازَةِ» [البخاري برقم 1315، مسلم برقم 2229] ความว่า “ท่านทั้งหลายจงรีบจัดการกับศพให้รวดเร็ว” (อัล-บุคอรีย์ 1315, มุสลิม 2229) หลักการนี้ได้ถูกจารึกมาพร้อมกับอิสลามและเป็นส่วนหนึ่งของระบบสังคมอิสลามที่มีมาตั้งแต่ 1,400 กว่าปีมาแล้ว (อับดุลรอซีด เจะมะ, 2542: 73) จะเห็นว่า อิสลามได้ให้ความสำคัญกับการจัดสวัสดิการให้การสนับสนุนช่วยเหลือครอบครัวที่ยากจนและด้อยโอกาส อย่างไรก็ตามการมอบสวัสดิการและสังคมสงเคราะห์ที่ดีให้กับสังคมไม่ได้เป็นหน้าที่เฉพาะของรัฐบาลฝ่ายเดียวเท่านั้น หากเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่ต้องช่วยสังคมตามกำลังความสามารถที่มีอยู่ ทั้งกำลังใจ กำลังกาย หรือกำลังทรัพย์และอื่น ๆ โดยในอัลกุรอานมีกฎหมายทางสังคมที่เสริมสร้างสังคมให้รักใคร่ จุนเจือ และค้ำจุนซึ่งกันและกัน ราวกับว่าเป็นครอบครัวเดียวกัน

สำหรับชุมชนมลายูมุสลิมสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้มีการจัดให้มีระบบสวัสดิการชุมชนในรูปแบบที่หลากหลาย โดยเฉพาะในเรื่องกองทุนช่วยเหลือการจัดการศพของ แต่ละชุมชนจะมีวัฒนธรรมที่ เหมือนกันคือเมื่อมีสมาชิกในชุมชนเสียชีวิต ประชาชนในหมู่บ้านจะทำการนาวัต (การเยี่ยมเยียนครอบครัวของผู้เสียชีวิต) และ

จะนำเงินสดหรือข้าวของไปบริจาคเพื่อใช้จ่ายในการจัดการศพ การตายอย่างกะทันหันของครอบครัว ที่ไม่มีเงินสำรองเตรียมไว้จึงต้องไปพึ่งคนรวยในชุมชน โดยการนำที่ดินที่มีอยู่ไปขายหรือจำนองในราคาที่ถูกกว่าราคา ปกติ ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหาสุขภาวะด้านจิตใจของครอบครัวผู้เสียชีวิตที่ต้องเสียคนรักในครอบครัว และต้องมาคิดหนัก ในเรื่องของการหาเงินมาใช้จ่ายจัดการศพในเวลาเดียวกัน เพราะในศาสนาอิสลามส่งเสริมให้มีการจัดการทันทีที่มีการเสียชีวิต จากเหตุผลดังกล่าวจึงมีการเสนอจัดให้มีกองทุนสวัสดิการช่วยเหลือจัดการศพ (ซารีกัตมาตี) ขึ้นมา ประชาชนในหมู่บ้านทุกคนจะได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือครอบครัวที่เสียชีวิต โดยมีการเก็บเงินนาวัต (เงิน ช่วยเหลือเพื่อจัดการศพ) ที่เป็นระบบ และมีการมอบให้กับครอบครัวเพื่อใช้ในการจัดการศพที่จำเป็น การจัดตั้ง กองทุนสวัสดิการชุมชน (ซารีกัตมาตี) ขึ้นมานั้นเพื่อเป็นหลักประกันความมั่นคงในชีวิตบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง การช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน เป็นการบริหารจัดการ “นาวัต” ให้เป็นระบบมากขึ้น จึงถือได้ว่าเป็นกองทุนที่เกิดจากการก่อตั้งของคนในชุมชนที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับภาครัฐ รูปแบบการบริหารจัดการกองทุนก็จะมีความแตกต่างกันไป ตลอดจนมีการเรียกชื่อกองทุนที่แตกต่างกันด้วยเช่นกัน เช่น กองทุนซารีกัตมาตี กองทุนเงินนาวัต กองทุนมือนิงฆัลดุนยา เป็นต้น (ระพีพรรณ คำหอม, 2545) ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะอธิบายซารีกัตมาตี สำหรับคนในชุมชนชายแดนใต้ในชุมชนชายแดนใต้ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์การจัดสวัสดิการชุมชนให้กับคนในชุมชนชายแดนใต้ที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะ ในประเด็นรูปแบบและการจัดการของกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตี บ้านละหาร หมู่ที่ 5 อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ที่เป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นในเรื่องของความร่วมมือ และมีส่วนร่วมในการกำหนดสร้างสวัสดิการที่ตอบโจทย์ความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างเป็นธรรม และเกิดประโยชน์ต่อสมาชิก กองทุนสวัสดิการที่สร้างขึ้นเพื่อการช่วยเหลือกันเองในด้านการจัดการศพเมื่อเกิดความสูญเสียนั้นมีเกือบทุกพื้นที่ที่ไม่ใช่พื้นที่ชายแดนใต้ แต่ถ้าจะเป็นไปในลักษณะของการจัดการศพรูปแบบซารีกัตมาตีที่มีความเป็นเอกลักษณ์และความเฉพาะภายใต้บริบทของศาสนาอิสลามเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงถือได้ว่าเป็นเสน่ห์ในความเฉพาะของการจัดสวัสดิการรูปแบบนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบและการจัดการของกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตี บ้านละหาร หมู่ที่ 5 อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

ประโยชน์ของการวิจัย

ผลการศึกษาของวิจัยเรื่องซารีกัตมาตี: นวัตกรรมกองทุนสวัสดิการชุมชนบ้านละหารเพื่อสังคมชายแดนใต้ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบสวัสดิการชุมชนที่เพิ่มขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการกองทุนภายใต้สมาชิกของกองทุนสวัสดิการ เพื่อสร้างความยั่งยืนในกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีต่อไป

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการจัดสวัสดิการชุมชน

หัวใจของการจัดสวัสดิการชุมชนคือการพึ่งตนเองช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ให้อย่างมีคุณค่ารับอย่างมีศักดิ์ศรี การจัดสวัสดิการตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเคารพและอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างเห็นคุณค่าของศาสนา ภูมิปัญญา

วัฒนธรรมท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมในทุกระดับทิศทางและแนวทางของกระบวนการชุมชนควรดำเนินการภายใต้หลักการดังนี้ 1) มุ่งเน้นให้เกิด"ชุมชนสวัสดิการ"คือ หนึ่งชุมชน (หมู่บ้าน ตำบล) เป็นฐานในการจัดสวัสดิการควรเลือกตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย จัดสวัสดิการสำหรับทุกกลุ่มเป้าหมายในชุมชนใช้ประเด็นงานพัฒนาต่อเนื่อง หลักธรรมคำสอนผู้นำศาสนา ทุนทางสังคม ทุนทางปัญญาและทุนธรรมชาติในชุมชนเป็นเครื่องมือการจัดสวัสดิการ 2) ใช้ทุนภายในชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรการเงินชุมชนเป็นตัวเชื่อมโยงการจัดสวัสดิการทำให้เกิดกองทุนสวัสดิการอย่างหลากหลายบูรณาการกองทุนต่าง ๆ ภายในชุมชนมาจัดสวัสดิการร่วมกัน 3) การจัดทำข้อมูลองค์ความรู้สวัสดิการชุมชนค้นหาและสร้างต้นแบบ “ชุมชนสวัสดิการ” การศึกษาวิจัยควบคู่กับการค้นนวัตกรรมสวัสดิการชุมชนประชาสัมพันธ์เผยแพร่ขยายการเรียนรู้การจัดสวัสดิการ โดยชุมชนสู่กระบวนการชุมชนและสู่สาธารณะ 4) การจัดทำแผนสวัสดิการชุมชนทุกระดับในกระบวนการจัดทำแผนเป็นเครื่องมือในการจัดทำแผนสวัสดิการชุมชนการจัดการเรียนรู้การจัดสวัสดิการชุมชนระหว่างชุมชนด้วยกันเองและเรียนรู้ร่วมกับหน่วยงานภาคีเพื่อนำไปสู่การทำงานร่วมกัน 5) ศึกษากฎหมายและระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสวัสดิการสังคมให้มีที่ปรึกษากฎหมายมาช่วยสร้างความเข้าใจกฎหมายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการเสนอกฎหมายปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมการจัดสวัสดิการโดยชุมชน (สถาบันพัฒนาองค์กรเอกชน (2547) อ้างถึงใน อัญมณีบูรณาการนนท์ และคณะ,2548: 30-31)

การมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการให้ความร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผล และร่วมรับผิดชอบด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นของบุคคลหรือของกลุ่มทั้งนี้เพื่อให้เกิดการดาเนินงาน เกิดการพัฒนาและเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน ส่งผลให้การดาเนินงานหรือการ ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามแผนงานหรือโครงการเกิดประสิทธิผล หรือคือการที่ประชาชนหรือกลุ่มบุคคลได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ตัดสินใจช่วยปฏิบัติการเข้ามาร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนของตนร่วมกันกระทาในสิ่งที่ลงความเห็นร่วมกันตามความต้องการของชุมชน และสิ่งที่ช่วยกันทำต้องเป็นสิ่งจาเป็น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจกำหนดปัญหาความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง เป็นการเสริมสร้างพลังให้แก่ประชาชนในชุมชน/กลุ่ม /องค์กรที่ตั้งขึ้นในชุมชน

วิธีการวิจัย

งานวิจัย เรื่อง “ซารีกัตมาตี: นวัตกรรมกองทุนสวัสดิการชุมชนบ้านละหารเพื่อสังคมชายแดนใต้” ผ่านการพิจารณาจากคณะกรรมการด้านจริยธรรม เลขที่ psu.pn.2-049/60 ซึ่งงานวิจัยนี้เป็นการศึกษา วิจัยเชิงคุณภาพ โดยมุ่งศึกษารูปแบบการและจัดการของกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตี บ้านละหาร หมู่ที่ 5 อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานีตามบริบทของพื้นที่ชายแดนใต้ และการพัฒนาชุมชนบนพื้นฐานศาสนาอิสลาม โดยมีขอบเขตการศึกษาเฉพาะชุมชนบ้านละหาร หมู่ที่ 5 อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี เป็นระยะเวลา 2 ปีในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม ด้วยวิธีการสังเกต (Observation) และการสัมภาษณ์ (Interview) ประกอบกับการศึกษาเอกสาร (Documentary Analysis) ซึ่งมีรายละเอียดดำเนินการวิจัยดังนี้

ผู้ให้ข้อมูล

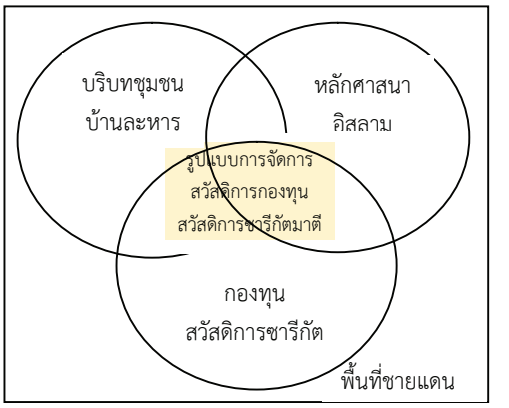
ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ สมาชิกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตี (การจัดการศพ) ของชุมชนบ้านละหาร หมู่ที่ 5 ตำบลสายบุรี อำเภสายบุรี จังหวัดปัตตานี โดยมีคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลจากสมาชิกกองทุนที่มีบทบาทหน้าที่ในการขับเคลื่อนสวัสดิการของกองทุน จำนวน 13 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม ผู้นำศาสนา และคนในชุมชนชายแดนใต้ (ข้อมูลอิ่มตัว) มีเกณฑ์การคัดเลือกสมาชิกดังนี้ ผู้ให้ข้อมูลต้องเป็นสมาชิกกองทุนอย่างน้อย 4-5 ปี นับตั้งวันแรกของการสมัครจนถึงปัจจุบันของการให้ข้อมูล เป็นผู้ที่เต็มใจให้ข้อมูลอย่างรอบด้าน และผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมของกองทุนอย่างสม่ำเสมอ และทั้งหมดจะต้องเป็นชาวบ้านในชุมชนบ้านละหาร หมู่ที่ 5

เครื่องมือ

1. การสังเกตอย่างมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม มีแนวทางในการสังเกตคือ กำหนดวัตถุประสงค์ในการสังเกตไว้ล่วงหน้า เมื่อเข้าสู่พื้นที่ในการศึกษา ผู้วิจัยจึงสังเกตบริบทสภาพทั่วไปของพื้นที่ และเฝ้าสังเกตพฤติกรรมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยด้วย

2. การสัมภาษณ์ จะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตามแนวคำถามในการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น รวมถึงข้อคำถามที่อาจจะเกิดขึ้นในระหว่างการสังเกต โดยเลือกสัมภาษณ์ผู้รู้หรือผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ ด้วยวิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) แนวคำถามในการสัมภาษณ์จะใช้เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล แต่ทั้งนี้ก็อาจมีการปรับแนวทางการสัมภาษณ์ตามบริบทของเหตุการณ์ในภาคสนามด้วย

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์มาตรวจสอบ ความสมบูรณ์ถูกต้องของข้อมูลโดยวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการศึกษา ด้วยวิธีวิเคราะห์เชิงพรรณนา ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสังเคราะห์และแยกเป็นประเด็นตามเนื้อหา (สุภางค์ จันทวานิช, 2554)

ผลการวิจัย

สวัสดิการชุมชนของแต่ละพื้นที่จะมีความเหมือนและความแตกต่างนั้นขึ้นอยู่กับทุนทางสังคม หรือต้นทุนของชุมชนเหล่านั้น ด้วยปัจจัยทางด้านทรัพยากรที่มีความแตกต่างกันจึงมีผลสืบเนื่องต่อการจัดการ

สวัสดิการชุมชนไม่เหมือนกัน พื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ก็เป็นพื้นที่ภาคใต้ตอนล่างที่มีสวัสดิการชุมชนที่แตกต่างกันในแต่ละชุมชน แต่ความโดดเด่นและความยั่งยืนของสวัสดิการต่าง ๆ นั้นก็ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการของสมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ชุมชนบ้านละหารเป็นอีกหนึ่งชุมชนที่มีการสร้างสวัสดิการชุมชนที่ใช้ชื่อว่า “ซารีกัตมาตี”

กองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีของชุมชนบ้านละหารเป็นกองทุนหนึ่งที่ประชาชนรวมกลุ่มพูดคุย ประชุมหารือกับสมาชิกในชุมชน เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2560 เกิดขึ้นด้วยความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้านสืบเนื่องจากการเสียชีวิตของสมาชิกในชุมชนที่มีฐานะยากจน ในการจัดการศพต้องใช้ค่าใช้จ่ายมากพอสมควร แต่สำหรับครอบครัวที่ยากจนเมื่อสมาชิกเสียชีวิตบางรายต้องนำทรัพย์สิน ไปจำนำ จำนอง หรือยืมเงินจากที่อื่น ๆ เพื่อให้ได้เงินมาจัดการศพ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาของงานวิจัยครั้งนี้จึงสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. การจัดการ (ตั้ง) กองทุนสวัสดิการของชุมชนบ้านละหาร หมู่ที่ 5 อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลทำการสัมภาษณ์คณะกรรมการกองทุนฯ พบว่า กองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีของชุมชนบ้านละหาร เริ่มมีการก่อตั้งเมื่อวันที่ 17 มกราคม 2556 โดยผู้ริเริ่มคิดค้น คือ นายเจะสมาแอ เจะเลาะ โดยแรกเริ่มจากพูดคุยถามความคิดเห็นของประชาชนในชุมชนที่เป็นแกนนำและชาวบ้านทั้ง 3 มัสยิด คือ มัสยิดบูกายามู มัสยิดกอแล และมัสยิดบลีกู ในการจัดตั้งกองทุนฯ ในจัดตั้งกองทุนฯ สืบเนื่องจากเมื่อมีการเสียชีวิตของสมาชิกในชุมชนผู้ที่มีฐานะยากจน เวลาเสียชีวิตกะทันหันก็ไม่มีเงินสำรองใช้จ่ายทางครอบครัวต้องไปยืมคนอื่น ๆ หรือ ต้องนำทรัพย์สินที่มีอยู่ไปจำนำ จำนอง หรือขายในราคาที่ต่ำกว่ามาตรฐานเพื่อเตรียมเงินก้อนหนึ่งมาใช้จ่ายในการจัดการศพ กระบวนการก่อเกินหรือการมีขึ้นของกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีบ้านละหาร เริ่มจากการพูดคุยกับสมาชิกในชุมชนผ่าน 3 มัสยิด เพื่อหาทางออกในการช่วยเหลือคนยากจนที่เสียชีวิตและไม่มีเงิน ใช้จ่ายในการจัดการศพว่าควรหาทางออกโดยการจัดตั้งกองทุนฯ นอกจากนั้นเป็นการ บูรณาการ จากหลักการศาสนาอิสลามว่าด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้

> *“...เพื่อความสะดวกให้แก่คนในชุมชนที่เป็นสมาชิก เมื่อมีผู้เสียชีวิต สมาชิกจะได้ไม่ต้องลำบากหาเงิน เมื่อมีผู้เสียชีวิตกะทันหัน สมาชิกก็สามารถนำเงินจากการเป็นสมาชิกในกองทุนไปใช้ในการจักการศพได้ รวดเร็ว ไม่ต้องกังวง หาเงิน ยืมเงินผู้อื่น...”(เจะสมาแอ เจะเลาะ,18 พฤศจิกายน 2560)*

ความคิดเห็นเกี่ยวกับ กองทุนซารีกัตมาตีเพื่อการจัดการศพสำหรับคนในชุมชนชายแดนใต้ไปในทางเดียวกับ อานูวี เจะแม (สัมภาษณ์ 25 พฤศจิกายน 2560) ที่กล่าวว่า

> *“...ซารีกัตมาตีชุมชนเราสร้างเพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้ คนยากจนละง่ายๆ เพื่อเสริมเงินให้ญาติของผู้เสียชีวิต ที่นอกจากจะทำศพแล้วก็ สามารถมีเงินไปทำอย่างอื่นได้อีก...”*

การดำเนินการจะเกิดขึ้นเมื่อทางคณะกรรมได้รับแจ้งว่า สมาชิกในกองทุนเสียชีวิต ทางคณะกรรมการก็มีการประสานงานไปยังผู้ถือเงินกองกลาง และไปรับเงินหรือผู้ถือเงินกองกลางนำเงินให้ยังญาติผู้เสียชีวิตโดยทันที หลังจากนั้นทางคณะกรรมการทุกพื้นที่ก็จะแจ้งไปยังสมาชิกที่ต่าง ๆ ให้รับทราบว่ามีผู้เสียชีวิต ทางสมาชิกก็จ่ายเงินเมื่อมีผู้เสียชีวิต หรือทางคณะกรรมการเป็นผู้เดินเก็บตามบ้าน เนื่องจากสมาชิกกองทุนฯ มีจำนวนน้อยคน

ในชุมชนจึงมีการส่งเสริมให้สมัครเพิ่มขึ้น เพราะทุกครั้งที่สมาชิกเสียชีวิตต้องนำเงินสะสม ดังกล่าวมาชดเชยเพื่อให้ได้ยอดเงินสวัสดิการที่กำหนดต้องจ่าย ดังนั้น ทางชุมชนบ้านละหารจึงต้องพัฒนารูปแบบการดำเนินการ หรือปรับอัตราการเก็บเงินเพิ่มขึ้น หรืออาจจะของบสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเพิ่มเติม จึงจะทำให้เป็นสวัสดิการที่ยกระดับ สร้างชุมชนให้เข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการศพอย่างรวดเร็วและ ถูกหลักการศาสนาอีกด้วย ประชาชนมีสุขภาวะที่ดีโดยเฉพาะสุขภาวะด้านจิตใจที่ไม่เครียด เมื่อมีสมาชิกใน ครอบครัวเสียชีวิต ทุกคนไม่ต้องมีบาปในเรื่องการจัดการศพซึ่งถือเป็นฟัรดูกีฟายะห์[1]เมื่อมีผู้ใดมาจัดการศพให้แล้ว ถือว่าทุกคนได้หลุดพ้นจากบาปดังกล่าว ภูมิใจที่ได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ในชุมชนและยังได้ผลบุญจากพระองค์ อัลลอฮฺอีกด้วย กองทุนเองได้ก่อตั้งโดยเริ่มจากการจัดตั้งกองทุนแบบไม่เป็นทางการใช้หลักศรัทธาและหลักปฏิบัติของศาสนาอิสลาม สู่การช่วยเหลือญาติผู้เสียชีวิต ทั้งที่เป็นเงินและไม่เป็นตัวเงิน เมื่อให้ความช่วยเหลือถือว่าเสร็จสิ้นกระบวนการ การช่วยเหลือ อีกทั้งผูกขาดกับหัวหน้ากองทุนรวมถึงคณะกรรมการกองทุนมีการจัดการอย่างง่ายที่เน้นการช่วยเหลือผู้เสียชีวิตตามรูปแบบเดิมของการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีของชุมชนบ้านละหาร ดังภาพ

ภาพที่ 2 รูปแบบเดิมของกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีชุมชนบ้านละหาร

กองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีบ้านละหารเป็นกองทุนที่มีการบูรณาการหลักการศาสนาอิสลาม ที่ว่าด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนมนุษย์เพราะอิสลามถือว่าศรัทธาชนหรือมุสลิมทุกคนเป็นพี่น้องกัน ดังนั้นเราต้องหมั่นทำความดีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้นเมื่อมีสมาชิกในชุมชนได้รับความเดือดร้อนเผชิญกับความยากลำบากทุกคนต้องทำหน้าที่ช่วยเหลือซึ่งกัน การช่วยเหลือความทุกข์ยากของเพื่อนมนุษย์โดยเฉพาะเมื่อมีการเสียชีวิตของสมาชิกในชุมชนถือเป็นข้อบังคับ (ฟัรดูกีฟายะห์) ที่ต้องมีบุคคลไปดูแลให้ความช่วยเหลือการเสียชีวิตในอิสลามนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการจัดการศพ ซึ่งการจัดการศพจะเริ่มตั้งแต่การอาบน้ำให้ศพ การห่อศพ การละหมาดให้ศพ (ละหมาดญะนาซะฮฺ) และการฝั่งศพ นักวิชาการอิสลามมีมติ (อิจญมาอฺ) ว่า ทั้งสี่ประการดังกล่าวนี้เป็นข้อบังคับ (ฟัรฺดูกิฟายะฮฺ) ซึ่งถ้าหากไม่มีผู้ใดกระทำสิ่งเหล่านั้นให้แก่ศพเลย คนในชุมชนทั้งหมดก็มีบาปในการช่วยเหลืองานศพเป็นหน้าที่ของครอบครัวญาติพี่น้องของผู้เสียชีวิต รวมทั้งเพื่อนบ้านในชุมชนเดียวกันและหมู่บ้านใกล้เคียงที่จะต้องจัดการ ในการจัดการศพต้องใช้ค่าใช้จ่ายมากพอสมควร แต่สำหรับครอบครัวที่ยากจนเมื่อสมาชิกเสียชีวิตบางรายต้องนำทรัพย์สิน ไปจำนำ จำนอง หรือยืมเงินจากที่อื่น ๆ เพื่อให้ได้เงินมาจัดการศพ มีจุดแข็งเป็นกองทุนที่เริ่มจากการพูดคุยของประชาชนสืบเนื่องจากต้องการช่วยเหลือมีครอบครัวยากจนเสียชีวิตในชุมชนและเป็นกองทุนช่วยเหลือจัดการศพสอดคล้องกับหลักการศาสนาอิสลามด้านการช่วยเหลือ ซึ่งกันและกับ

[1] ฟัรดูกีฟายะห์ หมายถึง ผู้รับผิดชอบหลักในการจัดการ

โดยกองทุนเป็นการบริการโดยชุมชนซึ่งเป็นแหล่งทุนของชุมชนที่ดำเนินการเองในบ้านละหาร มีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารกองทุนที่มีการกำหนดระเบียบข้อบังคับของกองทุนที่ชัดเจนจะมีการประชุมทุกๆ 1 เดือน โดยหมุนเวียนสถานที่การประชุม 3 มัสยิด ผู้รับผิดชอบเก็บเงินของแต่ละพื้นที่มีจิตอาสาสูงและสมาชิกกองทุนต้องมาจ่ายเงินยังผู้รับผิดชอบเก็บของแต่ละพื้นที่เอง

อย่างไรก็ตามกระบวนการก่อเกิดหรือการมีขึ้นของกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีบ้านละหาร เริ่มจากการพูดคุยกับสมาชิกในชุมชนผ่าน 3 มัสยิด เพื่อหาทางออกในการช่วยเหลือคนยากจนที่เสียชีวิตและไม่มีเงิน ใช้จ่ายในการจัดการศพว่าควรหาทางออกโดยการจัดตั้งกองทุนฯ นอกจากนั้นเป็นการบูรณาการ จากหลักการศาสนาอิสลามว่าด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ อุทัย ปริญญาสุทธินันท์ (2559) ได้อธิบายสวัสดิการชุมชนว่าเป็นสวัสดิการชุมชนเป็นสวัสดิการที่จัดขึ้นโดยชุมชนบนพื้นฐานของการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน ถือว่าการจัดตั้งสวัสดิการชุมชนจึงเป็นการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นใจของคนในชุมชน ทั้งนี้การจัดสวัสดิการชุมชนโดยใช้ฐานทุนเดิมของชุมชนและการจัดสวัสดิการชุมชนที่มีหน่วยงานเข้าไปสนับสนุนต่อยอดจากฐานทุนเดิมของชุมชนได้ทำให้เกิดการตื่นตัวในการจัดสวัสดิการชุมชนที่กว้างขวางขึ้น

2. รูปแบบสวัสดิการชุมชน...การจัดการศพ “ซารีกัตมาตี” บ้านละหาร

การจัดการกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีของชุมชนบ้านละหารเริ่มจากการค้นหาปัญหา นั่นคือ พบความยากจนและต้องการการช่วยเหลือคนยากจนที่เสียชีวิตและไม่มีเงิน สู่การวางแผนภายใต้การบริหารของคณะกรรมการและมัสยิด 3 มัสยิด มาเป็นการลงมือทำที่ร่วมด้วยช่วยกันของคนในชุมชน ทั้งการให้เงิน อาสาเก็บเงิน และจัดการกองทุน รวมถึงติดตามประเมินผลในการดำเนินการ พัฒนาเป็นรูปแบบของการบริหารของกองทุนภายใต้การบริหารของคณะกรรมการและมัสยิด 3 มัสยิด มีการคัดเลือกและแต่งตั้งคณะกรรมการที่ครอบคลุมทุกพื้นที่ในหมู่บ้าน จำนวน 9 คน มีการกำหนดกฎระเบียบในการเป็นสมาชิกแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. จ่ายค่าธรรมเนียมในการสมัครเริ่มแรกเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีเริ่มต้น 25 บาท ผู้ใหญ่ 50 บาท ในกรณีที่ไม่ได้สมัครเป็นสมาชิกตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกองทุนฯ หากจะสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกจะต้องจ่ายย้อนหลังต่อจำนวนสมาชิกที่เสียชีวิต และในกรณีที่เป็นคนนอกพื้นที่พึ่งเข้ามาในพื้นที่บ้านละหารต้องการเข้าเป็นสมาชิกจ่ายค่าธรรมเนียมเหมือนกับแรกเริ่มโดยไม่ต้องมีการจ่ายย้อนหลัง

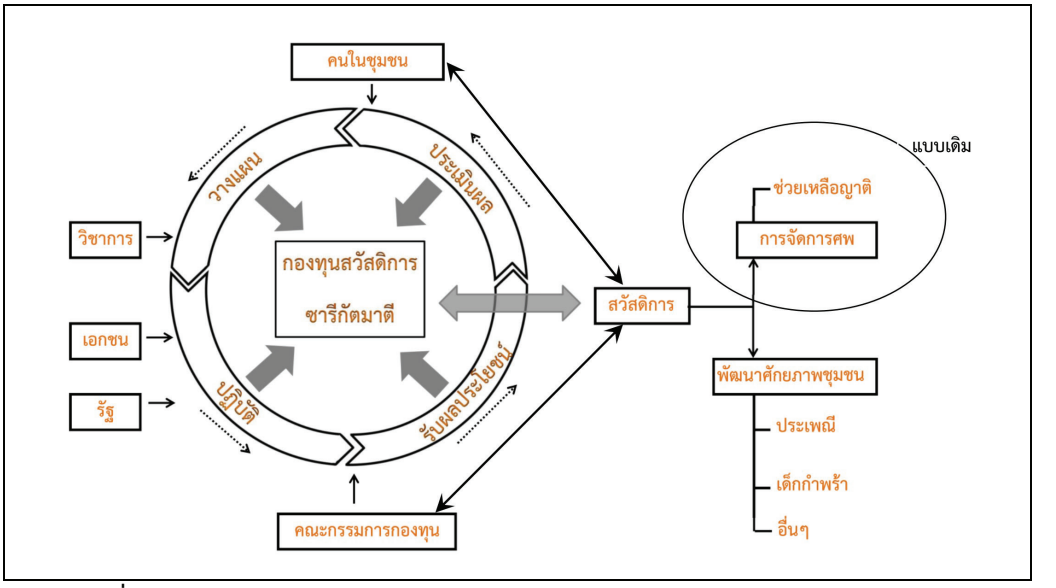
2. เมื่อมีผู้เสียชีวิตสมาชิกจ่ายให้กับกองทุนฯเด็กอายุต่ำกว่า 15 ปีจ่าย 5 บาท ผู้ใหญ่จ่าย 10 บาท ต่อจำนวนผู้เสียชีวิตแต่ละราย

3. ในกรณีที่สมาชิกไม่จ่ายเงินเมื่อมีผู้เสียชีวิตครบ 3 คน ทางคณะกรรมการมีการตักเตือนหากไม่ดำเนินจ่ายหลังจากนั้นทางคณะกรรมการจะตัดสิทธิการเป็นสมาชิกกองทุนฯทันที

4. เมื่อสมาชิกในกองทุนฯเสียชีวิตทางคณะกรรมการจ่ายจะทำการให้กับผู้เสียชีวิตกรณีที่เป็นเด็กจะได้รับเงินค่าจัดการศพจำนวน 6,000 บาท ผู้ใหญ่จำนวน 8,000 บาท

การดำเนินการของกองทุนในการจัดสวัสดิการเมื่อสมาชิกในกองทุนเสียชีวิต พบว่า เมื่อทางคณะกรรมได้รับแจ้งว่า สมาชิกในกองทุนเสียชีวิต ทางคณะกรรมการก็มีการประสานงานไปยังผู้ถือเงินกองกลาง และไปรับเงินหรือผู้ถือเงินกองกลางนำเงินให้ยังญาติผู้เสียชีวิตโดยทันที หลังจากนั้นทางคณะกรรมการทุกพื้นที่ก็จะแจ้งไปยัง

สมาชิกที่ต่าง ๆให้รับทราบว่ามีผู้เสียชีวิต ทางสมาชิกก็จ่ายเงินเมื่อมีผู้เสียชีวิตจากนั้นหลังจัดพิธีศพเสร็จสิ้นทางคณะกรรมการเป็นผู้เดินเก็บตามบ้านจนครบตามจำนวนสมาชิก ทั้งนี้กองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตียังมีจุดอ่อนที่ว่ากองทุนยังไม่มีที่ตั้งถาวรของกองทุนฯ กองทุนไม่ได้มีการทำสมุดบัญชีให้กับสมาชิก การจัดสวัสดิการอื่น ๆ เช่น สวัสดิการช่วยเหลือเด็กกำพร้า ยังไม่ได้รับการตอบสนอง คณะกรรมการเองมีภาระที่ต้องรับผิดชอบที่จำกัดและการประชาสัมพันธ์สมาชิกที่เสียชีวิตไม่ค่อยตรงเวลาไม่ทั่วถึงและสมาชิกส่วนหนึ่งไม่ค่อยปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ได้วางไว้จึงทำให้ภาคประชาชน ภาควิชาการ และภาครัฐเข้ามาร่วมกันจัดการกองทุนให้เป็นรูปธรรม โปร่งใส และตอบสนองความต้องการที่จำเป็นกับชุมชนมากขึ้นจึงได้ ตามรูปแบบใหม่การพัฒนากองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีของชุมชนบ้านละหาร ดังนี้

ภาพที่ 3 รูปแบบใหม่ในการพัฒนากองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีของชุมชนบ้านละหาร

เมื่อทางคณะกรรมการกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตี ได้ปรับรูปแบบใช้การมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ภาควิชาการ และภาครัฐเข้ามา เริ่มจากการร่วมกลุ่มใช้การวางแผน การปฏิบัติ การร่วมได้รับประโยชน์ และประเมินผล ทำให้คนในชุมชนได้เพิ่มสวัสดิการมากกว่าเรื่องการจัดการศพ นั่นคือรวมไปถึงการสนับสนุนในงานบุญต่าง ๆ ประเพณีต่าง ๆ รวมถึงการช่วยเหลือเด็กกำพร้าจากเหตุการณ์ความไม่สงบ โดยผู้วิจัย (ภาควิชาการ) และภาครัฐ ได้นำเสนอจากการศึกษารูปแบบจากกองทุนที่ประสบความสำเร็จมาเพื่อจัดเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนากลุ่ม กับทางกองทุน (ภาคประชาชน) และได้ร่วมกันปรับรูปแบบให้เข้ากับบริบทของชุมชน ที่มีฐานคิดของศาสนาอิสลาม นั่นคือ ใช้การมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วนรวมถึงการได้รับการบริจาคจากภาคเอกชนเพื่อกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตี มาจัดสวัสดิการที่มากกว่าการจัดการศพ แต่ให้รวมไปถึงการจัดสวัสดิการในเชิงประเพณีด้านการทำบุญให้กับผู้เสียชีวิต และพัฒนาศักยภาพกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตี เพื่อจะขยายความช่วยเหลือแก่กลุ่มอื่น เช่น เด็กกำพร้าที่ทางกลุ่มได้สนใจและเสนอเพิ่มมาพัฒนากลุ่มในหลากหลายมิติ แต่อย่างไรก็ตามการ

ดำเนินงานต้องใช้ระยะเวลาในการดำเนินงานอย่างค่อยเป็นค่อยไป ด้วยการสนับสนุนให้ชุมชนจัดการตนเองจะทำให้สังคมอยู่กันอย่างสันติตามหลักศาสนา

คนในชุมชนเน้นกระบวนการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ตั้งแต่ ค้นหาปัญหา วางแผน ลงมือทำ และติดตามประเมินผล ที่คล้ายกับแนวคิดของ (โกวิทย์ พ่วงงาม, 2550) ยังมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์และดูแลซึ่งกันและกัน มาใช้ในการพัฒนาชุมชนอีก ซึ่ง สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (2552) ถือว่าการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมาพัฒนาชุมชนเป็นเป็นแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาชุมชน ซึ่งการมีส่วนร่วมนั้นเป็นวิถีของมุสลิมมีนและมุสลิมมะ[2] ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมที่เกิดจากปัจจัยภายในกลุ่มกองทุนเอง โดยพบว่าทางกลุ่มสมาชิกซารีกัตมาตีได้จัดตั้งกองทุนขึ้นมาเพื่อเป็นที่พึ่งพิงให้กับชุมชนโดยอาศัยกระบวนการการทำงานอย่างเป็นระบบโดยคณะกรรมการและสมาชิกได้มีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ การปฏิบัติ และการร่วมได้รับประโยชน์ ซึ่งยะยอ แมแล (สัมภาษณ์วันที่ 17 พฤศจิกายน 2560) ได้ให้ความคิดเห็นว่า

> *"...การวางแผน ก็ร่วมกันเสนอความคิดเห็น โดยเรียกแต่ละมัสยิดโดยบอกว่าจะทำซารีกัตมาตี แล้วก็มาช่วยกันวางแผนร่วมกัน..."*

อย่างไรก็ตามการจัดการดังกล่าวนั้นไม่เพียงแต่เกิดจากปัจจัยภายในกลุ่มเท่านั้น ยังรวมถึงการมีส่วนร่วมที่เกิดจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนไม่ได้เป็นอุปสรรคและไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการในกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตี เพราะกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีเป็นกองทุนที่คนในชุมชนจัดตั้งขึ้นมาเองบริหารงานภายในเฉพาะคนในชุมชนซึ่งสามารถวิเคราะห์ถึง จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และ อุปสรรคหรือภัยคุกคามของกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีบ้านละหาร โดย เจะสมาแอ เจะเลาะ (สัมภาษณ์วันที่ 18 พฤศจิกายน 2560) กล่าวว่า

> *"...ไม่มีเราทำของพวกเราเอง คนภายนอกก็ไม่มี นอกพื้นที่ก็ไม่มี มันยากเวลาเข้ากลุ่มอื่น มันมีกฎอะไรเยอะ เช่นกองทุนหมู่บ้านบางทีที่เราเดินอยู่แล้วพอเข้ากองทุนก็มีกฎนั่นกฎนี่ บางทีไม่เหมือนในหลักอิสลามเรา..."*

สวัสดิการการจัดการศพของชุมชนบ้านละหาร เกิดจากการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชุมชนคนในชุมชนทราบถึงปัญหาและเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา นำมาซึ่งการมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เพราะการวางแผนดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะช่วยให้คนในชุมชนรู้จักวิธีการคิด การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล สู่การมีส่วนร่วมในการลงมือทำและการลงเงิน แม้คนในชุมชนส่วนใหญ่จะมี ฐานะยากจน แต่ก็มีแรงงานที่สามารถให้เข้าร่วมได้ การร่วมลงทุนตามกำลังที่มี จะทำให้คนในชุมชนสามารถคิดต้นทุนดำเนินงานได้ด้วยตนเอง ทำให้ได้เรียนรู้การดำเนินกิจกรรมอย่างใกล้ชิด และมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล โดยคนในชุมชนย่อมรู้ดีถึงบริบทของวัฒนธรรมและชุมชนตนเอง การทราบด้วยชุมชนของตนเองดำเนินงานไปนั้นได้รับผลดีหรือไม่อย่างใด ก็จะส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมอย่างเดียวกันในโอกาสต่อไป เหล่านี้จึงเป็นการจัดการตนเองของชุมชนที่ส่งผลต่อเนื่องในการจัดสวัสดิการชุมชน

[2] มุสลิมมีนและมุสลิมมะ หมายถึง ผู้ชายและผู้หญิงที่ศรัทธาและปฏิบัติตามหลักศาสนาอิสลาม

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

การรวมกลุ่มกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตี นับว่าเป็นนวัตกรรมเพื่อสังคมของชุมชนเอง โดยใช้วัฒนธรรมนั่นคือวิถีศรัทราและปฏิบัติตามหลักอิสลามมาดำเนินการสวัสดิการ มีการสร้างหลักประกันเพื่อความมั่นใจแก่คนในชุมชน เป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่ทำให้คนในชุมชนดีขึ้น สิ่งที่ค้นพบในการวิจัยนี้คือ สวัสดิการว่าด้วยการตาย ที่เกิดจากฐานคิดทางศาสนา เป็นสวัสดิการเชิงวัฒนธรรมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สู่การช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ของคนในชุมชน การจัดการแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชนตั้งแต่การค้นหาปัญหา การวางแผนดำเนินกิจกรรม การลงทุนและการปฏิบัติงาน รวมถึงการติดตามและประเมินผลงาน จึงทำให้กองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีมีการพัฒนาเป็นที่ยอมรับและตอบสนองต่อปัญหาทางสังคมตรงตามความต้องการของสังคม จึงเป็นนวัตกรรมทางสังคมเพื่อการพัฒนาสังคมชายแดนใต้ด้านการจัดสวัสดิการได้อย่างรอบด้าน ก็นับว่าเป็นนวัตกรรมเพื่อสังคมที่พัฒนาโดยใช้ชุมชนเป็นตัวตั้งเหล่านี้ย่อมทำให้ชุมชนไม่ต่อต้าน และนำมาซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

1. การจัดการ (ตั้ง) กองทุนสวัสดิการ “ซารีกัตมาตี” ของชุมชนบ้านละหาร

กองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตี นั้นเกิดจากการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาของชุมชนคนในชุมชน มีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม มีส่วนร่วมในการลงมือทำ และมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล สอดคล้องกับการศึกษาของ จิรัชยา เจียวก๊ก และคณะ (2560) ที่ได้ศึกษาการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการชุมชน ชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามัน พบว่า ชุมชนมีการพัฒนารูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของ คนในชุมชน ตั้งแต่ริเริ่ม วางแผน ดำเนินการ รับผลประโยชน์ และประเมินผล ซึ่งมีทำงานภายใต้หลักการ ของชุมชน “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมได้ ร่วมรับผิดชอบ” ขณะที่ผู้นำเองจะต้องมีบทบาทสูงในการประสาน ความคิดและกระตุ้นการทำงานของคนในชุมชน โดยเอาวัฒนธรรมของชุมชน และหลักศาสนาอิสลาม มาปรับใช้ให้เข้ากับชุมชน นับว่าเป็นการนำวัฒนธรรมชุมชน ที่เป็นปฏิกิริยาการตอบสนองของประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ ที่พยายามแก้ปัญหาของตน การตอบสนองที่ได้รับผลสำเร็จ ก็จะเก็บรักษาเอาไว้ ทั้งในรูปของแนวคิด และแนวปฏิบัติ รวมทั้งมีกระบวนการสืบทอดในรูปแบบการตอบสนองนั้นยืนยาวต่อไปในชั้นลูกหลานและเป็นประโยชน์สำหรับชุมชน อันประกอบด้วย ระบบความคิดความเชื่อ ค่านิยม ความรู้ พิธีการ ขนบธรรมเนียมประเพณี เมื่อพิจารณาในแง่นี้ ซารีกัตมาตี ก็เป็นการจัดการกองทุนสวัสดิการในรูปแบบหนึ่งที่ชุมชนใช้ศาสนาอิสลาม ถือว่าเป็นวัฒนธรรมที่ผลิตซ้ำในการแก้ปัญหาของชุมชนเอง สอดคล้องกับ สุรวุฒิ ปัดไธสง (2545) ได้กล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมชุมชนว่ามีลักษณะเป็นองค์รวม เป็นพลวัตร วัฒนธรรมในแต่ละมิติ แต่ละส่วนจะเชื่องโยมภายในระหว่างกันและกัน กับระบบภายนอกเป็นเนื้อเดียวกันอย่างแยกไม่ออก และมีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตามบริบท และเวลา อย่างไรก็ตาม จิรัชยา เจียวก๊ก และคณะ (2558) ได้อธิบายว่ามนุษย์สร้างวัฒนธรรม และวัฒนธรรมสร้างมนุษย์ องค์รวมของมนุษย์จึงเป็นหนึ่งเดียวกับวัฒนธรรม วัฒนธรรมจึงมีลักษณะเป็นสิ่งที่มนุษย์เรียนรู้ สืบทอดและสะสมกันมา มีกระบวนการและเป็นผลผลิตที่อยู่คู่กับมนุษย์ หากมองวัฒนธรรมแบบผิวเผินจะทำให้ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการสร้างวัฒนธรรม ในขณะที่ปาริชาติ วลัยเสถียร (2543) กล่าวถึง เหตุผลและความจำเป็นของการมีส่วนร่วมไว้ว่า เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในทุกระดับตั้งแต่องค์กรชุมชนในชุมชนเล็กๆ ในชนบทองค์กรชุมชนในบริษัทเอกชน จนถึงการ

พัฒนาประเทศที่ต้องใช้มติของภาคประชาชนในการจัดการ และแก้ไขปัญหาร่วมกัน กระบวนการมีส่วนร่วมก่อให้เกิดพลังของทุกฝ่ายในการร่วมกันคิดร่วมกันทำและร่วมกันรับผลตอบแทนจากที่ได้ทำงานร่วมกันนั้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ

2. รูปแบบสวัสดิการชุมชน...นวัตกรรมการจัดการศพ "ซารีกัตมาตี" บ้านละหาร

รูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนบ้านละหารที่มีเป้าหมายเพื่อการช่วยเหลือกันในช่วงวาระสุดท้ายของชีวิต นั้นคือ "การเสียชีวิต" ใช้เรียกในนามว่าการจัดการศพ หรือ "**ซารีกัตมาตี**" ดังนั้น รูปแบบสวัสดิการซารีกัตมาตี ถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมเพื่อสังคมได้เป็นอย่างดี เพราะเป็นกิจกรรม ผลิตภัณฑ์ หรือบริการใหม่ ที่มุ่งตอบสนองความต้องการของสังคมเป็นหลัก โดยมีการพัฒนาและเผยแพร่ผ่านองค์กรเพื่อสังคม" (Mulgan, 2007, อ้างถึงใน กนช รัติวานิช, 2553) นวัตกรรมเพื่อสังคม" ซึ่งจะมีความหมายและบริบทแตกต่างไปจากนวัตกรรมปกติ นวัตกรรมทางสังคม คือ สิ่งใหม่ที่สร้างขึ้นมาจากความคิดสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการ ผลิตภัณฑ์ หรือรูปแบบการพัฒนาที่เป็นที่ยอมรับ เพื่อแก้ไขและตอบสนองต่อปัญหาทางสังคม นอกจากนี้ยังต้องสามารถที่จะแพร่กระจายไปยังสังคมอื่น ๆ ได้โดยที่นวัตกรรมเพื่อสังคมนั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 อย่าง ได้แก่ 1) มีความใหม่และตรงตามความต้องการของสังคม 2) เกิดขึ้นได้จริงและสามารถแพร่กระจายไปสู่สังคมได้ และ 3) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในสังคม (ชื่นฤทัย กาญจนะจิตรา และวาสนา อิ่มเอม, 2544) ฉะนั้นเห็นได้ว่า ซารีกัตมาตี ใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเอง มีการพัฒนาที่เป็นที่ยอมรับ เพื่อแก้ไขและตอบสนองต่อปัญหาทางสังคม ตรงตามความต้องการของสังคม สามารถแพร่กระจายไปสู่สังคม และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในสังคม ตามแนวคิดการมีส่วนร่วมที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการให้ความร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผล และร่วมรับผิดชอบด้วยกัน ทั้งหมดนี้สามารถนับว่าเป็นนวัตกรรมเพื่อสังคม ด้านการเงิน การจ้างงาน และสวัสดิการสังคม แต่มีความแตกต่างกับ ภิญญาพัชญ์ นาคภิบาล และละเอียด ขจรภัย (2554) ในประเด็นการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชน โดยมีการจัดทำและจัดเก็บเอกสารการเงิน-บัญชีและเอกสารอื่น ๆ อย่างเป็นระบบการบริหารจัดการกองทุนฯ แต่ในพื้นที่บ้านละหารยังไม่มีการเน้นเอกสารมากเท่าไรนัก แต่จะเน้นย้ำเรื่องความร่วมมือกัน เพื่อความยั่งยืนของสมาชิกในชุมชนดังกล่าว แต่การดำเนินงานเพื่อการพัฒนามีความสอดคล้องกับการดำเนินงานของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ด้าน Social innovation ที่ให้ความสำคัญต่อประเด็นการพัฒนาทางสังคม สร้างความสามารถทางนวัตกรรมของสังคม ลดความเหลื่อมล้ำ ภายใต้ยุทธศาสตร์นวัตกรรมเพื่อสังคม (Social Innovation) นี้ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความทั่วถึงและเท่าเทียมกันมากขึ้นในประเด็นนวัตกรรมเชิงสังคม 9 ด้าน

สวัสดิการลักษณะที่ผสมผสานกันอย่างกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสังคม ภายใต้ระบบความสัมพันธ์ดังกล่าวระบบแห่งการดำเนินชีวิตที่มีความเป็นหนึ่งเดียวระหว่างหลักคำสอนข้อปฏิบัติกับวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามมีระเบียบแบบแผนการดำเนินชีวิตที่สัมพันธ์กับหลักคำสอนตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายนับได้ว่าเป็นศาสนาที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างพระเจ้ากับมนุษย์และระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และเป็นศาสนาแห่งการศรัทธาให้ความสำคัญกับมุสลิมอย่างเท่าเทียมกัน ทุกคนสามารถปฏิบัติตามหลักคำ

สอนทั้งหลักศรัทธา ทำให้เกิดการจัดการศพตามหลักการศาสนาและรูปแบบของสวัสดิการซารีกัตมาตี รูปแบบสวัสดิการที่เกิดขึ้นเพื่อชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ตามกำลังและศักยภาพในชุมชนที่มีอยู่ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ประการ ได้แก่ ความรู้ขององค์กร กระบวนการจัดการ และด้านการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการและสมาชิกกองทุนภายใต้เงื่อนไขข้อกำหนดแบบแผนที่ทำให้องค์กรดำเนินการจัดการองค์กร พบว่า การจัดสวัสดิการเกิดจากความสัมพันธ์ทางสังคมเกิดเป็นกระบวนการจัดการกองทุน ก่อให้เกิดการการจัดการด้านสวัสดิการชุมชนโดยอาศัยทฤษฎี (Henri Fayol) ด้านการจัดการในการจัดการกับกองทุนในด้าน1.ด้านการวางแผน 2.ด้านการองค์การ 3.ด้านการสั่งการหรือบังคับบัญชา 4. ด้านการประสานงาน 5. ด้านการควบคุม เป็นการจัดสวัสดิการของชุมชนเพื่อชุมชนตามหลักความเชื่อและศรัทธาจึงเกิดเป็นองค์ความรู้ในการดูแลกันของชุมชน

ข้อค้นพบที่สำคัญ คือ การพึ่งตนเองก่อนของชุมชนและความร่วมมือและการดูแลช่วยเหลือของคนในชุมชน และมีผู้นำที่เข็มแข็ง สมาชิกกลุ่มมีความสามัคคี ยึดหลักคำสอนตามหลักศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับการศึกษาของ มะดาโอะ ปูเตะ (2554) ที่ได้ศึกษาเรื่อง กองทุนสวัสดิการ “ซารีกัตมาตี” วัฒนธรรมการดูแลสุขภาวะชุมชนมลายูมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านโคะอำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส ที่อธิบายถึงการพยุงสังคมและ สงเคราะห์ช่วยเหลือผู้ด้อยกว่านั้น ไม่ได้จำกัดให้กระทำต่อเพียงเพื่อนมนุษย์เท่านั้น หากแต่อิสลามยังได้กำชับให้มุสลิมทำดีและช่วยเหลือแม้กระทั่งต่อสัตว์เดรัจฉาน การช่วยเหลือ ครอบครัวยากจนที่เสียชีวิตในการให้มีกองทุนสวัสดิการซารีกัตมาตีเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่มี การบูรณาการหลักศาสนา โดยเฉพาะการช่วยเหลือในด้านการเงินเพื่อเป็นสวัสดิการค่าใช้จ่าย ในการจัดการศพของชุมชน ครอบครัวไม่เกิดการระแวงเรื่องค่าใช้จ่ายที่ต้องเตรียม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการศึกษา

1. ควรมีการศึกษาวิจัยในเรื่องการสร้างสวัสดิการกองทุนช่วยเหลือผู้เสียชีวิต ในพื้นที่ อื่น ๆ เช่นชุมชนอื่นในจังหวัดที่มีบริบทชุมชนที่แตกต่างไปจากครั้งนี้ หรือในจังหวัดใกล้เคียง

2. ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการชุมชนจากบริบทของชุมชน ใกล้เคียงกัน

3. ควรมีการติด ตามประเมินผลการดาเนินงานของกองทุนให้หน่วยงานที่มีส่วน เกี่ยวข้องรับทราบข้อมูล เพื่อเป็นแหล่งพัฒนาหรือมีการสนับสนุนด้านการจัดกิจกรรมของกองทุน

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. ควรใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมจาก ภาคประชาชน ภาควิชาการ และภาครัฐ มาขับเคลื่อนการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชน โดยอาศัยวัฒนธรรมอิสลามให้เป็นวิถีของการปฏิบัติ

2. ผู้นำกลุ่มและผู้นำชุมชน ต้องมีจิตสาธารณะ จริงใจ เห็นประโยชน์ส่วนร่วมในการ พัฒนาการบริหารจัดการสวัสดิการชุมชน โดยใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นมาจัดการเพื่อความต้องการที่จำเป็นของชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของแผนโครงการวิจัยการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการชุมชนของชุมชนชายแดนใต้ ซึ่งได้รับการทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

กนช รัติวานิช. (2553). *Innovation cultural*. สืบค้นเมื่อ 18 ธันวาคม 2560, จาก http://www.nia.or.th/innolinks/page.php?issue=201212&section=4.

กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2545). *แผนพัฒนาสวัสดิการสังคมและสังคมสงเคราะห์แห่งชาติ ฉบับที่ 4 (พ.ศ. 2545-2549)*. กรุงเทพฯ. กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ.

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2559). *กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์*. วันที่ค้นข้อมูล 19 ธันวาคม 2560, จาก https://www.msociety.go.th/article_attach/8409/8635.doc.

โกวิทย์ พ่วงงาม. (2550). *การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนด้านการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นตามรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มิสเตอร์ก็อบปี้.

จิรัชยา เจียวก๊ก, วันชัย ธรรมสัจการ, เกษตรชัย และหีม และอุทิศ สังขรัตน์. (2560). การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการชุมชนชาวประมงชายฝั่งทะเลอันดามัน. *วารสารพัฒนาสังคม*, *19*(2), 21-35.

จิรัชยา เจียวก๊ก สันติชัย แย้มใหม่ และอุทิศ สังขรัตน์. (2558). โนรากับสุขภาวะของคนและชุมชน. *วารสารไทยคดีศึกษา, 12*(2), 150-176.

เจะสมาแอ เจะเลาะ. (2560, 18 พฤศจิกายน). ผู้นำชุมชนละหาร. สัมภาษณ์.

ชื่นฤทัย กาญจนะจิตรา และ วาสนา อิ่มเอม. (2544). *นวัตกรรม สังคม: การ ให้ ความ หมาย และ ลักษณะกิจกรรมในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.

ณรงค์ เพ็ชรประเสริฐ. (2546*). บทสังเคราะห์ภาพรวมการพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาสในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข.

ภิญญาพัชญ์ นาคภิบาล และละเอียด ขจรภัย. (2554). *การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนในเขตพื้นที่อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี*. (รายงานวิจัย). สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

มะดาโอะ ปูเตะ. (2554). *กองทุนสวัสดิการ "ซารีกัตมาตี" วัฒนธรรมการดูแลสุขภาวะชุมชน มลายู มุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ : กรณีศึกษาชุมชนบ้านโคะ อำเภอยี่งอ จังหวัดนราธิวาส.* กรุงเทพฯ: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.

ยะยอ แมแล. (2560, 17 พฤศจิกายน). ผู้นำศาสนาของชุมชนละหาร. สัมภาษณ์.

ระพีพรรณ คำหอม. (2545). *สวัสดิการสังคมกับสังคมไทย.* กรุงเทพฯ: อารยันมีเดีย.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2552). *คู่มือการดำเนินการโครงการสนับสนุนการจัดสวัสดิการชุมชน.* โรงพิมพ์แอ๊ปป้า พริ้นติ้ง กรุ๊ป, กรุงเทพฯ.

สุภางค์ จันทวานิช. (2554). *การวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยในเชิงคุณภาพ.* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุรวุฒิ ปัดไธสง. (2545). วัฒนธรรมชุมชน: เงื่อนไขความเข้มแข็งชุมชน/หมู่บ้าน. *วารสารพฤติกรรมศาสตร์, 8*(1), 11-20.

อับดุลรอซีด เจะมะ. (2542). *ซารีกัตมาตี วัฒนธรรมการดูแลสุขภาวะของชุมชนมลายูมุสลิมในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้.* สืบค้นเมื่อ 28 สิงหาคม 2560, จาก https://www.gotoknow.org/posts/633265

อานูวี เจะแม. (2560, 25 พฤศจิกายน). ผู้นำกลุ่มกองทุนซารีกัตมาตี. สัมภาษณ์.

อุทัย ปริญญาสุทธินันท์. (2559). "สวัสดิการชุมชน" ความสมดุลระหว่างการให้และการรับ. *วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 4*(3), 327–336.

Translated Thai References

Chantawanich, S. (2011). *Qualitative research data analysis*. (10th eds). Bangkok: Chulalongkorn University. (In Thai)

Community Organization Development Institute. (2009). *Implementation Guide for Community Welfare Support Program*. Bangkok: Appa Printing Group. (In Thai)

Department of Social Development and Welfare (2002). *National Social Welfare Development No. 4 (2002-2006)*. Bangkok. Department of Social Development and Welfare. (In Thai)

Jaema, A. (1999). *Sarigatamati culture, health care in the Malay Muslim community in the three southern border provinces*. Retrieved August 28, 2017, from https://www.gotoknow.org/posts/633265 (In Thai)

Jaemea, A. (2017, 25 November). Fund leader, Sarikat Mati. (interview). (In Thai)

Jaloh, J. (2017, 18 November). Community leaders. interview. (In Thai)

Jeawkok, J., Dhammasaccakarnb, W., Laeheemc, K. & Sangkarat, U. (2017). Participatory Development Model for the Andaman Coast. *Journal of Social Development*, *19*(2), 21-35. (In Thai)

Jeawkok, J., Yammai, S. & Sangkarat, U. (2016). Nora and the health of people and communities. *Thai Journal of Case Studies*, 12 (2), 150-176. (In Thai)

Kanchanachitra, Ch. & Imaim, W. (2001). *Social Innovation: Providing meaning and characteristics of activities in Thailand*. Bangkok: Health Systems Research Institute. (In Thai)

Khamhom, R. (2002). *Social welfare and Thai society*. Aryan Media, Bangkok. (In Thai)

Mary, Y. (2017, 17 November). *Religious leaders of the community*. (interview). (In Thai)

Ministry of Social Development and Human Security. (2016). *Ministry of Social Development and Human Security*. Retrieved December 19, 2017, from https://www.m-society.go.th/article_attach/8409/8635.doc. (In Thai)

Nakhapiban, P & Khajornpai, L. (2011). *Development of community welfare fund management model in Lat Lum Kaeo district Pathum Thani Province*. (Research report). Research and Development Institute Valaya Alongkorn Rajabhat University. (In Thai)

Parinyasutinun, U. (2016). "Community welfare" The balance between giving and receiving. *Journal of Community Development and Quality of Life*, *4*(3), 327–336. (In Thai)

Pataisong, S. (2002). Community culture: conditions for strengthening communities/villages. *Journal of Behavioral Science*, *8*(1), 11-20. (In Thai)

Phangngam, K. (2007). *Promote public participation in local decentralization*. Bangkok: Mister Copy printing. (In Thai)

Phetpasoet, N. (2003). *Welfare for the Underprivileged in the Thai Society.* Bangkok: Center for Political Economy Studies Faculty of Economics Chulalongkorn University. (In Thai)

Putae, M. (2011). *Welfare Fund "Sarigatamati" Culture of Malay Muslim Community Care in the Southern Border Provinces: A Case Study of Ban Ko Community, Yi-ngo District, Narathiwat Province*. Department of Cultural Promotion Ministry of Culture. (In Thai)

Rativanih, K. (2010). *Innovation Cultural*. Retrieved December 18, 2017, from http://www.nia.or.th/innolinks/page.php?issue=201212&section=4. (In Thai)

Valaisathien, P. (2000). *Process and technical work of developers*. Bangkok: A project for enhancing learning for the happy community. (In Thai)

Local Wisdom Diversity and the Conservation and Management of Natural Resources in the Khamuen Upstream Area in Phu Hin Rong Kla National Park, Nakhon Thai District, Phitsanulok Province

Chot Bodeerat
Public Administration Program, Pibulsongkram Rajabhat University
Supattra Charoenpakdee Bodeerat
Microbiology Program, Pibulsongkram Rajabhat University
Yuvadee Phongrod
Public Administration Program, Pibulsongkram Rajabhat University
Rotsukhon Pradit
Public Administration Program, Pibulsongkram Rajabhat University
Correspondent Author: chotbodeerat@psru.ac.th
Received: May 5, 2019 **Revised**: October 4, 2019 **Accepted:** December 16, 2019

Abstract

The purposes of this study were to collect local wisdom, explore a guideline for managing the diversity of local wisdom, and establish a permanent exhibition on the local wisdom, conservation, and management of natural resources of the Khamuen upstream forest area. Quantitative data were collected from 383 participants and qualitative ones from 40 participants. Instruments for collecting the data were questionnaires and interviews. The data were analyzed by using frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The results showed that among the local wisdom, the prominent handicrafts were dip-net weaving, Mong's pattern embroidery, Mong's pipe or flute production, Mong's bag weaving, Mong's pizza, and grass flower brooms. Local wisdom management was found at a high level, with the highest mean on the conservation and management of natural resources of the Khamuen upstream forest area, and managing the diversity of the local wisdom focusing on community participation. As for the exhibition, the researchers and the Noen Phoem Sub-district Administrative Organization established a permanent exhibition of the model of local wisdom and the conservation and management of natural resources of the Khamuen upstream forest area.

Keywords: Local wisdom diversity, conservation and management of natural resources

การศึกษาความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น กับการอนุรักษ์และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมึน เขตอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

โชติ บดีรัฐ
หลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
สุพัตรา เจริญภักดี บดีรัฐ
หลักสูตรสาขาวิชาจุลชีววิทยา มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ยุวดี พ่วงรอด
หลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
รสสุคนธ์ ประดิษฐ์
หลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
Correspondent Author: chotbodeerat@psru.ac.th

ได้รับบทความ: 7 พฤษภาคม 2562 **ปรับปรุงแก้ไข:** 4 ตุลาคม 2562 **ตอบรับตีพิมพ์:** 16 ธันวาคม 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น และ 3) เพื่อสร้างนิทรรศการถาวรเกี่ยวกับภูมิปัญญา การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมึน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างจำนวน 383 คน และเชิงคุณภาพ จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์ตีความเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โด่งดัง ได้แก่ การถักสวิง การปักผ้าลายม้ง การทำขลุ่ย/แคนม้ง การสานเป้ม้ง การทำพิซซ่าม้ง และการทำไม้กวาดดอกหญ้า 2) แนวทางการจัดการความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่นในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมึ้น รองลงมาคือ ด้านแนวทางการจัดการความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเน้นชุมชนมีส่วนร่วม และ 3) ในการสร้างนิทรรศการถาวรเกี่ยวกับภูมิปัญญา การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมึน คณะผู้วิจัยได้ร่วมมือกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลเนินเพิ่ม ได้จัดสร้างนิทรรศการถาวรเกี่ยวกับการจำลองภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชนที่อาศัยในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมึน

คำสำคัญ : ความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

บทนำ

พื้นฐานของสังคมชนบทไทย ชาวบ้านล้วนอาศัยพึ่งพาป่าอีกทั้งป่ายังเป็นแหล่งที่มาของความเชื่อประเพณี ภูมิปัญญาต่าง ๆ ซึ่งเป็นรากฐานความสัมพันธ์ของชุมชน ชุมชนจำนวนไม่น้อยจึงมีวัฒนธรรมในการดูแลรักษาป่า เช่น รูปแบบความเชื่อเรื่องผีในการดูแลป่าต้นน้ำแบบแผนการผลิต การใช้ทรัพยากร ซึ่งมีความแตกต่างไปตามภูมินิเวศและวัฒนธรรมของแต่ละแห่งเมื่อการพัฒนาตามแนวทางทุนนิยมได้ทำให้ป่าอันเป็นฐานชีวิตของพวกเขาถูกทำลาย ไม่ว่าจะเป็นการให้สัมปทานไม้ การขยายตัวของพืชพาณิชย์ที่ต้องการใช้พื้นที่มากขึ้น การเติบโตของธุรกิจอุตสาหกรรมที่เข้ายึดครองพื้นที่ป่าสถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อความอยู่รอดของป่าและของชุมชนอย่างมาก ทำให้ชุมชนจำนวนไม่น้อยต้องดำเนินการรักษาป่าอย่างจริงจังเพื่อให้ระบบนิเวศ แหล่งอาหาร สมุนไพรแหล่งต้นน้ำของชาวบ้านยังคงอยู่ต่อไป จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ชาวบ้านจะต้องช่วยกันรักษาความหลากหลายทางชีวภาพในป่าไว้เพื่อประโยชน์ต่อชุมชนและระบบนิเวศโดยรวม

ชุมชนตำบลเนินเพิ่ม ซึ่งเป็นพื้นที่ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นชุมชนป่าต้นน้ำแห่งหนึ่งตั้งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก พื้นที่ป่าต้นน้ำที่มีลักษณะน้ำหลายสายมาไหลรวมกันจึงก่อกำหนดห้วยน้ำขมีน สายน้ำเหล่านั้นต่างมีความสำคัญและผูกพันต่อวิถีชีวิตของชุมชนเนินเพิ่ม ต่างก็มีการพึ่งพาสายน้ำนี้มาอย่างยาวนาน ซึ่งโจทย์วิจัยที่ได้ในครั้งนี้มาจากการลงพื้นที่ของคณะผู้วิจัย พบว่า ชุมชนเนินเพิ่มเป็นชุมชนป่าต้นน้ำขมีนแห่งหนึ่งที่มีความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่นที่น่าสนใจศึกษา อาทิ การทำไม้กวาดดอกหญ้า ตะกล้า กระเป๋าที่ทำมาจากหวาย การทำข้าวหลามม้ง การปลูกข้าวบนดอย ฯลฯ ตลอดจนประเพณี พิธีกรรม ความเชื่ออื่น ๆ ที่สืบทอดมายาวนาน ภูมิปัญญาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นการสืบทอดและส่วนใหญ่เป็นการนำทรัพยากรมาจากป่าต้นน้ำขมีนมาประดิษฐ์เป็นภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่ามายาวนาน แต่ปัจจุบันนี้ยังไม่มีการรวบรวมภูมิปัญญาเหล่านี้ไว้เป็นแหล่งเรียนรู้ไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา ค้นคว้า ยังคงอยู่แบบกระจาดกระจาย และถ้าสามารถมีการรวบรวมเป็นศูนย์การเรียนรู้ได้ซึ่งจะเป็นแบบอย่างให้แก่ชุมชนป่าต้นน้ำอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน โดยมุ่งเน้นไปที่การรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้เป็นศูนย์เรียนรู้ในชุมชน ตลอดจนการอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบสานภูมิปัญญาและการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวให้ดำรงอยู่ รักษาภูมิปัญญาอันเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตัว เพื่อให้ชุมชนแข็งแรงมีรากแก้ว ไม่ถูกกลืนไปกับกระแสโลกาภิวัตน์ โดยปราศจากดุลยภาพทางปัญญาและความรู้ที่จะอนุรักษ์สิ่งที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ งานวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อสร้างนิทรรศการถาวรเกี่ยวกับภูมิปัญญา ทำเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียน นักศึกษา นักท่องเที่ยวและประชาชนทั่วไปได้เข้ามาศึกษาดูงาน ทั้งนี้ได้ร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐที่มีบทบาทถือเป็นตัวกลางทำหน้าที่แทนรัฐบาลกลางสำหรับประโยชน์ต่อคนในชุมชนด้านธำรงรักษาการอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีนที่สำคัญของชุมชน ซึ่งตอบสนองต่อนโยบายรัฐบาลให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ทำให้เกิดแรงกระตุ้นในการสร้างความมั่นคงทางทุนวัฒนธรรม โดยการอนุรักษ์ ฟื้นฟู สืบสานภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้เกิดการกระตุ้นหล่อหลอมคนในชุมชนให้หวนคืนสู่วิถีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมให้กลับคืนมา และธำรงรักษาไว้ให้

ลูกหลานและคนรุ่นต่อไปได้ตระหนักรู้ถึงคุณค่าในศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่สอดแทรกด้วยภูมิปัญญาอันชาญฉลาดของบรรพบุรุษ พร้อมทั้งร่วมกันสร้างความมั่นคง มั่งคั่งอย่างยั่งยืนของชุมชนสืบไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน เขตอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน โดยเน้นชุมชนมีส่วนร่วม

3. เพื่อสร้างนิทรรศการถาวรเกี่ยวกับภูมิปัญญา การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน เขตอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน เขตอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประชากรในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลกจำนวน 8,991 คน และกลุ่มตัวอย่าง ได้มาจากการเปิดตารางของ Krejci & Morgan (ธีรวุฒิ เอกกุล, 2550, หน้า 24) ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 383 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling) และการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Sample Random Sampling)

การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group) แบบมีส่วนร่วม โดยสุ่มแบบเจาะจง (Purposive sampling) (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2542) ผู้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักหรือผู้รู้ในชุมชนเพื่อให้ข้อมูลทั่วไปของชุมชนบ้านน้ำขมีน ได้แก่ เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติ ภูหินร่องกล้า ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ปราชญ์ชาวบ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ประธานกลุ่ม/องค์กรต่าง ๆ จำนวน 15 คน

2. กลุ่มชาวบ้านในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการป่าต้นน้ำขมีน เพื่อให้ข้อมูลและสังเกตวิถีชีวิตของชาวบ้านในการอยู่ร่วมและใช้ประโยชน์จากป่าต้นน้ำ จำนวน 15 คน

3. กลุ่มบุคคลภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับชุมชนในการจัดการป่าต้นน้ำขมีน ได้แก่ นักพัฒนาชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ เจ้าหน้าที่ป่าไม้เพื่อให้ข้อมูลจากมุมมองของบุคคลภายนอกเกี่ยวกับกระบวนการจัดการป่าต้นน้ำขมีนของชุมชน จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ได้มีการดำเนินการสร้างแบบสอบถามจากการศึกษาหลักการแนวคิด ทฤษฎี จากตำราเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ

ความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน เขตอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก แบบสอบถามออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการจัดการความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน โดยเน้นชุมชนมีส่วนร่วมซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ คือ 5 หมายถึง ระดับมากที่สุด 4 หมายถึง ระดับมาก 3 หมายถึง ระดับปานกลาง 2 หมายถึง ระดับน้อย และ 1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด

โดยเกณฑ์การให้คะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามครั้งนี้กำหนดเกณฑ์ในการแปลความหมายตามแนวทางของเบสท์ (Best: 1978) ซึ่งมีเกณฑ์การวัดแนวทางการจัดการความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน โดยเน้นชุมชนมีส่วนร่วม ดังต่อไปนี้ คะแนนเฉลี่ย 4.50 – 5.00 อยู่ในระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย 3.50 – 4.49 อยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 2.50 – 3.49 อยู่ในระดับปานกลาง คะแนนเฉลี่ย 1.50 – 2.49 อยู่ในระดับน้อย และคะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.49 อยู่ในระดับน้อยที่สุด

การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus Groups Discussion) จากผู้ให้ข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของชุมชนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างนิทรรศการถาวรเกี่ยวกับภูมิปัญญา การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน เขตอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ทั้ง 3 ด้าน ผ่านแบบบันทึกการสังเกต คือ แบบตรวจสอบรายการ (checklists) (เลือก หรือไม่เลือก) หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis) ในลำดับต่อไป

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

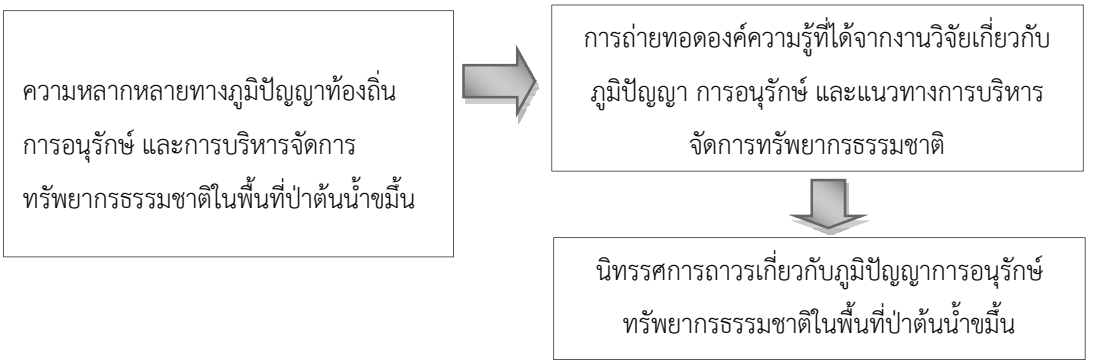
1) ประชุมทีมวิจัยวางแผนการดำเนินงาน 2) ทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องวิจัย 3) สร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล และตรวจสอบเครื่องมือวิจัย 4) เข้าทำความเข้าใจและประสานงานในหน่วยงานในการทำวิจัย 5) รวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ (แบบสอบถาม) และเชิงคุณภาพ (การสนทนากลุ่ม) 6) วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลโครงการวิจัย และ7) จัดทำรายงานโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลข้อมูลจากแบบสอถามจะประมวลผลการวิเคราะห์ลักษณะข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาจากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และการวิเคราะห์ตีความเนื้อหา (Content Analysis) เพื่ออธิบายคุณลักษณะทางประชากร และความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน เขตอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ร่วมกับ

วิเคราะห์เพิ่มเติมที่ได้จากข้อคำถามการสนทนากลุ่มที่การประมวลผลจะใช้หลักการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยการประมวลผลจากข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มตามประเด็นคำถามที่ตามประเด็นที่ตั้งไว้ เพื่อให้ได้คำตอบที่ตรงวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการจัดการป่าชุมชน

สมศักดิ์ สุขวงศ์ (2540 : 6) ได้ให้ความหมายของการจัดการป่าชุมชนว่า หมายถึงกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่การปลูก บำรุงป่า การป้องกันรักษาป่าและการใช้ประโยชน์จากป่า ซึ่งการใช้ประโยชน์จากป่า หมายถึง การพัฒนารูปแบบและเทคนิคการเก็บหาผลผลิตจากป่าอย่างยั่งยืนและการแบ่งปันผลประโยชน์นั้นและป่าชุมชน จากการศึกษาของโกมล แพรกทอง พบว่า เป็นคำที่เกิดขึ้นจากแนวคิดพื้นฐาน 4 ประการ ดังนี้ (โกมล แพรกทอง, 2533 : 77)

1. แนวคิดทางด้านนิเวศวิทยา

แนวคิดนี้ยอมรับว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศน์ (Ecosystem) ซึ่งมีความสัมพันธ์กันระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งไม่มีชีวิต ซึ่งประกอบกับเป็นระบบอยู่ภายใต้การเชื่อมโยงที่สร้างสมดุลให้เกิดขึ้นในระบบนิเวศ มนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพิงและอาศัยอยู่ในระบบนิเวศ เนื่องจากเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อความสมดุลของระบบนิเวศ การจัดการที่จะทำให้มนุษย์อาศัยอยู่ในระบบนิเวศอย่างสมดุล โดยไม่มีการทำลายเป็นส่วนสำคัญของแนวคิดนี้

2. แนวคิดทางด้านการพัฒนาชนบท

แนวคิดนี้มองกิจกรรมทางด้านป่าไม้เป็นกิจกรรมที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชนเนื่องจากทรัพยากรป่าไม้เป็นแหล่งที่ชุมชนจะพึ่งพิงได้ในลักษณะต่าง ๆ เช่น เป็นแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรกรรม เป็นแหล่งไม้ใช้สอยเองในชุมชน เป็นศูนย์รวมจิตใจอันเกิดจากประเพณีและความเชื่อ

3. แนวคิดในการกระจายอำนาจ

เป็นแนวคิดในการกระจายอำนาจในการดูแลรักษาป่า จากที่เคยดำเนินการโดยภาครัฐให้เป็นการร่วมดูแลโดยประชาชน เพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและประชาชนและเน้นการกระจายงานให้หน่วยงานในส่วนภูมิภาคสามารถบริการประชาชนได้ตรงความต้องการมากขึ้น

4. แนวคิดด้านการใช้ประโยชน์

ทรัพยากรป่าไม้เป็นทรัพยากรที่งอกเงยได้ สามารถที่จะได้รับการจัดการ ได้ผลประโยชน์อย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เนื่องจากป่าไม้เป็นแหล่งทรัพยากรที่เอื้ออำนวยประโยชน์แก่มนุษย์ในด้านต่าง ๆ เช่น การใช้สอยทรัพยากรในป่า ใช้เนื้อไม้เป็นแหล่งน้ำ ฯลฯ ดังนั้นภายใต้การจัดการที่เหมาะสม จะสามารถใช้ประโยชน์แก่มนุษย์อย่างนานัปการ

เสน่ห์ จามริก และยศ สันติสมบัติ (2536: 64) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขการเกิดและความสำเร็จของป่าชุมชนไว้ 8 ประการ ดังนี้

1. ชุมชนมีความเป็นชุมชนสูง คือ มีรูปแบบและความเข้มข้นของความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างสมาชิกของชุมชนสะท้อนออกมาในรูปอุดมการณ์ พิธีกรรมที่ยึดถือและร่วมกันปฏิบัติ

2. ชุมชนต้องมีทรัพยากรดิน น้ำ ป่า อยู่ในสภาพที่ใช้ได้และยังมีความสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับการผลิตในภาคเกษตร โดยมีศักยภาพพอที่จะพริกฟื้นให้คืนกลับมาสู่ความอุดมสมบูรณ์ได้อย่างยั่งยืน

3. การมีผลประโยชน์ร่วมกัน เช่น เป็นแหล่งอาหาร เชื้อเพลิงและของป่า เป็นต้น

4. ชุมชนจะต้องมีจิตสำนึกในการรักษาป่า มีความเข้มแข็งและลึกซึ้งมากกว่าการมีผลประโยชน์ร่วมกันเท่านั้น ซึ่งอาจมีเงื่อนไขเกิดจากประเพณี ความเชื่อและการผลิตซ้ำของอุดมการณ์สืบทอดกันมา หรือเกิดจากความจำเป็นในการป้องกันและรักษาระบบนิเวศหรือเกิดการต่อต้านการรุกรานจากภายนอก เช่น การต่อต้านโครงการของรัฐ การแย่งชิงทรัพยากรกับชุมชนใกล้เคียง เป็นต้น

5. ชุมชนต้องมีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งที่จะควบคุม รักษากฎระเบียบและสามารถปรับภูมิปัญญาและจารีตประเพณีท้องถิ่น ให้เข้ากับสถานการณ์การเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลง

6. ชุมชนมีการจัดตั้งองค์กรประชาชนที่มีความรับผิดชอบในการจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม ซึ่งมักวางบนพื้นฐานของภูมิปัญญาดั้งเดิม จารีตประเพณีและประสบการณ์ที่ถ่ายทอดกันเอง

7. ชุมชนต้องมีจารีตของการจัดการทรัพยากรที่ถือว่า ทรัพยากรเป็นสิทธิและทรัพย์สินร่วมของชุมชนโดยชุมชนมีสิทธิในการดูแลจัดการและออกกฎเกณฑ์เพื่อผลประโยชน์ของชุมชนเอง

8. ชุมชนที่สามารถรักษาป่าไว้จะต้องมีระบบมีการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนและเป็นธรรม ใน 3 ประเด็น คือ หลักการจัดการ วิธีการจัดการ และรูปแบบการจัดการทรัพยากรประเด็นหลัก

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แนวคิดนี้ถือว่ามีความสำคัญยิ่งต่อการอนุรักษ์ระบบนิเวศภูมิปัญญาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมึน โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเฉพาะแนวคิดและทฤษฎีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในโครงการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่พระองค์ได้คำนึงถึงความสอดคล้องเกื้อกูลกันระหว่างการพัฒนาและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเคร่งครัดมาโดยตลอด ความเข้าใจถ่องแท้ถึงธรรมชาติและสภาวะตามธรรมชาติ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติของพระองค์นั้นทำให้เกิดแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหลากหลายไม่ว่าจะเป็นเรื่องของทรัพยากรป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร และตลอดจนเรื่องของการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมในด้านต่าง ๆ ซึ่งในส่วนแรกนี้ ตัวอย่างที่พอจะแสดงให้เห็นเป็นสังเขป คือ **ป่า 3 อย่าง** กล่าวคือ ป่าไม้ 3 อย่างเป็นแนวคิดของการ

ผสมผสานความต้องการในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ ควบคู่ไปกับความต้องการด้านเศรษฐกิจและสังคม กล่าวคือ เพื่อป้องกันมิให้เกษตรกรเข้าบุกรุกทำลายป่าไม้ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ จึงควรให้ดำเนินการปลูกป่า 3 อย่าง เพื่อประโยชน์ 4 อย่าง ป่าสำหรับไม้ใช้สอย ป่าสำหรับเป็นไม้ผล และป่าสำหรับเป็นเชื้อเพลิง ป่าหรือสวนป่าเหล่านี้นอกจากเป็นการเกื้อกูลและอำนวยประโยชน์ 3 อย่างนั้นแล้ว ป่าไม้ไม่ว่าจะเป็นชนิดใดก็จะอำนวยประโยชน์ในการอนุรักษ์ดินและน้ำ และคงความชุ่มชื้นเอาไว้ อันเป็นการอำนวยประโยชน์ อย่างที่ 4 ซึ่งเป็นผลพลอยได้

ผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การศึกษาความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน เขตอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ มีดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์การรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน เขตอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 40 คน ประกอบด้วยบุคคลที่เกี่ยวข้องในหมู่บ้านที่ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำขมี้น ได้แก่ 1) หมู่ที่ 1 บ้านห้วยตีนตั่ง หมู่ที่ 10 บ้านร่องกล้า หมู่ที่ 15 บ้านห้วยน้ำไซ หมู่ที่ 16 บ้านห้วยน้ำไซใต้ หมู่ที่ 17 น้ำขมีน และหมู่ที่ 19 แก่งเทิดพระเกียรติ ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โดดเด่น ได้แก่ การถักสวิง การปักผ้าลายม้ง การทำขลุ่ย/แคนม้ง การสานเป้ม้ง การทำพิซซ่าม้ง และการทำไม้กวาดดอกหญ้า

2. **ผลการวิเคราะห์แนวทางการจัดการความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีนโดยเน้นชุมชนมีส่วนร่วม ทั้ง 2 ด้าน** ผลการวิจัย พบว่า

2.1. ด้านแนวทางการจัดการความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเน้นชุมชนมีส่วนร่วม จากกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม จากตาราง

ตารางที่ 1 แนวทางการจัดการความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น

แนวทางการจัดการความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ประชาชนมีส่วนร่วมเข้าประชุมเสนอปัญหาและต้องการของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน	3.86	1.063	มาก
2. ประชาชนมีส่วนร่วนเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาวิธีการปรับปรุงเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน	3.83	1.114	มาก
3. ประชาชนมีส่วนร่วมติดตามผลงานการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในบริเวณพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	3.80	0.982	มาก
รวม	**3.83**	**1.053**	**มาก**

ผลวิจัยจากตารางพบว่า แนวทางการจัดการความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเน้นชุมชนมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.83, S.D. = 0.917) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ

ประชาชนมีส่วนร่วมเข้าประชุมเสนอปัญหาและต้องการของชุมชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน ($\bar{X}$ = 3.86, S.D. = 1.063) ประชาชนมีส่วนร่วนเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาวิธีการปรับปรุงเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน ($\bar{X}$ = 3.83 , S.D. = 1.104) และรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ประชาชนมีส่วนร่วมติดตามผลงานการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในบริเวณพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ($\bar{X}$ = 3.80 , S.D. = 0.982)

2.2. ด้านแนวทางการอนุรักษ์และการจัดการความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเน้นชุมชนมีส่วนร่วม จากกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม จากตาราง

ตารางที่ 2 แนวทางการอนุรักษ์และการจัดการความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเน้นชุมชนมีส่วนร่วม

แนวทางการอนุรักษ์และการจัดการความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเน้นชุมชนมีส่วนร่วม	$\bar{X}$	**S.D.**	**แปลผล**
1. เทศบาลตำบล/อุทยานแห่งชาติมีการรณรงค์และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน	3.95	0.901	มาก
2. เทศบาลตำบล/อุทยานแห่งชาติมีการฟื้นฟูพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีนให้ยั่งยืน	3.93	0.914	มาก
3. เทศบาลตำบล/อุทยานแห่งชาติมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ทุกคนรู้วิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน	3.84	0.959	มาก
รวม	**3.90**	**0.924**	**มาก**

ผลวิจัยจากตารางพบว่า แนวทางการอนุรักษ์และการจัดการความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเน้นชุมชนมีส่วนร่วม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.90, S.D. = 0.924) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ เทศบาลตำบล/อุทยานแห่งชาติมีการรณรงค์และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน ($\bar{X}$ = 3.95, S.D. = 0.901) เทศบาลตำบล/อุทยานแห่งชาติมีการฟื้นฟู พัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีนให้ยั่งยืน ($\bar{X}$ =3.93, S.D. = 0.914) และรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ เทศบาลตำบล/อุทยานแห่งชาติมีการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ทุกคนรู้วิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน ($\bar{X}$ =3.84, S.D. = 0.959)

3. การจัดสร้างนิทรรศการถาวรเกี่ยวกับภูมิปัญญา การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน เขตอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

คณะผู้วิจัยได้ร่วมมือกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลกได้จัดสร้างแบบจำลองนิทรรศการถาวรเกี่ยวกับภูมิปัญญาฯ เพื่อแสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตชุมชนที่อาศัยในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน

สำหรับพื้นที่น้ำขมีนมีขนาดความยาว 37.32 กม. อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า ตำบลเนินเพิ่ม อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก แม่น้ำสายนี้หล่อเลี้ยงคนหลายหมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่ที่ 1 บ้านห้วยตีนตั่ง หมู่ที่ 10 บ้านร่องกล้า หมู่ที่ 15 บ้านห้วยน้ำไซ หมู่ที่ 16 บ้านห้วยน้ำไซใต้ หมู่ที่ 17 น้ำขมีน และหมู่ที่ 19 แก่งเทิดพระเกียรติ

การจัดสร้างนิทรรศการถาวรโดยจำลองมาจากวิถีชีวิตชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน ส่วนใหญ่เป็นหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้ง *ด้านวิถีชีวิต* ในอดีตนั้นม้งอาศัยอยู่ตามภูเขาอยู่ตามธรรมชาติ ม้งต้องตรากตรำทำงานหนักอยู่แต่ในไร่เท่านั้น ทำให้ม้งไม่มีเวลาที่จะดูแลตัวเองและครอบครัว ดังนั้น ชีวิตความเป็นอยู่ของม้งจึงเป็นแบบเรียบง่าย เพราะคลุกคลีกับธรรมชาติเป็นส่วนใหญ่เท่านั้น ชีวิตประจำวันของม้ง คือ จะทำไร่ ทำสวน และหารายได้เล็กน้อยเพื่อจุนเจือครอบครัว ส่วนเรื่องอาหารก็จะเป็นเรื่องเรียบง่าย

ด้านความโดดเด่นของภูมิปัญญา ได้แก่ การทำปั้งใส่ข้าว (ใช้ไม้เฮี้ยทำปั้งปลูกข้าว) การทำรุ่งแทงดินใช้ทำหลุมปลูกข้าว การถักสวิง กระทง สะเดาะเคราะห์ การปักผ้าลายม้ง การทำขลุ่ย/แคนม้ง การสานเป้ม้ง การทำพิซซ่าม้ง (ทำก่อนปีใหม่ 1 วัน ช่าง – น้ำอ้อยใช้โครกตำ) ลูกข่าง สะบ้า ทำจากไม้ใช้มือขันหรือเชือก หน้าไม้ ใช้ไม้เป็นอาวุธใช้สำหรับล่าสัตว์ การทำเครื่องจักรสาน ยาสมุนไพร หมอฝั่งเข็ม ไม้กวาด

ด้านวัฒนธรรมประเพณี ชาวเขาเผ่าม้ง มีประเพณีและวัฒนธรรมตลอดทั้งความเชื่อเป็นของตนเองสืบมาแต่บรรพบุรุษ เช่น ประเพณีแต่งงาน ประเพณีขึ้นปีใหม่หรือประเพณีฉลองปีใหม่ ประเพณีกินข้าวใหม่ม้ง

ด้านศาสนา ความเชื่อ และพิธีกรรม ชาวม้งมีการนับถือวิญญาณบรรพบุรุษ สิ่งศักดิ์สิทธิ์เกี่ยวกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่อยู่บนฟ้า ในลำน้ำ ประจำต้นไม้ ภูเขา ไร่นา ฯลฯ ชาวม้งจะต้องเซ่นสังเวยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ เหล่านี้ปีละครั้ง

ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับการสร้างนิทรรศการถาวรเกี่ยวกับภูมิปัญญา การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมิ้น เขตอุทยานแห่งชาติภูหิน ร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ทั้ง 3 ด้าน ผ่านแบบบันทึกการสังเกต คือ แบบตรวจสอบรายการ (checklists) (เลือกหรือไม่เลือก)

1. ท่านต้องการให้ศูนย์การเรียนรู้ความหลากหลายทางระบบนิเวศและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตคนท้องถิ่นพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีนเกิดขึ้นในรูปแบบใด

พิพิธภัณฑ์ถาวร พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เลือกพิพิธภัณฑ์ถาวร มีจำนวน 160 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 41.8 และเลือกพิพิธภัณฑ์ถาวร มีจำนวน 223 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 58.2 *ห้องแสดงนิทรรศการชั่วคราว* พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เลือกห้องแสดงนิทรรศการชั่วคราว มีจำนวน 29 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 7.6 และเลือกห้องแสดงนิทรรศการชั่วคราว มีจำนวน 354 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 92.4 *ห้องสมุด* พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เลือกห้องสมุด มีจำนวน 66 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 17.2 และเลือกห้องสมุด มีจำนวน 317 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 82.8 *แบบจำลองขนาดเล็กที่เคลื่อนย้ายได้* พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เลือกแบบจำลองขนาดเล็กที่เคลื่อนย้ายได้ มีจำนวน 11 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 2.9 และเลือกแบบจำลองขนาดเล็กที่เคลื่อนย้ายได้ มีจำนวน 372 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 97.1*หนังสือ/แผ่นพับ/สื่อให้ความรู้* พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เลือกหนังสือ/แผ่นพับ/สื่อให้ความรู้ มีจำนวน 133 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 34.7 และเลือกหนังสือ/แผ่นพับ/สื่อให้ความรู้ มีจำนวน 250 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 65.3

2. ท่านต้องการให้ศูนย์การเรียนรู้ความหลากหลายทางระบบนิเวศและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตคนท้องถิ่นพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีนมีอะไรบ้าง

ภาพสถานที่สำคัญที่มีสีสันสมจริง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เลือกภาพสถานที่สำคัญที่มีสีสันสมจริง มีจำนวน 131 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 34.2 และเลือกภาพสถานที่สำคัญที่มีสีสันสมจริง มีจำนวน 252 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 65.8 *แสง/สี สมจริง* พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เลือกแสง/สี สมจริง มีจำนวน 7 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.8 และเลือกแสง/สี สมจริง มีจำนวน 376 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 98.2 *วีดิทัศน์เล่าเรื่องให้ความรู้โดยย่อ* พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เลือกวีดิทัศน์เล่าเรื่องให้ความรู้โดยย่อ มีจำนวน 146 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 38.1 และเลือกวีดิทัศน์เล่าเรื่องให้ความรู้โดยย่อ มีจำนวน 237 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 61.9 *โมเดลขนาดเล็กที่เคลื่อนย้ายได้*พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เลือกโมเดลขนาดเล็กที่เคลื่อนย้ายได้ มีจำนวน 42 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 11.0 และเลือกโมเดลขนาดเล็กที่เคลื่อนย้ายได้ มีจำนวน 341 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 89.0 *หนังสือ/แผ่นพับ/สื่อให้ความรู้* พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามไม่เลือกหนังสือ/แผ่นพับ/สื่อให้ความรู้ มีจำนวน 253 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 66.1 และเลือกหนังสือ/แผ่นพับ/สื่อให้ความรู้ มีจำนวน 130 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 33.9 *ของโบราณที่หาดูได้ยาก* พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เลือกของโบราณที่หาดูได้ยาก จำนวน 115 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 30.0 และเลือกของโบราณที่หาดูได้ยาก มีจำนวน 268 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 70.0 *สินค้าชุมชน* พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เลือกสินค้าชุมชน มีจำนวน 134 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 35.0 และเลือกสินค้าชุมชน มีจำนวน 249 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 65.0

3. หากมีศูนย์การเรียนรู้ความหลากหลายทางระบบนิเวศและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตคนท้องถิ่นพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีนท่านจะทำอย่างไร

ไปเยี่ยมชมด้วยตนเอง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เลือกไปเยี่ยมชมด้วยตนเอง มีจำนวน 110 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 28.7 และเลือกไปเยี่ยมชมด้วยตนเอง มีจำนวน 273 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 71.3 *นำนักท่องเที่ยวไปชม/เป็นไกด์ท้องถิ่น* พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เลือกนำนักท่องเที่ยวไปชม/เป็นไกด์ท้องถิ่น มีจำนวน 27 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 7.0 และเลือกนำนักท่องเที่ยวไปชม/เป็นไกด์ท้องถิ่นมีจำนวน 356 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 93.0 *ช่วยประชาสัมพันธ์ให้คนไปชม* พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เลือกช่วยประชาสัมพันธ์ให้คนไปชม มีจำนวน 150 คน

คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 39.2 และเลือกช่วยประชาสัมพันธ์ให้คนไปชม มีจำนวน 233 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 60.8 *เฉยๆ ไม่ทำอะไร* พบว่า มีจำนวน 7 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.8 และเลือกแสง/สี สมจริง มีจำนวน 376 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 98.2 *ช่วยเหลือตามที่ถูกร้องขอ* พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามไม่เลือกช่วยเหลือตามที่ถูกร้องขอ มีจำนวน 3 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 0.8 และเลือกช่วยเหลือตามที่ถูกร้องขอ มีจำนวน 380 คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 99.2

อภิปรายผล

จากการสรุปผลของการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. การรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นตลอดจนการอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมึน พบว่า

ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โดดเด่น ได้แก่ การถักสวิง การปักผ้าลายม้ง การทำขลุ่ย/แคนม้ง การสานเป้ม้ง การทำพิซซ่าม้ง และการทำไม้กวาดดอกหญ้า ถือว่ามีความหลากหลายเป็นอย่างมาก จากผลของการวิจัยได้สะท้อนให้เราได้เห็นถึงมิติของความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนอย่างรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นการสะท้อนถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่ผูกพันกับธรรมชาติ สะท้อนถึงความคิด ความเชื่อ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัว คนในชุมชนท้องถิ่น วัฒนธรรมจารีตประเพณีต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นรากฐานในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน โดยเฉพาะการแบ่งปันการพึ่งพาอาศัยกันและกัน ที่นับว่าจะเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการพัฒนาที่จะนำไปสู่การบริหารจัดการของคนในชุมชน ที่สำคัญคือ สามารถนำไปสู่การรู้รักหวงแหน ธำรงรักษา อนุรักษ์ สืบทอด ถ่ายทอดไปยังรุ่นสู่รุ่นอย่างภาคภูมิใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกมลรัตน์ พรหมสิงห์ และอุทิศ สังขรัตน์ (2557) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องศักยภาพในการจัดการป่าต้นน้ำ เทือกเขาบรรทัดในจังหวัดตรัง ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านในชุมชนนาชุมเห็ดมีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับธรรมชาติ คนกับป่ามีลักษณะความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีวิธีการดูแลรักษาป่าผ่านระบบความรู้ ความเชื่อ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชน มีกระบวนการจัดการทรัพยากรโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชน นอกจากนี้ชุมชนยังมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าต้นน้ำ โดยมองเห็นถึงความสำคัญของป่าต้นน้ำว่าหากขาดป่า ขาดน้ำย่อมส่งผลกระทบต่อชุมชนที่อยู่ปลายน้ำต่อไป จากการศึกษาวิจัยนี้ทำให้มองเห็นถึงศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรป่าต้นน้ำ ทั้งนี้การจัดการทรัพยากรป่าต้นน้ำนั้นจะต้องเกิดจากการร่วมมือกันอย่างเป็นพหุภาคี ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชาวบ้านในชุมชน ที่ควรจะเข้ามามีส่วนในจัดการทรัพยากรร่วมกันอย่างบูรณาการเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติเกิดความยั่งยืนและการจัดการป่าต้นน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. แนวทางการจัดการความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมึน โดยเน้นชุมชนมีส่วนร่วม ทั้ง 2 ด้าน พบว่า

1. ด้านแนวทางการจัดการความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเน้นชุมชนมีส่วนร่วม จากกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมึน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ในรายข้อที่อยู่ระดับมากคือ ประชาชนมีส่วนร่วมเข้าประชุมเสนอปัญหาและต้องการของชุมชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมึน

รองลงมาคือ ประชาชนมีส่วนร่วมในการช่วยดูแลรักษาความสะอาดของพื้นที่ในบริเวณพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน จากผลของการวิจัย จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ การช่วยกันดูแลรักษา และเมื่อเกิดปัญหาทุกคนก็เข้ามามีส่วนร่วม ไม่เพิกเฉยต่อปัญหา ทุกคนมีความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วม จึงทำให้ชุมชนมีแนวทางในการบริหารจัดการและพัฒนาชุมชนที่อยู่บนฐานของการบริหารจัดการด้วยตัวเองเป็นหลัก มีการลองผิดลองถูก ดังจะเห็นได้จากความหลากหลายของภูมิปัญญาในชุมชน ไม่ว่าจะเป็น การทำไม้กวาดดอกหญ้า การจักสานตะกร้า กระเป๋าที่ทำมาจากหวาย การทำข้าวหลามม้ง การปลูกข้าวบนดอย การทำขนมจีนจากข้าวพื้นเมือง การทอผ้าจากฝ้ายธรรมชาติ การทำอาหารจากจากพืชผักสมุนไพรในชุมชน นับว่าเป็นการสร้างสรรค์ศักยภาพของผู้คนในชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มแข็งและภาวะผู้นำชุมชนที่เป็นส่วนกระตุ้น ส่งเสริม ผลักดัน ทำให้ทุกคนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และเครือข่ายที่จะเป็นฐานในการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเอกชัย พุมดวง (2559) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบของการจัดการความรู้ชุมชน 3 ประการ คือ ผู้นำ ทุนทางสังคม และเครือข่าย 2) การจัดการความรู้ตามแนวเศรษฐกิจชุมชนของกลุ่มอาชีพ มีขั้น ตอน 5 ขั้น คือ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การถ่ายทอดความรู้ และการใช้ความรู้ แต่ยังขาดการจัดเก็บและการสืบค้นความรู้ และ 3) กลยุทธ์การจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน ประกอบด้วย ด้วย 3 กลยุทธ์ คือ 1) การพัฒนาผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และการตลาด 2) พัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนด้วยองค์ความรู้ และ 3) การสร้างกระบวนการเรียนรู้และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น

2. ด้านการอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน จากกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม พบว่า ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับด้านการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ในรายข้อที่อยู่ระดับมากคือ เทศบาลตำบล/อุทยานแห่งชาติมีการรณรงค์และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน รองลงมาคือ เทศบาลตำบล/อุทยานแห่งชาติมีการประสัมพันธ์ให้ประชาชนใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีนให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่าอย่างแท้จริง จากผลของการวิจัยจะเห็นได้ว่า การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีนจะเกิดความต่อเนื่องและยั่งยืนได้นั้น หัวใจสำคัญคือ ความร่วมมือของทุกคนทุกฝ่ายที่จะเข้ามาสอดส่องดูแล ส่งเสริม สนับสนุน รณรงค์ ประชาสัมพันธ์ สร้างโครงการ กิจกรรมที่จะเป็นประโยชน์และเกิดคุณค่าสูงสุด เพื่อให้ประชาชนได้เกิดการตื่นตัวและตระหนักอยู่ตลอดเวลาที่จะอนุรักษ์ ดูแล รักษา เพราะทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีนถือเป็นส่วนสำคัญในการดำรงชีวิตของทุกคนในชุมชน เพราะทุกคนได้ใช้สอยและต่างต้องพึ่งพาอาศัยทั้งในการอุปโภค-บริโภค ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกมลรัตน์ พรหมสิงห์ และอุทิศ สังขรัตน์ (2557) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศักยภาพในการจัดการป่าต้นน้ำ เทือกเขาบรรทัดในจังหวัดตรัง ผลการศึกษาพบว่า ชาวบ้านในชุมชนนาชุมเห็ดมีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับธรรมชาติ คนกับป่ามีลักษณะความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีวิธีการดูแลรักษาป่าผ่านระบบความรู้ ความเชื่อ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมต่าง ๆ ของชุมชน มีกระบวนการจัดการทรัพยากรโดยเน้นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชน นอกจากนี้ชุมชนยังมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าต้นน้ำ โดยมองเห็นถึงความสำคัญของป่าต้นน้ำว่าหากขาดป่า ขาดน้ำย่อมส่งผลกระทบต่อชุมชนที่อยู่ปลายน้ำต่อไป จากการ

ศึกษาวิจัยนี้ทำให้มองเห็นถึงศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรป่าต้นน้ำ ทั้งนี้การจัดการทรัพยากรป่าต้นน้ำนั้นจะต้องเกิดจากการร่วมมือกันอย่างเป็นพหุภาคี ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชาวบ้านในชุมชน ที่ควรจะเข้ามามีส่วนในจัดการทรัพยากรร่วมกันอย่างบูรณาการเพื่อให้ทรัพยากรธรรมชาติเกิดความยั่งยืนและการจัดการป่าต้นน้ำเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. การสร้างนิทรรศการถาวรเกี่ยวกับภูมิปัญญา การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน เขตอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ทั้ง 3 ด้าน ผลการวิจัย พบว่า

คณะผู้วิจัยได้ร่วมมือกับทางองค์การบริหารส่วนตำบลเนินเพิ่ม ได้จัดสร้างนิทรรศการถาวรเกี่ยวกับการจำลองภูมิปัญญาท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชนที่อาศัยในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน ทำให้เห็นได้ว่า ประชาชนมีความต้องให้มีการสร้างนิทรรศการถาวรเกี่ยวกับภูมิปัญญา การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน เขตอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก ไม่ว่าจะเป็นแบบจำลองขนาดเล็กที่เคลื่อนย้ายได้ แสง/สี สมจริง และเมื่อเกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมแล้วก็มีความพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือหรือความร่วมมือ ซึ่งนับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ ที่จะทำให้ประชาชนได้เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้ความหลากหลายทางระบบนิเวศและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตคนท้องถิ่นพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน และลงมือปฏิบัติอย่างแท้จริง จนทำให้เกิดแบบแผนความสัมพันธ์ของการอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพาอาศัย มีระบบการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งการอนุรักษ์ การพัฒนาและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน เช่น การบวชป่า การจัดป่าต้นน้ำและป่าชุมชน เป็นต้น ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือว่าเป็นรากเหง้าที่บ่งบอกถึงความเป็นมาของชุมชนท้องถิ่นนั้น และการเกิดศูนย์การเรียนรู้ความหลากหลายทางระบบนิเวศและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตคนท้องถิ่นพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีนจะนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตและจะส่งผลให้คนใช้ชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุข ช่วยสร้างสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ช่วยให้คนดำรงตนและปรับเปลี่ยนให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงจากผลกระทบที่เกิดจากสังคมภายนอกอย่างรอบคอบ นอกจากนี้ ยังมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญในการส่งเสริมหรือพัฒนาภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นให้ดำรงอยู่และเกิดความภาคภูมิใจในสิ่งที่บรรพบุรุษของตนได้สิบทอด ถ่ายทอดไปยังรุ่นสู่รุ่นสืบไป

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีน เขตอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะการนำไปใช้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเสียงตามสายหอกระจายข่าว การติดป้ายประชาสัมพันธ์ เกี่ยวกับแนวทางการรณรงค์ อนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำขมีนอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนในพื้นที่

2) ข้อเสนอเชิงนโยบาย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดเวทีประชาคม เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างความเข้าใจร่วมกันอย่างทั่วถึง มีการรับฟังข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะที่จะเป็นประโยชน์

3) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย ในการลงพื้นที่วิจัยควรมีการวางแผนล่วงหน้าและควรมีการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่หรือคนในชุมชนที่มีความชำนาญในการใช้เส้นทางและมีสามารถติดต่อประสานผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อที่จะได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัยอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

กมลรัตน์ พรหมสิงห์ และอุทิศ สังขรัตน์. (2557). ศักยภาพในการจัดการป่าต้นน้ำ เทือกเขาบรรทัดในจังหวัดตรัง. *วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 6*(12), 1 – 13.

โกมล แพรกทอง. (2533). *แนวความคิดป่าชุมชน.* กรุงเทพฯ : กรมป่าไม้.

กัลยา วานิชย์บัญชา. (2542). *การวิเคราะห์สถิติ : สถิติเพื่อการตัดสินใจ.* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์วิทยาลัย.

ธีรวุฒิ เอกะกุล (2550). *ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์.* (พิมพ์ครั้งที่ 5). อุบลราชธานี : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

เสน่ห์ จามริก และยศ สันตสมบัติ. (2536). *ป่าในประเทศไทย: แนวทางการพัฒนาเล่ม 1.* กรุงเทพฯ : สถาบันชุมชนท้องถิ่น.

สมศักดิ์ สุขวงศ์. (2540). *การจัดการป่าชุมชน : เพื่อคนและเพื่อป่า.* กรุงเทพฯ : วิวัฒน์การพิมพ์.

เอกชัย พุมดวง. (2559). กลยุทธ์การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชนตำบลโคกโคเฒ่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี. เอกสารประกอบการประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 53 ระหว่างวันที่ 3-6 กุมภาพันธ์ 2558 ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Translated Thai References

Akakun Th. (2007). *Research methodology in behavioral sciences and social sciences*. (5th ed). Ubon Ratchathani: Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University. (In Thai)

Best. (1978). Developmentally Appropriate Curriculum: Best practices in early childhood education. (4th ed.) New Jersey: Prentice Hall.

Cham Rick S., & Santasombat Y. (1993). *Forests in Thailand: Development Guidelines, Volume 1*. Bangkok: Local community institutions. (In Thai)

Cronbach, Lee. J. (1990). *Essentials of Psychology Testing*. (5th ed). New York: Harper Collins Publishers Inc.

Phumduang E. (2016). *Indigenous knowledge management strategy for lifelong learning of Khokkotao subdistrict, Muang district, Suphanburi province*. Proceedings of 5th Kasetsart University Annual Conference: Education, Economics and Business Administration, Humanities and Social Sciences. on February, 3 -6, 2015 at Kasetsart University. (In Thai)

Pragtong K. (1990). *Community Forest Concept*. Bangkok: Royal Foreset Department. (In Thai)

Promsing K., & Sangkarat U. (2014). Potential in Watershed Forest Management: Banthat Mountain Range. Srinakharinwirot Research and Development. *Journal of Humanities and Social Sciences, 6*(12), 1-13. (In Thai)

Sukwong S. (1997). *Community forest management: For people and for forests*. Bangkok: Vivatprinting. (In Thai)

Vanichbuncha K. (1999). *Statistical analysis: statistics for decision making*. (5th ed.) Bangkok: Chulalongkorn University Printing House. (In Thai)

Management of Revenue Collection of the Ao Nang Sud-district Administrative Organization, Mueang District, Krabi Province

Somsak Promkeo
Master of Public Administration Student, College of Local Administration,
Khon Kaen University
Supawatanakorn Wongthanavasu
Associate Professor, College of Local Administration, Khon Kaen University
Researcher, Research Group on Local Affairs Administration and Smart City Development
Correspondent Author: dang029673@gmail.com
Received: July 26, 2019 **Revised**: November 30, 2019 **Accepted**: December 16, 2019

Abstract

This research had the objectives to study the management of revenue collection and to identify key factors behind the success of revenue generation by Ao Nang Sub-district Administrative Organization (SAO), Mueang District, Krabi Province. Data were collected by in-depth interviews of SAO administrators, revenue collection staff, and staff involved with the SAO budget.

Findings reveal that the SAO management of revenue collection produced continuous increases in revenue over time. SAO's revenue collected from agriculture (para rubber and palm products), tourism, real estateม and outside investment. The SAO has created a system which attracts and efficiently manages outside investment. The SAO has a strong tax base which has been built and maintained over a long period of time. In addition, the eligible taxpayers cooperate well with the SAO in revenue collection. Other local administrative organizations should study and emulate the Ao Nang SAO systems and methods of revenue collection and management. The local population and businesses need to be motivated to cooperate with the taxation system in order for it to be successful.

Keywords: Income, revenue collection

การจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

สมศักดิ์ พรหมแก้ว
นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ศุภวัฒนากร วงค์ธนวสุ
รองศาสตราจารย์ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
นักวิจัย กลุ่มวิจัยการบริหารกิจการท้องถิ่นและการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ
ผู้จัดทำบทความต้นฉบับ: dang029673@gmail.com
ได้รับบทความ: 26 กรกฎาคม 2562 **ปรับปรุงแก้ไข:** 30 พฤศจิกายน 2562 **ตอบรับตีพิมพ์:** 16 ธันวาคม 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการและปัจจัยหลักของความสำเร็จในการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนางอำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บรายได้และการงบประมาณ และใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหาและจัดกลุ่มค้นหารูปแบบความสัมพันธ์

ผลการศึกษาพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ จัดเก็บรายได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีลักษณะเด่นด้านโครงสร้างทางภูมิศาสตร์และมีเงินอากรรังนกอีแอ่น โครงสร้างเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ การเกษตร (โดยเฉพาะ สวนยางพาราและสวนปาล์ม) ธุรกิจการท่องเที่ยว และอสังหาริมทรัพย์ ประกอบกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถรองรับการลงทุน ปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนาการจัดเก็บรายได้ คือ การพัฒนาศักยภาพพื้นที่ การส่งเสริมการรวมกลุ่มหรือจัดตั้งเป็นชมรม มีฐานภาษีที่แข็งแกร่งและเป็นฐานภาษีที่สามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องระยะยาว และประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือ ดังนั้น การนำแนวทางขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนางไปปรับใช้ในพื้นที่อื่น ควรให้ความสำคัญกับการวางแผนการจัดเก็บ การจัดทำแผนที่ภาษี บัญชีทรัพย์สิน การจัดทำฐานข้อมูลรายการทรัพย์สิน ให้ถูกต้องครบถ้วน ซึ่งใช้เป็นเครื่องมือในการจัดเก็บรายได้ให้มีประสิทธิภาพและควรพัฒนาศักยภาพของชุมชนควบคู่กัน

คำสำคัญ: รายได้ การจัดเก็บรายได้

บทนำ

กระแสการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสังคมไทยมีแรงขับเคลื่อนและพลวัตสูงมากในทุกมิติ ภายใต้แรงกดดันจากโลกาภิวัตน์ที่มีอิทธิพลครอบงำในทุกองคาพยพของสังคมไทย แต่การเปลี่ยนแปลงอย่างรีบเร่งทั้งภาคการเมือง เศรษฐกิจ สังคมอย่างไร้เป้าหมายและไร้ทิศทางทำให้เกิดเหตุการณ์ที่ส่งผลเป็นทั้งวิกฤตและโอกาสขึ้นในบ้านเมืองอย่างมากมาย (พจนา ฤทธิรงค์, 2553) ปัจจัยดังกล่าวเป็นแรงผลักหนึ่งที่ส่งผลกระทบโดยตรงและโดยอ้อมต่อวิถีการดำรงชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังการลงประชามติร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ซึ่งกำหนดให้มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยองค์กรในท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองและตัดสินใจในกิจการของท้องถิ่นเพื่อพัฒนาระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ รวมทั้งเพื่อให้การบริหารการปกครองท้องถิ่นมีความเป็นอิสระในการบริหารงานและสามารถเป็นหน่วยงานหลักในการให้บริการแก่ประชาชน

พระราชบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจหน้าที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นและระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ตลอดทั้งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในท้องถิ่นให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกันทั่วประเทศ องค์ประกอบที่สำคัญในการบริหารงานของท้องถิ่นให้ดำเนินการไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ การมีฐานะทางการคลังเป็นอิสระ มีงบประมาณเป็นของตนเองและมีอำนาจในการตัดสินใจใช้จ่ายเงินตนเองได้ตามความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า การพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญก้าวหน้านั้น ย่อมต้องมี “งบประมาณ” เป็นปัจจัยที่สำคัญ เพราะหากท้องถิ่นมีรายได้น้อย ฐานะทางการคลังย่อมไม่มั่นคง ต้องพึ่งพาเงินอุดหนุนจากรัฐบาลอยู่ตลอดเวลา การพัฒนาท้องถิ่นย่อมเป็นไปอย่างล่าช้า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 มาตรา 283 ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหลาย มีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายการบริหารการจัดบริการสาธารณะ การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ โดยต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับการพัฒนาของจังหวัดและประเทศเป็นส่วนรวมด้วย (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2557)

องค์การบริหารส่วนตำบล ถือเป็นองค์กรที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากเพราะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็กที่สุดและมีลักษณะใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ทั้งยังเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เปิดโอกาสให้ประชาชนระดับหมู่บ้านและตำบลได้เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย การที่องค์การบริหารส่วนตำบลจะสามารถดำเนินการต่าง ๆ ได้ ตามที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายกำหนดไว้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีรายได้ของตนเอง สำหรับประเภทของรายได้และที่มาของรายได้ เช่น ภาษีอากร ค่าธรรมเนียม ค่าใบอนุญาต ฯลฯ ตามข้อกฎหมายหรือจัดเก็บตามข้อบังคับที่องค์การบริหารส่วนตำบลตราขึ้น เพื่อใช้บังคับในเขตพื้นที่รับผิดชอบของตนเท่านั้น รวมทั้งรายได้ที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้รับจัดสรรจากส่วนราชการอื่น

เครื่องมือที่นำมาใช้ในระบบการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ แผนที่ภาษีและทะเบียนทรัพย์สิน เพื่อใช้ในการสำรวจที่มาของแหล่งรายได้ที่องค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดเก็บได้ ทำให้ข้อมูลผู้มีหน้าที่เสียภาษีต่าง ๆ มีความถูกต้อง ชัดเจนและสมบูรณ์ขึ้น ส่งผลถึงการประมาณการภาษีที่ควรจะจัดเก็บได้ในแต่ละปี สามารถนำมาเปรียบเทียบกับภาษีที่จัดเก็บได้จริงว่า มีความใกล้เคียงหรือแตกต่างกันมากน้อยแค่ไหน ถ้าใกล้เคียงกันถือว่าผลลัพธ์ที่ได้นั้นมีประสิทธิภาพ (สุจิตรา ลำดับวงษ์, 2554) ทว่าเมื่อย้อนดู

งานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับการจัดเก็บรายได้ จะพบปัญหาอยู่หลายประการที่ทำให้การจัดเก็บรายได้ไม่สามารถทำได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เช่น การบริหารงานภายในที่ผิดพลาดของผู้บริหารท้องถิ่น ความไม่ชำนาญงานของเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องและการขาดความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่ในการเสียภาษี เป็นต้น หากปัญหาดังกล่าวยังคงดำเนินต่อไป และไม่ได้รับการแก้ไขย่อมส่งผลกระทบต่อการพัฒนาท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เนื่องจากรายได้หรืองบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลถือเป็นหัวใจหลักหรือจุดเริ่มต้นของการดำเนินงานทุกด้าน

องค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ มีรายรับประมาณการในปี พ.ศ. 2560 เป็นจำนวนเงิน 151,140,600.00 บาท และมีรายรับจริงไม่รวมเงินอุดหนุนเฉพาะกิจ 172,136,599.48 บาท ซึ่งเป็นตัวเลขที่สูงกว่ารายรับประมาณการโดยมีรายรับทั้งสิ้นมากถึง 177,764,936.34 บาท บ่งชี้ถึงศักยภาพในการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง ภายใต้การดำเนินงานที่เป็นระบบ ระเบียบ มีความเข้าใจสภาพแวดล้อม รวมถึงมีการสรรหาทางเลือกที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดการเร่งรัดพัฒนารายได้สู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ที่กำหนดไว้ในแต่ละแผน สะท้อนความสามารถในการปกครองและการพัฒนาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ ในปี พ.ศ. 2556 ที่ผ่านมา องค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนางยังได้รับรางวัลแห่งเกียรติยศดีเด่น 4 รางวัลระดับประเทศ ได้แก่ รางวัลใบประกาศเกียรติคุณด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากสถาบันพระปกเกล้า รางวัลผู้บริหารท้องถิ่นดีเด่นด้านการศึกษา จากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและมูลนิธิช่วยการศึกษาท้องถิ่น รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่น และผู้นำท้องถิ่นดีเด่นจากคณะกรรมการอำนวยการจัดงานรางวัลไทย และรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่น ด้านการป้องกันการทุจริต จากสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

จากผลการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง ดังที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจจะศึกษาการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ เพื่อนำมาใช้เป็นต้นแบบในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้และเป็นแบบอย่างให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่อื่น ๆ ที่ยังประสบปัญหาด้านการจัดเก็บรายได้ให้สอดคล้องกับความเจริญเติบโตของชุมชนและสภาพสังคม ซึ่งนอกจากรายได้ที่รัฐบาลจัดสรรให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแล้ว รายได้ที่ถือว่าเป็นตัวชี้วัดศักยภาพด้านการจัดเก็บรายได้อย่างแท้จริง คือ รายได้ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดหาเอง เพราะเป็นตัวบ่งชี้ศักยภาพในการจัดการและเป็นสิ่งที่ทำให้ท้องถิ่นสามารถจัด หรือให้การตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ดังจะเห็นได้จากความสำเร็จในการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง จึงเป็นวัตถุประสงค์สำคัญของการศึกษาครั้งนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

2) เพื่อศึกษาปัจจัยหลักของความสำเร็จในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

วิธีการวิจัย

1) แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย 2 แหล่ง ได้แก่

แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ที่ได้จากการเก็บรวบรวมด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ประกอบกับการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) รวมทั้งสิ้น 9 ราย ประกอบด้วย ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนางในปัจจุบันและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บและการงบประมาณ ประธานสภาและหัวหน้าส่วนการคลัง ฝ่ายตรวจสอบการจัดเก็บรายได้-การใช้จ่ายขององค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 7 ราย และผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนางในอดีต จำนวน 2 ราย ได้แก่ อดีตนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและอดีตประธานสภา

แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ที่ได้จากเอกสาร หนังสือ งานวิจัย บทความ แผนพัฒนา 3 ปี รายงานประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง ข้อมูลอนุกรมเวลาภายในสำนักงานและข้อมูลการจัดเก็บรายได้ย้อนหลังขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนางในระยะเวลา 10 ปี

2) กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษานี้ ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ที่สามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการจัดเก็บรายได้ และการงบประมาณในปัจจุบัน รวมทั้งสิ้น 7 ท่าน และกลุ่มอดีตผู้บริหาร รวมทั้งสิ้น 2

สำหรับกลุ่มเป้าหมายข้างต้น ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้และปัจจัยหลักของความสำเร็จในการจัดการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ เพื่อนำมาใช้เป็นตัวอย่างให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ๆ ที่ยังประสบปัญหาด้านการจัดเก็บรายได้ รวมทั้งสอบถามถึงปัญหาและอุปสรรคในการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ โดยพิจารณาตามความสอดคล้องกับความเจริญเติบโตของชุมชนและสภาพสังคม โดยมุ่งแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมทั้งเพื่อสนองตอบต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนได้อย่างทั่วถึง

3) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มี 9 ชุด และข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์แต่ละชุดประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ภาพรวมในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ กระบวนการในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ ปัจจัยหลักของความสำเร็จในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้โดยพิจารณา ตามความสอดคล้องกับความเจริญเติบโตของชุมชนและสภาพสังคมและการเสนอแนะแนวทางในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

4) วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมทั้งสิ้น 9 ราย ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ ประมาณ 2 ชั่วโมงประกอบกับการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) ต่อผู้ให้ข้อมูล 1 คนและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง

5) การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1) การถอดความรายละเอียดจากการสัมภาษณ์แต่ละบุคคล และการเขียนละเอียดจากการสังเกตเป็นรายงานของแต่ละบุคคล

5.2) การจับประเด็นที่มีลักษณะพิเศษน่าสนใจจากข้อมูลแต่ละราย (content analysis) เทียบเคียงระหว่างรายและเรียบเรียงจัดกลุ่มค้นหารูปแบบ (theme analysis) ความสัมพันธ์ระหว่างกันและการยืนยันด้วยกรอบแนวคิด

5.3) การวิเคราะห์เชิงระบบ ภาพรวม และการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของทั้งระบบ เน้นให้เห็นการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ที่เกิดขึ้นในระบบจากทุกมิติที่เป็นผลรวมมากกว่าการมองภาพแยกส่วนหรือ cause-effect relationship

5.4) การวิเคราะห์ความเกี่ยวเนื่องในการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ กับบริบทและความไวต่อการเปลี่ยนแปลงของบริบท ได้แก่ บริบททางสังคม บริบทของเวลา และสภาพทางเศรษฐกิจที่ต่างกัน การค้นหารูปแบบที่เป็นไปได้ในการพัฒนาไปใช้ใน settings ใหม่

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า สามารถจำแนกประเด็นต่างๆ ได้ ดังต่อไปนี้

1) ภาพรวมในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

ภาพรวมในปัจจุบัน (เปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ. 2560 กับย้อนหลังในช่วง 3 ปีที่ผ่านมา) มีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ มีรายรับประมาณการในปี 2560 มากถึง 150 กว่าล้านบาท และมีรายรับจริง ไม่รวมเงินอุดหนุนเฉพาะกิจ 170 กว่าล้านบาท จะเห็นได้ว่าเป็นตัวเลขที่สูงกว่ารายรับประมาณการ โดยมีรายรับมากถึง 177 ล้านบาท ซึ่งภาพรวมรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง มีอัตราเพิ่มขึ้นทุกปี เปรียบเทียบปี 2560 ย้อนหลัง 3 ปี คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากมีลักษณะเด่นด้านโครงสร้างทางภูมิศาสตร์ โครงสร้างเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันองค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง ยังมีการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ที่เป็นระบบระเบียบ มีความเข้าใจสภาพแวดล้อม รวมถึงมีการสรรหาทางเลือกที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดการเร่งรัดพัฒนารายได้สู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในแต่ละแผน ประกอบกับมีการวางแผนและกำหนดเป้าหมายในการจัดเก็บรายได้เป็นประจำทุกปี โดยการวางแผนจะครอบคลุมทั้งด้านอัตรากำลัง บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอต่อการดำเนินงานด้านการจัดการจัดเก็บรายได้ วัตถุประสงค์ในการจัดเก็บภาษี ก็เพื่อหารายได้มาใช้จ่ายในการบริการสาธารณะให้แก่ประชาชน และเพื่อเป้าหมายการพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญรุดหน้า โดยใช้หลักการบริหารจัดเก็บภาษีที่ดี และมีความสามารถที่จะบริหารได้ด้วยตนเอง ซึ่งหมายความว่าต้องพึ่งตัวเองให้ได้มากที่สุด

กล่าวคือ ต้องมีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย ซึ่งที่ผ่านมาองค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนางก็สามารถทำได้ดี เพื่อนำรายได้มาพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการจัดการจัดเก็บรายได้ที่มี ประสิทธิผล ถูกต้องและครบถ้วน

2) กระบวนการในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

กระบวนการที่องค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง มุ่งเน้น คือ กระบวนการใช้แผนที่ภาษี เนื่องจากเป็นแผนที่แสดงตำแหน่ง ลักษณะ ขนาดของแปลงที่ดิน อาคาร โรงเรือน สิ่งปลูกสร้าง เส้นทางคมนาคม แหล่งน้ำ รวมถึงทะเบียนทรัพย์สิน ซึ่งเป็นทะเบียนที่แสดงรายการทรัพย์สินและการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน ข้อมูลเกี่ยวกับที่ดิน อาคาร โรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้าง ป้าย การประกอบการค้าของเจ้าของทรัพย์สินแต่ละคน ข้อมูลสองส่วนนี้จะเชื่อมกันด้วยรหัสแปลที่ดิน หากมีการจัดทำแผนที่ภาษีและทะเบียนทรัพย์สินอย่างสมบูรณ์เป็นรูปธรรม จะทำให้รายได้เพิ่มขึ้นส่วนหนึ่ง นอกจากนี้ ยังมีการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนางอย่างต่อเนื่อง มีการศึกษาดูงาน นำกระบวนการตรวจสอบภาษีที่ทันสมัยมาใช้ มีการพัฒนาระบบการบริหารและการรายงานที่ทันสมัย

2.1) ความแตกต่างระหว่างกระบวนการในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนางกับองค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ๆ

กระบวนการในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง มีความแตกต่างจากการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้เมื่อเปรียบเทียบกับองค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ๆ สำหรับประเด็นที่แตกต่าง คือ ในด้านพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง สามารถหารายได้จากการจัดหาผลประโยชน์ในทรัพย์สิน รายได้อย่างต่อเนื่อง จากการให้เช่า ประมูล เนื่องจากลักษณะทางกายภาพเป็นเกาะ มีการเก็บค่าธรรมเนียมการรักษาความสะอาดและภูมิทัศน์สถานที่ท่องเที่ยว การบำรุงรักษาโดยตรงกับนักท่องเที่ยว รายละ 20 บาท ทำให้มีรายได้ 1 ปี เกือบ 10 ล้าน แสดงให้เห็นว่าสามารถพัฒนารายได้จนประสบความสำเร็จหรือตัวอย่างของเกาะพีพี ก็มีการบริหารจัดการด้านท่าเรือ เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีเงินอากรรังนกอีแอ่น ซึ่งเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีจำเพาะในท้องถิ่นนี้ กระบวนการในการจัดเก็บเลยมีความแตกต่าง

นอกนี้นโยบายและยุทธศาสตร์ที่ใช้ มีส่วนเอื้อต่อการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง เนื่องจากนโยบายและแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ใช้เป็นกรอบและแนวทางในการบริหารงานของท้องถิ่นให้มีความคล่องตัว สอดคล้องกับศักยภาพของท้องถิ่น สามารถตอบสนองปัญหาและความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสอดคล้องกับนโยบายของคณะผู้บริหารเพราะแต่เดิมรายได้คงที่ นโยบายและแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่นำมาใช้ จึงมุ่งเน้นพัฒนาอ่าวนางให้เป็นเมืองน่าอยู่และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ โดยเฉพาะด้านการศึกษาและสาธารณสุข มีเป้าหมายสูงสุดเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี เมื่อประชาชนเห็นถึงจุดมุ่งหมายร่วมกัน ก็จะให้ความร่วมมือในการชำระภาษีเพิ่มมากขึ้น

2.2) การให้ความร่วมมือของประชาชนในพื้นที่ต่อการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง

ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง ได้ให้ความร่วมมือต่อการจัดการด้านการจัดเก็บรายได้และมีจิตสำนึกในการเสียภาษี เนื่องจากในการจัดเก็บภาษี จะแบ่งเก็บพื้นที่ที่อยู่อาศัยกับ

สถานประกอบการในอัตราที่แตกต่างกัน ประชาชนจึงมีความพึงพอใจ นอกจากนี้ ทางองค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง ยังมีการประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนเข้าใจถึงการจัดเก็บรายได้อย่างต่อเนื่อง มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับภาษีประเภทต่าง ๆ แก่ ผู้เสียภาษี มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงหน้าที่ของผู้เสียภาษี นอกจากนี้ โดยหลักการยังมีมาตรการหรือแนวทางดำเนินการแก้ไขปัญหากับผู้หลีกเลี่ยงไม่ชำระภาษี ด้วยการแจ้งเป็นหนังสือประสานขอความร่วมมือให้ชำระภาษีและชี้แจงเหตุผลก่อนที่จะใช้มาตรการทางกฎหมายลงโทษหรือมีกฎหมายลงโทษผู้เสียภาษีหรือหลีกเลี่ยงการเสียภาษี และหากมีเจ้าหน้าที่รู้เห็นในการหลีกเลี่ยง ก็มีการลงโทษอย่างเด็ดขาด ดังนั้น ประชาชนส่วนใหญ่ล้วนให้ความร่วมมือ แต่ถ้าไม่ให้ความร่วมมือในการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง หรือไม่ให้ความร่วมมือในการจัดเก็บภาษี ก็อาจจะได้รับโทษทั้งแพ่งและอาญา

2.3) จุดเด่นและจุดด้อยของการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนางในปัจจุบัน

จุดเด่นของการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนางในปัจจุบัน คือ มีรายได้จากการเก็บภาษีมาก โดยอยู่ในช่วง 70-80 ล้านบาท เนื่องจากมีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยว ทำให้สามารถพัฒนารายได้จากลักษณะทางกายภาพของท้องถิ่น เงินอากรรังนกอีแอ่น ทำให้หมวดหมู่ในการชำระเงินภาษีเพิ่มขึ้นมา มีฐานผู้เสียภาษีที่แข็งแกร่งและเป็นฐานภาษีที่สามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องระยะยาวทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นทุกปี นอกจากนี้ ประชาชนในพื้นที่ยังมีจิตสำนึก เต็มใจและให้ความร่วมมือในการเสียภาษี นอกจากนี้ ยังควรปรับปรุงระเบียบ กฎหมายเกี่ยวกับรายได้ของท้องถิ่นให้ทันสมัยชัดเจน เพื่อลดการต่อต้านจากกลุ่มท่าเรือ เรื่องการจัดเก็บค่าธรรมเนียมที่สูง

3) ปัจจัยหลักของความสำเร็จในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

3.1) ตัวชี้วัดความสำเร็จในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง

ตัวชี้วัดความสำเร็จในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนางสามารถพิจารณาจากรายได้ในการจัดเก็บภาษี ประมาณ 70 กว่าล้านบาท เมื่อเปรียบเทียบกับองค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ซึ่งเป็นอัตราภาษีที่จัดเก็บได้เพิ่มขึ้นทุกปี มีอัตราการขยายตัวผลิตภัณฑ์มวลรวมในปี 60 เพิ่มขึ้นมาร้อยละ 4 อัตราการเพิ่มขึ้นของรายได้จากการ ท่องเที่ยว เพิ่มขึ้นมาถึงร้อยละ 7 และอัตราการเพิ่มขึ้นของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคการเกษตร เพิ่มขึ้นร้อยละ 3 และสามารถนำรายได้ที่ได้รับจากการจัดเก็บภาษีมาใช้ในการพัฒนาพื้นที่หรือมีโครงการที่เห็นผลจริงและมีความเป็นรูปธรรม ดังนั้น องค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนางจึงเก็บภาษีได้เต็มเม็ดเต็มหน่วย ประกอบกับมีกระบวนการที่ดีในการจัดเก็บ ดังจะเห็นได้จากการที่องค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนางได้รับรางวัลแห่งเกียรติยศดีเด่น 4 รางวัลระดับประเทศ มีรางวัลใบประกาศเกียรติคุณด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากสถาบันพระปกเกล้า รางวัลผู้บริหารท้องถิ่นดีเด่นด้านการศึกษา จากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นและมูลนิธิช่วยการศึกษาท้องถิ่น รางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่นและผู้นำท้องถิ่นดีเด่น จากคณะกรรมการอำนวยการจัดงานรางวัลไทย และรางวัลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่น ด้านการป้องกันการทุจริต จากสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ส่งผลมาถึงการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ทำได้ดี ทำได้จริงและมีความเป็นรูปธรรม รายได้ที่ได้จากการจัดเก็บจึงมีมาก

3.2) ปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง

ปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง ประกอบด้วยสภาพเศรษฐกิจ ภูมิประเทศที่ได้เปรียบเพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของภาคใต้ การมีนโยบายที่ดี ซึ่งก็คือ นโยบายของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง มีนโยบาย 4 M ซึ่งเป็นปัจจัยในการดำเนินธุรกิจ 4 ด้านที่นำเข้ามาบริหาร ได้แก่ Man คน, Money เงิน, Materials วัสดุ และ Management การจัดการ ซึ่งนโยบายที่ครอบคลุมนี้เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จ เพราะรายได้ที่องค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนางได้รับ ก็จะถูกนำมาปรับปรุงพื้นที่ตามนโยบายที่กำหนด ประชาชนเมื่อมองเห็นว่าปลายทางของรายได้จะนำไปสู่อะไร ก็ย่อมมีความเต็มใจและมีจิตสำนึกที่จะชำระภาษี เป็นการสร้างประโยชน์ร่วมกันในวงกว้าง นอกจากนี้ ยังมีการสร้างความเข้าใจให้กับประชาชน มีความโปร่งใสและการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการมีทรัพยากรบุคคลที่มีประสิทธิภาพและการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับบุคลากร เพื่อให้คำปรึกษาและอธิบายเรื่องภาษีให้ประชาชนได้รับทราบ และเข้าใจ สามารถนำกฎหมายไปบังคับใช้ได้จริงในการจ่ายภาษี และประชาชนมีจิตสำนึกที่ดี การจัดการจัดเก็บรายได้จึงประสบความสำเร็จ มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริการสาธารณะอย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากนี้ องค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนางได้มีนโยบายและแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาที่ใช้เป็นกรอบและแนวทางในการบริหารงานของท้องถิ่นให้มีความคล่องตัว สอดคล้องกับศักยภาพของท้องถิ่น สามารถตอบสนองปัญหาและความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนสอดคล้องกับนโยบายของคณะผู้บริหาร ที่มุ่งเน้นพัฒนาอ่าวนางให้เป็นเมืองน่าอยู่และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ โดยเฉพาะด้านการศึกษาและการสาธารณสุขมีเป้าหมายสูงสุดเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี เมื่อประชาชนเห็นถึงจุดมุ่งหมายร่วมกัน ก็จะให้ความร่วมมือในการชำระภาษีเพิ่มมากขึ้น เพราะองค์การบริหารส่วนตำบลต้องใช้เงินภาษีหรืออีกนัยก็คือเงินรายได้มาใช้ในการพัฒนาชุมชน ทุกคนก็ได้รับประโยชน์ร่วมกัน

3.3) ความสามารถในการนำปัจจัยความสำเร็จข้างต้นไปปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ๆ

ปัจจัยความสำเร็จข้างต้น จะสามารถนำไปปรับใช้ในองค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ๆ ได้ เพราะการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ จะต้องสอดคล้องกับรัฐบาล จึงจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ตามลักษณะทางกายภาพและตามความเหมาะสม และถึงแม้ว่าพื้นที่จะแตกต่าง แต่หัวใจของนโยบายก็ไม่น่าจะต่างกันมาก ย่อมสามารถนำไปใช้ในการบริหารรายได้โดยองค์กร ไม่รับจากรัฐบาลเพียงอย่างเดียว ไม่ปล่อยโอกาสที่จะพัฒนารายได้ให้เสียไป เช่น การพัฒนารายได้โดยการปรับปรุงระบบข้อมูลแผนที่ภาษีและทะเบียนทรัพย์สิน แต่ทั้งนี้ หากนำไปปรับใช้ในท้องที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเหมือน ๆ กันน่าจะมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง เพราะจะมีสภาพแวดล้อมใกล้เคียงกัน ประชาชนในพื้นที่มีอาชีพหลักที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเหมือนกัน โดยพิจารณาปัจจัยที่ช่วยเสริมในการสร้างรายได้เป็นสำคัญ ทางไหนช่วยสร้างรายได้ พยายามมุ่งเน้นไปทางนั้น หรือปรับใช้โดยเน้นในแง่ของการสร้างศักยภาพให้แก่ชุมชนของตน ในการรวมกลุ่มหรือจัดตั้งเป็นชมรมในตำบล หรือสหกรณ์ในพื้นที่ ซึ่งเดิมในแต่ละพื้นที่หรือแม้กระทั่งองค์การบริหารส่วนตำบล อื่น ๆ มักจะมีการรวมกลุ่มอาชีพหรือตั้งสหกรณ์ในพื้นที่กันบ้างแล้ว แต่อาจจะไม่เข้มแข็งเพราะไม่ได้รับการส่งเสริมที่ชัดเจนหรือขาดความโปร่งใสในการดำเนินนโยบาย ดังนั้น

การรวมกลุ่มต้องมีความโปร่งใส มีนโยบายที่ชัดเจนและทุกคนพร้อมจะทำตาม กระบวนการกลุ่มจึงเดินไปได้ ถ้ากลุ่มมีศักยภาพเมื่อไร ก็จะสามารถสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกได้ มีอำนาจต่อรอง มีความเข้มแข็งและเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ได้ เป็นการสร้างศักยภาพให้แก่คนในพื้นที่โดยใช้การรวมกลุ่มหรือการสร้างประชากรที่มีคุณภาพ รวมถึงประชากรแฝงในแต่ละพื้นที่ กล่าวคือ ในแต่ละพื้นที่มีประชากรที่สามารถสร้างรายได้เลี้ยงตัวเองได้ ไม่เป็นภาระของชุมชนหรือสังคม ขณะเดียวกันก็สามารถส่งต่อรายได้มาในรูปแบบของภาษีที่ชำระให้แก่องค์การบริหารส่วนตำบล และก็นำรายได้นี้ไปจัดการกับชุมชนให้มีความเจริญมากขึ้น รวมทั้งในแง่ของการสร้างอัตลักษณ์หรือความโดดเด่นให้แก่ชุมชนของตน เพราะถ้าชุมชนมีอัตลักษณ์ มีจุดขายที่แตกต่าง ย่อมเป็นการดึงคนเข้ามาในพื้นที่และสามารถสร้างแหล่งรายได้ แม้ว่าจะไม่ใช่แหล่งท่องเที่ยวทางทะเลแต่สามารถดึงอัตลักษณ์ด้านอื่นมาเป็นจุดเด่น

4) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ โดยพิจารณาตามความสอดคล้องกับความเจริญเติบโตของชุมชนและสภาพสังคม

สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง ส่วนใหญ่เกิดจากขาดแคลนทรัพยากรบุคคล โดยเฉพาะข้าราชการในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอ ปัจจุบันข้าราชการมีเพียงตำแหน่งเดียว ที่เหลือเป็นลูกจ้าง จำนวนบุคลากรน้อยกว่าปริมาณงาน รวมทั้งขาดบุคลากรที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยีการจัดทำแผนที่ภาษีและทะเบียนทรัพย์สิน ขาดการลงพื้นที่สำรวจเพื่อประเมินฐานภาษี ขาดการสำรวจข้อมูลผู้เสียภาษีส่งผลกระทบข้อมูลผู้เสียภาษีคลาดเคลื่อน และไม่เป็นปัจจุบัน นอกจากนี้ กลุ่มท่าเรือมีปัญหาต่อต้านการจัดเก็บภาษีที่มีค่าธรรมเนียมสูง

โดยมีแนวทางแก้ไขปัญหา คือ เพิ่มบุคลากร โดยเฉพาะตำแหน่งนักจัดเก็บ ที่มีความรู้ความสามารถและมีความเชี่ยวชาญในขอบข่ายงานด้านการจัดการภาษีโดยตรงอย่างเร่งด่วนด้วยการจัดทำคำขออัตรากำลังตำแหน่งที่เป็นข้าราชการจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น รวมทั้งจัดอบรมเพื่อให้ความรู้แก่บุคลากรเกี่ยวกับเทคโนโลยีการจัดทำแผนที่ภาษีและทะเบียนทรัพย์สิน และควรมีการจัดทำฐานข้อมูล แผนที่ภาษีและทะเบียนทรัพย์สินให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น มีการลงพื้นที่สำรวจเพื่อประเมินฐานภาษี สำรวจข้อมูลผู้เสียภาษีให้มีความทันสมัยและป้องกันปัญหาการรั่วไหลของภาษี มีการสร้างความรู้ ความเข้าใจในกฎระเบียบให้กับผู้เสียภาษี ส่วนในกรณีที่เกิดการต่อต้านจากกลุ่มผู้เสียผลประโยชน์ในพื้นที่ เช่น กลุ่มท่าเรือ เรื่องการจัดเก็บค่าธรรมเนียมที่สูง ควรมีการพูดคุยทำความเข้าใจเพื่อปรับความคิดเห็นให้ตรงกันและลดความขัดแย้ง

5) แนวทางในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง

แนวทางในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง โดยพิจารณาจากบริบทที่มีรายได้หลักมาจากการท่องเที่ยว เพราะฉะนั้น การจัดทำคำของบประมาณในลักษณะงานบูรณาการด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งสำคัญ เช่น ของบยุทธศาสตร์จังหวัดมาปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวและการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์กร เพื่อพัฒนาคุณภาพด้านการท่องเที่ยวให้มีมาตรฐาน โดยเน้นกลยุทธ์พัฒนาปัจจัยพื้นฐานรองรับการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวให้เพียงพอ และเหมาะสม กลยุทธ์พัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และกิจกรรมการท่องเที่ยวให้สอดรับกับอัตลักษณ์อันดามัน มีภูมิทัศน์สวยงาม สะอาด เชื่อมโยงวิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น กลยุทธ์บริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมให้อุดมสมบูรณ์อย่างยั่งยืน

กระบวนการของการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในพื้นที่ กลยุทธ์บริหารจัดการการตลาดและประชาสัมพันธ์ โดยมุ่งเน้นไปที่ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว พัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการท่องเที่ยวให้มีขีดความสามารถในการบริการจัดการท่องเที่ยวตามหลักธรรมาภิบาลและพัฒนาขีดความสามารถการบริการ การบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวให้กับชุมชน และสนับสนุนการเชื่อมโยงภาคธุรกิจเอกชนกับชุมชนในการดำเนินการด้านการท่องเที่ยว แนวทางอื่น ๆ ได้แก่ ภาษีโรงเรือน ควรปรับปรุงราคามาตรฐานกลางมีการจัดทำฐานข้อมูลรายการทรัพย์สิน หรือเจ้าของทรัพย์สินที่อยู่ในข่ายต้องเสียภาษีและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ การจัดเก็บข้อมูลผู้เสียภาษี ให้ถูกต้อง ครบถ้วนสมบูรณ์ นอกจากนี้ การจัดทำแผนที่ภาษีและทะเบียนทรัพย์สิน จะทำให้การจัดเก็บรายได้เป็นไปตามเป้าหมาย และแม่นยำ

5.1) ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในกรณีที่องค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ๆ จะนำแนวทางขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนางไปปรับใช้

สำหรับข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในกรณีที่องค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ๆ จะนำแนวทางขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนางไปปรับใช้ พบว่าสามารถนำหลักการไปใช้ได้ แต่บริบทของพื้นที่มีความแตกต่างกัน เนื่องจากบริบทของจังหวัดกระบี่ เป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ และเป็นเมืองท่องเที่ยวคุณภาพในระดับนานาชาติมีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์และสวยงาม มีโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมีเสถียรภาพ มีการจ้างงาน และการกระจายรายได้ ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีการศึกษามีคุณภาพ ควรพิจารณาถึงประเด็นพื้นฐานเหล่านี้เป็นสำคัญหรือมีปัจจัยพื้นฐานที่ใกล้เคียงกันในบางส่วน เช่น มีแหล่งท่องเที่ยวที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี แต่หากมีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง องค์การบริหารส่วนตำบลอื่น ๆ ไม่ควรลืมที่จะเสริมสร้างศักยภาพเศรษฐกิจในพื้นที่นั้น ๆ ถ้าไม่ใช่ภาคการท่องเที่ยว ก็เน้นภาคเกษตรอุตสาหกรรม ประมง ปศุสัตว์ อาหาร ควบคู่ไปกับการพัฒนาคนให้มีคุณภาพสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้เต็มศักยภาพ การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชนอัตลักษณ์ เชื่อมโยงกับการสร้างอาชีพ และรายได้ของท้องถิ่น แต่หากมองข้ามเรื่องของบริบทที่แตกต่างกัน เน้นเฉพาะเรื่องการจัดเก็บรายได้อย่างเดียว ควรให้ความสำคัญกับการวางแผนการจัดเก็บ จัดทำแผนที่ภาษี บัญชีทรัพย์สิน การจัดทำฐานข้อมูลรายการทรัพย์สิน หรือเจ้าของทรัพย์สินที่อยู่ในข่ายต้องเสียภาษีและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ส่งเสริมให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ ในเบื้องต้น ทุกท้องถิ่นต้องจัดทำแผนที่ภาษี ทะเบียนทรัพย์สินซึ่งจะใช้เป็นเครื่องมือที่สามารถนำมาวิเคราะห์ในการพัฒนารายได้ให้มีประสิทธิภาพ และควรมีนโยบายที่ผลักดันให้ประชาชนในพื้นที่อื่น ๆ มีจิตสำนึก มีความเต็มใจและมีความพร้อมต่อการจ่ายภาษี

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ สามารถสรุปและอภิปรายผล ดังนี้

1) การจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ในปัจจุบันมีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ องค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง มีรายรับประมาณการในปี 2560 มากถึง 150 กว่าล้านบาท และมีรายรับจริงไม่รวมเงินอุดหนุนเฉพาะกิจ 170 กว่าล้านบาท จะเห็นได้ว่าเป็นตัวเลขที่

สูงกว่ารายรับประมาณการ โดยมีรายรับมากถึง 177 ล้านกว่าบาท ซึ่งภาพรวมรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง มีอัตราเพิ่มขึ้นทุกปี เปรียบเทียบ ปี 2560 ย้อนหลัง 3 ปี คิดเป็นค่าเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น เนื่องจากมีลักษณะเด่นด้านโครงสร้างทางภูมิศาสตร์ โครงสร้างเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ การเกษตร สวนยางพารา สวนปาล์ม มีแหล่งธุรกิจการท่องเที่ยวและแหล่งการลงทุนด้านอสังหาริมทรัพย์ ประกอบกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของผู้บริหารเป็นไป อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดความสะดวกสบายและปลอดภัย สามารถรองรับการลงทุนได้ ขณะเดียวกันองค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง ยังมีการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ที่เป็นระบบ ระเบียบ มีความเข้าใจสภาพแวดล้อม รวมถึงมีการสรรหาทางเลือกที่เหมาะสม เพื่อให้เกิดการเร่งรัดพัฒนารายได้สู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในแต่ละแผน สะท้อนความสามารถในการปกครองและการพัฒนาท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ประกอบกับมีการวางแผน และกำหนดเป้าหมายในการจัดเก็บรายได้เป็นประจำทุกปี มีการประมาณการรายรับเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการจัดเก็บรายได้ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด โดยการวางแผนจะครอบคลุมทั้งด้านอัตรากำลัง บุคลากร งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ ให้เพียงพอต่อการดำเนินงานด้านการจัดการจัดเก็บรายได้ วัตถุประสงค์ในการจัดเก็บภาษี ก็เพื่อหารายได้มาใช้จ่ายในการ บริการสาธารณะให้แก่ประชาชน และเพื่อเป้าหมายการพัฒนาท้องถิ่นให้เจริญรุดหน้า โดยใช้หลักการบริหารจัดเก็บภาษีที่ดี และมีความสามารถที่จะบริหารได้ด้วยตนเอง ซึ่งหมายความว่า ต้องพึ่งตัวเองให้ได้มากที่สุด กล่าวคือ ต้องมีรายได้เพียงพอกับรายจ่าย ซึ่งที่ผ่านมาองค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนางก็สามารถทำได้ดี เพื่อนำรายได้มาพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการจัดการจัดเก็บรายได้ที่มีประสิทธิผล กระบวนการในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ ประกอบด้วยการวางแผนการจัดเก็บ การจัดทำแผนที่ภาษี บัญชีทรัพย์สิน การจัดทำฐานข้อมูลรายการทรัพย์สิน หรือเจ้าของทรัพย์สินที่อยู่ในข่ายต้องเสียภาษีและค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ให้ถูกต้อง ครบถ้วน การส่งเสริมให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ ซึ่งกระบวนการที่องค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง มุ่งเน้น คือ กระบวนการใช้แผนที่ภาษี เนื่องจากเป็นแผนที่แสดงตำแหน่ง ลักษณะ ขนาดของแปลงที่ดิน อาคาร โรงเรือน สิ่งปลูกสร้าง เส้นทางคมนาคม แหล่งน้ำ รวมถึงทะเบียนทรัพย์สิน ซึ่งเป็นทะเบียนที่แสดงรายการทรัพย์สินและการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน ข้อมูลเกี่ยวกับที่ดิน อาคาร โรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้าง ป้าย การประกอบการค้าของเจ้าของทรัพย์สินแต่ละคน ข้อมูลสองส่วนนี้จะเชื่อมกันด้วยรหัส แปลงที่ดิน หากมีการจัดทำแผนที่ภาษีและทะเบียนทรัพย์สินอย่างสมบูรณ์เป็นรูปธรรม จะทำให้รายได้เพิ่มขึ้นส่วนหนึ่ง นอกจากนี้ ยังควรมีการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนางอย่างต่อเนื่อง มีการศึกษาดูงาน นำกระบวนการตรวจสอบภาษีที่ทันสมัยมาใช้ มีการพัฒนาระบบการบริหารและการรายงานที่ทันสมัย และควรเพิ่มการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน ซึ่งในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการเสียภาษีโดยตรง แต่เป็นกระบวนการอื่น ๆ ทางอ้อม เช่น การส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดเก็บภาษีประเภทต่าง ๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น จุดเด่นของการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนางในปัจจุบัน คือ มีรายได้จากการเก็บภาษีมาก เนื่องจากมีศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวทำให้สามารถพัฒนารายได้จากลักษณะทางกายภาพของท้องถิ่น เงินอากรรังนกอีแอ่น ทำให้หมวดหมู่ในการชำระเงินภาษีเพิ่มขึ้นมา มีฐานผู้เสียภาษีที่แข็งแกร่งและเป็นฐานภาษีที่สามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง ระยะยาวทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นทุกปี นอกจากนี้ ประชาชนในพื้นที่ยังมีจิตสำนึก เต็มใจและให้ความร่วมมือในการเสียภาษี โดยสรุป คือ มีศักยภาพในเชิงท่องเที่ยว ประชาชนในพื้นที่เอง

ก็มีรายได้ในระดับดี ทำให้มีความสามารถในการจ่ายภาษี ภาษีที่ได้มาก็ถูกนำไปพัฒนาพื้นที่ต่อ เมื่อพื้นที่อ่าวนางได้รับการพัฒนาสาธารณูปโภคที่ดี คนก็ยิ่งมาเที่ยว เพิ่มมากขึ้นอีก เป็นวัฏจักรที่ดี สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา (ดาวเด่น ชูแก้ว, 2551) พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล ในเขตพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านลักษณะของภาษีอากร ด้านโครงสร้างภาษีอากร ด้านประสิทธิภาพของพนักงานผู้จัดเก็บภาษี ด้านการตรวจสอบปรับปรุงฐานข้อมูลและติดตามผล และด้านบรรยากาศที่เอื้ออำนวยในการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีอากร มีผลต่อประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล ต้องได้รับความร่วมมือและทำความเข้าใจกับทุกฝ่ายไม่ว่า จะเป็น1) ผู้มีหน้าที่ ในการจัดเก็บภาษีตั้งแต่ระดับผู้ปฏิบัติงานไปจนถึงระดับผู้บริหาร ต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการจัดเก็บภาษีอย่างถูกต้องและแท้จริง 2) ผู้ที่มีหน้าที่ในการชำระภาษีมีจิตสำนึกในการเสียภาษี ควรตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบในการเสียภาษี 3) การปรับปรุงระเบียบและ ข้อกฎหมายให้ทันสมัยและมีความเหมาะสม 4) การบริหารจัดเก็บภาษีอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการประชาสัมพันธ์ การออกหนังสือแจ้งเตือนและการบริการจัดเก็บภาษี นอกสถานที่ อันจะนำมาซึ่งประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการจัดเก็บภาษีขององค์การบริหารส่วนตำบลและยังสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการส่งเสริม การจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลกมลา อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต (ไกรสีห์ เขียวหวาน, 2551) โดยพบว่าประชาชนผู้ที่มาชำระภาษีมีความรู้ในการชำระภาษีให้กับองค์การบริหารส่วนตำบล มีการชำระภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีป้ายเป็นส่วนใหญ่ และทราบถึงระยะเวลาการยื่นแบบการเสียภาษีให้องค์การบริหารส่วนตำบลก่อน และเมื่อได้รับเอกสารการประเมินจากเจ้าหน้าที่ก็นำเอกสารที่ได้รับนั้นไปชำระภาษีภายใน 30 วัน การยื่นแบบการเสียภาษีหรือชำระภาษีตรงตามกำหนดทุกปี และมีความรู้ในด้านการชำระภาษีท้องถิ่นและบทลงโทษ มีความรู้ในการประเมินอัตราภาษีที่ถูกต้อง ผู้เสียภาษีสามารถยื่นเรื่องอุทธรณ์ต่อเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้ ซึ่งความรู้ที่ประเมินมาอยู่ในระดับปานกลางถึงดี มีการโต้แย้งหรือโต้ตอบกับเจ้าหน้าที่ได้ ในการส่งเสริมการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่าเจ้าหน้าที่ภายในที่มีหน้าที่เสียภาษีให้กับองค์การบริหารส่วนตำบล ควรที่จะกระทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการชำระภาษีให้ เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประชาชนทั่วไป การส่งเสริมและพัฒนาความรู้ความชำนาญให้แก่เจ้าหน้าที่ ผู้เกี่ยวข้อง สรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาช่วยดำเนินการ ตลอดจนประชาสัมพันธ์และสร้างความรู้ให้แก่ประชาชน และต้องมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง

2) ปัจจัยหลักของความสำเร็จในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง ประกอบด้วยสภาพเศรษฐกิจ ภูมิประเทศที่ได้เปรียบเพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของภาคใต้ การมีนโยบายที่ดี ซึ่งก็คือ นโยบายของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง มีนโยบาย 4 M ซึ่งเป็นปัจจัยในการดำเนินธุรกิจ 4 ด้าน ที่นำมาบริหาร ได้แก่ Man (คน) Money (เงิน) Materials (วัสดุ) และ Management (การจัดการ) สอดคล้องกับแนวคิดหลักขององค์การบริหารส่วนตำบล คือ ซื่อสัตย์ สุจริต มุ่ง

ผลสัมฤทธิ์ของงาน ยึดมั่นมาตรฐาน บริการด้วยใจเป็นธรรม รวมถึงนโยบายหลัก 6 ประการที่ครอบคลุม คือ 1) นโยบายด้านการพัฒนาสังคม ได้แก่ สนับสนุนการศึกษาและสาธารณสุข ส่งเสริมศาสนาและวัฒนธรรม ส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาด้านการสังคมสงเคราะห์ 2) นโยบายด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ 3) นโยบายด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวและกีฬา 4) นโยบายด้านการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 5) นโยบายด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และ 6) นโยบายด้านการพัฒนาการเมืองการบริหาร ซึ่งนโยบายที่ครอบคลุมนี้เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จ เพราะรายได้ที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้รับจะถูกนำมาปรับปรุงพื้นที่ตามนโยบายที่กำหนด ประชาชนเมื่อมองเห็นว่าปลายทางของรายได้จะนำไปสู่อะไร ย่อมมีความเต็มใจและมีจิตสำนึกที่จะชำระภาษี เป็นการสร้างประโยชน์ร่วมกันในวงกว้าง สอดคล้องกับการศึกษาของวาสน์ ถาปินตา และสุจินต์ สิมารักษ์ (2554) ที่ได้ทำการศึกษาความสูญเสียทางการเงินของการจัดเก็บรายได้ของเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด ที่พบว่า แนวทางในการลดความสูญเสียทางการเงินของการจัดเก็บรายได้ เทศบาลควรต้องมีการปรับปรุง แก้ไขกฎหมาย ที่เป็นเครื่องมือในการจัดเก็บรายได้ ด้านประชาชนผู้ชำระภาษีต้องให้ความรู้ความเข้าใจ ประชาสัมพันธ์ ชี้แจงแสดงถึงเหตุและผลของความสำคัญในการชำระภาษี นอกจากนี้ยังมีการสร้างความเข้าใจให้กับประชาชน มีความโปร่งใสและการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการมีทรัพยากรบุคคลที่มีประสิทธิภาพและการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับบุคลากร เพื่อให้คำปรึกษาและอธิบายเรื่องภาษีให้ประชาชนได้รับทราบ เข้าใจ การที่สามารถนำกฎหมายไปบังคับใช้ได้จริงในการจ่ายภาษี และประชาชนมีจิตสำนึกที่ดี การจัดการจัดเก็บรายได้จึงประสบความสำเร็จ มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและการบริการสาธารณะอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง ยังเกี่ยวข้องกับศักยภาพของชุมชน มีการรวมกลุ่มหรือจัดตั้งเป็นชมรมในตำบล เช่น ชมรมเรือหางยาว ชมรมธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่ เช่น อ่าวนาง อ่าวไร่เลย์ เกาะพีพี อ่าวต้นไทร หรือสหกรณ์ในพื้นที่ มีสหกรณ์กองทุนสวนยางหาดนพรัตน์ธารา สหกรณ์เรือหางยาวบริการตำบลอ่าวนาง และสหกรณ์เรือหางยาวเกาะพีพี มีกลุ่มอาสาสมัครและกลุ่มอาชีพ ซึ่งมีส่วนช่วยอย่างมากในการสร้างอาชีพ เพราะไม่ใช่ว่าทุกครัวเรือนจะทำเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทั้งหมด ยังมีอาชีพอื่น ๆ มาเกี่ยวข้องด้วย เช่น กลุ่มเกษตรผสมผสานบ้านนาไทย หมู่ที่ 1 นอกจากนี้ในพื้นที่ตำบลอ่าวนาง ซึ่งมี 8 หมู่บ้าน แต่ละหมู่บ้านยังมีอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน อัตลักษณ์ของแต่ละหมู่บ้านเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดความสำเร็จในการจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง ความโดดเด่น และอัตลักษณ์ของแต่ละหมู่บ้านในองค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง เป็นสิ่งสำคัญต่อการสร้างรายได้และนำมาซึ่งการจัดการรายได้ ทั้งนี้ ยังมีปัจจัยด้านประชากรที่มีมากถึงหนึ่งหมื่นสองพันกว่าคนหรือจำนวนครัวเรือนหนึ่งหมื่นหนึ่งพันกว่าครัวเรือน แต่มีประชากรแฝงมากถึงสองหมื่นคน มีการจัดเก็บรายได้มาจากประชากรในพื้นที่เป็นหลัก แต่ประชากรแฝงก็มีส่วนช่วยในการชำระภาษีบ้างเช่นกัน หรือในหมวดของค่าธรรมเนียมต่าง ๆ มีส่วนเกื้อกูลกันหมด ปัจจัยที่ทำให้สำเร็จเกิดจากความร่วมมือกัน และจะยิ่งทำได้ดีมากขึ้นไปอีก หากสามารถกระตุ้นให้ประชากรแฝงเกิดจิตสำนึกรักท้องถิ่นเช่นเดียวกับที่คนในพื้นที่รู้สึก และสอดคล้องกับการศึกษาของธนาพร สำราญทิศ และสุรเดช ทวีแสงสกุลไทย (2557) ที่ศึกษา แผนบริหารความเสี่ยงทางการจัดเก็บรายได้ในองค์การบริหารส่วนตำบลในเมือง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น พบว่า ความเสี่ยงทางการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลในเมืองมีความเสี่ยงที่มีโอกาสเกิดขึ้นสูงมาก (ประมาณร้อยละ 90) โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่

กฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องในการจัดเก็บรายได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาประสิทธิภาพในการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา (ธนัชชา ธรรมโม, 2551) โดยองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ควรเน้นด้านการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ให้ประชาชนได้ทราบโดยทั่วกันและเป็นไปอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนผู้เสียภาษีเห็นประโยชน์ของการเสียภาษีที่เขาได้เสียไป อีกทั้งยังเป็นการสร้างจิตสำนึกในการเสียภาษีอากรให้เกิดขึ้นกับประชาชนในท้องถิ่นและควรเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บรายได้ โดยการจัดทำแผนที่ภาษีและทะเบียนทรัพย์สิน และสอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ (จริญญา ขันพล, 2551) โดยแนวทางการพัฒนาความสามารถในการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกลางให้มีประสิทธิภาพนั้น ควรปรับปรุงรายได้ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดเก็บเองโดยต้องให้ความสำคัญต่อแนวทางการขยายฐานภาษี การกำหนดอัตราภาษี การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษี ความโปร่งใสในการจัดเก็บภาษี การเพิ่มประเภทภาษีหรือรายได้ประเภทใหม่ ๆ และเพิ่มรายได้รูปแบบอื่น ๆ ที่กว้างขวางขึ้น นอกจากนี้ยังต้องมีการนำระบบแผนที่และทะเบียนทรัพย์สินมาใช้ในการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

ไกรสีห์ เขียวหวาน. (2551). *การส่งเสริมการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลกมลา อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

จริญญา ขันพล. (2551). *การพัฒนาประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่.* วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ดาวเด่น ชูแก้ว. (2551). *ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตพื้นที่อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา.* วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ธนาพร สำราญทิศ และสุรเดช ทวีแสงสกุลไทย. (2557). แผนบริหารความเสี่ยงทางการจัดเก็บรายได้ในองค์การบริหารส่วนตำบลในเมือง อำเภอเวียงเก่า จังหวัดขอนแก่น. *วารสารการบริหารท้องถิ่น, 7*(1), 31 – 41.

ธนัชชา ธรรมโม. (2551). *ประสิทธิภาพในการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

พจนา ฤทธิรงค์. (2553). *การวิจัยในชั้นเรียน.* กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วาสน์ ถาปินตา และสุจินต์ สิมารักษ์. (2554). ความสูญเสียทางการเงินของการจัดเก็บรายได้ของเทศบาลตำบลดอยสะเก็ด. *วารสารการบริหารท้องถิ่น, 4*(1), 32 – 39.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557. (2557, 22 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 131 ตอนที่ 55 ก.

สุจิตรา ลำดับวงษ์. (2554). *การบริหารงานทางด้านการคลังท้องถิ่น.* วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารงานยุติธรรมและสังคม มหาวิทยาลัยบูรพา.

Translated Thai References

Chookaew, D. (2008). *Alternative: The factor is effected in efficiency of revenue collection sub-district administrative organization at Hatyai Area, Songkhla Province*. Thesis for master degree of Public Administration in Local Administration, College of Local Administration, Khon Kaen University. (In Thai)

Kiewwan, K. (2008). *Promotion for local revenue collection of Kamala Sub-District Administrative Organization, Kathu District, Phuket Province*. Thesis for master degree of Public Administration in Local Administration, College of Local Administration, Khon Kaen University. (In Thai)

Khanpol, J. (2001). Alternative: *Development of the tax collection efficiency of the Banklang Sub-district administrative organization at Sanpatong District, Chiang Mai Province*. Thesis for master degree of Public Administration in Local Administration, College of Local Administration, Khon Kaen University. (In Thai)

Lamdabwon, S. (2011). *Local Fiscal Administration*. Thesis for master degree of Political Science in Justice Administration and Society, Burapha University. (In Thai)

Ridhirong, P. (2009). *Classroom Research*. Bangkok: Silpakorn University. (In Thai)

Samrantis, T., & Taweesaengsakulthai, S. (2014). Risk Management for Revenue Collection by the Tambon Administrative Organizations in Wiang Kao District of Khon Kaen Province. *Local Administration Journal, 7*(1), 31 – 41. (In Thai)

Thapinta, W., & Simarak, S. (2011). Net Loss of Revenue Collection of Doisaket Tambon Municipality. *Local Administration Journal, 4*(1), 32 – 39. (In Thai)

Thammo, T. (2008). *A Study of Effectiveness in Revenue Collection of Sub district in Muang Songkhla District, Songkhla Province*. Thesis for master degree of Public Administration in Local Administration, College of Local Administration, Khon Kaen University. (In Thai)

The Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2557. (2014, 22 July). *Royal Gazette.* Issue 131 Section 55. (In Thai)

Knowledge Management to Reduce, Stop, and Quit Drinking Alcohol of The Model Community of Ban San Kwan, Phayao Province

Laor Mahawannasri
Director of the Division of Public Health and Environment, Mae Sai Sub district,
Phayao Province, Thailand
Chanita Praditsathaporn
Assistant Professor Dr., School of Nursing, University of Phayao, Phayao Province, Thailand
Correspondent Author: chanita42548@gmail.com

Received: June 15, 2019 **Revised**: September 22, 2019 **Accepted**: December 16, 2019

Abstract

The current study aimed to analyze the lessons learned and to propose recommendations for improving the implementation of alcohol consumption prevention and control drinking programs to the "Lanna Stopdrink" network. The studied area was Ban Tun Sub-district, Mueang District, Phayao Province. Keys informants consisted of the executive of local administrative organization, community leaders, public health volunteers, public health personnel, and local citizens. Research instruments included unstructured interviews and field notes. The researchers used the in-depth interviews, group discussion, and triangulation. Content analysis was used for data analysis.

The result reveals that the success factor of San Kwan Village, Ban Tun Sub-district, yielded from local leaders as the role model in using participatory management and focusing on the community at the sub-district and village levels. Found in the process were empowerment through self-development of the villagers, public relations through the media, and budget support from network partners. Community members perceived substantial changes in many forms: change in the values of people in not persuading one another to drink; daring to refuse to drink; reducing the amount of drink; health improvement; and expense reduction. The community rules were set along with awarding the "diamond heart" model persons and model families. Younger people volunteered to organize alcohol-free wedding parties. All of these represented the strength of the community.

Keywords: Knowledge management, alcoholic drink

การจัดการความรู้เพื่อการลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของชุมชนต้นแบบบ้านสันกว๊าน จังหวัดพะเยา

ลออ มหาวรรณศรี
ผู้อำนวยการกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตำบลแม่ใส จังหวัดพะเยา
ชณิตา ประดิษฐ์สถาพร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการพยาบาลอนามัยชุมชนและจิตเวช คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
ผู้จัดทำบทความต้นฉบับ: chanita42548@gmail.com

ได้รับบทความ: 15 มิถุนายน 2562 **ปรับปรุงแก้ไข:** 22 กันยายน 2562 **ตอบรับตีพิมพ์:** 16 ธันวาคม 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อถอดบทเรียนการเรียนรู้และเพื่อสังเคราะห์เป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินโครงการการป้องกันและควบคุมโรคจากการดื่มแอลกอฮอล์ แก่สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้าภาคเหนือ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเลือกตำบลบ้านตุ่น อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เป็นที่พื้นศึกษา ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุข บุคลากรสาธารณสุขและประชาชน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ไม่มีโครงสร้างและบันทึกภาคสนาม โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยความสำเร็จของหมู่บ้านสันกว๊าน ตำบลบ้านตุ่น เกิดจากมีผู้นำท้องถิ่นผู้นำชุมชนเป็นต้นแบบ ใช้กระบวนการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมเน้นการประชาคมทั้งระดับตำบลและหมู่บ้าน มีการเสริมพลังอำนาจผ่านการพัฒนาตนเองของหมู่บ้าน การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนและการสนับสนุนงบประมาณจากภาคีเครือข่าย คนในชุมชนรับรู้คือ เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของคนในชุมชน ไม่ชักชวนกันดื่ม กล้าปฏิเสธที่จะไม่ดื่ม ลดการดื่มแล้วสุขภาพดีขึ้นและรายจ่ายลดลง เกิดกติกาชุมชน เกิดคนหัวใจเพชร ครอบครัวต้นแบบ เกิดความสมัครใจของคนรุ่นใหม่ในการจัดงานแต่งงานปลอดแอลกอฮอล์ แสดงถึงความเข้มแข็งของชุมชน

คำสำคัญ: การจัดการความรู้, เครื่องดื่มแอลกอฮอล์

บทนำ

การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นับเป็นปัญหาที่สำคัญระดับโลกที่ทำให้ประชากรทั่วโลกเสียชีวิตในแต่ละปีมากกว่า 2.5 ล้านคน แต่ประชากรทั่วโลก 1 ใน 3 บริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์เป็นประจำรวมทั้งคนไทยด้วย (ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา, 2556) อัตราการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของคนไทยเลื่อนลำดับจากลำดับที่ 3 เป็นลำดับที่ 1 ในปี พ.ศ. 2556 (World Health Organization, 2014) และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ พ.ศ.2560 พบความชุกของการดื่มสุราในคนไทยเท่ากับร้อยละ 28.6 หรือ 3 ใน 10 ของคนไทยอายุ 15 ปีขึ้นไปเคยดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในรอบ 1 ปี และพบนักดื่มที่มีอายุ 15-19 ปี ซึ่งต่ำกว่ากฎหมายกำหนดให้ดื่มแอลกอฮอล์ได้ มีความชุกของนักดื่มกลุ่มนี้ถึงร้อยละ 13.6 ภาคเหนือพบความชุกของนักดื่มสูงสุดเมื่อเทียบกับทุกภาคในประเทศไทยคือร้อยละ 35.4 นอกจากนั้นยังพบว่า จำนวนนักดื่มทั้งหมด ร้อยละ43.9 เป็นนักดื่มประจำและร้อยละ 40.6 เคยขับรถขณะที่เพิ่งดื่มแอลกอฮอล์ (สาวิตรี อัษณางค์กรชัย, 2562) ซึ่งผลกระทบจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์นำไปสู่ปัญหาและผลกระทบเรื่องอื่น ๆมากมาย พบปี พ.ศ.2561 มีผู้บาดเจ็บ 523 ราย เสียชีวิต 434 ราย ทะเลาะวิวาทสูงถึง 207 ราย ความรุนแรงในครอบครัวและทารุณทางเพศ 112 ข่าว (สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า, 2560)

สำนักงานสถิติแห่งชาติปี พ.ศ.2554 รายงานว่า อัตราการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของประชาชนจังหวัดพะเยามีสถิติเป็นอันดับ 1 ของประเทศไทย จังหวัดพะเยาได้เล็งเห็นความสำคัญของปัญหาดังกล่าว (ในปี พ.ศ. 2556 จึงมีนโยบายแก้ไขปัญหาอย่างเร่งด่วน ได้เชิญตัวแทนหน่วยงาน นักวิจัย และผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมเพื่อตรวจสอบข้อมูล ได้ร่วมกับองค์กร หน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ,สรรพสามิต,กระทรวงการคลัง ,พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จัดทำยุทธศาสตร์แก้ไขปัญหาการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ขึ้นเป็นครั้งแรก ปี พ.ศ. 2557 จังหวัดพะเยาได้จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการแก้ไขปัญหาการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์จังหวัดพะเยาขึ้น ซึ่งเป็นหน่วยงานที่นำนโยบายระดับจังหวัดสู่ระดับอำเภอและเชื่อมประสานระดับพื้นที่อื่น ๆ ซึ่งเป็นหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคประชาชน และส่งเสริมการดำเนินงานในภาคประชาสังคม จนปี พ.ศ. 2560 ศูนย์ปฏิบัติการแก้ไขปัญหาการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของจังหวัดพะเยาได้ยุติการดำเนินงานตามแผนการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนที่วางไว้เพียง 3 ปี แต่การขับเคลื่อนงานของเครือข่ายประชาคมงดเหล้าจังหวัดและภาคีเครือข่ายจังหวัดยังคงมีอยู่ อย่างเป็นรูปธรรมโดยเฉพาะใน 5 พื้นที่ได้แก่ ตำบลบ้านสาง หมู่บ้านสันกว๊าน ตำบลบ้านตุ่น ตำบลบ้านตุ่มไร่ อำเภอเมืองพะเยา ตำบลบ้านปิน อำเภอดอกคำใต้และตำบลห้วยข้าวก่ำ อำเภอจุน

การขับเคลื่อนการแก้ปัญหาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ภายใต้การดำเนินงานประชาสังคมและภาคีเครือข่ายที่ผ่านมา เป็นแนวคิดการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและการหนุนเสริมของภาคีเครือข่าย โดยตั้งเป้าหมายให้เกิดชุมชนต้นแบบ ที่มีคณะทำงานดูแลเรื่องการลด ละ เลิกการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจนและต่อเนื่อง เกิดการสื่อสาร ประชาสัมพันธ์และรณรงค์กติกาชุมชนในเรื่องลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตามหลังการดำเนินงานแก้ไขปัญหาดังกล่าวของจังหวัดพะเยา ยังไม่ปรากฏการถอดบทเรียนการเรียนรู้จากความรู้เป็นข้อมูลที่มีอยู่ในคน (Tacit Knowledge) ที่ทั้งผู้ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผู้ที่เลิกดื่มได้หรือคนหัวใจ

เพชรและครอบครัว คนในชุมชนและคณะกรรมการที่ทำโครงการลด ละ เลิก เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ผ่านเล่าเรื่องแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สุนทรียสนทนาจะทำให้ชุดความรู้ดังกล่าวถูกนำมาจัดการให้เป็นข้อมูลข่าวสารที่ผู้อื่นรับรู้เรียนรู้และพัฒนาได้ (Explicit Knowledge)

คณะผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์ถอดบทเรียนชุมชนต้นแบบ ลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จังหวัดพะเยา เพื่อสังเคราะห์เป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการดำเนินโครงการการป้องกัน ควบคุมโรคจากการดื่มแอลกอฮอล์ในระดับพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อถอดบทเรียนการเรียนรู้ของชุมชนต้นแบบและเพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้จากการถอดบทเรียนจากโครงการการป้องกัน ควบคุมโรคจากการดื่มแอลกอฮอล์แก่สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้าภาคเหนือ

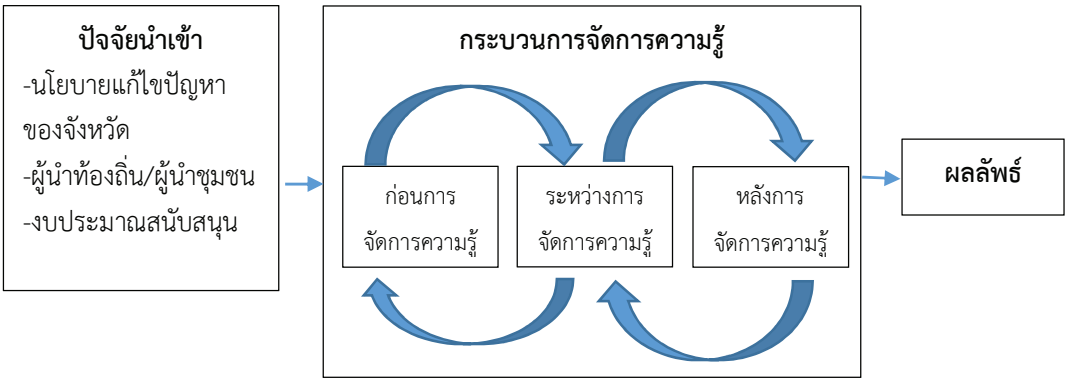
แนวคิดทฤษฎี

การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) เป็นกระบวนการที่เป็นระบบในการให้ได้มาซึ่งข้อมูล การสร้างสรรค์ การแลกเปลี่ยนข้อมูล การใช้ข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้บุคลากรได้เรียนรู้และพัฒนา ศักยภาพของตนและผลการปฏิบัติงานบรรลุตามเป้าหมายขององค์การ อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในการแข่งขันสูงสุด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการและสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, 2548) การจัดการความรู้เป็นการนำความรู้ที่ฝังในตัวคน(Tacit Knowledge) ออกมาเป็นความรู้ที่ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ทำให้เกิดการสื่อสารและการแลกเปลี่ยนความรู้ (Natarajan and Shekhar, 2001) ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาองค์กร กิจกรรมและโครงการต่าง ๆ จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการถอดบทเรียนต้นแบบชุมชน ละ ลด เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ พบว่า ชุมชนต้นแบบเป็น “ชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน” ที่ดำเนินการทั้งระดับบุคคล ครอบครัว และระดับชุมชน โดยทุกคนต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและเป็นเครือข่าย ไม่สามารถทำตามลำพังได้ (ธานี กล่อมใจ, ชุติมา เทียนชัยทัศน์, สุวรรณี แสงอาทิตย์, ศิราณี ศรีหาภาค และปิยะนุช พรหมสาขา ณ สกลนคร, 2559)

ระดับบุคคลและครอบครัว ผู้นำชุมชนต้องทำให้บุคคล ตระหนักในสุขภาพของตน มีวุฒิภาวะ รับรู้รับทราบอันตรายจากเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ มีเป้าหมายชีวิต สร้างทัศนคติให้เกิดความต้องการเอาชนะคำพูดผู้อื่น สร้างทัศนคติให้คิดถึงผลเสียของการดื่มสุราต่อครอบครัว (โศภิณสิริ ยุทธวิสุทธิ, อรัญญา บุญธรรม, มงคล ส่องสว่างธรรม, กมลณิชา อนันต์, ธันยพร บัวเหลือง และศรีสกุล เฉียบแหลม, 2559) ระดับชุมชน พบว่า การส่งเสริมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่การสำรวจผู้ที่ดื่มสุราในชุมชน การทำตัวเป็นต้นแบบในการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของผู้นำชุมชน การขอความร่วมมือจากเจ้าภาพงานบุญหรืองานประเพณีให้จัดเป็นเขตปลอดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การจัดโครงการรักเพื่อนต้องชวนเพื่อน และโครงการคนใหม่ หัวใจแกร่ง เป็นต้น และการกำหนดมาตรการทางสังคม เช่น เขตปลอดเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ทั้งวัด โรงเรียนและหน่วยงานรัฐ ทำให้คนในชุมชนเกิดพฤติกรรมลด ละ เลิก ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้ (กานต์นะรัตน์ จรามร, นันทวดี เนียมนุ้ย และไพโรจน์ เสาน่วม, 2560) สำหรับภาคเหนือ การนำประเพณีสำคัญในพื้นที่มาเป็นต้นแบบงานบุญโดยไม่รับ

สปอนเซอร์ที่เป็นธุรกิจแอลกอฮอล์ ทำให้ประชาชนรับรู้รับทราบและมีความตระหนักร่วมในผลของการดื่ม เกิดเครือข่ายรณรงค์งดเหล้า เกิดกิจกรรมรณรงค์ทั้งกลุ่มเด็ก เยาวชน ผู้ติดสุรา ผู้สูบบุหรี่และเกิดสำนึกของคนในชุมชน (ธิปัตย์ โสตถิวรรณ์, กิตติพงศ์ กลิ่นจันทร์, ธรรมสรณ์ โมราวรรณ และวิวัลย์ดา สิริชีวานันท์, 2561) สุริยัน บุญแท้ และอัญชนา ณ ระนอง (2561) พบว่า การใช้มาตรการการรณรงค์สาธารณะ ได้แก่ งดเหล้าเข้าพรรษา งานบุญประเพณี ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนค่านิยมคนในชุมชน

การถอดบทเรียนครั้งนี้ ผู้วิจัยนำแนวคิดการจัดการความรู้ของเบนเนตและเบนเนต (Bennet and Bennet, 2014) แนวคิดนี้เรียกว่า “การจัดการความรู้ผ่านผู้นำ(Knowledge Management through Leader: KMTL)”มาเป็นกรอบดำเนินการ การดำเนินการ แบ่งออกเป็น 3 ระยะคือ 1) ระยะก่อนการจัดการความรู้ ผู้วิจัยและผู้นำในพื้นที่ร่วมกำหนดประเด็น เกณฑ์การเลือกพื้นที่ต้นแบบ 2) ระยะระหว่างการจัดการความรู้ เป็นระยะแก้ไขปัญหาโดยใช้วิธี การทบทวนแก้ไขอย่างต่อเนื่อง(Continuous improve review) และเพื่อนช่วยเพื่อนในการสะท้อนกลับการจัดการความรู้กับพื้นที่และ 3) ระยะหลังการจัดการความรู้ ใช้วิธีการเล่าเรื่อง (Story Telling) เพื่อสรุปแบบแผนการเรียนรู้ ผู้วิจัยสรุปกรอบแนวคิดการถอดบทเรียนวิจัยครั้งนี้ ดัง

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการถอดบทเรียน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดพะเยานี้ หน่วยในการวิเคราะห์ในการวิจัย (Unit of Analysis) นั้นผู้วิจัยเลือกพื้นที่หมู่บ้านสันกว๊าน ตำบลบ้านตุ่น อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่ในการวิจัยจากพื้นที่ดำเนินการทั้งหมด 9 พื้นที่คือ 1) หมู่บ้านบ้านตุ้มไร่ ตำบลบ้านสาง อำเภอเมือง 2) หมู่บ้านสันกว๊าน ตำบลบ้านตุ่น อำเภอเมือง 3)หมู่บ้านปงเสด็จ ตำบลปิน อำเภอดอกคำใต้ 4)หมู่บ้านทุ่ง ตำบลห้วยข้าวก่ำ อำเภอจุน 5) หมู่บ้านทุ่งเจริญ ตำบลบ้านมาง อำเภอเชียงคำ 6) หมู่บ้านทุ่งกล้วย ตำบลทุ่งกล้วย อำเภอภูซาง 7) หมู่บ้านขุนควร ตำบลขุนควร อำเภอปง 8) หมู่บ้านป่าฝาง ตำบลห้วยแก้ว อำเภอภูกามยาว และ9) หมู่บ้านค้างหนอง ตำบลแม่ใจ อำเภอแม่ใจ

เกณฑ์การคัดเลือกเข้าเป็นพื้นที่ต้นแบบ (Inclusion Criteria) คือ 1. กิจกรรมที่เกิดขึ้นเป็นรูปธรรมมีจำนวนมากกว่า 3 กิจกรรม 2. มีคณะกรรมการดำเนินการที่กำกับติดตาม ประเมินผลงานอย่างเป็นรูปธรรมและ

ต่อเนื่อง 3. เกิดนวัตกรรมเชิงพื้นที่ เกณฑ์คัดเลือกออก(Exclusion Criteria) คือ 1.เกิดการคัดค้านของผู้รับผิดชอบกิจกรรมในพื้นที่อื่น ๆ 2.ผู้รับผิดชอบชอบกิจกรรมในพื้นที่ต้นแบบไม่ต้องการให้เผยแพร่ข้อมูล

ผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information Selection) จำนวน 3 กลุ่มคือ กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ นายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำชุมชน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขและเจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล กลุ่มประชาชน กลุ่มละ 5 คน รวมทั้งสิ้น 15 คน ในการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม ซึ่งแนวคำถามเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้มีความยืดหยุ่นสูง เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลพูดคุยอย่างเป็นอิสระ การพูดคุยอยู่บนพื้นฐานความเต็มใจตอบคำถามของผู้ให้ข้อมูล ระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์รายบุคคล คนละ 30-45 นาที การสนทนากลุ่มประเด็นภาพรวมของการเปลี่ยนแปลงของคนในชุมชน ขนาดของกลุ่ม 5 คน ใช้เวลา 30 นาที มีการจดบันทึกประเด็นสำคัญ

ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทวนสอบความตรงของข้อมูลหลังเก็บข้อมูลในพื้นที่ทันที โดยตรวจสอบทั้งด้านเวลา สถานที่และบุคคล ซึ่งการทวนสอบของนักวิจัยและข้อมูล ซึ่งเป็นการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า จากนั้นนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามแนวคิดโคโรเรฟและอิเวน (Colorafi & Evans, 2016) โดยนำข้อความที่จดบันทึกไว้จากการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มมาถอดเทป จากนั้นนำข้อมูลที่ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยมาตรวจสอบความเหมือน ความต่าง ยืนยันความถูกต้อง ความเป็นจริง จัดทำประเด็นหลัก (Theme) แบบแผน (Pattern) แก่นสาร (Core consistency) และแก่นความหมาย (Core meaning) ที่เกี่ยวเนื่องกันในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาพบว่า ข้อค้นพบของหมู่บ้านสันกว๊านที่ประสบความสำเร็จการเป็นต้นแบบของชุมชนต้นแบบบ้านสันกว๊าน จังหวัดพะเยา เกิดจากหมู่บ้านดำเนินการบรรลุเกณฑ์ของการเป็นหมู่บ้านต้นแบบซึ่งประกอบด้วย 1. กิจกรรมเป็นรูปธรรม มีหลากหลายมากกว่า 3 กิจกรรม ***ผลผลิต (output)*** ที่เกิดขึ้นได้แก่ คนติดเหล้าได้รับการบำบัดจำนวน 3 คน คนหัวใจเพชรจำนวน 10 คน กติกาชุมชนเรื่อง งดเหล้าในงานบุญ (เข้าพรรษา) งานศพปลอดเหล้า โรงเหล้าเถื่อนปิดดำเนินการ พบ***ผลลัพธ์ (outcome)*** ได้แก่ งานฉลองถูกรางวัลสลาก ธกส. ไม่เลี้ยงเหล้าด้วยความสมัครใจ และเกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของคนในชุมชนกล่าวคือ กล้าปฏิเสธที่จะไม่ดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ จำนวนคนเลิกดื่มแอลกอฮอล์เพิ่มขึ้น สุขภาพของคนที่เคยดื่มแอลกอฮอล์ดีขึ้น ลดค่าใช้จ่ายเพื่อการซื้อเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในงานศพและงานบุญจากงานละ 50,000-100,000 บาทในอดีตเหลือ 10,000-30,000 บาทในปัจจุบัน ยอดเงินออมของหมู่บ้านสูงขึ้นจาก 60,000 บาทเป็น 250,000 บาท คดีจากการทะเลาะวิวาทหลังดื่มไม่ปรากฏ ดังผลการสัมภาษณ์

“เดี๋ยวนี้พ่อไม่กินเหล้าแล้ว คนรุ่นเดียวกันเขาเลิกกินก็เลยเลิกตามเขา...อาย...นั่งกินอยู่คนเดียว เขารณรงค์กันทั้งหมู่บ้าน...” (ชาย, 66 ปี)

“เมื่อก่อนขี้เหล้าหลวงเยอะ...มันเป็นวิถี เลิกรับจ้างก่อสร้าง เจ้าของงานก็ต้องเลี้ยง ไม่เลี้ยงก็ถือว่าใจไม่ใหญ่...เดี๋ยวนี้เลิกก็สร้างก็บ้านใครบ้านมัน...สุขภาพก็ดีขึ้น เงินเหลือเก็บ” (ชาย, 58 ปี)

"เลิกเหล้า ตั้งแต่นายก อบต. รณรงค์นั่นแหละ...นายกฯไม่กิน ชวนแกเท่าไหร่ก็ไม่กิน เป็นเกลอกันก็เอา... เลิกก็เลิก...ได้คนหัวใจเพชรมา...ไปรับรางวัลที่อำเภอ ลูกหลานก็ภูมิใจ สุขภาพก็ดีขึ้น" (ชาย, 69 ปี)

ส่วน***ผลกระทบ (Impact)*** พบว่า การรณรงค์ดังกล่าวส่งผลให้คนในชุมชนตื่นตัวทั้งกลุ่มสตรี วัยทำงานและเยาวชน กลุ่มเหล่านี้ต้องการให้ชุมชน รณรงค์ลด ละ เลิกดื่มแอลกอฮอล์โดยใช้สื่อที่เหมาะกับวัยทำงานและวัยรุ่น อาทิ การโฆษณาผ่าน Youtube ขณะเดียวกันพบข้อจำกัดความสำเร็จคือ คนในชุมชน ที่ไปอยู่ต่างถิ่น เมื่อกลับมายังไม่เข้าใจกติกา มาตรการของชุมชน ความเป็นวัยรุ่นคึกคะนองทำให้อยากฝืนกฎ กติกา มาตรการของชุมชน กลุ่มสตรี วัยทำงานและเยาวชนจึงต้องการให้ ชุมชนและหน่วยงานรัฐ รณรงค์การลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างต่อเนื่องเพื่อให้คนในชุมชนที่ไปอยู่นอกพื้นที่รับรู้รับทราบ

"แม่หญิงกินเหล้าเป็นเรื่องปกติ กินกันตอนทำกับข้าวงานบุญ...รณรงค์งดเหล้างานบุญเดี๋ยวนี้เจ้าภาพไม่เลี้ยงเหล้าก็ไม่กิน...แม่หญิงส่วนใหญ่ไม่ได้ติดเหมือนพ่อชาย เลิกง่าย กินกันให้ม่วนบ่ดาย" (หญิง, 57 ปี)

"รุ่นพ่อรุ่นปู่ไม่ค่อยเห็นแล้วว่ากินเหล้า...รุ่นนี้รณรงค์ได้ผล เขาชวนกันเลิก...แต่รุ่นพวกผมก็มีบ้างแต่น้อยลง...ผมว่าสื่อรณรงค์ที่ใช้ไม่โดนใจ ควรทำเป็นสคริปต์วีดีโอสั้นๆ เหมือนก่อนเข้า youtube แล้วเปิดซ้ำ ๆ บ่อยๆคนจะได้จำได้..." (ชาย, วัย 18 ปี)

"นายกฯ ผู้ใหญ่บ้าน พากันงดเหล้า...คนในชุมชนเขาเอาด้วย...ก็ดี แต่คนในชุมชนที่ไปอยู่ต่างถิ่นมา... เตือนกันว่าไม่ให้กินเขา ญาติเขาก็เตือน...ก็ไม่ค่อยฟัง...การปล่อยเสียงตามสาย ติดป้ายรณรงค์ การบอกกล่าวของผู้นำชุมชน น่าจะช่วยได้...แต่เดี๋ยวนี้วงกินเหล้าคนหายกันหมด...ห่วงว่าความผูกพันรุ่นลูกรุ่นหลานที่เคยตามพ่อตามปู่มาวงกินเหล้าจะหาย การเปิดข่วง ให้มาพูดคุยกันน่าจะดี" (ชาย, วัย 35 ปี)

เงื่อนไขความสำเร็จของหมู่บ้านสันกว๊าน ชุมชนต้นแบบลด ละ เลิก เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ประกอบด้วย ***ผู้นำท้องถิ่นและผู้นำชุมชนที่เป็นต้นแบบ*** ผลการสัมภาษณ์คนในชุมชนพบว่า การที่ผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่นไม่ดื่มสุรา ทำให้คนในชุมชนเปิดใจ ให้ความร่วมมือ เพราะเห็นความแน่วแน่ของผู้นำ เกรงใจและเริ่มเลียนแบบ ทำตาม ผลสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและผู้นำท้องถิ่นพบว่า คนกลุ่มนี้มีแนวคิดการพัฒนา ชุมชนแบบ "ระเบิดจากภายใน" ที่เน้นให้คนในชุมชนคิดและตระหนักรู้โทษของสุรา ลด ละ เลิกดื่มด้วยการรู้คิดของตนเอง โดยผู้นำใช้ตัวเองเป็นต้นแบบ เริ่มจากการประกาศให้คนในชุมชนรับรู้รับทราบว่าตนงดสุรา การกล่าวถึงโทษของการดื่มสุราทุกครั้งที่พบคนในชุมชน การงดเป็นพิธีกรงานบุญ งานศพที่คนในชุมชนเลี้ยงสุรา ใช้เวลาขั้นต่ำ 3-4 เดือนคนในชุมชนถึงจะแน่ใจในการเป็นต้นแบบของผู้นำ ร่วมกับลักษณะผู้นำที่ยึดถือธรรมาภิบาล ตามแนวพระราชดำริของสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ขณะเดียวกันผู้นำท้องถิ่นชี้แจงว่า การเร่งประกาศกฎกติกา มาตรการ ส่งผลให้คนบางกลุ่มในชุมชนต่อต้านในช่วงแรกของการดำเนินงาน ทำให้คนเกลียดชังโดยไม่รู้ตัว ***กระบวนการบริหารจัดการของชุมชน*** พบว่า คณะกรรมการระดับตำบลถูกกำหนดมาจากเครือข่ายที่หลากหลายในพื้นที่ ได้แก่ ผู้นำชุมชน สภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำพระสงฆ์และผู้นำส่วนราชการ คณะกรรมการพิจารณาสถานการณ์ ความเป็นไปได้ของแต่ละหมู่บ้านมาร่วมกันกำหนดแนวทางการดำเนินงานลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในระดับตำบล จากนั้นผู้นำชุมชนนำมติที่ประชุมมาแจ้งให้คนในชุมชนรับรู้รับทราบ แนวทางดำเนินการใดที่คนในชุมชนไม่เห็นด้วยจะถูกนำกลับมาปรึกษาหารือในที่ประชุมคณะกรรมการระดับตำบลอีกครั้ง

ก่อนกำหนดออกมาเป็นมาตรการ กติกาและแนวปฏิบัติให้คนในชุมชนรับรู้ รับทราบและปฏิบัติ ผ่าน กิจกรรมเน้นการรณรงค์ผ่านผู้นำชุมชน เสียงตามสาย Youtube, โทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น สติกเกอร์ท้ายรถอีแต๋น ป้ายไวนิล และป้ายแจ้งจุดแจ้งเตือนบริเวณพื้นที่เกิดอุบัติเหตุบ่อยครั้ง การส่งเสริมให้คนบอกต่อกันและการปฏิบัติตามกันของคนในวงเหล้าเพื่อลด ละ เลิก ได้ผลเร็ว ดังผลการสัมภาษณ์

“การหารือก่อนวางกติกาชุมชน ไม่ได้มีครั้งเดียว เราวางกติกาก่อนเพื่อไม่ให้การถกเถียงบานปลาย...เอากติกาไปให้ชาวบ้านรับรู้รับทราบ ข้อไหนเห็นด้วยข้อไหนเป็นไปได้ข้อไหนต้องปรับ...แล้วเอากลับมาคุยกันในคณะกรรมการระดับตำบลอีกก่อนประกาศให้ใช้” (สภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น)

“อาตมาเห็นด้วยกับการตั้งเกณฑ์ที่แต่ละหมู่บ้านกำหนดเอง เพราะเขารู้จักตัวเขาดีว่า เขาพัฒนาได้ระดับไหน ถ้าเราตั้งเกณฑ์ให้เขาพัฒนาถึง 4 เหมือนกันแต่ฐานเขาไม่เหมือนกัน สุดท้ายก็ทำไม่ได้ไม่มีประโยชน์” (พระสงฆ์)

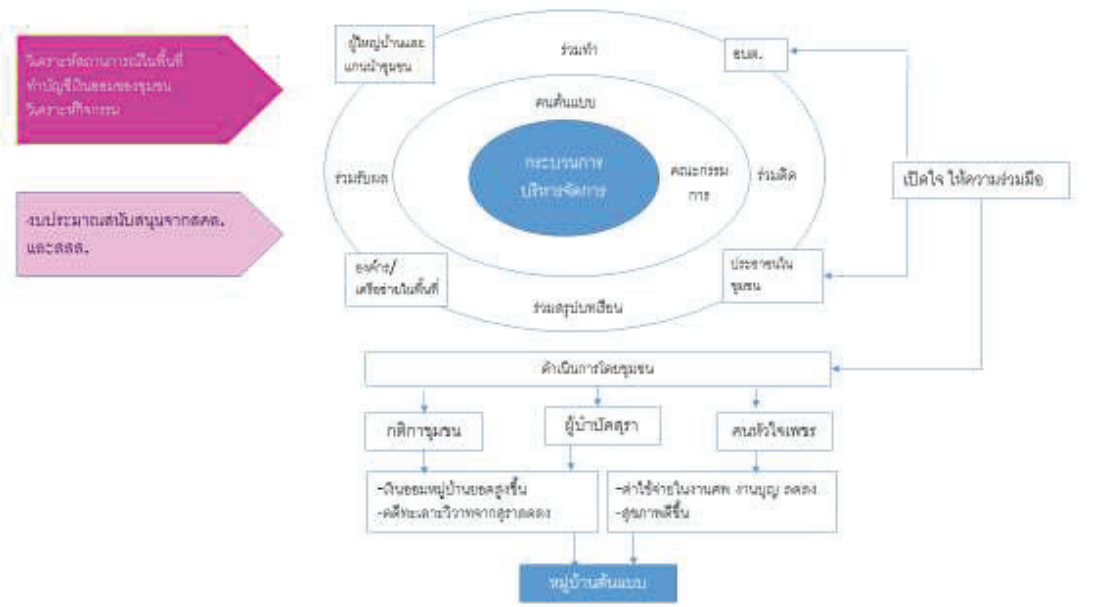
“สติกเกอร์ติดท้ายรถอีแต๋น ชาวบ้านเห็นง่าย สะดุดตา เสียงตามสายกับการพูดในที่ประชุมหมู่บ้านเป็นวิธีที่เข้าถึงง่าย...คนที่ได้รับรางวัลหัวใจเพชร ได้ออกทีวี...ชาวบ้านก็อยากได้ออกทีวีบ้างก็งดเหล้าตามๆกัน...เพื่อนวงเหล้าเดียวกันเลิกก็บอกต่อกัน... โรงกลั่นเหล้าก็ปิด เสริมกันไป มันก็ได้ผลเร็ว” (ผู้ใหญ่บ้าน)

“ภูมิใจที่ได้คนหัวใจเพชร เอาไว้บอกลูกบอกหลานว่าเราก็เลิกเหล้าได้...ยอมใจนายกฯ แกเลิกได้ พ่อก็เลิกได้ นานเหมือนกันกว่าจะเปิดใจ...รอดูนายกฯหลายเดือนอยู่ว่าแกเอาจริงหรือเปล่า...”(ชาย,70 ปี)

นอกจากนั้น ***การเสริมพลังอำนาจจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชน*** ผ่าน 1.การกำกับ ติดตามประเมินผลของคณะกรรมการระดับตำบลและหน่วยงานภายนอก ได้แก่ ศูนย์ประสานงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้าภาคเหนือตอนบน (ศคล.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนสุขภาพ (สสส.) และเครือข่ายประชาคมงดเหล้า จังหวัดพะเยา เป็นแนวทางส่งเสริมให้ผู้นำชุมชน ตื่นตัวในการจัดกิจกรรมลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อย่างต่อเนื่อง 2.การสร้างแรงจูงใจ/เสริมพลังอำนาจ ผ่าน การมอบรางวัลให้กับหมู่บ้านที่มีการพัฒนาตนเองโดยประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนทั้งโทรทัศน์ท้องถิ่น ข่าวหนังสือพิมพ์และ youtube เป็นผลให้ผู้นำหมู่บ้านแข่งขันกันทำความดี คนหัวใจเพชรจะได้รับการสัมภาษณ์ออกสื่อโทรทัศน์ท้องถิ่น 3.การกำหนดเกณฑ์การพัฒนาตนเอง ตามความเป็นไปได้ของหมู่บ้าน คือ หมู่บ้านเป็นคนตั้งเป้าหมายพัฒนาตนเอง บางหมู่บ้านตั้งเป้าหมายร้อยละ60 บางหมู่บ้านตั้งเป้าหมายร้อยละ 70 ทั้งนี้คณะกรรมการระดับตำบลเสริมแรงให้หมู่บ้านตั้งเป้าหมายให้ถึงร้อยละ 80 ภายใต้ฐานศักยภาพหมู่บ้านที่มีอยู่ ไม่มีการให้รางวัลตามลำดับที่ 1, 2, 3 แต่จะให้รางวัลเป็นเกียรติบัตร เงินรางวัล และ 4.ผู้นำท้องถิ่นลงพื้นที่ ติดตาม ประเมินผลหลังจากหมู่บ้านนำมาตรการ กติกาและแนวปฏิบัติไปใช้เพื่อหาปัญหาอุปสรรค ข้อจำกัดที่จะนำไปปรับปรุงแก้ไข

ปัจจัยเสริมได้แก่ จำนวนผู้เสียชีวิตจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และอุบัติเหตุจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในพื้นที่ การรับรู้สถานการณ์ของคนในชุมชนเรื่องจังหวัดพะเยาเป็นจังหวัดที่มีคนดื่มสุราเป็นลำดับที่ 1 ของประเทศ การรณรงค์และอบรมของศูนย์ปฏิบัติการแก้ไขปัญหาการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของจังหวัดพะเยา รวมทั้งการสนับสนุนงบประมาณจากศูนย์ประสานงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้าภาคเหนือตอนบน(สคล.) และสำนักงานกองทุนสนับสนุนสุขภาพ(สสส.)

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการลงพื้นที่ของนักวิจัย ทำให้นักวิจัยสามารถพัฒนารูปแบบการพัฒนาชุมชนต้นแบบลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ภายใต้ 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1.ปัจจัยนำเข้า (Input) ที่มีผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน เป็นแกนหลัก แกนนำเหล่านี้วิเคราะห์สถานการณ์ของพื้นที่ จัดให้ชุมชนทำบัญชีครัวเรือนและวิเคราะห์กิจกรรมที่เหมาะกับแต่ละพื้นที่ ปัจจัยเสริมได้แก่ สถานการณ์การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของจังหวัดพะเยาในระดับประเทศ นโยบายแก้ไขปัญหาการดื่มสุราของจังหวัด ความชุกของผู้เสียชีวิตจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในพื้นที่ งบประมาณสนับสนุน (ศคล.)/สสส. ส่วนที่ 2. กระบวนการบริหารจัดการ ที่ใช้ทุกภาคส่วนเป็นคณะกรรมการวางแผนงานในระดับตำบล การจัดทำเวทีประชาคมระดับตำบลและระดับหมู่บ้านเพื่อทำความตกลงกันในการวางกฎ ระเบียบ กติกาและมาตรการ แสดงให้เห็นถึงการร่วมคิด การจัดกิจกรรมรณรงค์ ลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในรูปแบบต่าง ๆ และการเป็นคนต้นแบบของผู้นำท้องถิ่น/ชุมชน แสดงให้เห็นถึงการร่วมทำการเสริมพลังอำนาจทั้งจากพื้นที่และภายนอก ผ่านการให้รางวัล ป้ายไวนิล ออกสื่อโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ประกาศเกียรติบัตร ผู้นำท้องถิ่นเสริมแรง กล่าวชมเชย ขณะตรวจติดตาม และ youtube กระบวนการกำกับติดตามอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในลักษณะPDCA เพื่อหนุนเสริมศักยภาพของหมู่บ้าน แสดงให้เห็นถึงการร่วมรับผลประโยชน์ ส่วนที่ 3 ผลผลิต ผลลัพธ์และผลกระทบ เกิดขึ้นทั้งต่อประชาชนและชุมชน รูปแบบการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมนี้หากได้รับการพัฒนาต่อเนื่องย่อมนำไปสู่ความยั่งยืนโดยมุ่งเน้นเรื่องปัจจัยก่อให้เกิดความสำเร็จและข้อจำกัดต่อความสำเร็จ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบการพัฒนาชุมชนลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่า **กระบวนการบริหารจัดการชุมชนแบบมีส่วนร่วม** ผ่านคณะกรรมการและการทำประชาคม มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้เกิดผลลัพธ์การลด ละ เลิก เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสุชญา สีหะวงษ์ ธงศักดิ์ ดอกจันทร์และดวงเดือน จันทะโชติ (2559) ที่พบว่า การจัดตั้งคณะกรรมการจากภาคีเครือข่าย เพื่อมาร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา ตั้งเป้าหมายร่วมกัน การทำประชาคมเพื่อเลือกมาตรการที่เหมาะสม การประกาศใช้และเผยแพร่ในชุมชน ทำให้เกิดการพัฒนามาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ได้อย่างเหมาะสม ธานี กล่อมใจ และคณะ (2559) พบว่า การแก้ปัญหาการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ไม่สามารถทำตามลำพังได้ ต้องอาศัยการแก้ปัญหาร่วมกันระหว่างครอบครัว โรงเรียนและชุมชน การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลและร่วมสรุปบทเรียนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ในชุมชน (เดชา ทำดี, ธนารักษ์ สุวรรณพิศ และวิลาวัลย์ เสนารัตน์, 2556) **กิจกรรมรณรงค์**ของหมู่บ้านสันกว๊านใช้เสียงตามสาย การประชุมหมู่บ้าน สติกเกอร์ท้ายรถอีแต๋น ป้ายไวนิล มาตรการงดเหล้าเข้าพรรษา งดเหล้างานบุญประเพณี ที่มุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนค่านิยม ไม่แตกต่างจากมาตรการและกระบวนการในการจัดการปัญหาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเครือข่ายในกลุ่มจังหวัดที่มีความเสี่ยงสูง (สุริยัน บุญแท้ และอัญชนา ณ ระนอง, 2561) **สื่อรณรงค์**มีส่วนสำคัญในการปลุกจิตสำนึกของคน เช่น การผลิตโฆษณาก่อนเข้า Youtube, Scrip หนังสั้น สื่อเหล่านี้เหมาะกับเยาวชน (ธีราพร ทองปัญญา, วีรฉัตร์ สุปัญโญ, ประสงค์ ตันพิชัย และสันติ สวนศรีแตง, 2558) ขณะที่การสืบทอดและธำรงไว้ซึ่งประเพณี ประกาศให้คนรับรู้ว่าประเพณีที่จัดขึ้นนั้นเป็นประเพณีเก่าแก่หนึ่งเดียวในโลก เหมาะกับการพัฒนาจิตสำนึกในกลุ่มคนที่มีอายุมากกว่า 35 ปีขึ้นไปและการพัฒนาชุมชนผ่านใช้กิจกรรมและสื่อไม่เพียงพอเพื่อให้เกิดชุมชนต้นแบบไม่เพียงพอ การจัดให้คนในชุมชนมีความรู้เรื่องกฎหมายเกี่ยวกับเหล้าและสุรา เป็นสิ่งสำคัญที่ควรทำควบคู่กับกิจกรรมรณรงค์ (ธิปัตย์ โสตถิวรรณ์, กิตติพงศ์ กลิ่นจันทร์, ธรรมสรณ์ โมราวรรณและวิวัลย์ดา สิริชีวานันท์, 2561) นอกจากนั้นนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบ้านตุ่น ยังแสดงความคิดเห็นว่าการรณรงค์กิจกรรมเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาชุมชนเท่านั้น การพัฒนาชุมชนให้เป็นต้นแบบต่อเนื่องและยั่งยืน ควรต้อง**พัฒนาจิตสำนึกให้คนในชุมชนให้ตระหนักรู้**เวลา กาลเทศะต่อการดื่มน่าจะเป็นกลยุทธ์ใหม่ที่เหมาะสมมากกว่า เนื่องจากการรณรงค์กิจกรรมเพียงอย่างเดียว บางกลุ่มไม่เห็นด้วย จะต่อต้าน แนวคิดการพัฒนาจิตสำนึกนี้สอดคล้องกับการศึกษาของวัลลภา เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยาและอัญชลี ชยานุวัตร (2561) ที่กล่าวว่าการพัฒนาจิตสำนึกต้องเริ่มจากการสร้างการรับรู้ การจัดสิ่งเร้าให้เห็นว่ามีคุณค่ามีประโยชน์ กระบวนการบ่มเพาะจิตสำนึกต้องพัฒนาการรับรู้คุณค่าทางใจ จนคนเกิดการปฏิบัติเป็นนิสัย โดยเริ่มจากตนเอง

การพัฒนารูปแบบการพัฒนาชุมชนต้นแบบลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ต้องเริ่มจากการมีผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน เป็นแกนนำหลัก ผู้นำเหล่านี้วิเคราะห์พื้นที่ วิเคราะห์กิจกรรมที่มีอยู่ของแต่ละพื้นที่ แล้วพัฒนาตนเองเป็นต้นแบบของคนในชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาของกานต์นะรัตน์ จรามร, นันทวดี เนียมนุ้ย และไพโรจน์ เสาน่วม (2560) ผู้นำชุมชน เป็นต้นแบบที่สำคัญในการทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ทำให้คนในชุมชนเกรงใจ ปฏิบัติตาม แตกต่างจากงานวิจัยของปรางค์ทิพย์ อุจะรัตน์, สุคนธ์ ไข่แก้ว, วัฒนา พันธุ์ศักดิ์ และสุธีรา ฮุ่นตระกูล (2554) เพื่อน มีอิทธิพลสูงต่อการลด ละ เลิกดื่มแอลกอฮอล์ทั้งนี้

อาจเกิดเนื่องจากคนในชุมชนบ้านสันกว๊านเป็นคนรุ่นราวคราวเดียวกันกับผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ซึ่งผู้นำเหล่านี้จึงมีบทบาททางสังคมในฐานะผู้นำชุมชนและเพื่อน จึงส่งผลต่อการลด ละ เลิกดื่มแอลกอฮอล์ ปัจจัยเสริมบางประการจะเป็นตัวช่วยให้คนปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จากการศึกษานี้พบว่า จำนวนผู้เสียชีวิตจากการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ในพื้นที่และความรู้สึกถูกตำหนิจากคนทั้งประเทศที่คนพะเยาเป็นแชมป์ดื่มสุรา ทำให้คนในชุมชนต้องการพลิกด้านลบดังกล่าวให้ดีขึ้น เช่นเดียวกันการศึกษาของปรารถนา วัชรานุรักษ์ และอัจฉรา กลับกลาย (2560) พบว่า สิ่งแวดล้อมทางสังคม วัฒนธรรม กายภาพ สื่อ ช่วยให้คนพร้อมต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

ส่วนกระบวนการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมต้องเกิดจากความร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมสรุป ประเมินผลของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน เป็นองค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาชุมชนต้นแบบ สอดคล้องกับการศึกษาของกานต์นะรัตน์ จรามร, นันทวดี เนียมนุ้ย และไพโรจน์ เสาน่วม (2560) กระบวนการมีส่วนร่วมระดับสูงสุด หรือ การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการร้อยละ 80 ขึ้นไป มีผลต่อการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดื่มสุราของคนในชุมชนต้องอาศัยความร่วมมือของบุคคล ครอบครัวและชุมชน ระดับบุคคลความตระหนักในสุขภาพ การมีเป้าหมายชีวิตและความต้องการชนะ คำพูดดูถูกจากบุคคลอื่นถือเป็นแรงผลักดันสำคัญ ระดับครอบครัว การตระหนักในความรู้สึกของคนในครอบครัว การคิดถึงผลเสียของการดื่มสุราที่เกิดขึ้นกับคนในครอบครัวและการอยากให้คนในครอบครัวมีความสุขของผู้ดื่มสุรา ล้วนมีผลต่อการเลิกสุราของผู้ติดสุรา ส่วนระดับชุมชน ความกลัว ความอายและความท้อแท้ของผู้ดื่มสุราร่วมกับมาตรการทางสังคมในการลดการดื่มสุรา ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ดื่ม (โศภิณสิริ ยุทธวิสุทธิ และคณะ, 2559) ส่วนผลที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาชุมชนต้นแบบ ได้แก่ การเกิดกติกาชุมชน งดเหล้างานศพงานบุญ ส่งผลให้ลดรายจ่ายและสุขภาพดีขึ้น ซึ่งไม่แตกต่างจากงานวิจัยของอรทัย ศรีทองธรรม, กฤษฎา มโนทาน, ทักษพล ธรรมรังสี และอุบลศรี บุญดา (2560) ที่พบว่า ผลสำเร็จของโครงการงานศพปลอดเหล้าในชุมชนเกิดจากการงดเหล้าในงานศพของคนในชุมชน การเห็นข้อดีของการลดรายจ่าย ภาระหนี้สิน รวมทั้งความต้องการเป็นตัวอย่างที่ดีของลูกหลาน ความต้องการลบความคิดด้านลบของคนนอกชุมชน แสดงให้เห็นถึงการมีเป้าหมายร่วมกันของคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเพ็ญพักตร์ ดารากร ณ อยุธยา (2556) ที่พบว่า การเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดสิ่งดี ๆ ขึ้นในชีวิต การตั้งเป้าหมายที่แน่วแน่ การทำให้สังคมยอมรับ นำไปสู่ความสำเร็จในการลด ละ เลิก เครื่องดื่มแอลกอฮอล์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการเปลี่ยนแปลงของชุมชนนับเป็นมิติการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งที่ก่อเกิดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ดังนั้นการส่งเสริมหรือการพัฒนาชุมชนในเชิงรัฐ ควรต้องมีการหนุนเสริมผ่านนโยบายจากหน่วยงานรัฐระดับจังหวัดและงบประมาณสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายเป็นเรื่องสำคัญที่จะช่วยให้เกิดกิจกรรมกระตุ้นคนในชุมชนเป็นระยะ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

เมื่อนำข้อมูลการถอดบทเรียนคืนแก่ชุมชน คนในชุมชนเสนอแนะการพัฒนาหลักสูตรจิตสำนึกในการลด ละ เลิก เครื่องดื่มแอลกอฮอล์แก่เด็กและเยาวชน และพื้นที่ที่จะนำไปประยุกต์ใช้ต่อ ต้องทำให้คนในชุมชนเกิดความร่วมมือ จึงจะเห็นผลการเปลี่ยนแปลงของการส่งเสริมการลด ละ เลิก เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กานต์นะรัตน์ จรามร, นันทวดี เนียมนุ้ย และไพโรจน์ เสาน่วม. (2560). กรณีศึกษา: การพัฒนารูปแบบการดำเนินงานที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการลดการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์. *วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข, 11*(2), 268-276.

เดชา ทำดี, ธนารักษ์ สุวรรณพิศ และวิลาวัลย์ เสนารัตน์. (2556). การถอดบทเรียน: การจัดการความรู้และการสร้างองค์ความรู้การจัดการสุขภาวะชุมชนในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง. *พยาบาลสาร, 40*(4), 100-113.

ธานี กล่อมใจ, ชุติมา เทียนชัยทัศน์, สุวรรณี แสงอาทิตย์, ศิราณี ศรีหาภาค และปิยะนุช พรหมสาขา ณ สกลนคร. (2559). ความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของชุมชนในการป้องกันพฤติกรรม การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเด็กวัยรุ่นไทย. *วารสารพยาบาลทหารบก, 17*(3), 141-148.

ธิปัตย์ โสตถิวรรณ์, กิตติพงศ์ กลิ่นจันทร์, ธรรมสรณ์ โมราวรรณ และวิวัลย์ดา สิริชีวานันท์. (2561). งานบุญไร้แอลกอฮอล์ กรณีศึกษางานประเพณีแค่หลวง จังหวัดลำพูนหนึ่งเดียวในโลก. *วารสารการวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน, 11*(3), 27-40.

ธีราพร ทองปัญญา, วีรฉัตร์ สุปัญโญ, ประสงค์ ตันพิชัย และสันติ สวนศรีแตง. (2558). จิตสำนึกต่อการพัฒนาเยาวชน: กรณีศึกษากลุ่มเยาวชนอาสาสมัครพัฒนาชุมชนห้วยหมอนทอง. *วารสารเกษตรศาสตร์ (สังคม), 36*, 487-497.

ปรางค์ทิพย์ อุจะรัตน์, สุคนธ์ ไข่แก้ว, วัฒนา พันธุ์ศักดิ์ และสุธีรา ฮุ่นตระกูล. (2554). พฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของคนไทยเขตเมือง: กรณีศึกษาชุมชนบ้านบุ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร. *วารสารพยาบาลศาสตร์, 29*(1), 53-62.

ปรารถนา วัชรานุรักษ์ และ อัจฉรา กลับกลาย. (2560). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการป้องกันโรคในผู้ป่วยกลุ่มเสี่ยงโรคหลอดเลือดสมอง จังหวัดสงขลา. *วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้, 4*(1), 217-223.

เพ็ญพักตร์ ดารากร ณ อยุธยา. (2556). ความสำเร็จในการเลิกสุราของผู้ป่วยสุราที่มีโรคร่วมทางจิตเวช. *วารสารพยาบาลจิตเวชและสุขภาพจิต, 27*(1),143-154.

วัลลภา เสนีวงศ์ ณ อยุธยา และอัญชลี ชยานุวัชร. (2561). การบ่มเพาะจิตสำนึกสาธารณะของนักศึกษามหาวิทยาลัย. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 11*(2), 172-193.

ศูนย์วิจัยปัญหาสุรา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2556). *สถานการณ์การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์และผลกระทบในประเทศไทยปี 2556*. นนทบุรี: เดอะ กราฟิโก ซิสเต็มส์ จำกัด.

โศภิณสิริ ยุทธวิสุทธิ และคณะ. (2559). การปรับพฤติกรรมการดื่มสุราในชุมชน. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี, 27*(2),160-168.

สาวิตรี อัษณางค์กรชัย. (2562). *รายงานสถานการณ์การบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ รายจังหวัด พ.ศ. 2560*. กรุงเทพฯ: สหมิตรพัฒนาการพิมพ์.

สุชญา สีหะวงษ์, ธงศักดิ์ ดอกจันทร์ และดวงเดือน จันทะโชติ. (2559). การพัฒนามาตรการควบคุมเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ตำบลดอนนางหงส์ อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม. *วารสารสำนักงานควบคุมป้องกันโรคที่ 10, 14*, 68-82.

สุริยัน บุญแท้ และอัญชนา ณ ระนอง. (2561). มาตรการและกระบวนการในการจัดการปัญหาเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของเครือข่ายในกลุ่มจังหวัดที่มีความเสี่ยงสูง: สำเร็จหรือล้มเหลว. *วารสารวิชาบริหารธุรกิจ, 7*(2), 73-93.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการและสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2548). *คู่มือการจัดทำแผนการจัดการความรู้*. สืบค้นเมื่อ 3 พฤษภาคม 2562, จาก http://www.afaps.ac.th/kmcorner/km58/km_web/KMplanmanual.pdf

สำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2560). *สถิติความรุนแรงทางเพศไทย น่าเป็นห่วง*. สืบค้นเมื่อ 3 พฤษภาคม 2562, จาก https://www.thaihealth.or.th/Content/45786-สถิติ%20'ความรุนแรงทางเพศ'%20ของไทยยังน่าห่วง.html.

อรทัย ศรีทองธรรม, กฤษฎา มโนทาน, ทักษพล ธรรมรังสี และอุบลศรี บุญดา. (2560) การดำเนินงานควบคุมแอลกอฮอล์ในระดับท้องถิ่น: กรณีศึกษาโครงการงานศพและงานบุญปลอดเหล้า. *วารสารวิชาการสาธารณสุข, 26*(2), 290-298.

Bennet, A. & Bennet, D. (2014). Knowledge, Theory and Practice in Knowledge Management: between Associative Patterning and Context-Rich Action. *Journal of Entrepreneurship Management and Innovation, 10*(1), 5-55.

Colorafi, K. J. & Evans, B. (2016). Qualitative descriptive methods in health science research. *Health Environments Research and Design Journal, 9*(4), 16-25.

Natarajan, G., & Shekhar, S. (2001). *Knowledge management: Enabling business growth*. Malaysia: Mc Graw-Hill.

World Health Organization. (2014). *Global status report on alcohol and health*. Geneva: World Health Organization.

Translated Thai References

Assanangkornchai, S. (2019). *Provincial alcohol report 2019*. Bangkok: Sahamitpattana Publishing. (In Thai)

Boonthae, S. & Na Ranong, A. (2018). Measures and procedures of management on alcoholic abuse problem in the high risk provincial network: success or failure. *Journal of Business Administration, 7*(2), 73-93. (In Thai)

Center of Alcohol Studies, Thai Health Promotion Foundation. (2013). *Situation of alcohol consumption and impacts to Thailand 2013*. Nonthaburi: The graphico-systems. (In Thai)

Darakorn Na Ayuthaya, P. (2013). The achievement of intention to alcohol abstinence among alcohol dependence clients with psychiatric comorbidity. *The Journal of Psychiatric Nursing and Mental Health, 27*(1), 143-154. (In Thai)

Glomjai, T., Teinchaitut, C., Sangartit, S., Sihapark, S., & Promsaka na Sakolnakorn, P. (2016). The collaboration of the stakeholders in community to prevent the alcohol consumption behavior of young people in Thailand. *Journal of The Royal Thai Army Nurses, 17*(3), 141-148. (In Thai)

Jaramorn, K., Niamnuy, N., & Saonuam, P. (2017). Case study: community participation development model to reduce alcohol consumption. *Journal of Health Systems Research, 11*(2), 268-276. (In Thai)

Office of the Public Sector Development Commission and Thailand Productivity Institute. (2005). A Guide to Creating *Knowledge Management Plan.* Retrieved May 3, 2019, from http://www.afaps.ac.th/kmcorner/km58/km_web/KMplanmanual.pdf

Senivongsa Na Ayuthaya, V., & Chayanuvat, A. (2018). Cultivating public consciousness of university students. *Walailak Journal of Social Sciences, 11*(2), 172-193. (In Thai)

Sottiwan, T., Klinjan, K., Morawan, T., & Siricheewanan, W. (2018). A non- alcoholic religious ceremony: A case study of grand litter parade in Lamphun province 'the only one in the world'. *Journal of Community Development Research (Humanistic and Social Sciences), 11*(3), 27-40. (In Thai)

Srihavong, S., Deogchan, T., & Chantachot, D. (2016). The development alcohol beverage control measures in Don Nanghong sub-district, Nakhonphanom province. Journal of ODPC 10th Ubon Ratchathani*, 14*, 68-82. (In Thai)

Tamdee, D., Suwanaprapisa, T., & Senaratra, W. (2013). Knowledge management and knowledge creation for healthy community in lower- northern Thailand. *Nursing Journal, 40*(4), 100-113. (In Thai)

Thongpanya, T., Soopunyo, W., Tanpichai, P., & Srisuantang, S. (2015). Youth consciousness in community development: A case study of a voluntary youth group in Huai Mon Thong community development, *Kasetsart Journal of Social Sciences, 36*, 487-497. (In Thai)

Ucharattana, P., Khaikeow, S., Punsakd, W, & Hoontrakul, S. (2011). Alcohol consumption behavior of urban Thai: The Banbu community, Bangkok-Noi district, Bangkok. *Journal of Nursing Science, 29*(1), 53-62. (In Thai)

Watcharanurak, P., & Klubklay, A. (2017). Factors influencing preventive behavior among stroke-risk patients in Songkhla Province. *The Southern College network. Journal of Nursing and Public Health, 4*(1), 217-223. (In Thai)

Yoothavisute, S. et al. (2016). Alcohol behavioral modification in community. *Journal of Phrapokklao Nursing College, 27*(2), 160-168. (In Thai)

Capacity Building Approach for Climate Change Adaptation of Flood Risk Communities in Nong Kin Plen Sub-district, WarinChamrap District, Ubon Ratchathani Province

Eakarat Boonreang
Lecturer, Public Administration Department,
Faculty of Political Science, Ubon Ratchathani University
Correspondent Author: ce_za@yahoo.com

Received: June 12, 2019 **Revised**: August 27, 2019 **Accepted**: December 16, 2019

Abstract

This research aimed at studying the problems and impacts associated with climate change, and communities' adaptation to climate change, and proposing the capacity building approach for climate change adaptation of flood risked communities of Nong Kin Plen Sub-district, Warin Chamrap District in Ubon Ratchathani Province. Data were collected by in-depth interviews, focus groups, and discussions. Key informants were community leaders, community committees, executives of Nong Kin Plen Sub-district Administrative Organization, and executives of the Disaster Prevention and Mitigation Provincial Office in Ubon Ratchathani. Afterwards, the data were analyzed through grouping, categorization, comparison, and synthesis.

The results revealed that communities faced with climate change in the form of flood disaster and faced with economic, social, and environmental changes. For example, the increased building construction impacted the communities during flood disaster in such ways as inconvenient transportation, crop damage, and income reduction. However, communities had adapted to flood by themselves before flood disaster, e.g., evacuation preparation and early harvest. However, communities had to ask for help from outsider organizations both during and after flood disaster, in terms of donation, medical treatment, and damage compensation. The researcher proposes some structural and non-structural capacity building suggestions for adaptation to flood disaster for example, additional resource allocation for disaster management, canal expansion for more water storage, disaster training, and community forum for the exchange and transfer of knowledge among the communities.

Keywords: Capacity building, Adaptation, Climate change, Flood risked communities

แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของชุมชนพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย ตำบลหนองกินเพล อำเภอวารินชำราบจังหวัดอุบลราชธานี

เอกราช บุญเริง
อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผู้จัดทำบทความต้นฉบับ: ce_za@yahoo.com
ได้รับบทความ: 12 มิถุนายน 2562 **ปรับปรุงแก้ไข:** 27 สิงหาคม 2562 **ตอบรับตีพิมพ์:** 16 ธันวาคม 2562

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพภูมิอากาศ ปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ วิธีการที่ชุมชนนำมาใช้ในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ของชุมชนพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย ตำบลหนองกินเพล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ข้อมูลถูกเก็บรวบรวมโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีเสวนาย่อย กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้แก่ผู้นำชุมชน กรรมการชุมชน ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกินเพล และผู้บริหารสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุบลราชธานี จากนั้นข้อมูลดังกล่าวถูกวิเคราะห์โดยการจัดกลุ่ม จัดหมวดหมู่ การเปรียบเทียบ และการสังเคราะห์ข้อมูล

ผลการศึกษาพบว่าชุมชนเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในรูปแบบของอุทกภัยและการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เช่น การก่อสร้างอาคารที่มากขึ้น จึงทำให้เกิดปัญหาและผลกระทบต่อชุมชน เช่น การเดินทางลำบาก พืชผลทางการเกษตรเสียหาย และรายได้ลดลง อย่างไรก็ตามชุมชนได้มีการปรับตัวต่ออุทกภัยด้วยตนเองในช่วงก่อนเกิดอุทกภัยเช่นการเตรียมอพยพขึ้นที่สูง และการเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตรเร็วขึ้นอย่างไรก็ตาม ชุมชนยังต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกในช่วงระหว่าง และหลังเกิดอุทกภัยเช่นการได้รับสิ่งของบริจาค การรักษาพยาบาล และการได้รับค่าชดเชยความเสียหาย จากผลการศึกษาผู้วิจัยได้เสนอแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพในเชิงโครงสร้าง และไม่ใช่เชิงโครงสร้าง เพื่อการปรับตัวต่อการเกิดอุทกภัย เช่น การจัดสรรทรัพยากรในการจัดการภัยพิบัติเพิ่มเติมให้กับชุมชน เพื่อให้สามารถช่วยเหลือตนเองได้ดีขึ้น และการขยายแนวร่องน้ำ เพื่อให้มีพื้นที่กักเก็บน้ำได้มากขึ้นและการอบรมให้ความรู้เรื่องการจัดการภัยพิบัติและการจัดเวทีประชาคม เพื่อให้เกิดการถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชน

คำสำคัญ: การเสริมสร้างศักยภาพ การปรับตัว การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ชุมชนเสี่ยงอุทกภัย

บทนำ

อุบลราชธานีเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่บริเวณแอ่งโคราช ซึ่งมีสภาพภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่สูงต่ำและเป็นที่ราบสูงลาดเอียงไปทางตะวันออก มีแม่น้ำโขงเป็นแนวเขตกั้นจังหวัดอุบลราชธานีกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และมีแม่น้ำชีไหลมาบรรจบกับแม่น้ำมูลแล้วไหลลงแม่น้ำโขงที่อำเภอโขงเจียม (สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่12อุบลราชธานี, 2558) จึงทำให้จังหวัดอุบลราชธานีเป็นจังหวัดที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดอุทกภัยในทุกปี ทั้งนี้จากข้อมูลของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (2555) พบว่าในปี พ.ศ. 2554 จังหวัดอุบลราชธานีมีพื้นที่ที่มีความเสี่ยงในระดับสูงต่อการเกิดอุทกภัยและดินโคลนถล่ม จำนวน 20 ชุมชน ทั้งนี้ชุมชนดังกล่าวส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในอำเภอวารินชำราบ ซึ่งเป็นอำเภอที่มีสภาพภูมิศาสตร์อยู่ริมแม่น้ำมูลจึงมีความเสี่ยงต่อการประสบกับอุทกภัยในทุกปี โดยในปี พ.ศ.2554 2556 2559 และ 2560 ระดับน้ำท่วมสูงสุดในอำเภอวารินชำราบอยู่ที่ 9.81 9.20 7.00 และ 8.04 เมตรตามลำดับ (เทศบาลเมืองวารินชำราบ, 2560)นอกจากนี้แล้วอำเภอวารินชำราบยังประสบสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในหลาย ๆ ด้าน เช่น การขยายตัวของความเป็นเมือง การมีสิ่งก่อสร้างจำนวนมากขึ้น มีความต้องการใช้น้ำเพื่ออุปโภคบริโภคมีมากขึ้น การอพยพแรงงานและถิ่นที่อยู่ไปยังพื้นที่อื่น มีความต้องการในการใช้พลังงานด้านต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานีเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และความผันผวนของสภาพภูมิอากาศ ซึ่งความเสี่ยงเหล่านี้หากไม่ได้มีการป้องกันหรือการจัดการที่ดีพอ จะนำไปสู่ความเสียหายต่อหลาย ๆ ภาคส่วนในอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เช่น ภาครัฐ เอกชน และชุมชน รวมถึงอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยว การเกษตร และการคมนาคมและการขนส่ง

ตำบลหนองกินเพลตั้งอยู่ในเขตอำเภอวารินชำราบ ประกอบไปด้วย 9 หมู่บ้านหรือชุมชน มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับอำเภอเมืองอุบลราชธานี ทิศใต้ติดต่อกับตำบลโนนผึ้ง อำเภอวารินชำราบ ทิศตะวันออกติดต่อกับตำบลคำน้ำแซบ อำเภอวารินชำราบ และทิศตะวันตกติดต่อกับตำบลบุ่งหวาย อำเภอวารินชำราบ ตำบลหนองกินเพลมีลักษณะภูมิประเทศโดยทั่วไปเป็นที่ลุ่ม พื้นที่ของตำบลมีลักษณะคล้ายกระเพาะหมู โดยชุมชนได้ตั้งบ้านเรือนอยู่เลียบแม่น้ำมูลที่ขดไปมา จึงทำให้มีความเสี่ยงต่อการเกิดอุทกภัยเป็นประจำทุกปี ซึ่งชุมชนที่เสี่ยงต่ออุทกภัยได้แก่ ชุมชนกุดชุม ชุมชนคูสว่าง ชุมชนหนองกินเพล และชุมชนหนองกินเพลใต้ ทั้งนี้ชุมชนดังกล่าวมีครัวเรือนที่เสี่ยงต่อการได้รับผลกระทบจากอุทกภัยเป็นจำนวนรวมหลายร้อยชุมชน ดังนี้ ชุมชนกุดชุมจำนวน 156 ครัวเรือน ชุมชนคูสว่างจำนวน 179 ครัวเรือน ชุมชนหนองกินเพล จำนวน 37 ครัวเรือน และชุมชนหนองกินเพลใต้จำนวน 44 ครัวเรือน (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2555) นอกจากนี้ในพื้นที่ตำบลหนองกินเพลได้มีการขุดทรายโดยบริษัทเอกชน และมีรถบรรทุกวิ่งเข้าออกพื้นที่อย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลต่อสภาพถนนเกิดความชำรุด และทำให้เกิดน้ำท่วมขังได้ง่ายเมื่อเวลาฝนตก และพื้นที่ใกล้เคียงยังมีการก่อสร้างสิ่งก่อสร้างเพิ่มมากขึ้น เช่น ห้างสรรพสินค้า จึงทำให้ทางเดินของน้ำเปลี่ยนไปและไม่สามารถระบายน้ำฝนที่ตกลงมาได้ทัน ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิประเทศดังกล่าวแม้ว่าจะไม่ได้ส่งผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ แต่ทำให้ชุมชนมีความเสี่ยงต่ออุทกภัยได้มากขึ้น

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ควรที่จะมีการเสริมสร้างศักยภาพในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ด้วยการทำให้ชุมชนในพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติมีความสามารถในการปรับตัวได้ดีขึ้นต่อการเกิดอุทกภัย เนื่องจากชุมชนเป็นพื้นที่แรกที่ต้องเผชิญกับปัญหาภัยพิบัติ ไม่ว่าจะเป็นความผันผวนของสภาพภูมิอากาศ และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ชุมชนจึงต้องมีความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงด้วยตนเองในเบื้องต้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการสร้างความตระหนักและการเข้าใจถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การบรรเทาผลกระทบและปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศให้เหลือน้อยที่สุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1.ศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสภาพภูมิอากาศของชุมชนในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย ตำบลหนองกินเพล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

2.ศึกษาปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสภาพภูมิอากาศของชุมชนในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย ตำบลหนองกินเพล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

3.ศึกษาวิธีการที่ชุมชนในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย ตำบลหนองกินเพล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี นำมาใช้ในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

4.เสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของชุมชนในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย ตำบลหนองกินเพล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลให้เกิดภัยพิบัติได้หลายแบบตั้งแต่ภัยแล้งไปจนถึงภัยน้ำท่วมและหลายระดับจากระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับโลก ที่มีลักษณะทั้งระยะสั้น กลาง และยาวและภัยพิบัติที่ไม่อาจรู้ได้ (O'Brien, O'Keefe, Rose & Wisner, 2006) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อความเสี่ยงทางด้านภัยพิบัติ ผ่านทางการเพิ่มมลภาวะทางอากาศ และความอ่อนแอของชุมชนที่เพิ่มขึ้นต่ออันตรายทางธรรมชาติ ส่งผลให้เกิดการพังทลายของระบบนิเวศน์ การหาอาหารและน้ำได้น้อยลง และการเปลี่ยนแปลงการใช้ชีวิต นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศได้ส่งผลกระทบต่อความเสี่ยงทางด้านภัยพิบัติใน 2 ระยะคือ ระยะสั้นได้ส่งผลกระทบและเกิดความตื่นตระหนกต่อสังคม ในขณะที่ระยะยาว ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงฐานการผลิตของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรธรรมชาติที่ขึ้นอยู่กับเศรษฐกิจ (Parry & Carter, 1985)

การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change Adaptation: CCA) จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อลดผลกระทบของความตื่นตระหนกที่เกิดจากความเสี่ยงและความไม่แน่นอนที่คาดการณ์ไว้ล่วงหน้า และเป็นวิธีการที่ประชาชนและองค์การสามารถพัฒนาศักยภาพ เพื่อเป็นการกระตุ้นและตอบสนองต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงในระยะยาว (Mitchell, Van Aalst & Villanueva, 2010)และมีจุดมุ่งหมายในการลดความอ่อนแอต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศและการรักษาความเป็นอยู่(United States Agency

International Development: USAID, 2011) และการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศยังถูกพิจารณาว่าเป็นกลยุทธ์ที่จำเป็นสำหรับการจัดการความเสี่ยงของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ นอกจากนี้นโยบายภัยพิบัติจะสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความพร้อมต่อการยอมรับความเป็นจริงของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ สถาบันและศักยภาพ ความตั้งใจต่อการนำเรื่องการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศรวมเข้ากับการประเมินความเสี่ยงและการจัดการในการพัฒนากลยุทธ์ (O'Brienet al., 2006)

2. การจัดการภัยพิบัติและการเสริมสร้างศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติ

สำนักงานว่าด้วยกลยุทธ์ระหว่างประเทศเพื่อการลดภัยพิบัติแห่งสหประชาชาติ (United Nations International Strategy for Disaster Reduction: UNISDR, 2009) ได้ให้ความหมายของภัยพิบัติว่าเป็นการขัดขวางที่น่าวิตกต่อหน้าที่ของชุมชนหรือที่เกี่ยวข้องอย่างกว้างขวางกับการสูญเสียของมนุษย์ สิ่งของหรือสิ่งแวดล้อมและผลกระทบซึ่งเกินกว่าความสามารถและทรัพยากรในการจัดการของชุมชน และ Hossain (2013) ได้ให้ความหมายที่คล้ายกัน คือ ภัยพิบัติเป็นผลลัพธ์ของผลกระทบของภัย (Hazard)ต่อประชากรที่มีความเปราะบางภัยพิบัติได้นำไปสู่การเกิดความสูญเสียอย่างมากต่อมนุษย์ วัตถุ เศรษฐกิจ หรือสิ่งแวดล้อมซึ่งเกินกว่าความสามารถของชุมชนหรือสังคมที่จะรับมือด้วยทรัพยากรของตนเอง ทั้งนี้อุทกภัยถือเป็นภัยพิบัติทางธรรมชาติประเภทหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับน้ำและสภาวะอากาศ (United States Agency International Development: USAID, 2011) และผลกระทบของอุทกภัยได้ทำให้เกิดความเสียหายต่อประชาชนและทรัพย์สินเช่น ความสูญเสียของชีวิต การบาดเจ็บ และความพังทลายของสิ่งก่อสร้าง (Carter, 1991)

Khan, Vasilescu and Khan (2008) ได้สรุปกิจกรรมในแต่ละขั้นตอนของการจัดการภัยพิบัติไว้ ดังนี้

1. ก่อนเกิดภัยพิบัติเป็นกิจกรรมซึ่งช่วยลดความสูญเสียของมนุษย์และทรัพย์สินที่มีสาเหตุมาจากอันตราย เช่น การรณรงค์สร้างจิตสำนึก การทำให้โครงสร้างที่อ่อนแอมีความเข้มแข็งขึ้น และการเตรียมความพร้อมของแผนการจัดการภัยพิบัติในระดับครัวเรือนและระดับชุมชน รวมทั้งการมีระบบเตือนภัยล่วงหน้า ซึ่งทำให้มั่นใจได้ว่าการอพยพของชุมชนเป็นไปอย่างทันเวลา (White & Rorick, 2010)

2. ระหว่างเกิดภัยพิบัติเป็นกิจกรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดหาความต้องการให้แก่ผู้ประสบภัย และการทำให้ความทุกข์ลดน้อยลง ทั้งนี้กิจกรรมที่ดำเนินการภายใต้ขั้นตอนนี้ถูกเรียกว่ากิจกรรมการตอบสนองต่อเหตุฉุกเฉิน

3. หลังเกิดภัยพิบัติเป็นกิจกรรมซึ่งตอบสนองต่อภัยพิบัติ ด้วยเป้าหมายเพื่อการฟื้นฟูในเบื้องต้น และการบูรณะชุมชนที่ได้รับผลกระทบอย่างทันทีทันใดหลังจากประสบภัยพิบัติ ในขั้นตอนนี้ถูกเรียกว่ากิจกรรมการตอบสนองและการฟื้นฟู

ทั้งนี้การปรับตัวต่อภัยพิบัติ ควรจะต้องมีการเสริมสร้างศักยภาพให้กับบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งศักยภาพหมายถึงความสามารถของบุคคล องค์การ และระบบในการทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และยั่งยืน (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization: UNESCO, 2006)ทั้งนี้ United Nations International Strategy for Disaster Reduction หรือ UNISDR (n.d. cited in

International Labor Organization, 2005) ได้ให้ความหมายของการเสริมสร้างศักยภาพในขอบเขตของการจัดการความเสี่ยงด้านภัยพิบัติไว้ว่าเป็นความพยายามที่มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาทักษะของมนุษย์ โครงสร้างทางสังคมภายในชุมชน หรือความต้องการขององค์การในการลดระดับความเสี่ยง

การเสริมสร้างศักยภาพได้ถูกยอมรับว่าเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการปรับปรุงการตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระดับท้องถิ่น เมือง และประเทศ (Archer & Dodman, 2015) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสริมสร้างศักยภาพของท้องถิ่นในเรื่องที่เกี่ยวกับทักษะของมนุษย์ เทคโนโลยี ข้อมูล รูปแบบ และวิธีการเพื่อการเผชิญกับภัยพิบัติในอนาคตของประเทศกำลังพัฒนา

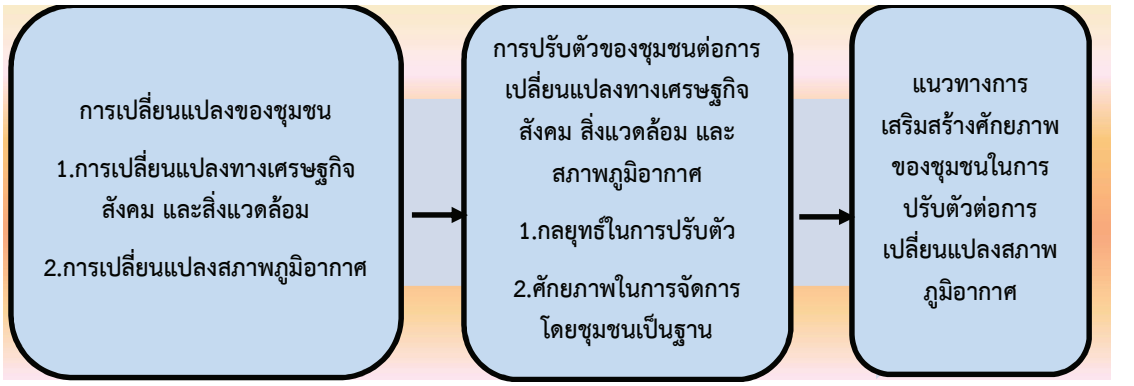
ทั้งนี้การเสริมสร้างศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติของรัฐบาลกลางแต่เพียงอย่างเดียว ยังไม่เพียงพอต่อการจัดการหรือการลดผลกระทบที่มีสาเหตุมาจากภัยพิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบต่อชุมชนซึ่งเป็นภาคส่วนแรกที่ต้องตอบสนองเมื่อเกิดภัยพิบัติ ดังนั้นการเสริมสร้างศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติของชุมชนและรัฐบาลท้องถิ่นได้รับการยอมรับอย่างทั่วโลกว่าเป็นวิธีที่มีประสิทธิผลมากขึ้น ในการปรับปรุงการจัดการภัยพิบัติและรับมือกับภัยพิบัติได้ทันเวลา (Japan International Cooperation Agency หรือ JICA, 2008)

หลักการของการเสริมสร้างศักยภาพสำหรับการจัดการภัยพิบัติภายใต้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ คือ 1) ศักยภาพในการนำไปปฏิบัติทั้งมาตรการในเชิงโครงสร้างและไม่ใช่เชิงโครงสร้างต้องถูกพัฒนา 2.ศักยภาพทั้งระดับสถาบัน องค์การ และบุคคลเป็นสิ่งที่สำคัญ 3.ศักยภาพด้านภาวะผู้นำและการตัดสินใจมีความจำเป็นมากขึ้น ภายใต้ความเสี่ยงด้านภัยพิบัติที่เพิ่มมากขึ้น และ 4.ศักยภาพเพื่อการรักษา “3Es” (ประสิทธิผล ประสิทธิภาพ และความเสมอภาค) เป็นกุญแจหลักในการเพิ่มความเป็นไปได้ของวิธีการจัดการภัยพิบัติ (Katsuhama, 2010) นอกจากนี้การเสริมสร้างศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติควรต้องมีการบูรณาการร่วมกัน (Grobicki, MacLeod & Pischke, 2015) ทั้งในเชิงประเภทของภัยพิบัติ เช่น น้ำท่วมและภัยแล้ง และในเชิงระดับการบริหาร เช่น นโยบายและการปฏิบัติ โดยการบูรณาการกันนั้นต้องให้ความสำคัญกับทุกขั้นตอนของวงจรการจัดการภัยพิบัติ ด้วยการเปลี่ยนจุดเน้นจากการตอบสนองในระยะสั้น (ระหว่างเกิดภัยพิบัติ) มาเป็นการป้องกันและเตรียมความพร้อมในระยะยาว (ก่อนเกิดภัยพิบัติ) อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดการบูรณาการในจัดการภัยพิบัติจึงต้องให้ความสำคัญทั้งในระยะสั้น กลาง และยาว (รัชนี ดิ้นเมือง, 2554) กล่าวคือ ระยะสั้นเป็นการเตรียมความพร้อมของบุคลากร การระดมสรรพกำลังจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง และการให้ความรู้ในด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยพิบัติแก่ประชาชนในท้องถิ่น ระยะกลาง คือ ให้ความสำคัญกับการบูรณาการในการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติร่วมกัน เช่น การจัดทำบันทึกข้อตกลงระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีพื้นที่ติดกัน การจัดเวทีเสวนาเพื่อหาแนวทางที่ยั่งยืนในการแก้ไขปัญหาภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น และการจัดเก็บสถิติการเกิดภัยประเภทต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยพิบัติและระยะยาว คือการนำแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าวไปปฏิบัติให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ชุมชนที่มีทีมงานในการตอบสนองต่อภาวะฉุกเฉินและมีผู้นำที่มีทักษะ มีภาวะผู้นำ มีการตัดสินใจที่ดีมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ มีความมั่นคงต่อองค์การ และได้รับการยอมรับ ชุมชนนั้นจะมีการบูรณาการกันได้มากขึ้น (Carr, 2014) และส่งผลอย่างมากต่อประสิทธิผลของการจัดการภัยพิบัติ (Wongpreedee & Sudhipongpracha,

2014) การมีส่วนร่วมของชุมชนและกลไกการตอบสนองในการจัดการภัยพิบัติ ทำให้เกิดผลอย่างต่อเนื่องในการพัฒนา ซึ่งจะนำไปสู่ผลประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของชุมชน (Newport & Jawahar, 2003) นอกจากนี้การนำแนวคิดการวาดภาพในอนาคต (Scenario)มาใช้เป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ช่วยให้ชุมชนและท้องถิ่นมีความตระหนักในการจัดการภัยพิบัติมากขึ้นในการลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ ด้วยการจัดตั้งทีมงานจากชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลท้องถิ่น องค์กรภาคประชาสังคม และนักวิทยาศาสตร์ เพื่อพัฒนาแผนท้องถิ่นร่วมกันในระยะยาวได้อย่างเป็นรูปธรรม และทำให้ท้องถิ่นมีความสามารถในการปรับตัวต่อภัยพิบัติ (Davies et al., 2015) ทั้งนี้ความตระหนักนั้นควรถูกสร้างขึ้นตั้งแต่ช่วงก่อนเกิดภัยพิบัติ และควรมีการเน้นย้ำทั้งการแก้ไขปัญหาทั้งในเชิงโครงสร้างและที่ไม่ใช่ในเชิงโครงสร้าง รวมทั้งการให้ความสำคัญกับแนวทางเชิงภาพรวมในการลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ (Okazumi & Nakasu, 2015)

จากแนวคิดและงานวิจัยข้างต้นผู้วิจัยสรุปว่าการเสริมสร้างศักยภาพในขอบเขตของการจัดการภัยพิบัตินั้น หมายถึงวิธีการในการเพิ่มความรู้และทักษะของบุคคล และองค์การ ในการจัดการกับภัยพิบัติ รวมทั้งการมีเงื่อนไขเชิงระบบหรือสถาบันที่ส่งเสริมความรู้และทักษะดังกล่าว เพื่อให้สามารถรับมือกับภัยพิบัติและการลดความเสียหายจากภัยพิบัติได้ทั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยให้ความสำคัญกับแนวคิดการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate change adaptation) การเสริมสร้างศักยภาพ (Capacity building) และการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน (Community based disaster risk management) รวมทั้งศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งของไทยและต่างประเทศ โดยมีกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยเริ่มจากการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงที่ชุมชนต้องเผชิญ ซึ่งประกอบไปด้วยการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพภูมิอากาศ เช่น การเปลี่ยนแปลงถิ่นที่อยู่อาศัยและอาชีพ การสร้างสิ่งก่อสร้างจำนวนมากขึ้น และช่วงระยะเวลาของฝนที่ตกยาวนานขึ้น จากนั้นจึงวิเคราะห์ว่าการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ชุมชนต้องนำวิธีการหรือกลยุทธ์ใดบ้างมาใช้ ตามศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน สุดท้ายคือการวิเคราะห์และค้นหาต่อไปว่าชุมชนควรจะมีแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอย่างไรบ้าง

วิธีการดำเนินงานวิจัย

ผู้วิจัยได้นำการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research –PAR)มาใช้ในการดำเนินงานวิจัย โดยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. การคัดเลือกชุมชนที่ต้องการศึกษา เริ่มจากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง คือ สถิติของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยพบว่าชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ตำบลหนองกินเพลจำนวน 9 ชุมชน มี 3 ชุมชนที่มีความเสี่ยงต่ออุทกภัยอยู่ในระดับสูงและอีก 1 ชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ 1.ชุมชนกุดชุม 2.ชุมชนคูสว่าง 3.ชุมชนหนองกินเพลใต้ และ 4.ชุมชนหนองกินเพลตามลำดับ และจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกินเพล ได้รับคำตอบสนับสนุนว่าชุมชนที่มีความเสี่ยงสูงต่ออุทกภัยและได้รับความเสียหายจากอุทกภัยเกือบทุกปี คือ ทั้ง 4 ชุมชน จึงทำให้ผู้วิจัยเลือกศึกษาชุมชนดังกล่าวเป็นการเฉพาะเจาะจง

2. ผู้วิจัยได้ดำเนินการลงพื้นที่ โดยสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนก่อน จากนั้นจึงขอให้ผู้นำชุมชนช่วยประสานกรรมการชุมชนหรือตัวแทนชุมชนเพื่อดำเนินการสนทนากลุ่ม

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลครบถ้วนจากทั้ง 4 ชุมชนแล้ว ผู้วิจัยจึงได้ทำการจัดเวทีประชุมเพื่อเป็นการคืนข้อมูลให้กับชุมชน และประชุมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งในการประชุมแต่ละชุมชนได้นำเสนอถึงวิธีการจัดการอุทกภัยทั้งในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังเกิดอุทกภัย รวมถึงแนวทางที่จะทำให้เกิดการเสริมสร้างศักยภาพในการปรับตัวต่อการเกิดอุทกภัย

3.ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มเป็นการเพิ่มเติมจากผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุบลราชธานี เนื่องจากเป็นผู้ที่มีบทบาทในการเสริมสร้างศักยภาพและสนับสนุนการจัดการอุทกภัยให้กับชุมชนทั้งนี้การเก็บข้อมูลจากบุคคลทั้งหมดข้างต้น ก็เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (Triangulation)ซึ่งสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1สรุปกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลัก

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก	ชุมชน หรือหน่วยงาน	วิธีการรวบรวมข้อมูล	จำนวน
ผู้นำชุมชน	1.ชุมชนกุดชุม 2.ชุมชนคูสว่าง 3.ชุมชนหนองกินเพล 4.ชุมชนหนองกินเพลใต้	สัมภาษณ์เชิงลึก	4
ผู้นำชุมชน และกรรมการชุมชน/ตัวแทนชุมชน	1.ชุมชนกุดชุม 2.ชุมชนคูสว่าง 3.ชุมชนหนองกินเพล 4.ชุมชนหนองกินเพลใต้	สนทนากลุ่ม และจัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการ	25
1.นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 2.รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล	องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกินเพล	สัมภาษณ์เชิงลึก	2

ตารางที่ 1 สรุปกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และจำนวนผู้ให้ข้อมูลหลัก (ต่อ)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก	ชุมชน หรือหน่วยงาน	วิธีการรวบรวมข้อมูล	จำนวน
1.หัวหน้าฝ่ายยุทธศาสตร์และการจัดการ 2.หัวหน้าฝ่ายป้องกันและปฏิบัติการ 3.วิศวกรเครื่องกลปฏิบัติการ	สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุบลราชธานี	สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม	3

ข้อมูลที่ถูกเก็บรวบรวมได้ถูกวิเคราะห์โดยการจัดกลุ่มและจัดหมวดหมู่ข้อมูล การแยกแยะ และการเปรียบเทียบ รวมถึงการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อค้นหาปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ วิธีการที่ชุมชนนำมาใช้ในการปรับตัวต่อการเกิดอุทกภัย และแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพในการปรับตัวต่อการเกิดอุทกภัยของชุมชนพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย ตำบลหนองกินเพล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการศึกษา

ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1.การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสภาพภูมิอากาศ พบว่าชุมชนพื้นที่เสี่ยงอุทกภัยในตำบลหนองกินเพล ได้แก่ 1.ชุมชนกุดชุม 2.ชุมชนคูสว่าง 3.ชุมชนหนองกินเพล และ 4.ชุมชนหนองกินเพลใต้ ได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เช่น การก่อสร้างอาคารและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ จำนวนมากขึ้น การขุดลอกทรายของนักลงทุน และรถขนทรายที่วิ่งในชุมชนทำให้ถนนพังเร็วขึ้นและเกิดเป็นหลุมเวลาฝนตก นอกจากนี้ได้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ขยะไม่มีที่ระบาย น้ำเสีย ส่งกลิ่นเหม็น เกิดเป็นพาหะนำโรค ต้นไม้และพืชผักเน่าเสีย และเกิดโรคระบาดที่มากับน้ำท่วม เช่น ตาแดง และยังมีผลกระทบด้านอื่น ๆ ได้แก่ มีความเครียด สุขภาพจิตไม่ดี การกินอยู่ไม่สะดวก และการเป็นหนี้นอกระบบ นอกจากนี้ยังได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงด้านสภาพภูมิอากาศ กล่าวคือ เผชิญกับการเกิดอุทกภัยเมื่อปี พ.ศ. 2521 2545 2554 และ 2556 โดยในปี พ.ศ. 2521 ทั้ง 4 ชุมชนได้รับผลกระทบหนักที่สุด บางครัวเรือนถูกน้ำท่วมถึงหลังคาบ้าน ในปี พ.ศ. 2545 น้ำท่วมสูงมากเกือบถึงชั้น 2 ของบ้าน ในปี พ.ศ. 2554 น้ำท่วมประมาณครึ่งหนึ่งของชั้น 1 ของบ้าน และในปีพ.ศ. 2556 น้ำท่วมแต่ท่วมไม่สูงมากนัก

2. ปัญหาและผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และสภาพภูมิอากาศ ของชุมชนในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย พบว่ามีความยากลำบากในการเดินทาง เนื่องจากถนนไม่สามารถใช้งานได้ จึงต้องใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทาง ต้องอพยพคน สิ่งของ และสัตว์เลี้ยงไปอยู่ที่สูงขึ้น หรือไปยังจุดอพยพบริเวณชุมชนหนองกินเพลใต้ และบริเวณองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกินเพล ทั้ง 4 ชุมชนยังได้รับผลกระทบเรื่องพืชผลทางการเกษตรเสียหายเนื่องจากน้ำท่วมนาข้าว และทำนาได้จำนวนครั้งน้อยลง จากเดิมสามารถทำนาได้ 3 ครั้งต่อปี จะเหลือเพียง 1-2 ครั้งต่อปี และยังประสบปัญหาการขาดพันธุ์ข้าวที่เหมาะสม ทำให้ต้องปลูกพืชอย่างอื่นเป็นการทดแทนการขาดรายได้ เช่น ผักบุ้ง และผักกระเฉด หรือเปลี่ยนไปทำอาชีพอื่น เพราะไม่มีรายได้จากการทำนาและรายได้ไม่เพียงพอ เช่น ทำงานก่อสร้าง ทำงานในโรงงาน และจับปลาหรือเลี้ยงปลา

3. วิธีการที่ชุมชนในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย นำมาใช้ในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ พบว่า

จากปัญหาและผลกระทบดังกล่าวทั้ง 4 ชุมชนได้มีวิธีการปรับตัวต่ออุทกภัย ซึ่งแบ่งการปรับตัวได้เป็น 3 ช่วงระยะเวลา ดังนี้

3.1 ระยะก่อนเกิดอุทกภัย

ทั้ง 4 ชุมชนมีความเคยชินและประสบกับปัญหาอุทกภัยมาเป็นระยะเวลานาน จึงสามารถปรับตัวกับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นได้ดี กล่าวคือ แต่ละชุมชนได้มีการเฝ้าระวัง สำรวจข้อมูลชุมชนว่าพื้นที่ใดมีความเสี่ยง ข้อมูลผู้สูงอายุ เพื่อที่จะได้เตรียมการอย่างเป็นระบบ ผู้นำชุมชนได้มีการแจ้งเตือนภัยผ่านหอกระจายข่าวของชุมชน คนในชุมชนได้ติดตามข่าวอุทกภัยจากสื่อต่าง ๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ สื่อออนไลน์ การได้รับแจ้งการเตือนภัยผ่านทางอำเภอ และตำบล นอกจากนี้ชุมชนยังได้มีการแต่งตั้งคนในชุมชนให้ทำหน้าที่มิสเตอร์เตือนภัย เพื่อทำหน้าที่รับแจ้งข่าวจากสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุบลราชธานี และกรมอุตุนิยมวิทยา การแจ้งเตือนภัยดังกล่าวทำให้คนในชุมชนเตรียมการทยอยอพยพคน สิ่งของ และสัตว์เลี้ยงไปอยู่ในที่ปลอดภัยหรือในที่สูง โดยบ้านเรือนที่ถูกน้ำท่วมก่อนจะทำการอพยพก่อน โดยจัดให้อพยพเด็ก ผู้สูงอายุไปก่อน ทั้งนี้คนที่อพยพไปยังจุดอพยพแล้ว จะทำการสร้างที่พักชั่วคราวเป็นลักษณะเพิงพักในการดำเนินงานจะมีลักษณะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) คอยช่วยเหลือในการอพยพ

คนในชุมชนยังได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้เพื่อสังเกตการเกิดอุทกภัย เช่น หากต้นไผ่สูงเลยต้นเก่าหรือแทงหน่อขึ้นใหม่ หญ้าแฝกถ้าออกหลายดอก ตัวต่อขึ้นไปทำรังบนยอดไม้ รวมถึงการสังเกตผลไม้บางชนิด เช่น บักขาม และผีผ่วน ถ้าออกลูกดก แสดงว่าน้ำจะท่วม และบางครัวเรือนได้ทำการยกบ้านให้สูงขึ้นหรือสร้างบ้านเป็น 2 ชั้น เพื่อป้องกันการเกิดน้ำท่วม ทั้งนี้ถ้าระดับน้ำใกล้ ๆ ล้นตลิ่ง คนในชุมชนก็จะสังเกตและทราบแล้วว่าน้ำใกล้ท่วม จึงทำให้สามารถเก็บสิ่งของ หรืออพยพได้ทันก่อนเกิดอุทกภัย

เมื่อเกิดอุทกภัย ปัญหาหลักที่ชุมชนต้องเผชิญ คือ พืชผลทางการเกษตรได้รับความเสียหาย ดังนั้นชุมชนจึงได้มีการปรับตัวก่อนเกิดอุทกภัย ด้วยการทำการเกษตรเร็วขึ้นกว่าเดิมผ่านการทำนาปรัง 2 รอบ คือ เดือนธันวาคม และเดือนเมษายนเพื่อให้ทันการเก็บเกี่ยวผลผลิตในเดือนมีนาคม และเดือนสิงหาคมตามลำดับแต่หากบางพื้นที่เริ่มมีน้ำท่วมขัง ก็จะรีบขายเป็นข้าวดิบ เพื่อไม่ให้เกิดความสูญเสียมากเกินไปในบางชุมชนได้มีการจัดตั้งศูนย์เตือนภัยพิบัติ ได้แก่ ชุมชนกุดชุม และชุมชนคูสว่าง ทำให้มีความพร้อมและการเตรียมการได้มากกว่า เนื่องจากศูนย์ดังกล่าวมีทรัพยากรที่ช่วยในการป้องกันและช่วยเหลือเมื่อเกิดน้ำท่วม เช่น ไซเรนแจ้งเตือนภัย แผนที่เส้นทางการอพยพ วิทยุสื่อสาร เสื้อชูชีพ รองเท้าบู๊ต นอกจากนี้แล้วทรัพยากรที่เกือบทุกครัวเรือนต้องมีประจำไว้ คือ เรือ เพื่อใช้สำหรับการเดินทางในช่วงที่เกิดอุทกภัยทั้งนี้ชุมชนได้รับความอนุเคราะห์เรือจากสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุบลราชธานี แต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการหรือการอพยพของคนในชุมชน อย่างไรก็ตามชุมชนที่มีจุดเด่นในเรื่องการใช้เรือของชุมชนเอง คือ ชุมชนคูสว่าง ซึ่งเรือของชุมชนทำจากไฟเบอร์จึงไม่ต้านน้ำ สามารถบรรทุกคนได้มากที่สุดจำนวน 30 คน และบรรทุกของได้มากที่สุดจำนวน 1 ตัน

3.2 ระยะระหว่างเกิดอุทกภัย

ในช่วงระหว่างเกิดอุทกภัยคนในชุมชนได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยการช่วยไปรับสิ่งของบริจาคให้กันและกันทั้งนี้ในการรับสิ่งของบริจาค แต่ละชุมชนจะมีการจัดเป็นระบบคูปอง เพื่อให้ทุกครัวเรือนได้รับสิ่งของบริจาคอย่างทั่วถึง โดยได้รับความช่วยเหลือสิ่งของบริจาคจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกินเพล สถานีกาชาดที่ 7 จังหวัดอุบลราชธานี มณฑลทหารบกที่ 22 ค่ายสรรพสิทธิประสงค์ และสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุบลราชธานี รวมถึงหน่วยงานเอกชนที่เป็นบริษัท และห้างร้านต่าง ๆ ได้ให้ความช่วยเหลือเป็นสิ่งของบริจาคเช่นเดียวกัน

ในส่วนของการใช้ชีวิตในพื้นที่อพยพบริเวณชุมชนหนองกินเพลใต้ และพื้นที่บริเวณองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกินเพล แต่ละชุมชนได้มีการจัดเวรยามเพื่อดูแลความปลอดภัยในเวลากลางคืนและคนในชุมชนได้ใช้พื้นที่อพยพสำหรับการหุงหาอาหาร แต่ถ้าหากไม่ได้อพยพไปยังพื้นที่ดังกล่าว ก็จะย้ายไปอยู่กับญาติพี่น้อง หรือเช่าบ้านในบริเวณอื่นที่ไม่ถูกน้ำท่วม ในกรณีที่บางครัวเรือนที่ไม่อพยพไปอยู่ที่อื่น เพราะมีความเป็นห่วงทรัพย์สินที่อยู่ภายในบ้านแต่ถ้าต้องออกจากบ้านก็จะใช้เรือในการสัญจร ซึ่งครัวเรือนส่วนใหญ่จะมีเรือเป็นของตนเอง หากครัวเรือนใดไม่มีเรือ คนในชุมชนก็จะช่วยเหลือรับส่งกันและกัน ในกรณีการรักษาคนเจ็บป่วยได้มีหน่วยงานและกลุ่มคนที่เข้ามาช่วยเหลือดูแล ได้แก่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล และอสม.ประจำชุมชน นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานทหารที่เข้ามาสร้างความบันเทิงให้กับชุมชน เนื่องจากในระหว่างน้ำท่วม คนในชุมชนจะมีความเครียดที่ไม่ได้ทำงาน หรือมีรายได้น้อยลง

3.3 ระยะหลังเกิดอุทกภัย

ในช่วงหลังเกิดอุทกภัย คนในชุมชนได้ทำการฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของชุมชนด้วยการทำความสะอาดบ้านของตนเอง ช่วยกันทำความสะอาดชุมชน และอพยพคน สิ่งของ และสัตว์เลี้ยงกลับเข้าที่พักของตนเอง แต่ละครัวเรือนได้ทำการสำรวจความเสียหายบ้านของตน เพื่อแจ้งให้องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกินเพลมาช่วยซ่อมแซม หรือจ่ายค่าชดเชยความเสียหายและยังได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐมาแจกพันธุ์ข้าวให้ โดยผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ประสานไปทางเกษตรอำเภอเพื่อขอพันธุ์ข้าว เมื่อได้รับพันธุ์ข้าวหรือหลังเกิดอุทกภัย คนในชุมชนจะรีบทำการเกษตรทันที เนื่องจากการทำเกษตรยังถือเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน นอกจากนี้หลังน้ำท่วมคนในชุมชนยังได้ระมัดระวังเรื่องการใช้ไฟฟ้า ด้วยการแจ้งให้หน่วยงานด้านการไฟฟ้า มาติดตั้งหม้อแปลงไฟฟ้า และช่วยกันฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมด้วยการใช้ลูก Effective Microorganisms (ลูกบอล EM) เพื่อทำให้สิ่งแวดล้อมทางน้ำสะอาดขึ้น และเป็นการลดมลภาวะทางอากาศด้วย

4. ชุมชนได้มีข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพในการปรับตัวต่อการเกิดอุทกภัย ดังนี้

4.1 การอบรม เป็นการให้ความรู้และการฝึกทักษะแก่ตัวแทนของชุมชน เพื่อที่ตัวแทนดังกล่าวจะได้มาถ่ายทอดให้กับคนอื่น ๆ ในชุมชน หรือจะได้ช่วยเหลือคนในชุมชน เช่น การกู้ภัย การช่วยเหลือผู้ประสบภัยจากอุทกภัย และการขนย้ายสิ่งของ ทั้งนี้การอบรมควรจัดโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด ด้วยการจัดอบรม ณ ชุมชนนั้น ๆ โดยตรง นอกจากการอบรมในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอุทกภัยแล้ว ควรจัดอบรมในเรื่องอื่น ๆ ด้วย เช่น วาตภัย อัคคีภัย และแก๊สรั่ว เพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ

ชีวิตประจำวัน นอกจากนี้หน่วยงานที่จัดอบรมควรให้ความรู้เรื่องการสร้างเสริมอาชีพหลังเกิดอุทกภัย และการฟื้นฟูหลังเกิดอุทกภัยทั้งนี้การอบรมให้ความรู้จะเป็นวิธีการที่มีความยั่งยืนมากกว่าการให้เพียงสิ่งของบริจาค

4.2 การจัดหาทรัพยากรเพิ่มขึ้นให้กับชุมชน เช่น น้ำดื่ม ห้องน้ำ เรือ เสื้อชูชีพ และไซเรนแจ้งเตือนภัย โดยเฉพาะเรือ ถึงแม้ว่าเกือบทุกครัวเรือนจะมีเรือ แต่ก็เป็นเรือลำเล็ก ๆ จึงมีความต้องการเรือท้องแบนประจำชุมชนที่สามารถอพยพคนได้จำนวนมาก และการจัดหาเรือมาให้ควรมีการสนับสนุนน้ำมันเชื้อเพลิงให้กับชุมชนด้วย นอกจากนี้ควรมีการจัดตั้งศูนย์เตือนภัยพิบัติภายในชุมชน

4.3 การได้รับข้อมูลข่าวสารที่ชัดเจนมากขึ้นจากหน่วยงานภาครัฐ และส่งข้อมูลมายังชุมชนโดยตรง เช่น น้ำกำลังไหลมาจากที่ไหน และกำลังไหลมาถึงที่ใด เพื่อที่ผู้นำชุมชนจะได้แจ้งเตือนคนในชุมชนให้เตรียมความพร้อมในการรับมือกับอุทกภัยได้ทันท่วงที เช่น การเก็บสิ่งของขึ้นสู่ที่สูง และการอพยพคนไปยังจุดอพยพ

4.4 การช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชนเป็นการเบื้องต้น ซึ่งแสดงถึงมีจิตอาสา ความเข้มแข็งและความสามัคคีของคนในชุมชน ทั้งนี้เมื่อคนในชุมชนมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จะสามารถปรับตัวต่ออุทกภัยได้เป็นอย่างดี และทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ก่อน โดยไม่ต้องรอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐเพียงอย่างเดียว

4.5 การขยายแนวร่องน้ำ หรือทำทางลัดน้ำ คล้ายกับการทำแก้มลิง เพื่อให้มีพื้นที่รับน้ำและเป็นการป้องกันน้ำท่วมได้เป็นอย่างดี และการจัดทำเขื่อนหรือแนวตลิ่ง เพื่อคอยกั้นไม่ให้น้ำท่วมเร็วเกินไป แต่ทั้ง 2 แนวทางจำเป็นต้องใช้การเวนคืนที่ดิน และงบประมาณจำนวนมากในการก่อสร้าง

4.6 การจัดหาเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ที่ประสบปัญหาน้ำท่วม โดยเฉพาะการจัดหาเมล็ดพันธุ์ข้าวนาปรัง ซึ่งจะมีความเหมาะสมกว่าเมล็ดพันธุ์ข้าวนาปี

4.7 การจัดให้มีเวทีประชาคม เพื่อพูดคุยและหารือกันเกี่ยวกับแนวทางที่ยั่งยืนในการรับมือกับอุทกภัยซึ่งการพูดคุยกันจะช่วยสร้างความตื่นตัวให้เกิดการเตรียมความพร้อม และเป็นประโยชน์ต่อชุมชนเองในการจัดการกับปัญหาอุทกภัย

4.8 การเยียวยาด้านจิตใจให้มากขึ้น ทั้งในช่วงระหว่างน้ำท่วมและหลังน้ำท่วม เช่น การมีวงดนตรีมาเล่นให้ฟัง เพราะเป็นช่วงที่คนในชุมชนมีความเครียดมากขึ้น และเพื่อที่จะทำให้คนในชุมชนปฏิบัติตัวได้ถูกต้องเวลามีความเครียดจากน้ำท่วม

นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกินเพล และผู้บริหารสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งผลการศึกษาพบว่า

ในช่วงสิบกว่าปีที่ผ่านมา ตำบลหนองกินเพลเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศในลักษณะของการเกิดอุทกภัย ประมาณ 3-4 ปี ต่อครั้ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนโยบายการปล่อยน้ำของเขื่อนด้วย กล่าวคือถ้าปีใดปล่อยน้ำในเขื่อนออกมามาก แล้วรวมกับปริมาณน้ำฝน ก็จะส่งผลให้เกิดอุทกภัยหนักได้ แต่ถ้าปีใดปล่อยน้ำในเขื่อนออกมาได้อย่างเหมาะสม ก็จะไม่ส่งผลให้เกิดอุทกภัย นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับการเกิดพายุ หากมีพายุเข้า 2-3 ลูก ก็จะส่งผลให้เกิดอุทกภัยได้ประกอบกับมีการดูดทรายในตำบลหนองกินเพล จึงทำให้เกิดอุทกภัยได้มากขึ้น ดังนั้นสามารถสรุปได้ว่าการเกิดอุทกภัยมีสาเหตุทั้งจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และการบริหารจัดการ

น้ำในเขื่อน จากสภาพปัญหาดังกล่าวได้ทำให้เกิดความเสียหายต่อพืชผลทางการเกษตร และบ้านเรือนของคนในชุมชน โดยชุมชนที่ประสบปัญหาหนักที่สุด คือ ชุมชนคูสว่าง เนื่องจากชุมชนอยู่ในพื้นที่ลุ่มมากที่สุด อย่างไรก็ตาม ทั้ง 4 ชุมชน สามารถรับมือกับสภาพปัญหาที่เกิดจากอุทกภัยได้ เนื่องจากประสบปัญหามาแล้วหลายครั้ง แต่ยังไม่มีการปรับตัวมากนัก กล่าวคือ ชุมชนยังรอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ แต่ชุมชนได้มีการช่วยเหลือตนเองบ้าง เช่น การขนย้ายสิ่งของขึ้นสู่ที่สูง และการช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกันและกันในระหว่างเกิดอุทกภัย

ทั้งนี้ในช่วงก่อนและระหว่างเกิดอุทกภัย องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกินเพลได้ช่วยเหลือชุมชนที่ประสบปัญหาน้ำท่วม ด้วยการประสานขอความช่วยเหลือไปที่หน่วยงานต่าง ๆ เช่น สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุบลราชธานี สถานีกาชาดที่ 7 จังหวัดอุบลราชธานี การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค และเกษตรอำเภอ ทั้งนี้อบต.หนองกินเพลยังได้จัดซื้อเรือท้องแบนไว้ 1 ลำ เพื่อใช้สำหรับอพยพคนในชุมชน ส่วนในช่วงหลังเกิดอุทกภัย อบต.หนองกินเพลได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อทำการสำรวจความเสียหาย ถ้าเป็นความเสียหายของพืชผลทางการเกษตร เกษตรอำเภอจะจ่ายค่าเสียหายให้กับชุมชน แต่ถ้าเป็นความเสียหายของบ้านเรือน อบต.หนองกินเพลจะค่าเสียหายให้กับชุมชน นอกจากนี้อบต.หนองกินเพลได้สนับสนุนการเสริมสร้างศักยภาพในการจัดการอุทกภัยของชุมชน ด้วยการขอความร่วมมือไปที่สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุบลราชธานี ให้มาจัดอบรมและให้ความรู้กับชุมชนในการรับมือกับอุทกภัย ทั้งนี้การปรับตัวที่ดีและมีความยั่งยืนในการรับมืออุทกภัย คือ การที่จะต้องเรียนรู้อยู่กับน้ำท่วมให้ได้ สามารถใช้ชีวิตปกติได้ ไม่มีความตื่นเต้น และรู้ว่าต้องปฏิบัติตัวอย่างไรเมื่อเกิดน้ำท่วมในชุมชน

สำหรับสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุบลราชธานี (ปภ.จังหวัด) ได้มีการเสริมสร้างศักยภาพการรับมือภัยพิบัติให้กับชุมชน ในช่วงก่อนเกิดอุทกภัยผ่านทางการจัดอบรมโครงการการจัดการความเสี่ยงด้านภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน (Community Based Disaster Risk Management -CBDRM) ปัจจุบันจัดอบรมไปได้มากกว่า 50% ของชุมชนที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย ทั้งนี้ 4 ชุมชนได้รับการอบรมเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เมื่อจัดอบรมไปแล้ว ปภ.จังหวัดอุบลราชธานีได้มีการติดตามผลหลังการอบรมว่าชุมชนได้มีกิจกรรมอะไรเพิ่มเติมหรือไม่ มีความตื่นตัวมากขึ้นหรือไม่ หรือมีการฝึกซ้อมแผนรับมือกับภัยพิบัติหรือไม่ เช่น ชุมชนคูสว่างได้ขอให้ปภ.จังหวัดอุบลราชธานี จัดอบรมเรื่องการช่วยเหลือผู้ประสบภัยทางน้ำ ซึ่งถือว่าเป็นการสานต่อกิจกรรมจากโครงการ CBDRM ทั้งนี้พบว่าพื้นที่หรือชุมชนที่เสี่ยงต่ออุทกภัยมาก ๆ จะมีความตระหนักต่อการเกิดอุทกภัยอย่างชัดเจนมากกว่าชุมชนที่มีความเสี่ยงน้อย โดยเฉพาะชุมชนคูสว่าง และชุมชนกุดชุม ได้มีการจัดตั้งศูนย์เตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติประจำชุมชน เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีความเสี่ยงมากต่ออุทกภัย และผ่านการอบรมโครงการ CBDRM มาแล้ว พร้อมกับการได้รับความร่วมมือจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกินเพล และคนในชุมชนนั้น ๆ จึงได้มีการจัดตั้งศูนย์เตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติประจำชุมชนคูสว่าง และชุมชนกุดชุม

การปรับตัวในภาพรวมของทั้ง 4 ชุมชนหลังจากอบรมโครงการ CBDRM แม้จะไม่ได้มีการปรับตัวอย่างทันทีทันใด เพราะไม่ได้เผชิญกับน้ำป่าไหลหลากเหมือนกับจังหวัดในภาคเหนือ แต่ทั้ง 4 ชุมชนก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับวิถีชีวิตของชุมชนได้ กล่าวคือ คนในชุมชนจะรับมือกับปัญหาได้อย่างรวดเร็วเมื่อเกิดอุทกภัย รู้ว่าต้องประสานงานกับใครหรือหน่วยงานใด และขอรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานใดได้บ้าง ทั้งนี้แนวทางที่ยั่งยืนในการ

จัดการภัยพิบัติคือ การมีระบบเฝ้าระวังที่ดี เพื่อแจ้งเตือนภัยพิบัติได้ทันเวลา และการสร้างจิตสำนึกในการช่วยเหลือตนเอง เพื่อลดการพึ่งพาจากหน่วยงานภาครัฐ นอกจากนี้การมีแผนชุมชนจะทำให้ชุมชนมีความพร้อมในการรับมือกับภัยพิบัติ และเป็นการลดภาระของหน่วยงานภาครัฐโดยภาครัฐไม่ต้องเข้าไปดำเนินการเองทั้งหมด เนื่องจากชุมชนได้มีความเข้มแข็งมากขึ้นในการจัดการภัยพิบัติ ดังนั้นการจัดการภัยพิบัติจึงไม่ใช่หน้าที่ของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง แต่เป็นหน้าที่ของทุกหน่วยงาน และชุมชนในพื้นที่เสี่ยงภัยพิบัติ

อภิปรายผลและสรุปผลการศึกษา

การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศภายในชุมชนได้ทำให้เกิดภัยพิบัติน้ำท่วมต่อ4 ชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Cruz et al., 2007 cited in Pulhin, Tapia and Perez (2010)ที่พบว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้นำไปสู่การเกิดน้ำท่วม ดินโคลนถล่ม และภาวะแห้งแล้ง ทั้งนี้น้ำท่วมที่เกิดขึ้นกับ4 ชุมชน ส่งผลทำให้คนในชุมชนได้รับปัญหาและผลกระทบในหลาย ๆ ด้าน เช่น การต้องเปลี่ยนแปลงอาชีพ การอพยพที่อยู่อาศัย ทรัพย์สินสูญหาย และการสัญจรมีความยากลำบากซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของSchipper and Pelling (2006)ที่พบว่าการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศได้ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์ และสอดคล้องกับการศึกษาของCruz et al., 2007 cited in Pulhin, Tapia and Perez (2010) ที่พบว่าน้ำท่วมได้ส่งผลให้เกิดความเสี่ยงและความสูญเสียอย่างมากต่อชีวิตและทรัพย์สินของมนุษย์

ทั้ง 4 ชุมชนจึงต้องมีการปรับตัวต่อการเกิดอุทกภัย โดยในช่วงก่อนเกิดอุทกภัย คนในชุมชนมีการเฝ้าระวังอุทกภัย การติดตามข้อมูลข่าวสารอุทกภัย และการเตรียมอพยพไปอยู่ในที่สูงหรือในที่ปลอดภัย ซึ่งแสดงถึงการตระหนักต่อการเตือนภัยพิบัติล่วงหน้า จึงมีความสอดคล้องกับการศึกษาของWhite and Rorick (2010)ที่พบว่าการมีระบบเตือนภัยล่วงหน้าได้ทำให้มั่นใจว่าการอพยพของชุมชนเป็นไปอย่างทันเวลา และสอดคล้องกับการศึกษาของ Khan (2008) ที่พบว่าการตระหนักเป็นส่วนประกอบหนึ่งที่มีความสำคัญที่สุดของการเตรียมการของชุมชนต่อภัยพิบัติทางธรรมชาติ (โปรดพิจารณาเพิ่มเติม เอกราช บุญเริง กิ่งกาญจน์ สำนวนเย็น ขวัญณภิส รัชตะวรรณ และศิริพร จันทนสกุลวงศ์, 2560)

ในช่วงระหว่างเกิดอุทกภัย คนในชุมชนได้รับความช่วยเหลือสิ่งของบริจาค และการรักษาพยาบาลจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ส่วนการสัญจรในระหว่างเกิดอุทกภัย คนในชุมชนต้องใช้เรือเป็นพาหนะ และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการเดินทางและอพยพ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Khan, Vasilescu and Khan (2008) ที่พบว่าระหว่างเกิดภัยพิบัติกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง คือ การจัดหาความต้องการให้แก่ผู้ประสบภัย และการทำให้ความทุกข์ลดน้อยลง และสอดคล้องกับการศึกษาของ Coppola (2007) ที่พบว่าในช่วงเกิดภัยพิบัติจะต้องมีกิจกรรมการตอบสนองเพื่อเป็นการป้องกันอันตรายต่อชีวิตและทรัพย์สิน

ในช่วงหลังเกิดอุทกภัย คนในชุมชนทำความสะอาดบ้านเรือนของตนเองและชุมชน และทำการสำรวจความเสียหายที่ได้รับ เพื่อขอชดเชยค่าเสียหายจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Coppola (2007) ที่พบว่าหลังเกิดภัยพิบัติ เป็นกิจกรรมการฟื้นฟู (Recovery) ที่เกี่ยวข้องกับการนำผู้ประสบภัยกลับไปสู่สถานการณ์ปกติหลังจากได้รับผลกระทบจากภัยพิบัติ เช่น การซ่อมแซมสิ่งก่อสร้าง ที่อยู่อาศัย และการฟื้นฟูทางจิตใจ เช่น การให้คำปรึกษาทางการแพทย์แก่ผู้ประสบภัย

จากผลการศึกษาดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าชุมชนได้พยายามพึ่งพาตนเองในเบื้องต้นทั้งในช่วงก่อน ระหว่าง และหลังเกิดอุทกภัย ดังนั้นชุมชนควรได้รับการเสริมสร้างศักยภาพในการจัดการอุทกภัย เพื่อให้ชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการอุทกภัยได้มากขึ้น และมีความสามารถในการปรับตัวและรับมือกับอุทกภัยได้ทันท่วงที รวมทั้งเป็นการช่วยลดระดับความเสี่ยงให้กับชุมชนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของJICA (2008) ที่สรุปไว้ว่าการเสริมสร้างศักยภาพในการจัดการภัยพิบัติของชุมชนและรัฐบาลท้องถิ่นได้รับการยอมรับอย่างทั่วโลกว่าเป็นวิธีที่มีประสิทธิผลมากขึ้น ในการปรับปรุงการจัดการภัยพิบัติและรับมือกับภัยพิบัติได้ทันเวลา และสอดคล้องกับแนวคิดของ UNISDR (n.d. cited in International Labor Organization, 2005) ที่สรุปไว้ว่าการเสริมสร้างศักยภาพในขอบเขตของการจัดการความเสี่ยงด้านภัยพิบัติเป็นความพยายามที่มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาทักษะของมนุษย์ โครงสร้างทางสังคมภายในชุมชน หรือความต้องการขององค์การในการลดระดับความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ

ทั้งนี้จากข้อเสนอแนะของชุมชนพบว่าแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพในการปรับตัวต่ออุทกภัยมีหลายแนวทาง เช่น การอบรมและให้ความรู้ การจัดหาทรัพยากร การสร้างพื้นที่รับน้ำ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการจัดเวทีประชาคม ซึ่งการเสริมสร้างศักยภาพดังกล่าวสามารถจัดแบ่งได้เป็น 2 รูปแบบ คือ 1) การเสริมสร้างเชิงโครงสร้าง ได้แก่ การสร้างสิ่งก่อสร้างต่างๆ และการจัดหาทรัพยากร และ 2) การเสริมสร้างที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้าง เช่น การอบรมและให้ความรู้ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการจัดเวทีประชาคม การแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบดังกล่าวมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ Victoria (2001) ที่พบว่าการบรรเทาผลกระทบเป็นการลดและจำกัดผลกระทบที่เป็นอันตรายของภัย โดยมีทั้งวิธีการทางกายภาพ เช่น การสร้างสะพาน เขื่อน ฝาย และสิ่งก่อสร้างที่ป้องกัน และวิธีการที่ไม่ใช่โครงสร้าง เช่น การประเมินความเสี่ยงของชุมชน การวางแผนการลดความเสี่ยงของชุมชน การสร้างความตระหนักทางสาธารณะ และการให้คำปรึกษาด้านภัยพิบัติและการพัฒนา และสอดคล้องกับการศึกษาของ Jahangiri, Izadkhah and Tabibi (2011) ที่พบว่าการเตรียมการสำหรับการจัดการภัยพิบัติควรจะดำเนินการผ่านแนวทางการมีส่วนร่วม การเพิ่มความตระหนัก การให้การศึกษา และการวิเคราะห์ความเสี่ยง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Capacity for Disaster Reduction Initiative (CADRi, 2012) ที่พบว่า การฝึกอบรมยังคงเป็นกลยุทธ์ที่สมบูรณ์สำหรับการพัฒนาศักยภาพเพื่อการลดความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ ซึ่งแนวทางเหล่านี้ถือเป็นการเสริมสร้างศักยภาพที่ไม่ใช่เชิงโครงสร้าง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงการบริหารจัดการ

1) ชุมชนควรมีการจัดทำแผนรับมือกับอุทกภัยเป็นประจำทุกปี ไม่ว่าในปีนั้นๆ จะเกิดอุทกภัยหรือไม่ก็ตาม เพื่อเป็นการสร้างความเตรียมพร้อมในการจัดการกับอุทกภัยโดยชุมชนเป็นฐาน และไม่ต้องรอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกเพียงอย่างเดียว

2) ชุมชนควรมีการรวมตัวกันจัดตั้งเป็นเครือข่ายชุมชนพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย เพื่อเป็นการสร้างความร่วมมือและการเสริมสร้างความเข้มแข็งในการจัดการอุทกภัยด้วยชุมชนเอง

3) คนในชุมชนและองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกินเพล ควรให้การสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์เตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติประจำชุมชน เพื่อให้อีก 2 ชุมชนที่เป็นพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย คือ ชุมชนหนองกินเพล และชุมชนหนองกินเพลใต้ ได้มีศูนย์ดังกล่าวประจำชุมชน ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้างให้ชุมชนมีความพร้อมในการรับมือกับอุทกภัยได้ดีขึ้น

4) สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุบลราชธานี ควรให้การสนับสนุนทรัพยากรที่มากขึ้น โดยเฉพาะเรือและน้ำมันเชื้อเพลิง เนื่องจากเป็นทรัพยากรที่มีความจำเป็นอย่างมากในช่วงระหว่างเกิดอุทกภัย

2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกินเพลควรมีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างศักยภาพในการปรับตัวต่อภัยพิบัติให้กับชุมชนพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย ผ่านทางการจัดทำโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการซ้อมรับมืออุทกภัยเป็นประจำทุกปี ถึงแม้ว่าในปีนั้น ๆ จะยังไม่เกิดอุทกภัยก็ตาม

2) สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุบลราชธานี ควรมีนโยบายที่ต่อเนื่องในการเสริมสร้างศักยภาพการจัดการโดยชุมชนเป็นฐาน เช่น การทบทวนและฝึกซ้อมโครงการจัดการความเสี่ยงด้านภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน ให้กับชุมชนที่เสี่ยงต่ออุทกภัย แม้ว่าชุมชนดังกล่าวจะได้ผ่านการอบรมโครงการดังกล่าวไปแล้ว เพื่อเป็นการกระตุ้นและสร้างความตื่นตัวให้กับชุมชนได้มีความพร้อมในรับมือกับอุทกภัยได้ตลอดเวลา

ผู้วิจัยสรุปว่าแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของชุมชนพื้นที่เสี่ยงอุทกภัย ตำบลหนองกินเพล อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี มีหลายแนวทางไม่ว่าจะเป็นแนวทางในเชิงโครงสร้าง เช่น การจัดหาทรัพยากรในการจัดการภัยพิบัติเป็นการเพิ่มเติมให้กับชุมชน และการขยายแนวร่องน้ำหรือการจัดทำแก้มลิง และแนวทางในเชิงไม่ใช่โครงสร้าง เช่นการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการภัยพิบัติ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันของชุมชนผ่านทางการจัดทำเวทีประชาคม ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นแนวทางในรูปแบบใดก็ตาม สิ่งสำคัญที่จะทำให้ชุมชนพื้นที่เสี่ยงอุทกภัยสามารถปรับตัวต่ออุทกภัยได้เป็นอย่างดีนั้น ขึ้นอยู่กับการเสริมสร้างให้คนในชุมชนเกิดความตระหนัก และความเข้าใจถึงผลกระทบของอุทกภัย เพื่อที่จะได้เตรียมรับมือกับอุทกภัยหรือปรับตัวได้ตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ดังนั้น แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพในการปรับตัวต่ออุทกภัยในเชิงการให้ความรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชนพื้นที่เสี่ยงอุทกภัยด้วยกันเอง และกับหน่วยงานภายนอก เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกินเพล และสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดอุบลราชธานี จะทำให้ชุมชนเกิดความตระหนักและมีความเตรียมพร้อมรับมือกับอุทกภัยได้ดีขึ้น โดยได้รับการสนับสนุนทรัพยากรในการจัดการภัยพิบัติเป็นการเพิ่มเติม และการมีสิ่งก่อสร้างที่จะช่วยให้การจัดการอุทกภัยภายในชุมชนเกิดประสิทธิภาพได้มากขึ้น

3.ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรนำข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพในการปรับตัวต่ออุทกภัยไปปฏิบัติ แล้วเปรียบเทียบว่าก่อนและหลังการนำไปปฏิบัติ ได้ทำให้ชุมชนเกิดการปรับตัวต่ออุทกภัยหรือไม่ อย่างไรบ้าง

2) ควรศึกษาผลกระทบจากภัยพิบัติอื่นๆ เช่น ภัยแล้ง วาตภัย เนื่องจากเป็นภัยพิบัติที่เริ่มเกิดมากขึ้น เพื่อที่จะได้ทราบว่าชุมชนจะต้องเตรียมรับมือกับภัยพิบัติดังกล่าว อย่างไรบ้าง

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากงบประมาณเงินรายได้ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

เอกสารอ้างอิง

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2555). *ข้อมูลพื้นที่เสี่ยงภัยน้ำท่วมและดินโคลนถล่ม พ.ศ. 2553 –2554*. ค้นเมื่อ15 กุมภาพันธ์ 2561, จาก http://www.disaster.go.th/dpm/datarisk/data_risk53-54risk2554.html

เทศบาลเมืองวารินชำราบ. (2560). *รายงานระดับน้ำในแม่น้ำมูล และสถานการณ์อุทกภัยในเขตเทศบาลเมืองวารินชำราบ*. ค้นเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2562, จากhttp://www.warincity.go.th/index.php?option=com_content&view = article&id=1513:2013

รัชนี ดิ้นเมือง. (2554).*การป้องกันและแก้ไขปัญหาอุทกภัยเชิงบูรณาการขององค์การบริหารส่วนตำบลบางหมากอำเภอกันตัง จังหวัดตรัง*. รายงานการศึกษาอิสระปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

สำนักงานสิ่งแวดล้อม ภาคที่ 12 จังหวัดอุบลราชธานี. (2558). *ลักษณะทางภูมิศาสตร์จังหวัดอุบลราชธานี.* ค้นเมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2561, จากhttp://www.reo12ubon.go.th/www/pdf/data59/environ58/1%20_%202.pdf

เอกราช บุญเริง, กิ่งกาญจน์ สำนวนเย็น, ขวัญณภิส รัชตะวรรณ และศิริพร จันทนสกุลวงศ์. (2560). การจัดการปัญหาน้ำท่วมของเทศบาลเมืองวารินชำราบโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง: กรณีศึกษา 14 ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาน้ำท่วม. *วารสารการบริหารท้องถิ่น, 10*(4), 24-39.

Capacity for Disaster Reduction Initiative. (2012). *Basics of Capacity Development for Disaster Risk Reduction.* Retrieved March 3, 2018, from http://www.rootchange.org/about_us/resources/publications/CADRI_brochure%20final.pdf

Carr, J.A. (2014). Pre-disaster integration of community emergency response teams within local emergency management system. Thesis for Master degree of Science, North Dakota State University, Fargo, North Dakota.

Carter, W.N. (1991). *Disaster management: A disaster management's handbook.* Manila: ADB.

Coppola, P.D. (2007). *Introduction to international disaster management.* China: Elsevier.

Davies et al. (2015). Toward disaster resilience: A scenario-based approach to co-producing and integrating hazard and risk knowledge. *International Journal of Disaster Risk Reduction, 13*, 242-247.

Grobicki, A., Mac Leod, F., & Pischke, F. (2015). Integrated policies and practices for flood and drought risk management. *Water Policy, 17*, 180-194.

Hossain, A. (2013). Community participation in disaster management: Role of social work to enhance participation. *Journal of Anthropology, 9*(1), 159-171.

International Labor Organization. (2005). *Capacity Building and Training for Disaster Risk Reduction in Recovery Management.* Retrieved January 3, 2018, from http://www.recoveryplatform.org/assets/meetings_trainings/sideevent_iatf_12/200511_ilo_dis.pdf

Jahangiri, K., Izadkhah, Y.O., & Tabibi, S.J. (2011). A comparative study on community-based disaster management in selected countries and designing a model for Iran. *Disaster Prevention and Management, 20*(1), 82-94.

Japan International Cooperation Agency. (2008). *Building Disaster Resilient Societies.* Retrieved March, 1 2018, from http://www.jica.go.jp/english/our_work/thematic_issues/water/pdf/cooperation_01.pdf

Katsuhama, Y. (2010). *Capacity building for flood management in developing countries under climate change.* Dissertation for Doctoral degree of Philosophy, Colorado State University, Fort Collins, Colorado.

Khan, M.S.A. (2008). Disaster preparedness for sustainable development in Bangladesh. *Disaster Prevention and Management, 17*(5), 662-671.

Khan, H., Vasilescu, L., & Khan, A. (2008). *Disaster management cycle- A theoretical approach.* Retrieved March 20, 2018, from http://www.mnmk.ro/documents/2008/2008-6.pdf

Mitchell, T., Van Aalst, P., & Villanueva, P. S. (2010). *Assessing progress on integrating disaster risk reduction and climate change adaption in development process.* UK: Institute of Development Studies, University of Sussex.

Newport, J. K., & Jawahar, G.G.P. (2003). Community participation and public awareness in disaster mitigation. *Disaster Prevention and Management, 12*(1), 33-36.

O'Brien, G., O'Keefe, P., Rose, J., & Wisner, B. (2006). Climate change and disaster management. *Disasters, 30*(1), 64–80.

Okazumi, T., & Nakasu, T. (2015). Lessons learned from two unprecedented disasters in 2011 – Great East Japan Earthquake and Tsunami in Japan and Chao Phraya River flood in Thailand. *International Journal of Disaster Risk Reduction, 13*, 200-206.

Parry, M.L., & Carter, T. (1985). The effect of climatic variations on agricultural risk. In Parry, M. L.(Eds.), *The Sensitivity of Natural Ecosystems and Agriculture to Climatic Change,* (pp. 95–110). Kluwer, Dordrecht.

Pulhin J.M., Tapia, M. A., & Perez, R. T. (2010). Integrating disaster risk reduction and climate change adaption: Initiatives and challenges in the Philippines. In Shaw, R., Pulhin, J. M., & Pereira, J.J. (Eds.), *Climate Change Adaptation and Disaster Risk Reduction: An Asian Perspective Community, Environment and Disaster Risk Management*, *volume 5* (pp. 217-235). UK: Emerald.

Schipper, L., & Pelling, M. (2006). Disaster risk, climate change and international development: Scope for, and challenges to, integration. *Disasters, 30*(1), 19–38.

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (2006). *Guidebook for planning education in emergencies and reconstruction.* Retrieved January 3, 2018, from http://www.preventionweb. net/files/8401_guidebook.pdf

United Nations International Strategy for Disaster Reduction. (2009). *Terminology on disaster risk reduction.* Retrieved October 21, 2018, from http://www.preventionweb.net/files/7817_ UNISDRTerminologyEnglish.pdf

United States Agency International Development. (2011). *Introduction to disaster risk reduction*. Retrieved March 21, 2018, from http://www.preventionweb.net/files/26081_ kp1concepdisasterrisk1.pdf

Victoria, L. P. (2001). *Community based approaches to disaster mitigation.* Retrieved March 21, 2018, from http://unpan1.un.org/intradoc/ groups/public/documents/ APCITY/UNPAN009661.pdf

White, B.A., & Rorick, M. M. (2010). *Cost-benefit analysis for community-based: Disaster risk reduction in Kailali, Nepal.* Retrieved March 1, 2018, from https://www.mercycorps.org/ sites/default/files/mc-cba_report-final-2010-2.pdf

Wongpreedee, A., & Sudhipongpracha, T. (2014). Disaster management that works: Flood management strategy and implementation in Nakorn Pakkred Municipality. *NIDA Case Research Journal*, *6*(1), 1-32.

Translated Thai References

Boonreang, E., Sumnuanyen, K., Ratchatawan, K. & Jantanasakulwong, S. (2017). The flood management of Warinchamrab Town Municipality by community based: Case study of fourteen communities were affected by flood. *Local Administration Journal, 10*(4), 24 – 39. (In Thai)

Department of Disaster Prevention and Mitigation. (2012). *Data of risk areas to flood and mudslide 2010-2011.* Retrieved March 28, 2018, from http://www.disaster.go.th/dpm/datarisk/data_risk53-54/risk2554.html. (In Thai)

Dinmuang, R. (2011). *Integrated flood prevention and mitigation of Bangmak Tambon administration organization, Kuntung district, Trang province.* Independent study for master degree of Public Administration in Local Administration, College of Local Administration, Khon Kaen University. (In Thai)

Regional Environmental Office 12 Region, Ubon Ratchatani. (2015). *Geography of Ubon Ratchathani Province.* Retrieved March 28, 2018, from http://www.reo1 2 ubon.go.th/www/pdf/data5/environ58/1%20_%202.pdf. (In Thai)

Warin Chamrap Town Municipality. (2017). *The report of water levels in the Mun River and the flood situation in Warin Chamrap Town Municipality.* Retrieved March 16, 2019, from http://www.warincity.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=1513:2013. (In Thai)

Guidelines for Developing the Capability of Large-Scale Animal Feed Maize Farmers in the Nakhonchaiburin Provincial Group

Settawat Chokworakul
Assistant Professor, The Director of Master of Public Administration Program, Nakhon Ratchasima Rajabhat University
Wikanda Chairat
Lecturer, Educational Psychology and guidance program, Nakhon Ratchasima RajabhatUniversity
Supatripa Kantajon
Lecturer, Faculty of Social Sciences Rajamangala University of Technology Isan
Correspondent Author: dr.settawat@gmail.com

Received: July 5, 2019 **Revised**: November 11, 2019 **Accepted**: December 16, 2019

Abstract

The purpose of this research was to examine the current capacity of large-scale animal feed maize farmers, and to propose guidelines for the development of farmers' capability. The area of study included the provinces within the Nakhonchaiburin provincial group. The sample consisted of 100 selected members including the chairpersons and members from the Board of Farmers, along with 16 farmers who were involved in the development program. The authors adopted qualitative research methodologies, including documentation research, in-depth interviews, uninterrupted observations, group conversations, and a public forum.

The results are as follows. 1) The members received benefits from the group. Most farmers wanted to assemble as a group to increase their bargaining power. Community leaders volunteered to lead the farmers' groups to increase reliability. 2) The governmental sector has a policy in place to promote the production of large-scale crops to encourage farmers to unite and manage the quality of production to match the needs of the market. Furthermore, farmers can reduce production costs and increase productivity by using machinery and technology to assist in their production. There is cooperation between four divisions, including Nonthai Department of Agricultural Extension, Bunlung Subdistrict Municipality, Bangkok Produce Merchandising, PLT. (CP), and Agricultural Cooperative. The farmers, who participated learnt about operations, namely, production management, logistics management, and marketing management.

Keywords: Potential, farmers, maize for animals, large-scale, Nakhonchaiburin

แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์

เศรษฐวัฒน์ โชควรกุล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ กรรมการบริหารหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
วิกานดา ชัยรัตน์
อาจารย์ประจำหลักสูตรจิตวิทยาการปรึกษาและการแนะแนว มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
สุภัทริภา ขันทจร
อาจารย์ประจำสาขาวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
ผู้จัดทำบทความต้นฉบับ: dr.settawat@gmail.com

ได้รับบทความ: 5 กรกฎาคม 2562 **ปรับปรุงแก้ไข:** 11 พฤศจิกายน 2562 **ตอบรับตีพิมพ์:** 16 ธันวาคม 2562

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ และเพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ โดยใช้พื้นที่ศึกษา คือ กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ ประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ ประธานและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกร ที่ได้รับการคัดเลือก จำนวน 100 คน ร่วมกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนากลุ่มเกษตรกร จำนวน 16 คน วิธีการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการวิจัย เชิงเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีคืนข้อมูล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ผลการศึกษาพบว่า 1) สมาชิกกลุ่มได้สิทธิประโยชน์จากกลุ่ม เกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการรวมตัวกันเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง, ผู้นำชุมชน อาสาเป็นผู้นำกลุ่มเกษตรกร ทำให้กลุ่มมีความน่าเชื่อถือ 2) ภาครัฐมีนโยบายกำหนดให้ในพื้นที่ส่งเสริมการผลิตในรูปแบบแปลงใหญ่ เพื่อให้เกษตรกรรวมกัน บริหารจัดการการผลิตให้มีคุณภาพ ตรงกับความต้องการของตลาดให้มีการลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิตให้มากขึ้นโดยใช้เครื่องจักรกลและเทคโนโลยีมาช่วยในการผลิต มีการบูรณาการ 4 ฝ่าย ร่วมกันได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอโนนไทย, เทศบาลตำบลบัลลังก์, บริษัท กรุงเทพโปรดิ้วส์ จำกัด (ซีพี) และสหกรณ์การเกษตร โดยกลุ่มเกษตรกร ได้เรียนรู้วิธีการดำเนินงาน คือ การบริหารจัดการการผลิต การบริหารจัดการขนส่ง การบริหารการจัดการการตลาด

Key Words: ศักยภาพ กลุ่มเกษตรกร ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ แปลงใหญ่ นครชัยบุรินทร์

บทนำ

ปัจจุบันรัฐบาลมีนโยบายที่จะส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดธุรกิจชุมชน อันเกิดจากการนำเอาทรัพยากรและภูมิปัญญาของท้องถิ่น มาใช้ให้เกิดประโยชน์กับชุมชน โดยเฉพาะการส่งเสริมการผลิตพืชเศรษฐกิจ เช่น ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ซึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เป็นผลิตผลที่สำคัญ เพราะเป็นพืชที่มีความสำคัญทั้งด้านการเกษตรและอุตสาหกรรม สามารถทำรายได้แก่เกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพด เลี้ยงสัตว์ ผู้ประกอบการรับซื้อข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และผู้ส่งออก อันก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเศรษฐกิจโดยรวม ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแหล่งเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญอยู่บริเวณจังหวัดนครราชสีมา สามารถปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ได้ปีละ 2 ครั้ง/รุ่น คือ รุ่นแรก (ฤดูฝน) ปลูกระหว่างวันที่ 1 มีนาคม ถึง 31 ตุลาคม และรุ่นที่สอง (ฤดูแล้ง) ปลูกระหว่างวันที่ 1 พฤศจิกายน ถึง 28 กุมภาพันธ์ ของปีถัดไป ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่จะนำมาใช้เป็นวัตถุดิบหลักในอุตสาหกรรมอาหารสัตว์ ที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องตามภาวระการเติบโตของภาคปศุสัตว์ โดยเฉพาะไก่เนื้อและสุกร ซึ่งมีความต้องการใช้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์เป็นส่วนประกอบในการผลิตอาหารสัตว์ 4.3 ล้านตันต่อปี โดยร้อยละ 94 เป็นผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในประเทศ ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อีกส่วนหนึ่งจะนำไปใช้ในด้านอื่นๆ เช่น อุตสาหกรรมแป้งข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ข้าวโพดป่น น้ำมันพืช และเครื่องสำอาง เป็นต้น (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (ออนไลน์). 2562)

เนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของประเทศไทย ประจำปี พ.ศ.2561 มีพื้นที่เพาะปลูกรวม 6,783,265 ไร่ ผลผลิต 744 กิโลกรัมต่อไร่ สำหรับเนื้อที่เพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประจำปี พ.ศ.2561 มีเนื้อที่เพาะปลูกรวม 1,468,646 ไร่ เฉพาะในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ (นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ และสุรินทร์) มีพื้นที่เพาะปลูกรวม 816,454 ไร่ ผลผลิต 737 กิโลกรัมต่อไร่ โดยในจังหวัดนครราชสีมา มีพื้นที่เพาะปลูก 706,568 ไร่ ผลผลิต 769 กิโลกรัมต่อไร่ จังหวัดชัยภูมิ มีพื้นที่เพาะปลูก 106,546 ไร่ ผลผลิต 722 กิโลกรัมต่อไร่ จังหวัดบุรีรัมย์ มีพื้นที่เพาะปลูก 1,753 ไร่ ผลผลิต 673 กิโลกรัมต่อไร่ และจังหวัดสุรินทร์ มีพื้นที่เพาะปลูก 1,587 ไร่ ผลผลิต 671 กิโลกรัมต่อไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (ออนไลน์). 2562)

อย่างไรก็ตาม ความมั่นคงด้านอาหาร และพลังงาน รวมทั้งการแข่งขันทางการค้าในเวทีโลก ทำให้การผลิตข้าวโพดของประเทศไทยจำเป็นต้องมีการปรับตัว ต่อยอดให้การผลิตมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะจังหวัดนครราชสีมา ที่นับว่ามีพื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากที่สุดในกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ และมากที่สุดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปัญหาที่สำคัญในจังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ เกษตรกรประสบปัญหาภัยแล้ง ระบบชลประทานไม่ทั่วถึง การเจริญเติบโตไม่เต็มที่ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากมีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อย่างต่อเนื่องทุกปี ทำให้โครงสร้างดินเกิดการอัดตัวแน่นของชั้นดิน ต้นข้าวโพดไม่สามารถเจริญเติบโตได้อย่างเต็มที่ ผลผลิตต่อไร่ต่ำ เกษตรกรยังขาดความรู้ในการวิเคราะห์ดิน ผลผลิตที่ได้ราคาขายไม่แน่นอนซึ่งขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลางที่มาจากที่อื่นจะให้ราคา ในอดีตที่ผ่านมาได้กดราคากับชาวบ้านอย่างมาก และเกษตรกรเองก็ยังขาดความรู้ในการปลูก และกรรมวิธีการผลิตเพื่อจำหน่าย ทำให้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ผลิตมีคุณภาพไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร เพราะขาดความรู้ด้านการเกษตรและกรรมวิธีที่ถูกวิธี จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะหันกลับมาศึกษาค้นคว้าการผลิตเพื่อพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ (กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดแปลงใหญ่จังหวัดนครราชสีมา : สัมภาษณ์. 2561)

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 จึงจำเป็นต้องกำหนดทิศทางและยุทธศาสตร์การพัฒนาที่เหมาะสม โดยเร่งสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันปัจจัยเสี่ยง และเสริมรากฐานของประเทศด้านต่างๆ ให้เข้มแข็ง ควบคู่กับการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทยให้มีคุณภาพก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรและได้รับประโยชน์จากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม รวมทั้งสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้และความคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐานการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมอันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่มั่นคงและยั่งยืน โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ความเข้มแข็งภาคเกษตร ความมั่นคงของอาหารและพลังงาน ซึ่งให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นฐานการผลิตภาคเกษตรให้เข้มแข็งและสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน เพื่อให้ภาคเกษตรเป็นฐานการผลิตอาหารและพลังงานที่มีความมั่นคง โดยการเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพการผลิตภาคเกษตร สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์และสัตว์น้ำ รวมถึงเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร อาหารและพลังงาน บนพื้นฐานของภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้สร้างสรรค์ การสร้างความมั่นคงในอาชีพและรายได้ให้แก่เกษตรกรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขณะเดียวกัน ให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงานชีวภาพทั้งในระดับครัวเรือน ชุมชนและประเทศ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้ภาคเกษตรสามารถพึ่งตนเองได้และเผชิญกับปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ได้อย่างมั่นคง ตลอดจนส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาทั้งภาคการผลิต การออกแบบ การบรรจุภัณฑ์ และด้านการบริหารจัดการให้เป็นมาตรฐาน และเพื่อสร้างโอกาสทางธุรกิจ อันจะส่งผลให้กลุ่มเกษตรกร มีมาตรฐานการผลิต มีภาพลักษณ์ที่ดีขึ้น ตลอดจนการเพิ่มขึ้นของรายได้ของกลุ่มเกษตรกรต่อไป (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

จากเหตุผลและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ทำให้คณะผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ และศึกษาแนวทางพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ โดยคณะผู้วิจัยมุ่งหวังถึงการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ เพื่อให้ภาคเกษตรเป็นฐานการผลิตอาหารและพลังงานที่มีความมั่นคง โดยการเพิ่มประสิทธิภาพและศักยภาพการผลิตภาคเกษตร เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้ภาคเกษตรสามารถพึ่งตนเองได้และเผชิญกับปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ได้อย่างมั่นคง และเพื่อสร้างโอกาสทางธุรกิจ อันจะส่งผลให้กลุ่มเกษตรกร มีมาตรฐานการผลิต มีภาพลักษณ์ที่ดีขึ้น ตลอดจนการเพิ่มขึ้นของรายได้ของกลุ่มเกษตรกรต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์
2. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์

ขอบเขตของโครงการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ประกอบด้วย จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์

2. ขอบเขตด้านประชากร คือ ผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ และเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ ประกอบด้วย จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดบุรีรัมย์ และจังหวัดสุรินทร์ ที่มีอายุระหว่าง 18-60 ปี

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา คือ เริ่มการศึกษาวิจัยตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2561- 30 มิถุนายน 2562

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง แนวทางพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดที่สำคัญดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐานกลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์
2. วงจรข้าวโพดในประเทศไทย
3. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
4. แนวคิดเกี่ยวกับการรวมกลุ่มเกษตรกร
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ และเพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ รูปแบบและวิธีการวิจัยของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึก ละเอียด เที่ยงตรง และเชื่อถือได้ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology Research)

1.1 แหล่งข้อมูลที่ใช้วิธีการวิจัย

1.2 วิธีการศึกษา

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

2. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยใช้พื้นที่ในการวิจัยโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง โดยคัดเลือกพื้นที่ศึกษา คือ จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่การเพาะปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากที่สุดในกลุ่ม

จังหวัดนครชัยบุรินทร์ โดยมีเนื้อที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มีพื้นที่เพาะปลูก 706,568 ไร่ ผลผลิต 769 กิโลกรัมต่อไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (ออนไลน์). 2562) ดังรายละเอียดตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลสถิติการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์

จังหวัด	พื้นที่ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	ผลผลิตเฉลี่ย/ไร่
1. นครราชสีมา	**706,568 ไร่**	**769**
2. ชัยภูมิ	106,546 ไร่	722
3. บุรีรัมย์	1,753 ไร่	673
4. สุรินทร์	1,587 ไร่	671
พื้นที่ปลูกรวม	**816,454 ไร่**	**737**

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2562)

นอกจากนี้แล้ว คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ตำบลบัลลังก์ อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา เนื่องจากเป็นกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ต้นแบบของจังหวัดนครราชสีมา (กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดแปลงใหญ่จังหวัดนครราชสีมา : สัมภาษณ์. 2561) ที่ได้รับการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตามการส่งเสริมการเกษตรสมัยใหม่ ส่งเสริมปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แบบแปลงใหญ่ประชารัฐ โดยร่วมดำเนินการส่งเสริม 4 ฝ่ายร่วมกัน ได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอโนนไทย, เทศบาลตำบลบัลลังก์, บริษัท กรุงเทพโปรดิ๊วส์ จำกัด (ซีพี) และสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้าธนาคารการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (สกต.) อำเภอโนนไทย โดยใช้ชื่อโครงการว่า **“บัลลังก์โมเดล”** เพื่อใช้เป็นพื้นที่ศึกษานำร่องในการหาแนวทางพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์

2.2 ประชากรกลุ่มตัวอย่าง คือ ประธานและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ ที่ได้รับการคัดเลือก จำนวน 100 คน ร่วมกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ จำนวน 16 คน ได้แก่

2.2.1 เป็นการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก ด้วยคำถามกึ่งโครงสร้าง (In-Depth Interview Semi Structures) เป็นการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ จำนวนทั้งหมด 16 คน ดังนี้

ผู้อำนวยการกลุ่มส่งเสริมสหกรณ์ 2 หรือผู้รับผิดชอบ จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 1 คน

เกษตรอำเภอโนนไทย หรือผู้รับผิดชอบ จำนวน 1 คน

ผู้จัดการสหกรณ์การเกษตรโนนไทย จำกัด หรือผู้รับผิดชอบ จำนวน 1 คน

เกษตรตำบลบัลลังก์ หรือผู้รับผิดชอบ จำนวน 1 คน

ประธานกลุ่มเกษตรกรและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ตำบลบัลลังก์ อำเภอโนนไทย จำนวน 12 คน

2.2.2 คณะผู้วิจัยทำการสนทนากลุ่มประธานกลุ่มเกษตรกรและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ จำนวน 100 คน แบ่งเป็น 10 กลุ่มย่อยๆ ละ 10 คน เพื่อทำการวิเคราะห์ศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่

3. วิธีการดำเนินการวิจัย และสถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยกันหลายวิธี ได้แก่ การวิจัยเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสนทนากลุ่ม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์ รายงานการวิจัย และข้อมูลจากอินเตอร์เน็ต ซึ่งเป็นข้อมูลระดับทุติยภูมิเพื่อที่จะวิเคราะห์สภาพปัญหา เพื่อมาเป็นข้อมูลพื้นฐานก่อนที่จะเข้าไปเก็บข้อมูลด้านอื่นต่อไป

3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยการใช้คำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ ตลอดจนบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจำนวนทั้งหมด 16 คน ซึ่งมีความสำคัญกับการพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์

3.3 การสังเกต (Observation) เป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมดังนี้ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) หรือการสังเกตโดยตรงเป็นการสังเกตที่ผู้วิจัยจะเฝ้าสังเกตอยู่วงนอกกระทำตนเป็นบุคคลภายนอกโดยไม่เข้าไปร่วมในกิจกรรมที่ทำอยู่ มักใช้ในกรณีที่ไม่ต้องการให้ผู้ถูกสังเกตรู้สึกถูกรบกวนจากผู้สังเกตและใช้ตรวจสอบสิ่งที่ได้รับรู้มาจากการสัมภาษณ์ (สุภางค์ จันทวานิช, 2553 : 48-49)

3.4 การสนทนากลุ่ม (Focus Groups) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการ ภาวะผู้นำชุมชน การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ จำนวน 100 คน แบ่งเป็น 10 กลุ่มย่อยๆ ละ 10 คน เพื่อทำการวิเคราะห์ศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่

4. การวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม รวมถึงการสนทนากลุ่มจะได้นำมาใช้ในการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลร่วมกับการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ และตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการตรวจสอบสามเส้า (triangulation) (ชาย โพธิสิตา, 2552 : 396-397)

5. การจัดเวทีคืนข้อมูลและฝึกอบรม ผู้วิจัยได้จัดให้มีการจัดเวทีคืนข้อมูลและฝึกอบรมแก่กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ โดยมีทีมงานผู้เชี่ยวชาญ ผู้ช่วยนักวิจัย เป็นผู้ดำเนินการในการฝึกอบรมแก่กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ โดยการเชิญผู้เชี่ยวชาญจากหลายสถาบันได้เข้ามาฝึกอบรม ตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ การเก็บข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ การแปรรูปข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มมูลค่าให้แก่ผลิตภัณฑ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ และแนะนำช่องทางการจัดจำหน่ายโดยนำผู้ซื้อ มาพบผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์โดยตรง เพื่อไม่ให้ถูกพ่อค้าคนกลางกดราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ทำให้เกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีรายได้ที่เพิ่มสูงขึ้น โดยแบ่งเป็นการจัดเวทีคืนข้อมูลและจัดฝึกอบรมเป็นจำนวน 5 ครั้ง มีเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เข้าร่วมครั้งละ 100 คน รวมมีเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ เข้าร่วมการอบรมเป็นจำนวน 500 คน

สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดการสนทนากลุ่ม ร่วมกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ประธานกลุ่มเกษตรกรและคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ จำนวน 100 คน แบ่งเป็น 10 กลุ่มย่อย กลุ่มละ 10 คน เพื่อทำการวิเคราะห์ศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรฯ ส่วนใหญ่ มีจำนวนประมาณ 7-10 คน เป็นการคัดเลือกกันเองจากสมาชิกเกษตรกรฯ ภายในกลุ่ม ซึ่งมีตำแหน่งหลัก คือ ประธานกลุ่ม จำนวน 1 คน รองประธานกลุ่ม จำนวน 1-2 คน เหรัญญิกกลุ่ม จำนวน 1 คน กรรมการกลุ่มจำนวน 3-4 คน เลขานุการกลุ่ม จำนวน 1 คน และผู้ช่วยเลขานุการกลุ่ม จำนวน 1 คน ซึ่งบางกลุ่มอาจแต่งตั้งให้มีตำแหน่งที่ปรึกษากลุ่ม ซึ่งมักจะเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านการเกษตร เช่น ปราชญ์เกษตรกรในพื้นที่ เป็นต้น กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ เกษตรกรประสบปัญหาภัยแล้ง ระบบชลประทานไม่ทั่วถึง การเจริญเติบโตไม่เต็มที่ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากมีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อย่างต่อเนื่องทุกปี ทำให้โครงสร้างดินเกิดการอัดตัวแน่นของชั้นดิน ต้นข้าวโพดไม่สามารถเจริญเติบโตได้อย่างเต็มที่ ผลผลิตต่อไร่ต่ำ ไม่มีการปรับปรุงบำรุงดิน ทำให้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ขาดความสมบูรณ์ ใช้ปุ๋ยเคมีตามความเคยชิน หรือใช้ตามเพื่อนบ้าน เกษตรกรยังขาดความรู้ในการวิเคราะห์ดิน ปลูกในช่วงเวลาไม่เหมาะสม จำหน่ายให้กับพ่อค้าท้องถิ่นซึ่งซื้อในราคาที่ต่ำ บางที่เกษตรกรต้องขายขาดทุน ผลผลิตไม่ได้คุณภาพ มีสิ่งเจือปน และความชื้นสูง ไม่ได้คุณภาพตามที่ตลาดต้องการ และเกษตรกรเองก็ยังขาดความรู้ในการปลูก และกรรมวิธีการผลิตเพื่อจำหน่าย ทำให้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ผลิตมีคุณภาพไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร เพราะขาดความรู้ด้านการเกษตรและกรรมวิธีที่ถูกวิธี ดังข้อมูลที่ได้จากจากสนทนากลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ ดังนี้

“สมาชิกกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ส่วนใหญ่ประสบปัญหาภัยแล้ง ระบบชลประทานไม่ทั่วถึง ปัญหาดินเค็ม ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากมีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อย่างต่อเนื่องทุกปี ทำให้โครงสร้างดินเกิดการอัดตัวแน่นของชั้นดิน ต้นข้าวโพดไม่สามารถเจริญเติบโตได้อย่างเต็มที่ ผลผลิตต่อไร่ต่ำ ไม่มีการปรับปรุงบำรุงดิน ทำให้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ขาดความสมบูรณ์ ใช้ปุ๋ยเคมีตามความเคยชิน หรือใช้ตามเพื่อนบ้าน เกษตรกรยังขาดความรู้ในการวิเคราะห์ดิน ปลูกในช่วงเวลาไม่เหมาะสมทำให้เจอปัญหาแมลงศัตรูพืชระบาด จำหน่ายให้กับพ่อค้าท้องถิ่นซึ่งซื้อในราคาที่ต่ำ บางที่เกษตรกรต้องขายขาดทุน ผลผลิตไม่ได้คุณภาพ มีสิ่งเจือปน และความชื้นสูง ไม่ได้คุณภาพตามที่ตลาดต้องการ และเกษตรกรเองก็ยังขาดความรู้ในการปลูก และกรรมวิธีการผลิตเพื่อจำหน่าย ทำให้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ผลิตมีคุณภาพไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร เพราะขาดความรู้ด้านการเกษตรและกรรมวิธีที่ถูกวิธี” (คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์, 2562 : สนทนากลุ่ม)

นอกจากนี้แล้วคณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์ SWOT กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ได้ดังนี้

ตารางที่ 2 วิเคราะห์ SWOT กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์

จุดแข็ง (Strengths)	จุดอ่อน (Weaknesses)
-เกษตรกรเห็นประโยชน์ของการรวมกลุ่ม -สมาชิกกลุ่มได้สิทธิประโยชน์จากกลุ่ม เช่น ได้สิทธิซื้อเมล็ดพันธ์ข้าวโพดในราคาพิเศษ ได้สิทธิกู้ยืมเงิน ธกส. ในอัตราดอกเบี้ยพิเศษ เป็นต้น -เกษตรกรส่วนใหญ่มีความต้องการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรอง -ผู้นำชุมชน อาสาเป็นผู้นำกลุ่มเกษตรกร ทำให้กลุ่มมีความน่าเชื่อถือ -สามารถระดมเงินทุนจากสมาชิกภายในกลุ่มเพื่อดำเนินการ	-เมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มีราคาแพง -ไม่มีการปรับปรุงบำรุงดิน ทำให้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ขาดความสมบูรณ์ -ระบบชลประทานไม่ทั่วถึง -ใช้ปุ๋ยเคมีตามความเคยชิน หรือใช้ตามเพื่อนบ้าน -ไม่มีการตรวจวิเคราะห์ดิน -ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในช่วงเวลาไม่เหมาะสม -จำหน่ายให้กับพ่อค้าท้องถิ่นซึ่งซื้อในราคาที่ต่ำ บางที่เกษตรกรต้องขายขาดทุน -ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ไม่ได้คุณภาพ มีสิ่งเจือปนและความชื้นสูง ไม่ได้คุณภาพตามที่ตลาดต้องการ
โอกาส (Opportunities)	**อุปสรรค (Threats)**
-นโยบายรัฐบาลสนับสนุนการรวมกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ -หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความร่วมมือและสนับสนุนด้านความรู้และงบประมาณ -บริษัทเอกชนด้านการเกษตรขนาดใหญ่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ส่งผู้เชี่ยวชาญมาอบรมให้ความรู้เกษตรกร -การสร้างเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรเพื่อประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนข้อมูล	-นโยบายรัฐบาลอาจเปลี่ยนแปลงทำให้ไม่มีความต่อเนื่อง -เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล -ผู้นำกลุ่ม ส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่หลายตำแหน่ง ทำให้อาจมีเวลาไม่เพียงพอในการบริหารจัดการกลุ่ม

ที่มา : การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดแปลงใหญ่ พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์

การวิเคราะห์ข้อมูล ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่

สรุปแนวทางพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ ดังนี้

1. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการการแก้ไขปัญหาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตามที่ภาครัฐมีแนวนโยบายกำหนดให้ในพื้นที่ส่งเสริมการผลิตในรูปแบบแปลงใหญ่ เพื่อให้เกษตรกรรวมกัน บริหารจัดการการผลิตให้มีคุณภาพ ตรงกับความต้องการของตลาดให้มีการลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิตให้มากขึ้นโดยใช้เครื่องจักรกลและเทคโนโลยีมาช่วยในการผลิตให้ส่งเสริมให้มีตลาดทำการผลิต สำนักงานเกษตรอำเภอโนนไทย

ร่วมประชุมกับศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) โนนไทย และผู้แทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จากทุกตำบล กำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหา การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ผ่านมา ดังข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ ผู้อำนวยการส่งเสริมสหกรณ์ 2 จังหวัดนครราชสีมา, เกษตรอำเภอโนนไทย, เกษตรตำบลบัลลังก์, ผู้จัดการสหกรณ์การเกษตรโนนไทย, ประธานกลุ่มเกษตรกร, และคณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ตำบลบัลลังก์ อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา

1.1 ส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ไว้ใช้เอง โดยดำเนินการนำร่องที่ บ้านเมืองเก่า หมู่ที่ 12 ตำบลบัลลังก์ อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา เกษตรกรเข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 37 ราย พื้นที่ดำเนินการ 48 ไร่

1.2 ปรับปรุงดิน โดยการไถระเบิดดินดาน การใช้ปุ๋ยพืชสด (การปลูกถั่วเขียว และปอเทือง)

1.3 ส่งเสริมให้มีการตรวจวิเคราะห์ดิน เพื่อให้ทราบถึงธาตุอาหารในดิน และค่าความเป็นกรดเป็นด่าง

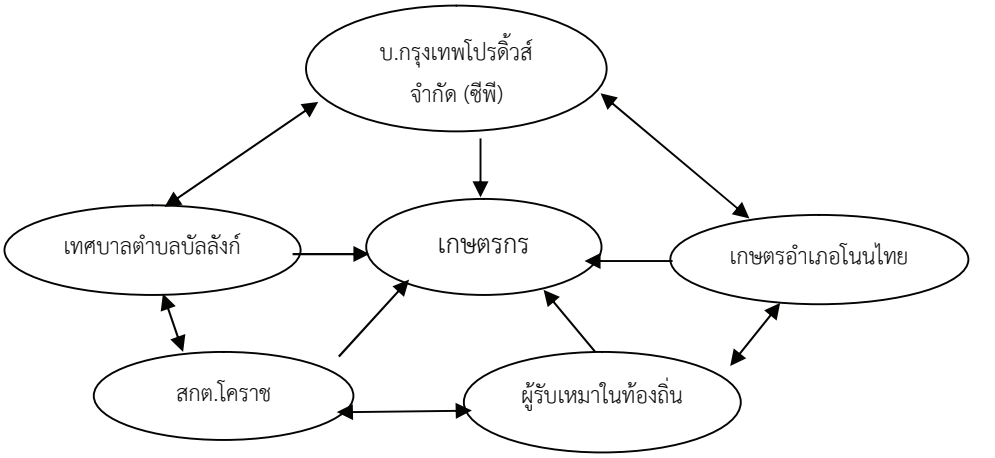
1.4 ปรับปรุงชี้แจง ทำความเข้าใจ กับเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพกเลี้ยงสัตว์ถึงความเหมาะสมในการปลูกปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ โดยใช้ข้อมูลสถิตน้ำฝนย้อนหลังมาประกอบการผลิต

1.5 ประสานตลาดรับซื้อผลผลิตที่เชื่อถือได้ เพื่อให้เกษตรกรมั่นใจว่าจะขายผลผลิตได้ในราคาที่เป็นธรรม และมีแหล่งรับซื้อที่แน่นอน

1.6 รวมตัวผลิตเพื่อพัฒนาคุณภาพ การผลิตให้ได้คุณภาพดี ตรงกับความต้องการของผู้ซื้อ

1.7 กำหนดจุดนำร่องจากความพร้อมของเกษตรกร ท้องที่ ท้องถิ่น จัดทำแปลงเรียนรู้การผลิตเพื่อเป็นตัวอย่างแก่เกษตรกรใกล้เคียง โดยกำหนดเป้าหมายดำเนินการที่ ตำบลบัลลังก์ อำเภอโนนไทย จังหวัดนครราชสีมา

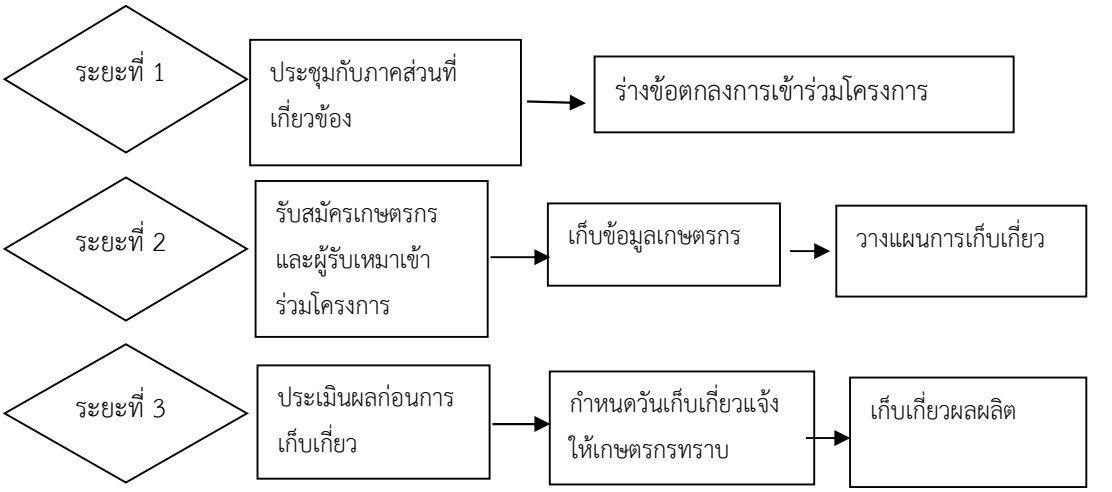
2. การบริหารจัดการที่ส่งผลให้เกิดการทำงานในพื้นที่ ได้บูรณาการการทำงานส่งเสริมการปลูกข้าวโพดลี้ยงสัตว์ ตามการส่งเสริมการเกษตรสมัยใหม่ ส่งเสริมปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แบบแปลงใหญ่ประชารัฐ โดยร่วมดำเนินการ ส่งเสริม 4 ฝ่าย ร่วมกันได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอโนนไทย, เทศบาลตำบลบัลลังก์, บริษัท กรุงเทพโปรดิ๊วส์ จำกัด (ซีพี) และสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้าธนาคารการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (สกต.) อำเภอโนนไทย ดังข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ ดังนี้

ภาพที่ 1 ภาคส่วนที่เข้าร่วมโครงการ

ที่มา : ผู้วิจัย

3. เทคนิคและกระบวนการทำงาน สำนักงานเกษตรอำเภอโนนไทย ได้ประสานกับบริษัท กรุงเทพโปรดิวส์ จำกัด (เครือเจริญโภคภัณฑ์ (CP)) บริษัทสนใจจะดำเนินการร่วม เนื่องจากต้องการรับซื้อผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ผลิตเป็นอาหารสัตว์จำหน่ายภายในประเทศและต่างประเทศ จึงได้นัดหมายให้เกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ได้พบปะกับบริษัทกรุงเทพ โปรดิวส์ จำกัด เพื่อรับฟังเงื่อนไขการส่งเสริมของบริษัทฯ โดยบริษัทแจ้งว่าประสงค์จะรับซื้อผลผลิตที่มีคุณภาพดี ปลูกในพื้นที่เหมาะสมไม่บุกรุกป่า ที่ประชุมจึงมีมติจะร่วมกำหนดแผนการผลิตร่วมกันแบบประชารัฐ คือ เป็นการร่วมมือกันประสานพลังจากหลายๆ ส่วนทั้งฝ่ายท้องถิ่นก็เห็นดีด้วยที่จะเข้ามาร่วมกันดำเนินการ จึงมีการพูดคุยกำหนดแผนปฏิบัติร่วมกัน ดังข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ ดังนี้

ภาพที่ 2 แนวทางในการดำเนินโครงการ

ที่มา : ผู้วิจัย

4. ผลสำเร็จและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลเป้าหมายและงานส่งเสริมการเกษตร ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในปี 2559 จำหน่ายให้จุดรับซื้อ สกต.อำเภอโนนไทย และเกษตรกรนำไปจำหน่ายตรงให้กับบริษัท ที่อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา รวมผลผลิตที่จำหน่ายทั้งสิ้น 4,071 ตัน มูลค่าการซื้อทั้งสิ้น 31,424,436 บาท (สามสิบเอ็ดล้านสี่แสนสองหมื่นสี่พันสี่ร้อยสามสิบหกบาทถ้วน) โดยจำหน่ายได้ตามราคา MOU คือ เบอร์ที่ 2 ราคา 7.90 บาท / กิโลกรัม และเบอร์ที่ 3 ราคา 7.80 บาท / กิโลกรัม ซึ่งราคาซื้อจากพ่อค้าท้องถิ่นเฉลี่ย 5.00-6.00 บาท จะเห็นว่าเกษตรกรแปลงใหญ่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ประชารัฐ ของตำบลบัลลังก์ มีรายได้เพิ่มขึ้น ประมาณ 6.1 ล้านบาท กลุ่มเกษตรแปลงใหญ่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ประชารัฐ ตำบลบัลลังก์ ได้เรียนรู้ขั้นตอนวิธีการดำเนินงาน ในรูปแบบแปลงใหญ่ คือ การบริหารจัดการการผลิต การบริหารจัดการขนส่ง การบริหารการจัดการการตลาด แม้ในปีนี้จะได้รับผลกระทบจากภาวะฝนทิ้งช่วง แล้งนาน ผลผลิตไม่เพิ่มขึ้น แต่เกษตรกรก็มีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม ไม่ขาดทุนและในปี 2560 ก็มีการขยายผลจากสมาชิกเดิม 381 ราย พื้นที่ 7,943 ไร่ มีสมาชิกมาสมัครในปีนี้เพิ่มเป็น 451 ราย พื้นที่เพิ่มขึ้นเป็น 13,502 ไร่

5.การนำเป็นตัวอย่าง/ต้นแบบ ที่สมารถนำไปขยายผลได้ การดำเนินงานโครงการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ประชารัฐ ตำบลบัลลังก์ ประสบผลสำเร็จ ในเรื่องการบริหารจัดการ การผลิตแบบครบวงจรและการตลาดสามารถนำไปเป็นต้นแบบให้กับบุคคลหรือกลุ่มผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ ใกล้เคียงได้ เป็นอย่างดี แม้แต่ในพื้นที่เอง ก็มีเกษตรกรมาสมัครเข้าร่วมโครงการเพิ่มจากเดิม เป็นจำนวนมาก จาก 381 ราย เพิ่มเป็น 451 ราย สำหรับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์นั้นได้รับความสนใจจากเกษตรกรมาก ซึ่งมีต้นทุนการผลิตต่ำมาก เพียงกิโลกรัมละ 43 บาท

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ จากการวิเคราะห์ศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ โดยการสนทนากลุ่ม และการวิเคราะห์เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้คณะผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ คณะกรรมการกลุ่มเกษตรกรฯ ส่วนใหญ่ มีจำนวนประมาณ 7-10 คน เป็นการคัดเลือกกันเองจากสมาชิกเกษตรกรฯ ภายในกลุ่ม ซึ่งมีตำแหน่งหลัก คือ ประธานกลุ่ม จำนวน 1 คน รองประธานกลุ่ม จำนวน 1-2 คน เหรัญญิกกลุ่ม จำนวน 1 คน กรรมการกลุ่มจำนวน 3-4 คน เลขานุการกลุ่ม จำนวน 1 คน และผู้ช่วยเลขานุการกลุ่ม จำนวน 1 คน ซึ่งบางกลุ่มอาจแต่งตั้งให้มีตำแหน่งที่ปรึกษากลุ่ม ซึ่งมักจะเป็นผู้ที่มีความรู้ด้านการเกษตร เช่น ปราชญ์เกษตรกรในพื้นที่ เป็นต้น กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ เกษตรกรประสบปัญหาภัยแล้ง ระบบชลประทานไม่ทั่วถึง การเจริญเติบโตไม่เต็มที่ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากมีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อย่างต่อเนื่องทุกปี ทำให้โครงสร้างดินเกิดการอัดตัวแน่นของชั้นดิน ต้นข้าวโพดไม่สามารถเจริญเติบโตได้อย่างเต็มที่ ผลผลิตต่อไร่ต่ำ ไม่มีการปรับปรุงบำรุงดิน ทำให้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ขาดความสมบูรณ์ ใช้ปุ๋ยเคมีตามความเคยชิน หรือใช้ตามเพื่อนบ้าน เกษตรกรยังขาดความรู้ในการวิเคราะห์ดิน ปลูกในช่วงเวลาไม่เหมาะสม จำหน่ายให้กับพ่อค้าท้องถิ่นซึ่งซื้อในราคาที่ต่ำ บางที่เกษตรกรต้องขายขาดทุน ผลผลิตไม่ได้คุณภาพ มีสิ่งเจือปนและความชื้นสูง ไม่ได้คุณภาพตามที่ตลาดต้องการ และเกษตรกรเองก็ยังขาดความรู้ในการปลูก และกรรมวิธีการ

ผลิตเพื่อจำหน่าย ทำให้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ผลิตมีคุณภาพไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร เพราะขาดความรู้ด้านการเกษตรและกรรมวิธีที่ถูกวิธี

เมื่อวิเคราะห์ผลการศึกษาวิจัยแล้วพบว่ากลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่ พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์ เกษตรกรประสบปัญหาภัยแล้ง ระบบชลประทานไม่ทั่วถึง การเจริญเติบโตไม่เต็มที่ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากมีการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์อย่างต่อเนื่องทุกปี ทำให้โครงสร้างดินเกิดการอัดตัวแน่นของชั้นดิน ต้นข้าวโพดไม่สามารถเจริญเติบโตได้อย่างเต็มที่ ผลผลิตต่อไร่ต่ำ ไม่มีการปรับปรุงบำรุงดิน ทำให้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ขาดความสมบูรณ์ ใช้ปุ๋ยเคมีตามความเคยชิน หรือใช้ตามเพื่อนบ้าน เกษตรกรยังขาดความรู้ในการวิเคราะห์ดิน ปลูกในช่วงเวลาไม่เหมาะสม จำหน่ายให้กับพ่อค้าท้องถิ่นซึ่งซื้อในราคาที่ต่ำ บางที่เกษตรกรต้องขายขาดทุน ผลผลิตไม่ได้คุณภาพ มีสิ่งเจือปน และความชื้นสูง ไม่ได้คุณภาพตามที่ตลาดต้องการ และเกษตรกรเองก็ยังขาดความรู้ในการปลูก และกรรมวิธีการผลิตเพื่อจำหน่าย ทำให้ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ผลิตมีคุณภาพไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร เพราะขาดความรู้ด้านการเกษตรและกรรมวิธีที่ถูกวิธี ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของประหยัด มะโนพะเส้า (2556) เรื่อง กระบวนการขับเคลื่อนเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นเครื่องมือในการทำงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาวิจัยพบว่า สถานการณ์ของกลุ่มสมาชิกเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เป็นกลุ่มที่มีการดำเนินงานทั้งในระดับดี ปานกลาง และต้องปรับปรุง ส่วนกระบวนการขับเคลื่อนงานส่งเสริมการเกษตรผ่านเครือข่ายการเรียนรู้ วิสาหกิจชุมชนมี 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การสร้างทีมวิจัยและสร้างความเข้าใจร่วมกัน 2) ออกแบบและสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน 3) การวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มและเครือข่าย 4) การจัดทำแผนยุทธศาสตร์พัฒนาเครือข่าย 5) การประชาพิจารณ์แผนยุทธศาสตร์พัฒนาเครือข่าย และ 6) การดำเนินงานตามแผนยุทธศาสตร์พัฒนาเครือข่าย ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อการขับเคลื่อนงานส่งเสริมการเกษตรผ่านเครือข่ายการวิสาหกิจชุมชน แบ่งเป็น ปัจจัยภายในระดับกลุ่ม ปัจจัยภายในระดับเครือข่าย และปัจจัยภายนอกเครือข่าย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่

1. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการการแก้ไขปัญหาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตามที่ภาครัฐมีแนวนโยบายกำหนดให้ในพื้นที่ส่งเสริมการผลิตในรูปแบบแปลงใหญ่ เพื่อให้เกษตรกรรวมกัน บริหารจัดการการผลิตให้มีคุณภาพ ตรงกับความต้องการของตลาดให้มีการลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิตให้มากขึ้นโดยใช้เครื่องจักรกลและเทคโนโลยีมาช่วยในการผลิตให้ส่งเสริมให้มีตลาดทำการผลิต สำนักงานเกษตรอำเภอโนนไทยร่วมประชุมกับศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) โนนไทย และผู้แทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จากทุกตำบล กำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหา การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ผ่านมา

2. การบริหารจัดการที่ส่งผลให้เกิดการทำงานในพื้นที่ ได้บูรณาการ การทำงานส่งเสริมการปลูกข้าวโพดลี้ยงสัตว์ ตามการส่งเสริมการเกษตรสมัยใหม่ ส่งเสริมปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แบบแปลงใหญ่ประชารัฐ โดยร่วมดำเนินการ ส่งเสริม 4 ฝ่าย ร่วมกันได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอโนนไทย, เทศบาลตำบลบัลลังก์, บริษัท กรุงเทพโปรดิ๊วส์ จำกัด (ซีพี) และสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้าธนาคารการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (สกต.) อำเภอโนนไทย

3. เทคนิค และกระบวนการทำงาน สำนักงานเกษตรอำเภอโนนไทย ได้ประสานกับบริษัท กรุงเทพโปรดิวส์ จำกัด (เครือเจริญโภคภัณฑ์ (C.P.)) บริษัทก็สนใจจะดำเนินการร่วม เนื่องจากบริษัทต้องการรับซื้อผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เพิ่มให้มากขึ้นเพื่อนำไปผลิตเป็นอาหารสัตว์จำหน่ายภายในประเทศและต่างประเทศ จึงได้นัดหมายให้เกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ได้พบปะกับบริษัทกรุงเทพ โปรดิวส์ จำกัด เพื่อรับฟังเงื่อนไขการส่งเสริมของบริษัทฯ โดยบริษัท แจ้งว่า ประสงค์จะรับซื้อผลผลิตที่มีคุณภาพดี ปลูกในพื้นที่เหมาะสมไม่บุกรุกป่า ที่ประชุมจึงมีมติจะร่วมกำหนดแผนการผลิตร่วมกัน แบบประชารัฐ คือ เป็นการร่วมมือกันประสานพลังจากหลายๆ ส่วนทั้งฝ่ายท้องถิ่นก็เห็นดีด้วยที่จะเข้ามาร่วมกันดำเนินการ จึงมีการพูดคุยกำหนดแผนปฏิบัติร่วมกัน

4. ผลสำเร็จและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลเป้าหมายและงานส่งเสริมการเกษตร ผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในปี 2559 จำหน่ายให้จุดรับซื้อ สกต.อำเภอโนนไทย และเกษตรกรนำไปจำหน่ายตรงให้กับบริษัท ที่อำเภอขามทะเลสอ จังหวัดนครราชสีมา รวมผลผลิตที่จำหน่ายทั้งสิ้น 4,071 ตัน มูลค่าการซื้อทั้งสิ้น 31,424,436 บาท (สามสิบเอ็ดล้านสี่แสนสองหมื่นสี่พันสี่ร้อยสามสิบหกบาทถ้วน) โดยจำหน่ายได้ตามราคา MOU คือ เบอร์ที่ 2 ราคา 7.90 บาท / กิโลกรัม และเบอร์ที่ 3 ราคา 7.80 บาท / กิโลกรัม ซึ่งราคาซื้อจากพ่อค้าท้องถิ่นเฉลี่ย 5.00-6.00 บาท จะเห็นว่าเกษตรกรแปลงใหญ่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ประชารัฐ ของตำบลบัลลังก์ มีรายได้เพิ่มขึ้น ประมาณ 6.1 ล้านบาท กลุ่มเกษตรแปลงใหญ่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ประชารัฐ ตำบลบัลลังก์ ได้เรียนรู้ขั้นตอนวิธีการดำเนินงาน ในรูปแบบแปลงใหญ่ คือ การบริหารจัดการการผลิต การบริหารจัดการขนส่ง การบริหารการจัดการการตลาด แม้ในปีนี้จะได้รับผลกระทบจากภาวะฝนทิ้งช่วง แล้งนาน ผลผลิตไม่เพิ่มขึ้น แต่เกษตรกรก็มีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม ไม่ขาดทุนและในปี 2560 ก็มีการขยายผลจากสมาชิกเดิม 381 ราย พื้นที่ 7,943 ไร่ มีสมาชิกมาสมัครในปีนี้เพิ่มเป็น 451 ราย พื้นที่เพิ่มขึ้นเป็น 13,502 ไร่

5.การนำเป็นตัวอย่าง/ต้นแบบ ที่สมารถนำไปขยายผลได้ การดำเนินงานโครงการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ประชารัฐ ตำบลบัลลังก์ ประสบผลสำเร็จ ในเรื่องการบริหารจัดการ การผลิตแบบครบวงจรและการตลาดสามารถนำไปเป็นต้นแบบให้กับบุคคลหรือกลุ่มผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ ใกล้เคียงได้ เป็นอย่างดี แม้แต่ในพื้นที่เอง ก็มีเกษตรกรมาสมัครเข้าร่วมโครงการเพิ่มจากเดิม เป็นจำนวนมาก จาก 381 ราย เพิ่มเป็น 451 ราย สำหรับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์นั้นได้รับความสนใจจากเกษตรกรมาก ซึ่งมีต้นทุนการผลิตต่ำมาก เพียงกิโลกรัมละ 43 บาท

เมื่อวิเคราะห์ผลการศึกษาวิจัยแล้วพบว่า ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการการแก้ไขปัญหาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตามที่ภาครัฐมีแนวนโยบายกำหนดให้ในพื้นที่ส่งเสริมการผลิตในรูปแบบแปลงใหญ่ เพื่อให้เกษตรกรรวมกัน บริหารจัดการการผลิตให้มีคุณภาพ ตรงกับความต้องการของตลาดให้มีการลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิตให้มากขึ้นโดยใช้เครื่องจักรกลและเทคโนโลยีมาช่วยในการผลิตให้ส่งเสริมให้มีตลาดทำการผลิต สำนักงานเกษตรอำเภอโนนไทย ร่วมประชุมกับศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) โนนไทย และผู้แทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จากทุกตำบล กำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหา การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ผ่านมา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของยิ่งลักษณ์ กาญจนฤกษ์ และคณะ (2560) พบว่าเกษตรกรสมัครใจและยินดีที่จะเข้าร่วมโครงการเกษตรยั่งยืนหรือโครงการจ่ายเงินชดเชยเพื่อระบบนิเวศบริการโดยการปรับวิถีการทำการเกษตร โดยการปลูกพืชหลากหลายชนิดและลดใช้สารเคมีในปริมาณและระยะเวลาที่

สัญญาระบุไว้ ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรต้องการเงินชดเชยที่สูงขึ้นตามปริมาณการลดใช้สารเคมีโดยเฉพาะในกรณีที่สัญญาระยะยาว เกษตรกรนิยมการปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อย โดยสามารถจำแนกเกษตรกรออกเป็น 4 กลุ่ม ตามความนิยมที่แตกต่างกันและคุณลักษณะของเกษตรกรและไร่นา เมื่อวิเคราะห์ในเชิงพื้นที่แล้วพบว่าพื้นที่ตอนบนของอำเภอแจ้ห่มเป็นพื้นที่ต้นทุนสูงสุดในการดำเนินนโยบายเกษตรยั่งยืน

เมื่อวิเคราะห์ผลการศึกษาวิจัยแล้วพบว่า การบริหารจัดการที่ส่งผลให้เกิดการทำงานในพื้นที่ ได้บูรณาการ การทำงานส่งเสริมการปลูกข้าวโพดลี้ยงสัตว์ ตามการส่งเสริมการเกษตรสมัยใหม่ ส่งเสริมปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แบบแปลงใหญ่ประชารัฐ โดยร่วมดำเนินการ ส่งเสริม 4 ฝ่าย ร่วมกันได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอโนนไทย, เทศบาลตำบลบัลลังก์, บริษัท กรุงเทพโปรดิ๊วส์ จำกัด (ซีพี) และสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้าธนาคารการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (สกต.) อำเภอโนนไทย ตลอดจนเทคนิค และกระบวนการทำงาน สำนักงานเกษตรอำเภอโนนไทย ได้ประสานกับบริษัท กรุงเทพ โปรดิวส์ จำกัด (เครือเจริญโภคภัณฑ์ (CP)) บริษัทก็สนใจจะดำเนินการร่วม เนื่องจากบริษัทต้องการรับซื้อผลผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เพิ่มให้มากขึ้นเพื่อนำไปผลิตเป็นอาหารสัตว์จำหน่ายภายในประเทศและต่างประเทศ จึงได้นัดหมายให้เกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ได้พบปะกับบริษัทกรุงเทพโปรดิวส์ จำกัด เพื่อรับฟังเงื่อนไขการส่งเสริมของบริษัทฯ โดยบริษัท แจ้งว่าประสงค์จะรับซื้อผลผลิตที่มีคุณภาพดีปลูกในพื้นที่เหมาะสมไม่บุกรุกป่า ที่ประชุมจึงมีมติจะร่วมกำหนดแผนการผลิตร่วมกัน แบบประชารัฐ คือ เป็นการร่วมมือกันประสานพลังจากหลายๆ ส่วนทั้งฝ่ายท้องถิ่นก็เห็นดีด้วยที่จะเข้ามาร่วมกันดำเนินการ จึงมีการพูดคุยกำหนดแผนปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของมูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย (2561) พบว่าสถานการณ์และข้อมูลพื้นฐานด้านการบริโภคและการผลิตของพืชข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของไทยตลอดห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปลายน้ำ ครอบคลุมผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการปลูกข้าวโพด การเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ทางการเกษตร การจัดทำนโยบาย มาตรการ กฎหมาย ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการจัดการข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของพืชข้าวโพด

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. เกษตรกรควรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการการแก้ไขปัญหาการผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตามที่ภาครัฐมีแนวนโยบายกำหนดให้ในพื้นที่ส่งเสริมการผลิตในรูปแบบแปลงใหญ่ เพื่อให้เกษตรกรรวมกัน บริหารจัดการการผลิตให้มีคุณภาพ ตรงกับความต้องการของตลาดให้มีการลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิตให้มากขึ้นโดยใช้เครื่องจักรกลและเทคโนโลยีมาช่วยในการผลิตให้ส่งเสริมให้มีตลาดทำการผลิต สำนักงานเกษตรอำเภอ ร่วมประชุมกับศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) และผู้แทนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ จากทุกตำบล กำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหา การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ที่ผ่านมา

2. การบริหารจัดการที่ส่งผลให้เกิดการทำงานในพื้นที่ ได้บูรณาการ การทำงานส่งเสริมการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ตามการส่งเสริมการเกษตรสมัยใหม่ ส่งเสริมปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แบบแปลงใหญ่ประชารัฐ โดยร่วมดำเนินการ ส่งเสริม 4 ฝ่าย ร่วมกันได้แก่ สำนักงานเกษตรอำเภอ, เทศบาลตำบล, บริษัทเอกชน และสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้าธนาคารการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (สกต.)

3. เทคนิค และกระบวนการทำงาน สำนักงานเกษตรอำเภอ ได้ประสานกับบริษัท เอกชน และได้นัดหมายให้เกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ได้พบปะกับบริษัทเอกชน เพื่อรับฟังเงื่อนไขการส่งเสริมของบริษัทฯ โดยบริษัท แจ้งว่า ประสงค์จะรับซื้อผลผลิตที่มีคุณภาพดี ปลูกในพื้นที่เหมาะสมไม่บุกรุกป่า ที่ประชุมจึงมีมติจะร่วมกำหนดแผนการผลิตร่วมกัน แบบประชารัฐ คือ เป็นการร่วมมือกันประสานพลังจากหลายๆ ส่วนทั้งฝ่ายท้องถิ่นก็เห็นดีด้วยที่จะเข้ามาร่วมกันดำเนินการ จึงมีการพูดคุยกำหนดแผนปฏิบัติร่วมกัน

4. กลุ่มเกษตรแปลงใหญ่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ประชารัฐ ได้เรียนรู้ขั้นตอนวิธีการดำเนินงาน ในรูปแบบแปลงใหญ่ คือ การบริหารจัดการการผลิต การบริหารจัดการขนส่ง การบริหารการจัดการการตลาด แม้ในปีใดจะได้รับผลกระทบจากภาวะฝนทิ้งช่วง แล้งนาน ผลผลิตไม่เพิ่มขึ้น แต่เกษตรกรก็มีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิม ไม่ขาดทุน

5.การนำเป็นตัวอย่าง/ต้นแบบ ที่สามารถนำไปขยายผลได้ การดำเนินงานโครงการส่งเสริมการเกษตรแปลงใหญ่ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ประชารัฐ ตำบลบัลลังก์ ประสบผลสำเร็จ ในเรื่องการบริหารจัดการ การผลิตแบบครบวงจรและการตลาดสามารถนำไปเป็นต้นแบบให้กับบุคคลหรือกลุ่มผู้ปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ ใกล้เคียงได้ เป็นอย่างดี แม้แต่ในพื้นที่เอง ก็มีเกษตรกรมาสมัครเข้าร่วมโครงการเพิ่มจากเดิม

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวโพดของกลุ่มเกษตรกร
2. ควรศึกษาการส่งเสริมและพัฒนาช่องทางจัดจำหน่ายของผลิตภัณฑ์ข้าวโพดของกลุ่มเกษตรกร
3. ควรศึกษาการพัฒนากลุ่มเกษตรกรสู่สถาบันเกษตรกรอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

ชาย โพธิสิตา. (2552). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ.* กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ประหยัด มะโนพะเส้า. (2556). กระบวนการขับเคลื่อนเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเป็นเครื่องมือในการทำงานของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร จังหวัดลำพูน. *แก่นเกษตร, 41*, 17-26.

มูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. (2561). *โครงการศึกษาสถานการณ์การบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืนของห่วงโซ่อุปทานข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของประเทศไทย.* กรุงเทพฯ : มูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.

ยิ่งลักษณ์ กาญจนฤกษ์ และคณะ. (2560). *การยกระดับความยั่งยืนทางการเกษตรของเกษตรกรรายย่อย อ.แจ้ห่ม จ.ลำปาง.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และกรรณิการ์ สุขเกษม. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัยเชิงคุณภาพ.* กรุงเทพฯ : สามลดา.

สุภางค์ จันทวานิช. (2553). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ.* กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2562). *สถิติการเกษตรของประเทศไทย ปี 2561.* สืบค้นเมื่อ 3 เมษายน 2562, จาก http://www.oae.go.th/assets/portals/1/files/jounal/2562/yearbook2561.pdf

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564.* สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2562, จาก https://www.nesdb.go.th/main.php?filename=develop_issue

Translated Thai References

Jantavanit. (2010). *Qualitative research methods*. Bangkok: Chulalongkorn University. (In Thai)

Kanjanalerg, Y. et al. (2017). *Raising agricultural sustainability of small farmers, Chae Hom District, Lampang Province*. Bangkok: Thailand Research Fund. (In Thai)

Manopasao, P. (2013). *The process of driving a network of community enterprise groups as tools for the work of agricultural extension officers Lamphun Province*. *Agriculture, 41*, 17-26. (In Thai)

Office of Agricultural Economics. (2019). *Agricultural statistics of Thailand, 2018.* Retrieved April 3, 2019 from http://www.oae.go.th/assets/portals/1/files/jounal/2562/yearbook2561.pdf (In Thai)

Office of the National Economic and Social Development Council. (2019). *National Economic and Social Development Plan No. 12, 2017-2021.* Retrieved April 1, 2019 from https://www.nesdb.go.th/main.php?filename=develop_issue. (In Thai)

Potisita, Ch. (2009). *Science and Art of Qualitative Research*. Bangkok: Amarin Printing and Publishing. (In Thai)

Thailand Environment Institute Foundation. (2018). *Study of sustainable consumption and production situation of Thailand's maize supply chain*. Bangkok: Thailand Environment Institute Foundation. (In Thai)

Prasitratsin, S., & Sukasem, K. (2008). *Qualitative research methodology*. Bangkok: Sam Lada. (In Thai)

Marketing Mix That Influences Knowledge Management of Fishermen by The Mun River, Mueang District Ubon Ratchathani

Irada Phoncharoen
Pisamai Bunpradab
Panida KalayaPhan
Wlsnee Thanon
Program in General Management, Faculty of Business Administration and Management,
Ubon Ratchathani Rajabhat University
Correspondent Author: Kanapich05@gmail.com

Received: July 19, 2019 **Revised**: November 28, 2019 **Accepted**: December 3, 2019

Abstract

This research aim to 1) to study marketing mix influencing fisherman management at Moon riverside in Muang district, Ubon Ratchathani province, 2) to compare marketing mix influencing fisherman management at Moon riverside in Muang district, Ubon Ratchathani province, classified by personal factors such as age, educational level, marital status, and monthly income. The sample were 220 fishermen who had experiences about fish farming at Moon riverside in Muang district, Ubon Ratchathani province, using convenience sampling method. Tool used for this research was 5-point scale questionnaire with reliability of .81. Statistics used in this research were percentage, mean, standard deviation, multiple regression analysis, and F-Test. Results are found that 1) marketing mix influencing fisherman management at Moon riverside in Muang district, Ubon Ratchathani province, is at a high level. There are respectively product, price, place, promotion, personnel, physical, and process, 2) comparison of marketing mix influencing fisherman management at Moon riverside in Muang district, Ubon Ratchathani province, and personal factors including age, educational level, marital status, monthly income is difference with statistical significance level of .05

Keywords: Marketing mix, knowledge management, fisherman, Moon riverside

ส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูล เขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

อัยรดา พรเจริญ
พิศมัย บุญประดับ
พนิดา กัลยาพันธ์
วิลาสินี ทานนท์
สาขาการจัดการทั่วไป คณะบริหารธุรกิจและการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผู้จัดทำบทความต้นฉบับ: Kanapich05@gmail.com
ได้รับบทความ: 10 เมษายน 2562 **ปรับปรุงแก้ไข:** 2 พฤศจิกายน 2562 **ตอบรับตีพิมพ์:** 16 ธันวาคม 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน กลุ่มตัวอย่าง คือ ชาวประมงผู้ที่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงปลาริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 220 คน โดยการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Sstratified sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัยเท่ากับ 0.81 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุคูณ และทดสอบค่า F ผลการวิจัยพบว่า 1) ส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง ประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านกายภาพ และด้านกระบวนการ 2) การบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี เปรียบเทียบกับปัจจัยส่วนบุคคลประกอบด้วย อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

คำสำคัญ: ส่วนประสมทางการตลาด การบริหารจัดการความรู้ชาวประมง ริมแม่น้ำมูล

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่มากทั้งทางน้ำและทางบก เนื่องจากทะเลอ่าวไทยและทะเลอันดามันที่ติดชายฝั่งของไทย อาชีพประมงจึงเป็นอาชีพที่มีบทบาทและสำคัญมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย พอเพียง สงบ ประกอบภูมิปัญญาของชาวเล เป็นบ่อเกิดของเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่น่าสนใจ อาชีพชาวประมง จึงเป็นอาชีพหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญโดยเฉพาะชาวประมงพื้นบ้าน เพราะใช้เรือเล็ก ใช้คน 2-3 คน ก็ออกได้และไม่ไกลจากชายฝั่ง โดยหาสัตว์น้ำจำพวกกุ้ง หอย ปู ปลา รายได้ที่ไม่แน่นอน พอกินพอใช้ ความเหน็ดเหนื่อยและอดทนที่ต้องต่อสู้กับสภาพภูมิอากาศทุกวัน ความขยันจึงเป็นหัวใจหลัก นอกจากนี้เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ เกิดจากภูมิปัญญาของชาวบ้านที่สร้างและคิดขึ้นเองและยังคงใช้อยู่ในปัจจุบัน (จิรวัฒน์ จันทร์สว่าง, 2554)

ยุคเศรษฐกิจแบบปัจจุบัน นอกจากการจับปลาเพื่อบริโภคในครัวเรือนแล้วยังสามารถนำไปขายเพิ่มรายได้ให้ครอบครัว ชาวประมงยังมีการทำอาชีพที่เกี่ยวข้อง เช่น ทำน้ำปลาหรือผลิตอาหารทะเลแห้ง ซึ่ง สามารถช่วยเพิ่มรายได้ให้ชุมชนในการทำประมง (สรวิทย์ สมศรี, 2561) ช่วยให้การใช้ชีวิตของชาวประมงดีขึ้น ถือได้ว่าเป็นภูมิปัญญาของชาวบ้านที่ได้สั่งสมมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษและสืบต่อไปยังเด็กรุ่นหลัง ส่วนอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำประมง ได้แก่ แหหรือตาข่าย เรือขนาดเล็ก แต่ในปัจจุบันนี้มีการก่อสร้างถนนเพื่อความสะดวกสบายของนักท่องเที่ยว ซึ่งทำให้บริเวณริมน้ำเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากขึ้น ทำให้เกิดการขยายตัวในธุรกิจมากมาย อาทิ ร้านอาหาร สถานบันเทิง และโรงแรม (Wonnapa Beach Community Council, 2016) การเปลี่ยนแปลงของสภาพเมือง จากเดิมเป็นที่อยู่อาศัยของผู้คนที่ประกอบอาชีพการประมงพื้นบ้าน ขณะนี้ยังชีพแบบอุตสาหกรรมการบริการการท่องเที่ยวแทนและส่งผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตจากสังคมชนบทก้าวเข้าสู่สังคมเมือง มีการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและสังคมอย่างมาก ชาวบ้านมีการปรับตัวในการประกอบอาชีพ โดยเปลี่ยนแปลงวิถีการดำรงชีวิตจากการเป็นชาวประมงพื้นบ้านอย่างเดียวมาเป็นการค้าขายมากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องความต้องการของตลาด (Rienprayoon, 2012)

ทรัพยากรประมงน้ำจืดเป็นทรัพยากรธรรมชาติประเภทหนึ่ง ในปัจจุบันกำลังประสบปัญหาความเสื่อมโทรม เนื่องจากสัตว์น้ำโดยเฉพาะน้ำจืด ซึ่งประชาชนชาวไทยได้อาศัยเก็บเกี่ยวจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง ได้ลดปริมาณลงอย่างเห็นได้ชัด ปัญหาสำคัญอันเป็นต้นเหตุส่วนใหญ่ ได้แก่ แหล่งอาศัยและเพาะพันธุ์ของสัตว์น้ำตามธรรมชาติดังกล่าวเสื่อมสภาพหรือเปลี่ยนสภาพจากเดิม และสวนที่สอง คือ ทรัพยากรสัตว์น้ำถูกจับมาใช้ประโยชน์มากเกินควร จนไม่สามารถคงปริมาณและทดแทนได้เท่าที่ควร แหล่งที่อยู่อาศัยและแพร่พันธุ์สัตว์น้ำเสื่อมโทรม หรือเปลี่ยนสภาพไม่ว่าจะเป็นเพราะธรรมชาติหรือฝีมือมนุษย์ หากมีปริมาณเพิ่มขึ้นย่อมจะสร้างปัญหามากขึ้นไม่มีที่สิ้นสุด นอกจากนั้น การเกิดสภาวะแวดล้อมเป็นพิษจากสิ่งปฏิกูลตลอดจนเศษเหลือจากโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ลงในแม่น้ำ ลำคลอง หนอง บึง จนทำให้น้ำเน่าเสียจะทำให้แหล่งน้ำเหล่านี้หมดสภาพเป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำโดยสิ้นเชิง (ณัฐพล แก่นจันทร์, 2553)

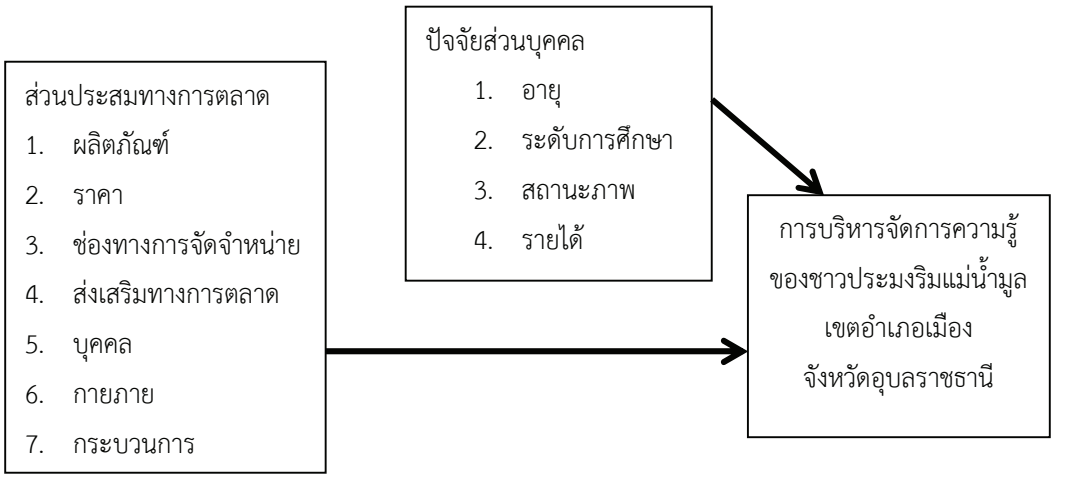
ทรัพยากรสัตว์น้ำถือว่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญต่อประเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นอาหารโปรตีนของคนภายในประเทศแล้ว ยังสามารถเป็นสินค้าส่งออกไปขายยังต่างประเทศ โดยมีการส่งออกสินค้าสัตว์น้ำ พ.ศ. 2550 จำนวน 205,866 ล้านบาท (กรมประมง,2555) เป็นการแก้ปัญหาการขาดดุลการค้าระหว่างประเทศได้เป็นอย่างดี ก่อให้เกิดการสร้างงานสร้างรายได้ให้กับคนไทยเพิ่มมากขึ้น เนื่องจาก

มีอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับกิจการประมง เช่น อุตสาหกรรมโรงงานน้ำแข็ง ห้องเย็น อุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าสัตว์น้ำและอุตสาหกรรมการต่อเรือ แต่อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรประมงมีลักษณะที่มีความแตกต่างจากทรัพยากรธรรมชาติอื่น กล่าวคือ ไม่สามารถกำหนดที่อยู่อาศัยและแหล่งหากินได้อย่างชัดเจน เพราะสัตว์น้ำมักจะเคลื่อนย้ายแหล่งไปหากินในที่ต่าง ๆ ตามฤดูกาล ซึ่งสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ตามแหล่งน้ำธรรมชาติประชาชนทั่วไปสามารถเสาะแสวงหาผลประโยชน์ได้ง่ายโดยกลุ่มบุคคลหนึ่ง (สุชาติ พิลาเดช, 2552)

จังหวัดอุบลราชธานีก็เช่นกัน เป็นจังหวัดที่มีแม่น้ำหลักผ่านกลางเมืองคือแม่น้ำมูล การประมงริมแม่น้ำจึงเป็นอาชีพดั้งเดิมที่เห็นมาอย่างยาวนาน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี และเปรียบเทียบการบริหารจัดการของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีจำแนกตาม อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีจำแนกตาม อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และรายได้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษามาใช้เป็นกรอบในการอธิบาย ประกอบด้วย 1) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ 2) ทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาด ดังนี้

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้

ความรู้เป็นพฤติกรรมที่ แสดงออกมาถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความหมาย กฎเกณฑ์ สถานที่ สิ่งของและบุคคลที่ได้จากการสังเกต ประสบการณ์ การรายงานโดยมนุษย์ได้รับและเก็บสะสมไว้สำหรับนำไปใช้ประโยชน์ สามารถแบ่งระดับความรู้ได้ 6 ขั้นตอน คือ ความรู้ ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินผล (ณัฐพล แก่นจันทร์, 2553) คือ

1. ความรู้ความจำ (Knowledge-Memory) เป็นการสอนให้ผู้เรียนได้ระลึกถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่เคยมีประสบการณ์มาแล้วได้ ซึ่งก็คือความสามารถในการจดจำสิ่งต่าง ๆ ได้นั่นเอง

2. ความเข้าใจ (Knowledge) เป็นการสอนให้ผู้เรียนสามารถจับใจความสำคัญหรือแปลความหมายของสิ่งของหรือสัญลักษณ์ที่พบเห็นได้ถูกต้อง สามารถย่อใจความสำคัญของสิ่งนั้นตลอดจนสามารถตีความหมายและจินตนาการเหตุการณ์ที่พบเห็นได้กว้างขวางถูกต้อง

3. การนำไปใช้ (Application) ผู้เรียนสามารถนำความรู้หรือความเข้าใจสิ่งที่รู้เห็นมานั้น ไปแก้ไขปัญหาใหม่และแก้ไขสถานการณ์ให้ได้ผลดี

4. การวิเคราะห์ (Analysis) ผู้เรียนสามารถแยกแยะเรื่องราวต่าง ๆ ออกเป็นส่วนย่อย ๆ ได้ว่าสิ่งนั้นประกอบไปด้วยส่วนย่อย ๆ อะไรบ้าง ส่วนใดเป็นส่วนที่สำคัญที่สุด แต่ละส่วนย่อยนั้นมีความสัมพันธ์กันอย่างไร สัมพันธ์กันโดยถือหลักการใดหรือทฤษฎีใด

5. การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นการนำสิ่งต่าง ๆ หรือหน่วยต่าง ๆ ตั้งแต่ 2 สิ่งขึ้น ไปเข้าเป็นเรื่องเดียวกันเพื่อเป็นสิ่งใหม่ ซึ่งใหม่ที่มีคุณสมบัติลักษณะบางอย่างแปลกพิสดารไปจากส่วนประกอบย่อยของเดิม การรวมนี้อาจเป็นการรวมวัตถุสิ่งของ ข้อเท็จจริง ข้อความที่รวบรวมได้ ผนวกกับความคิดเห็นส่วนตัวเข้าด้วยกัน

6. การประเมินค่า (Evaluation) เกี่ยวข้องกับการให้ค่าต่อความรู้ หรือข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งจะต้องใช้เกณฑ์หรือมาตรฐานอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นส่วนประกอบในการประเมินผล ได้จำแนกองค์ความรู้ออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ คือ องค์ความรู้เกี่ยวกับเนื้อเรื่อง อันหมายถึงรายละเอียดของเรื่องราวหรือปรากฏการณ์ใด ๆ องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับความรู้รวบยอดใจความว่าอย่างไร เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักการกฎเกณฑ์ ทฤษฎีนั่นคือองค์ความรู้ของบรรดาวิทยาการใด ๆ ตั้งแต่ระดับอนุบาลไปจนถึงปริญญาเอก จะมีองค์ความรู้ความจำอยู่ 3 ชนิดใหญ่ ๆ

1. องค์ความรู้ในเรื่องเฉพาะ (Knowledge of Specifics)

2. องค์ความรู้ในเรื่องวิธีการจัดกระทำเฉพาะเรื่อง (Knowledge of Ways and Means of Dealing with Specifics)

3. องค์ความรู้เรื่องที่เป็นสากลและนามธรรมในสาขาต่าง ๆ (Knowledge of the Universals and Abstraction of a Field)

สรุปได้ว่าความรู้ หมายถึง การเรียนรู้ที่เน้นถึงการจำและการระลึกได้ถึงความคิด วัตถุ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นความจำที่เริ่มจากสิ่งง่าย ๆ ที่เป็นอิสระแก่กัน ไปจนถึงความจำในสิ่งที่ยุ่งยากซับซ้อนและมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน

ทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาด

คอตเลอร์ (Kotler, 2000, pp. 68-70) ได้ให้ความหมายของส่วนประสมทางการตลาด (marketing mix หรือ 4P's) หมายถึงตัวแปรทางการตลาดที่ควบคุมได้ ซึ่งบริษัทใช้ร่วมกันเพื่อสนองความพึงพอใจแก่กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย 1) ผลิตภัณฑ์ 2) ราคา 3) การจัดจำหน่าย และ 4) การส่งเสริมการตลาด อีกทั้ง (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2552) ได้กล่าวไว้ว่าส่วนประสมการตลาด หมายถึง ตัวแปรทางการตลาดที่ควบคุม ได้ซึ่งบริษัทใช้ร่วมกันเพื่อสนองความพึงพอใจแก่กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยเครื่องมือ คือ 1) กลยุทธ์ผลิตภัณฑ์ 2) กลยุทธ์ราคา 3) กลยุทธ์ช่องทางการจัดจำหน่ายและ 4) กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาด ซึ่งส่วนจากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้ และทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาด ได้นำมาสรุปรวมเพื่อเปรียบเทียบส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูล

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ตัวแปรอิสระประกอบด้วย ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยทางการตลาด และตัวแปรตามคือการบริหารจัดการของ ชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประชาชนที่ทำประมงริมน้ำมูลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี คือ จำนวนทั้งหมด 487 คน ประกอบด้วย บ้านคำน้ำแซบ 41 คน บ้านบุ่งหวาย 165 คน บ้านหนองกินเพล 103 คน ตำบลดอนมดแดง 32 คน บ้านท่าราด 16 คน บ้านห้วยขะยุง 6 คน บ้านบุ้งไหม 73 คน และตำบลแจระแม 51 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรผู้ที่มีประสบการในการเลี้ยงปลาในเขตอำเภอเมือง จังหวัด อุบลราชธานี ซึ่งผู้วิจัยได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 220 คน โดยกลุ่มตัวอย่างใช้สูตร Yamane (1973)

$n = \frac{N}{1+N\,(e^2)}$ ได้กลุ่มตัวอย่าง 220 คน

$$n = \frac{N}{1+N\,(e^2)}$$

$$= \frac{487}{1+487(0.05)^2}$$

$$= \frac{487}{1+48\ \ (0.0025)}$$

$$= \frac{487}{2.2175}$$

$$= 220$$

N = ประชากรทั้งหมด *n* = กลุ่มตัวอย่าง *e* = ค่าความคลาดเคลื่อน มีค่าเท่ากับ $(0.05)^2$

ใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างอย่างน้อย 220 คน จึงจะสามารถประมาณค่าร้อยละ โดยมีความผิดพลาดไม่เกินร้อยละ 5 ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ .81 เพื่อความสะดวกในการประเมินผล และการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจึงใช้ขนานกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 220 ตัวอย่าง จึงถือได้ว่าผ่านเกณฑ์ตามที่เงื่อนไขกำหนด ดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง	จำนวนประชากรที่ทำประมง	อัตราส่วน
บ้านคำน้ำแซบ	41 คน	19
บ้านบุ่งหวาย	165 คน	75
บ้านหนองกินเพล	103 คน	46
ตำบลดอนมดแดง	32 คน	14
บ้านท่าราด	16 คน	7
บ้านห้วยขะยุง	6 คน	3
บ้านบุ้งไหม	73 คน	33
ตำบลแจระแม	51 คน	23
รวม	487 คน	220

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. รวบรวมแบบสอบถามตรวจสอบความถูกต้องและสมบูรณ์ของแบบสอบถาม

2. ทำการลงรหัสแล้วนำข้อมูลมาบันทึกลงในคอมพิวเตอร์ เพื่อประมวลผลด้วย โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ

3. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช่สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยสามารถวิเคราะห์แบบสอบถาม ได้ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย อายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สถานภาพ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านการตลาดได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านบุคคล ด้านกายภาพ ด้านกระบวนการ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert, R. A., 1932)

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยด้านการบริหารการจัดการ ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านข้อมูล ด้านคุณภาพ และด้านการบริหารจัดการโดยมีเกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ เกณฑ์การแปลผลคะแนน (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) มีดังนี้

1.00-1.80 หมายถึง มีระดับความเห็นด้วยน้อยที่สุด

1.81-2.60 หมายถึง มีระดับความเห็นด้วยน้อย

2.61-3.40 หมายถึง มีระดับความเห็นด้วยปานกลาง

3.41-4.20 หมายถึง มีระดับความเห็นด้วยมาก

4.21-5.00 หมายถึง มีระดับความเห็นด้วยมากที่สุด

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ โดยผู้วิจัยได้ทำการทดสอบความเที่ยงตรง (Validity) ด้วยผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องจำนวน 5 ราย ซึ่งได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence : IOC) สูงกว่า 0.6 ในทุกข้อคำถาม แสดงว่าข้อคำถามตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้และได้ทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยได้นำแบบสอบถามออกไปทดสอบ (Try-out) จำนวน 50 ชุด กับผู้ที่ทำประมงริมน้ำมูลเขตอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อทดสอบว่าข้อคำถามสามารถสื่อความหมายตรงตามความต้องการและมีความเหมาะสมหรือไม่ ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นแอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha Reliability Coefficient) เท่ากับ 0.81 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.70 แสดงว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ (Nunnally, 1978 อ้างใน George and Mallery, 2013)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล อธิบายได้ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 64.5) อายุ 41–50 ปี (ร้อยละ 35.5) การศึกษาระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 41.4) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 20,001-30,000 บาท (ร้อยละ 44.1) และมีสถานภาพสมรส (ร้อยละ 77.7)

2. การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของส่วนประสมทางการตลาด และการจัดการ ตัวแปรแต่ละตัวมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยกัน พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ตั้งแต่ 0.043 ถึง 0.472 มีค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้วยกันจะต้องมีค่าไม่สูงเกินไป 0.80 ไม่พบปัญหา Multicollinearity (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1. การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม

ตัวแปร	ผลิตภัณฑ์	ราคา	ช่องทางการจัดจำหน่าย	ส่งเสริมการตลาด	บุคคล	กายภาพ	กระบวนการ	การบริหารจัดการความรู้
ผลิตภัณฑ์	-	.086**	.327**	.200**	.338**	.394**	.247**	.338**
ราคา		-	.340**	.349**	.102**	.118**	.043**	.320**
ช่องทางการจัดจำหน่าย			-	.344**	.217**	.139**	.181**	.326**
ส่งเสริมการตลาด				-	.154**	.183**	.114**	.299**
บุคคล					-	.283**	.330**	.230**
กายภาพ						-	.395**	.472**
กระบวนการ							-	.344**
การบริหารจัดการความรู้								-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

1. การทดสอบความสัมพันธ์ของส่วนประสมทางการตลาดและการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขต อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า จากการวิเคราะห์ค่าถดถอยพหุคูณโดยวิธีการ Enter จะเห็นว่าตัวแปรพยากรณ์ที่เข้าสู่สมการถดถอย 7 ตัว คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านส่งเสริมทางการตลาด ด้านบุคคล ด้านกายภาพ และด้านกระบวนการ ซึ่งส่วนประสมทางการตลาดที่สามารถร่วมกันพยากรณ์หรือมีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานีได้ร้อย 38.0 ประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านกายภาพ และด้านกระบวนการ (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 การทดสอบความสัมพันธ์ของส่วนประสมทางการตลาดและการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูล เขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

ส่วนประสมทางการตลาด	การบริหารจัดการ **สัมประสิทธิ์การถดถอย**	**ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน**	T	p-value
1. ด้านผลิตภัณฑ์	0.12	0.048	2.581*	0.011
2. ด้านราคา	0.15	0.028	4.524**	0.000
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	0.15	0.054	2.824**	0.005
4. ด้านส่งเสริมทางการตลาด	0.49	0.036	1.364	0.174
5. ด้านบุคคล	-0.00	0.035	-0.218	0.872
6. ด้านกายภาพ	0.21	0.049	4.281**	0.000
7. ด้านกระบวนการ	1.29	0.055	2.328*	0.021
ค่าคงที่=0.92 , F=19.817, Sig= 0.000, R=0.404, R^2adj=0.383				

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. การเปรียบเทียบความแปรปรวนส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา สถานะภาพ และรายได้ที่ต่างกันมีความคิดเห็นด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านส่งเสริมทางการตลาด ด้านบุคคล ด้านกายภาพ และด้านกระบวนการ ไม่แตกต่างกัน (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบความแปรปรวนส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ และรายได้

ปัจจัยต่าง ๆ	อายุ		ระดับการศึกษา		สถานภาพ		รายได้	
	F	P	F	P	F	P	F	P
1.ด้านผลิตภัณฑ์	3.88**	0.00	2.13	0.12	2.05	0.10	1.32	0.26
2.ด้านราคา	2.35*	0.05	1.33	0.26	1.07	0.35	3.09*	0.02
3.ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	0.38	0.81	0.61	0.94	4.52**	0.00	0.39	0.76
4.ด้านส่งเสริมทางการตลาด	1.74	0.14	3.54**	0.03	1.41	0.24	6.27**	0.00
5.ด้านบุคคล	0.52	0.71	0.13	0.87	1.03	0.37	1.76	0.15
6.ด้านกายภาพ	1.77	0.13	0.29	0.74	0.36	0.77	1.55	0.20
7.ด้านกระบวนการ	2.89*	0.02	0.45	0.63	0.87	0.45	0.64	0.59

****** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ **0.01**

***** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ **0.05**

การทดสอบความแตกต่างรายคู่ตามวิธี **LSD** ส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา สถานะภาพ และรายได้ ดังนี้

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ทดสอบความแตกต่างรายคู่ตามวิธี **LSD** ส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามอายุ

ปัจจัยด้านต่าง	**อายุ**		$\bar{X}$	**1**	**2**	**3**	**4**
ผลิตภัณฑ์	1.	ต่ำกว่า 20 ปี	4.15	-	.031	.016	.059
	2.	21 - 39 ปี	4.18		-	.047	.090
	3.	40 - 59 ปี	4.13			-	.810*
	4.	60 ปีขึ้นไป	4.09				-
ราคา	1.	ต่ำกว่า 20 ปี	3.95	-	.286	.243	.095
	2.	21 - 39 ปี	4.23		-	.043	.382*
	3.	40 - 59 ปี	4.19			-	.339*
	4.	60 ปีขึ้นไป	3.85				-
กระบวนการ	1.	ต่ำกว่า 20 ปี	3.95	-	.130	.063	.177
	2.	21 - 39 ปี	4.08		-	.233*	.047
	3.	40 - 59 ปี	4.01			-	.113
	4.	60 ปีขึ้นไป	4.12				-

การทดสอบความแตกต่างรายคู่ตามวิธี **LSD** ของส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามอายุ ชาวประมงที่มีอายุ **40 – 59** ปี มีความคิดเห็นต่างจากคนที่มีอายุ **60** ปีขึ้นไป ในด้านผลิตภัณฑ์ ส่วนคนที่มีอายุ **21 – 39** ปี และคนที่มีอายุ **40 -59** ปี มีความคิดเห็นต่างจากคนที่มีอายุ **60** ปีขึ้นไป ในด้านราคา และคนที่มีอายุ **21 – 39** ปี มีความคิดเห็นต่างจากคนที่มีอายุ **40 – 59** ปี ในด้านกระบวนการ

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ทดสอบความแตกต่างรายคู่ตามวิธี **LSD** ส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามระดับการศึกษา

ปัจจัยด้านต่าง	ระดับการศึกษา	$\bar{X}$	1	2	3	4	5
ส่งเสริมการตลาด	1. ประถม	4.33	-	.044	.672*	.069	.024
	2. มัธยมศึกษาตอนต้น	4.22		-	.108	.024	.886*
	3. มัธยมศึกษาตอนปลาย	4.17			-	.133	.088
	4. อนุปริญญา / ปวส.	4.01				-	.045
	5. ปริญญาตรี	4.17					-

การทดสอบความแตกต่างรายคู่ตามวิธี **LSD** ของส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามระดับการศึกษา ชาวประมงมีการศึกษาในระดับประถม มีความคิดเห็นแตกต่างกับคนที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ส่วนคนที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมีความคิดเห็นแตกต่างกับคนที่มีการศึกษาในระดับอนุปริญญา **/** ปวส**.** ด้านส่งเสริมการตลาด

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ทดสอบความแตกต่างรายคู่ตามวิธี **LSD** ส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามสถานภาพ

ปัจจัยด้านต่าง	สถานภาพ	$\bar{X}$	1	2	3	4
ช่องทางการจัดจำหน่าย	1. โสด	4.18	-	.027	.213	.720*
	2. สมรส	4.14		-	.240	.692*
	3. หม้าย	4.16			-	.933*
	4. หย่าร้าง	4.00				-

การทดสอบความแตกต่างรายคู่ตามวิธี **LSD** ส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามสถานภาพ ชาวประมงที่มีสถานภาพหย่าร้างมีความคิดเห็นแตกต่างกับคนที่มีสถานภาพโสด สมรสและหม้าย ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ทดสอบความแตกต่างรายคู่ตามวิธี **LSD** ส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามรายได้

ปัจจัยด้านต่าง	รายได้	$\bar{X}$	1	2	3	4
ราคา	ต่ำกว่า 8,000	3.98	-	.175	.290*	.157
	8,001 - 10,000 บาท	4.16		-	.115	.017
	10,001 - 20,000 บาท	4.27			-	.133
	20,000 บาทขึ้นไป	4.14				-
ส่งเสริมการตลาด	ต่ำกว่า 8,000	3.93	-	.160	.162	.002
	8,001 - 10,000 บาท	4.09		-	.002	.162
	10,001 - 20,000 บาท	4.10			-	.165*
	20,000 บาทขึ้นไป	3.93				-

การทดสอบความแตกต่างรายคู่ตามวิธี **LSD** ส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามรายได้ ชาวประมงที่มีรายได้ต่ำกว่า **8,000** บาท มีความคิดเห็นต่างจากคนที่มีรายได้อยู่ระหว่าง **10,000 - 20,000** บาท ด้านราคา ส่วนคนที่มีรายได้อยู่ระหว่าง **10,000 - 20,000** บาท มีความคิดเห็นต่างจากคนที่มีรายได้สูงกว่า **20,000** บาทขึ้นไป ในด้านส่งเสริมการตลาด

อภิปรายผล

การวิจัย เรื่อง ส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ประเด็นที่สามารถนำมาอภิปรายได้ ดังนี้

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) เพื่อศึกษาส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูลเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านกายภาพ ด้านกระบวนการ และด้านบุคคล ซึ่งสามารถสรุปได้ในแต่ละด้านดังนี้

ด้านผลิตภัณฑ์ หมายถึง ความหลากหลายของสินค้าที่นำซื้อและดึงดูด เพื่อให้ได้สินค้าที่จำหน่ายมีคุณภาพนำเชื่อถือและมีรสชาติที่ได้จากการแปรรูป โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่ได้รับจากการทำผลิตภัณฑ์ และมีความปลอดภัยจากอุปกรณ์ที่ใช้ทำผลิตภัณฑ์ ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของ พรรณราย แสงวิเชียร (2561) ได้ทำการ

วิจัยเรื่องแผนธุรกิจเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ปลาสลิดแปรรูปตามความต้องการของผู้บริโภค ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มเป้าหมายมีศักยภาพในด้านการผลิตปลาสลิดหอมที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีแหล่งปลาสลิดบางบ่อที่มีอัตลักษณ์และมีชื่อเสียงมายาวนานแต่ขาดความเข้าใจด้านการตลาด ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ด้านราคา หมายถึง ราคาที่สอดคล้องกับสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน เป็นราคาการจัดจำหน่ายปลาในกระชังที่มีราคาเหมาะสมไม่สูงเกินไปและใกล้เคียงกับราคาในตลาด และเป็นราคาคงที่ ที่สามารถควบคุมต้นทุนได้ มีป้ายแสดงราคาที่ชัดเจนต่อการขายปลาในกระชัง ซึ่งสอดคล้องกับวิจัย ของภัทรกานต์ วรยศ (2558) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดที่มีต่อโครงการตลาดประมงท่าเรือพลี เทศบาลเมืองชลบุรี นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดที่มีต่อโครงการตลาดประมงท่าเรือพลีเทศบาลเมืองชลบุรี โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า อันดับที่ 1 คือ ราคาสินค้ามีความเหมาะสมกับคุณภาพสินค้า อันดับที่ 2 คือ ราคาเป็นสิ่งแรกที่นักท่องเที่ยวตัดสินใจซื้อสินค้าภายในตลาดประมงท่าเรือพลี อันดับที่ 3 คือ สินค้าราคาไม่แพงเมื่อเทียบกับสินค้าชนิดเดียวกันในตลาดแห่งอื่น

ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย กระบวนการในเรื่องการหาช่องทางระบายสินค้าออกสู้ท้องตลาดที่มีกระบวนการแลกเปลี่ยนความรู้และสนับสนุนด้านการท้าประมงในท้องถิ่น ที่มีความสะดวกในการบริการลูกค้าและมีสินค้าเพียงพอต่อความต้องการของลูกค้า โดยสินค้าจะจัดจำหน่ายด้วยวิธีการขายส่ง ขายปลีก ขายตรง หรือวิธีอื่นใดที่ท้าให้มีการเคลื่อนย้ายสินค้าจากธุรกิจไปสู้ตลาดที่ต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับ วิจัยของ พัชรินทร์ สุภาพันธ์ (2560) ได้ศึกษาเรื่องกลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสมสำหรับช่องทางการ จัดจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีช่องทางการตลาดแคบ กลุ่มมีพื้นที่การขายแบบกระจายทั่วไปโดยไม่เจาะจงกลุ่มลูกค้า มีหน้าร้านบริเวณหน้าบ้านและขายริมถนนสุขุมวิท และมีร้านปลาสลิดจ่าโจมารับซื้อเพื่อไปขายต่อ ทำให้รูปแบบการขายเป็นการขายปลีกไม่เป็นที่รู้จักในตลาดลูกค้า ไม่มีการจำหน่ายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ ยกเว้น ปลาสลิดอ้ายธี และปลาสลิดแม่อำนวย

ด้านส่งเสริมการตลาด กิจกรรมการส่งเสริมการตลาดที่มีกลุ่มสมาชิกแบบเครือข่ายเพื่อเป็นมาตรฐานในการเลี้ยงปลาในกระชังให้มีคุณภาพที่ดี โดยมีการรับประกันสินค้าเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ลูกค้า และมีการรับฟังความคิดเห็นของลูกค้าเพื่อที่จะน้ากลับมาปรับปรุงในการท้ากิจการต่อไป ซึ่งสอดคล้ององกับวิจัยของ ดวงกมล จันทร์ปลั่ง และปรียานุช เทียนประดับ (2555) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกบริโภคอาหารทะเลของนักท่องเที่ยวชาวไทย ในอำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญด้านการส่งเสริมการตลาด มีระบบสมาชิกเพื่อรับส่วนลด มีพนักงานให้ความรู้ในการเลือกสินค้า มีกล่องรับความคิดเห็นสำหรับติชมของลูกค้าใน มีป้ายโฆษณาขนาดใหญ่ก่อนถึงร้าน มีการส่งเสริมการขาย ลด แลก แจก แถม และมีสินค้าให้ทดลองชิมฟรี

ด้านกายภาพ การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในอาชีพประมง ทำให้แหล่งการทำประมงมีความสะอาดสะอ้าน ซึ่งมีสถานที่ที่ง่ายต่อการขนย้าย มีความสะดวกในการเข้าถึงและมีพื้นที่ในการทำประมงที่ปลอดภัย ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของ ณัฐนันท์ เที่ยงธรรม (2554) ได้ทำการสำรวจพรรณปลาในห้วยบังกอในช่วงฤดูฝน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม พบว่า การสำรวจพรรณปลาในห้วยบังกอ เขตอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม เพื่อเป็น

ข้อมูลพื้นฐานให้กับชุมชนและท้องถิ่นนำไปใช้ในการจัดการทรัพยากรปลา การอนุรักษ์คุ้มครองและแนวทางการพัฒนาทางด้าน การเพาะเลี้ยงปลาในลำน้ำแห่งนี้ เพื่อให้ชนิดปลายังคงอยู่และเพียงพอต่อความต้องการทางด้านอาหารของคนในชุมชนบริเวณลำน้ำห้วยบังกอที่ยังคงพึ่งพาสายน้ำแห่งนี้สืบไป

ด้านกระบวนการ คือ การกำหนดระดับน้ำในกระชังเลี้ยงปลาให้มีระดับที่เพียงพอต่อการเลี้ยงปลา แต่ถ้าหากพบปลาป่วยเป็นโรค ควรตักปลาออกจากกระชังเลี้ยงปลาทันทีเพื่อป้องกันการเกิดโรคเสี่ยงต่อการทำให้น้ำเน่าเสีย และควรแจ้งให้เจ้าหน้าที่การประมงทราบซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของ อานนท์ ผงกลา (2558) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินผลโครงการพัฒนาแหล่งน้ำบาดาลเพื่อการเกษตรในพื้นที่ประสบภัยแล้ง ตำบลบ้านโคกสาราญ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการ พบว่า ด้านกระบวนการที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด คือ การอบรมสมัมนาถ่ายทอดความรู้ในพื้นที่ประสบภัยแล้งและกระบวนการบริหารจัดการโครงการพัฒนาแหล่งน้ำบาดาลเพื่อการเกษตรในพื้นที่ประสบภัยแล้งมีการเน้นความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรในจำนวนที่เท่ากันอยู่ในระดับมาก และกระบวนการที่น้อยที่สุดคือมีการสำรวจพื้นที่ก่อนการดำเนินโครงการ ด้านผลผลิตที่มีความคิดเห็นในระดับมากที่สุด คือ ช่วยหมู่บ้านแห้งแล้งให้มีน้ำใช้อย่างเพียงพอและด้านผลผลิตที่น้อยที่สุด คือจำนวนบ่อบาดาลขุดได้ตรงตามเป้าหมาย

ด้านบุคคล การมีความรู้เฉพาะในด้านการทำประมง ที่มีการใช้ความรู้ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติงานและมีความรวดเร็วในการให้บริการลูกค้า โดยมีการหาช่องทางการแก้ไขปัญหาให้ลูกค้าได้ทันที่ ซึ่งสอดคล้องกับวิจัยของ ณัฐพล แก่นจันทร์ (2554) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความรู้และความคิดเห็นในการจัดการทรัพยากรการประมงน้ำจืดของประชาชน ตำบลเกิ้ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม พบว่าด้านการจัดการบุคคล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายข้อพบว่า มีข้อที่ค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3 อันดับ ได้แก่ เพื่อให้การดูแลรักษาแหล่งน้ำเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยมีแนวทางปฏิบัติโดยออกกฎเกณฑ์ระเบียบข้อบังคับของแหล่งน้ำและติดตั้งป้ายประกาศ รองลงมาได้แก่การจับปลาในแหล่งน้ำของหมู่บ้านควรมีการใช้เครื่องมือประเภทแหอวน และเบ็ดเท่านั้น และแหล่งน้ำในหมู่บ้านของท่านควรมีการจับปลาปีละไม่เกิน 2 ครั้ง มีข้อที่ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่การทำนุบำรุงรักษาสภาพแหล่งน้ำ ควรเป็นหน้าที่ของกรมประมง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ผู้นำชุมชน หากให้ความสำคัญของประโยชน์ของเครื่องมือประมงพื้นบ้านที่มีต่อสิ่งแวดล้อมแบบพึ่งพาธรรมชาติ จะเป็นแกนนำในการจัดการความรู้ได้

2. ผู้นำชุมชนควรให้ความสำคัญเรื่องการจัดให้มีกลุ่มอนุรักษ์ผู้ใช้เครื่องมือประมงพื้นบ้าน โดยมีวัตถุประสงค์เน้นให้ชาวประมงรู้สึกรักและหวงแหน ภาคภูมิใจในสิ่งที่บรรพบุรุษ คิดค้นขึ้นมาใช้ เพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนด้านการประกอบอาชีพ ด้วยการส่งเสริมให้ใช้เครื่องมือประมงพื้นบ้านแทนเครื่องมือประมงพาณิชย์สมัยใหม่

3. ควรให้ผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ เผยแพร่ให้คนรุ่นหลังได้รับรู้และทราบประโยชน์ของเครื่องมือประมงพื้นบ้าน โดยหาจุดเด่น จุดด้อย ของประสิทธิภาพของเครื่องมือและเสนอแนะให้ทราบต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาความต้องการและทัศนคติที่มีต่อการใช้เครื่องมือประมงพื้นบ้าน เพื่อเป็นข้อมูลในการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่น และเพื่อแก้ไขปัญหาการประกอบอาชีพประมงชายฝั่ง

2. ควรเปรียบเทียบกระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นระหว่างพื้นที่ใกล้เคียงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

เอกสารอ้างอิง

กรมประมง. (2555). กลุ่มวิเคราะห์การค้าสินค้าประมงระหว่างประเทศ กองประมงต่างประเทศ. *วารสารมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์, 7*(1), 1-25.

จิรวัฒน์ จันทร์สว่าง. (2554). ประมงพื้นบ้าน. *กลุ่มศิลปะและการออกแบบ, 4*(1), 261-274.

ณัฐพล แก่นจันทร์. (2553). *ความรู้และความคิดเห็นในการจัดการทรัพยากรการประมงน้ำจืดของประชาชนตำบลเกิ้ง อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม: สำนักวิทยบริการ.

ณัฐนันท์ เที่ยงธรรม. (2554). การสำรวจพรรณปลาในห้วยบังกอในช่วงฤดูฝน ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครพนม. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม, 1*(2), 16-23.

ดวงกมล จันทร์ปลั่ง และ ปรียานุช เทียนประดับ. (2555). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกบริโภคอาหารทะเลของนักท่องเที่ยวชาวไทย ในอำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี*. ปริญญานิพนธ์สาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุวีริยสาสน์

พรรณราย แสงวิเชียรและคณะ. (2561). แผนธุรกิจเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ปลาสลิดแปรรูปตามความต้องการของผู้บริโภค. *วารสาร ธุรกิจปริทัศน์, 10*(1), 191-206.

พัชรินทร์ สุภาพันธ์. (2560). กลยุทธ์ทางการตลาดที่เหมาะสมสาหรับช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ในจังหวัดเชียงใหม่. *วารสารปาริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ, ฉบับพิเศษ*, 35-44.

ภัทรกานต์ วรยศ. (2558). ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดที่มีต่อโครงการตลาดประมงท่าเรือพลี เทศบาลเมืองชลบุรี. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย, 7*(2), 293-322.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2552). *การบริหารการตลาดยุคใหม่*. กรุงเทพฯ :ธรรมสาร.

สรวิทย์ สมศรี. (2561). วิถีประมงพื้นบ้านหาดวอนนภาในบริบทสังคมเมือง. *วารสารเทคโนโลยีภาคใต้: วิทยาลัยวิทยาการวิจัยและวิทยาการปัญญา มหาวิทยาลัยบูรพา, 11*(1), 95-104.

สุชาติ พิลาเดช. (2552). *ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการมีส่วนร่วมของชาวประมงในการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ บริเวณอ่างเก็บน้ำเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

อานนท์ ผงกลา. (2558). การประเมินผลโครงการพัฒนาแหล่งนาบาดาลเพื่อการเกษตรในพื้นที่ ประสบภัยแล้ง ตำบลบ้านโคกสาราญ อำเภอบ้านแฮด จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยกรุงเทพ ธนบุรี. 4*(2), 184-199.

George, D. and Mallery, P. (2013). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide for Reference 11.0 Update*. (4th ed). Boston: Allyn & Bacon.

Kotler, P. (2000). *Marketing Management*. New Jersey: Prentice Hall International.

Levy, M. & Weitz, B. A. (2001). *Retailing Management*. (5th ed.) New York: Mcgraw–Hall, Irvin.

Likert, R. A. (1932). Technique for the Measurement of Attitude. *Archives Psychological, 3*(1), 42-48.

Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric Theory*. New York: McGraw-Hill.

Yamane, Taro. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd ed). New York: Harper and Row Publication.

Translated Thai References

Chansawang, J. (2011). Local fishery. *Art and design group, 4*(1), 261-274. (In Thai)

Chan Plang, D. & Tienadorn, P. (2012). *The Influent Factors to Decide on Consuming Seafood of Thai Tourism in Cha-Am District Phetchaburi Province*. Report for Bachelor degree of Business Administration Program in General Business Management Faculty of Management Science. Silpakorn University. (In Thai)

Department of Fisheries. (2012). International Fisheries Product Trade Analysis Group Foreign Fisheries Division. *Journal of Kasetsart University, 7*(1), 1-25. (In Thai)

Kaenchan, N. (2010). *Knowledge and opinions on the management of freshwater fishery resource management of people in Tambon Koeng, Mueang District, Maha Sarakham Province*. (Research Report) Mahasarakrm University: Office of Academic Resources (In Thai)

Piladet, S. (2009). *Factors related to the participation of fishermen in the conservation of animal resources The reservoir area of Pa Sak Jolasid Dam.* Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University. (In Thai)

Powder, A. (2015). Evaluation of groundwater resource development project for agriculture in Drought-affected areas, Ban Khok Samran Subdistrict, Ban Haet District, Khon Kaen Province. *Academic Journal, Bangkok Thonburi University, 4*(2), 184-199. (In Thai)

Saengwichian et al., (2018). Business plan to increase the value of processed snakeskin gourami products according to consumer demand. *Business Journal Review, 10*(1), 191-206.

Serirat et al., (2009). *Modern marketing management.* Bangkok: Dhamma. (In Thai)

Sisaat, B. (2010). *Preliminary research*. (8th ed.) Bangkok: Suwiriyasat. (In Thai)

Somsri, S. (2018) Local fishing trails, Won Napa beach in the context of urban society. *Southern Technology Journal: College of Research Science and Intelligence, Burapa University. 11*(1), 95-104. (In Thai)

Supaphan, P. (2017). Appropriate marketing strategies for distribution channels of organic products in Chiang Mai. *Parichat Journal Thaksin University Special Edition*, 35-44. (In Thai)

Thiangtham, N. (2011). Fish species survey in Huai Bang Ko during the rainy season. In Mueang District Nakhon Phanom province. *Journal of Nakhon Phanom University, 1*(2), 16-23. (In Thai)

Wonnapa, B. & Community, C. (2016). *Transform Ideas into Action, the Community Development Plan.* Chonburi: Seansok Municipality. (In Thai)

Worayot, P. (2015). Tourists' opinions about the marketing mix of the fishery market project. Phli Pier, Chonburi Municipality. *Journal of Politics, Administration and Law, 7*(2), 293-322. (In Thai)

An Analysis of the Influence of Decentralization on Levels of Socio-Economic Development

Prangkawee Bunchuai
Master of Public Administration Student, College of Local Administration, Khon Kaen University
Corresponding Author: prangkawee_b@kkumail.com

Received: July 30, 2019 **Revised:** November 30, 2019 **Accepted:** December 16, 2019

Abstract

In theory, decentralization is more responsive to socio-economic needs of citizens in the locality than centralization. The current study aimed to examine the influence of decentralization on socio-economic development. The authors collected secondary data of a purposively-selected sample of 70 countries across the globe. Independent variables were political, fiscal, and administrative decentralization indices. Dependent variables included human development index, education index, health index, income inequality index, foreign direct investment, and GDP per capital. Descriptive statistics and simple regressions were employed.

Descriptive statistics reveal that the sample countries are heterogeneous in terms of decentralization and socio-economic development levels. Findings from regression analysis indicate that each of the three types of decentralization has positive influence on levels of human development, education, healthcare, and living standard. Only administrative decentralization has an inverse relationship with income inequality. The analysis does not find any significant relationship between decentralization and foreign direct investment. The findings imply that decentralization is an effective approach conductive to some aspects of socio-economic development. However, it may not be as effective for the promotion of income equality and foreign investment.

Keywords: Decentralization, economic development, social development

อิทธิพลของการกระจายอำนาจต่อขีดระดับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

ปรางกวี บุญช่วย
นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Correspondent Author: prangkawee_b@kkumail.com

ได้รับบทความ: 30 กรกฎาคม 2562 **ปรับปรุงแก้ไข:** 30 พฤศจิกายน 2562 **ตอบรับตีพิมพ์:** 16 ธันวาคม 2562

บทคัดย่อ

ในทางทฤษฎี การกระจายอำนาจสามารถตอบสนองต่อความต้องการด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างตรงจุดมากกว่าการรวมศูนย์อำนาจ การศึกษานี้มุ่งศึกษาว่าการกระจายอำนาจมีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศอย่างไร ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิของกลุ่มตัวอย่าง 70 ประเทศทั่วโลกซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง ตัวแปรต้น ได้แก่ ดัชนีการกระจายอำนาจทางการเมือง การคลัง และการบริหาร ตัวแปรตาม ได้แก่ ดัชนีการพัฒนามนุษย์ ดัชนีการศึกษา ดัชนีสุขภาพ ดัชนีความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ การลงทุนจากต่างประเทศ และผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัวประชากร เทคนิคที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์การถดถอยแบบง่าย

ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีลักษณะแตกต่างหลากหลายทั้งในด้านการกระจายอำนาจและในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ผลการวิเคราะห์การถดถอยพบว่า การกระจายอำนาจทั้งสามมิติมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการพัฒนามนุษย์ การศึกษา การสาธารณสุข และมาตรฐานการครองชีพของประชาชน สำหรับความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ พบว่ามีความความสัมพันธ์แบบแปรผกผันกับการกระจายอำนาจทางการบริหารมิติเดียวเท่านั้น อย่างไรก็ดี ผลการวิเคราะห์ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการกระจายอำนาจกับลงทุนจากต่างประเทศแต่อย่างใด ฉะนั้น การกระจายอำนาจทั้งสามมิติจึงเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งสำหรับประเทศที่ต้องการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในบางมิติ แต่ไม่ใช่เครื่องมือหลักในการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำและการกระตุ้นการลงทุนจากต่างประเทศ

ความสำคัญ: การกระจายอำนาจ; การพัฒนาทางเศรษฐกิจ; การพัฒนาทางสังคม

บทนำ

ในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกมีความตื่นตัวและปฏิรูปโครงสร้างการปกครองให้สอดคล้องกับแนวทางการกระจายอำนาจ (Decentralization) เนื่องจากเห็นว่าการกระจายอำนาจก่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการให้บริการสาธารณะ และยังสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างตรงจุดมากกว่าการรวมศูนย์อำนาจการบริหารไว้ที่รัฐบาลกลาง การกระจายอำนาจเป็นการบริหารจัดการจากคนในชุมชนท้องถิ่นจึงสามารถมองเห็นสภาพปัญหา และสมรรถนะของตนได้ดีกว่าการรวมอำนาจ (Uchimura, 2012)

การกระจายอำนาจ คือ การถ่ายโอนอำนาจจากรัฐบาลส่วนกลางไปยังหน่วยงานปกครองของรัฐ หรือองค์กรอื่น ๆ เพื่อเพิ่มอิสระในการบริหารและการตัดสินใจดำเนินกิจการสาธารณะต่าง ๆ ภายในเขตพื้นที่รับผิดชอบของตน โดยอาจมีรัฐบาลกลางหรือรัฐบาลภูมิภาคกำกับดูแลอยู่ ทั้งนี้ การกระจายอำนาจถือเป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการบริหารภาครัฐของระบบประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นการลดบทบาทของรัฐส่วนกลางลงเหลือเฉพาะภารกิจหลักที่จำเป็นต้องทำ และให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนในการกำหนดนโยบายและบริหารกิจการสาธารณะด้วยตนเอง

ในทางทฤษฎี การกระจายอำนาจเป็นแนวทางสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการบริการสาธารณะ ทฤษฎีบทการกระจายอำนาจ (Decentralization Theorem) ของ Oates (1972) เสนอว่าหากสินค้าสาธารณะก่อให้เกิดประโยชน์จากการบริโภคครอบคลุมเฉพาะพื้นที่ และหากต้นทุนในการผลิตที่ดำเนินการโดยรัฐบาลท้องถิ่นไม่แตกต่างไปจากต้นทุนการผลิตที่ดำเนินโดยรัฐบาลกลางแล้ว รัฐบาลท้องถิ่นย่อมจัดทำสินค้าสาธารณะนั้นได้มีประสิทธิภาพกว่ารัฐบาลกลาง นอกจากนั้น ทฤษฎีการคลังแบบสหพันธรัฐ (Fiscal Federalism) ยังชี้ให้เห็นว่า ปัจเจกบุคคลมีความต้องการในสินค้าและบริการที่แตกต่างกัน การกระจายอำนาจช่วยจัดสรรทรัพยากรให้ตรงกับความต้องการของปัจเจกบุคคล และนำไปสู่สิ่งที่เรียกว่าประสิทธิภาพในการจัดสรรทรัพยากร (Allocative Efficiency) ฉะนั้น รัฐบาลกลางจึงควรถ่ายโอนภารกิจให้รัฐบาลระดับล่างเป็นผู้จัดทำและส่งมอบบริการสาธารณะต่าง ๆ

การศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลหรือผลกระทบของการปฏิรูประบบราชการด้วยการกระจายอำนาจในประเทศต่าง ๆ พบว่า การกระจายอำนาจเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ก่อให้เกิดการพัฒนาของโครงสร้างพื้นฐานให้แก่ชุมชนท้องถิ่น (World Bank, 1994) เนื่องจากการกระจายอำนาจช่วยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการช่วยให้การบริหารงาน กำหนดนโยบาย และจัดทำบริการสาธารณะในชุมชนท้องถิ่นมีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งยังช่วยลดต้นทุนและงบประมาณรายจ่ายในการจัดทำบริการสาธารณะอีกด้วย (Prud'homme, 1995) กระนั้น การศึกษาเปรียบเทียบการจัดทำบริการสาธารณะในบางมิติ พบว่าการกระจายอำนาจส่งผลแตกต่างกันในประเทศที่พัฒนาแล้วกับประเทศกำลังพัฒนา (Lowatcharin & Stallmann, 2018) อย่างไรก็ดี การศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลหรือผลกระทบของการกระจายอำนาจที่กล่าวมานี้ โดยมากมักเป็นการศึกษาเฉพาะกรณีประเทศใดประเทศหนึ่ง เป็นการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างสองถึงสามประเทศ หรือเป็นการเปรียบเทียบผลกระทบในบางมิติเท่านั้น ฉะนั้น การวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาอิทธิพลของการกระจายอำนาจต่อการ

พัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมโดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลของประเทศต่าง ๆ จำนวนมาก ซึ่งจะช่วยให้เห็นผลของการกระจายอำนาจในระดับมหภาคมากขึ้น

วัตถุประสงค์

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของการกระจายอำนาจทางการเมือง การกระจายอำนาจทางการคลัง และการกระจายอำนาจทางการบริหาร ต่อขีดระดับในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่าง ๆ

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การกระจายอำนาจให้แก่รัฐบาลระดับล่าง (Subnational Government) ซึ่งหมายรวมถึงรัฐบาลภูมิภาค (Regional Government) และรัฐบาลท้องถิ่น (Local Government) เป็นการปฏิรูปโครงสร้างการจัดการปกครองภาครัฐให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งยังเป็นการตอบสนองความต้องการของประชาชน เสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และเสริมสร้างความพร้อมรับผิดชอบอีกด้วย ผู้วิจัยได้รวบรวมทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผลของการกระจายอำนาจทางการคลังต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ดังต่อไปนี้

1. การกระจายอำนาจทางการเมือง

การกระจายอำนาจทางการเมือง (political decentralization) หรือการกระจายอำนาจทางประชาธิปไตย (democratic decentralization) หมายถึง การถ่ายโอนอำนาจในการกำหนดนโยบายสาธารณะจากรัฐบาลแห่งชาติไปยังคณะผู้ปกครองที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน การกระจายอำนาจรูปแบบนี้ต้องมีคุณลักษณะที่ขาดไม่ได้อยู่สองประการ คือ อำนาจอิสระและการมีส่วนร่วมของประชาชน กล่าวคือ ประการแรก คณะผู้ปกครอง (governing body) นั้นต้องมีอำนาจอิสระ (autonomy) ไม่มากก็น้อยที่จะสามารถกำหนดนโยบายสาธารณะและตัดสินใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งโดยอิสระภายในพื้นที่ของตนได้ และประการที่สอง ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปกครอง ผ่านการเลือกตั้งคณะผู้ปกครองและผ่านกลไกอื่น

2. การกระจายอำนาจทางการคลัง

การกระจายอำนาจทางการคลัง (fiscal decentralization) หมายถึง การถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ในการหารายได้ จัดสรรงบประมาณ และใช้จ่ายงบประมาณในการจัดทำและส่งมอบบริการสาธารณะ จากรัฐบาลแห่งชาติไปยังองค์การอื่น เป้าหมายของการกระจายอำนาจทางการคลัง คือ เพื่อเสริมสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ, เพื่อการจัดสรรงบประมาณที่มีประสิทธิภาพ, และเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ตรงจุด การกระจายอำนาจทางการคลังอาจมีรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้ 1) การอนุญาตให้หารายได้เพื่อเลี้ยงตนเองได้ 2) การจัดหารายได้ร่วมกันหรือการจัดทำบริการร่วมกัน 3) การให้เงินอุดหนุนทั่วไปและเงินอุดหนุนเฉพาะกิจ และ 4) การอนุญาตให้รัฐบาลระดับล่างสามารถกู้ยืมเงินหรือระดมทุนในรูปแบบต่าง ๆ ได้

3. การกระจายอำนาจทางการบริหาร

การกระจายอำนาจทางการบริหาร (administrative decentralization) หมายถึง การถ่ายโอนภารกิจหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างของรัฐบาลแห่งชาติไปให้องค์การอื่นจัดการแทน องค์การที่รับการ

กระจายอำนาจทางการบริหารอาจเป็นสำนักงานหรือหน่วยงานระดับท้องที่ที่ขึ้นกับรัฐบาลแห่งชาติ ไปจนถึงรัฐบาลหรือหน่วยการปกครองระดับล่างที่มีอำนาจเสมือนอิสระ

4. ความสัมพันธ์ของการกระจายอำนาจกับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม

มิติด้านการศึกษา การศึกษาโดยภาพรวมพบว่าการกระจายอำนาจส่งผลดีแก่ระบบการศึกษา (Faguet, 2004) การศึกษาในโบลิเวียพบว่า การกระจายอำนาจทำให้การลงทุนของภาครัฐด้านการศึกษาและบริการอื่น ๆ สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้ดีกว่าการรวมอำนาจ (Qibthiyyah, 2008; Simatupang, 2009) ในอินโดนีเซีย หลังจากที่มีการกระจายอำนาจ ผลการศึกษาพบว่ามีการพัฒนาด้านการศึกษาตามตัวชี้วัดต่าง ๆ อย่างชัดเจน เช่น อัตราการอ่านออกเขียนได้ของสตรี จำนวนปีที่เด็กเยาวชนได้รับการศึกษาภาคบังคับ และอัตราการลาออกในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เป็นต้น (Faguet & Sánchez, 2006) การศึกษาในโคลัมเบียพบว่า การกระจายอำนาจทำให้การสมัครเรียนเพิ่มมากขึ้น และระดับการกระจายอำนาจมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความสำเร็จทางด้านการศึกษา (Barankay & Lockwood, 2007) ในสเปนการเพิ่มขึ้นของอัตราผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นผลมาจากการกระจายอำนาจ ซึ่งทำให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้น (Peña, 2007; Solé-Ollé & Esteller-Moré, 2005) ในอาร์เจนตินา การกระจายอำนาจส่งผลอย่างเห็นได้ชัดในทางบวกต่ออัตราการเรียนต่อในระดับมัธยม (Habibi et al., 2003) และในนิการากัว การกระจายอำนาจในระบบการศึกษายังส่งผลให้คะแนนสอบของนักเรียนเพิ่มขึ้นอีกด้วย (King & Özler, 1998)

มิติด้านสาธารณสุข การกระจายอำนาจส่งผลทั้งในทางบวกและทางลบ จากการศึกษาภาพรวมพบว่า ในอาเจนตินา การกระจายอำนาจส่งผลดีต่อระบบสาธารณสุข เช่น การลดลงของอัตราการตายของเด็กเกิดใหม่ (Habibi et al., 2003) และการลดลงของอัตราการตาย (Robalino, Picazo, & Voetberg, 2001) แต่งานวิจัยบางเรื่องพบว่า การกระจายอำนาจอาจเป็นการเพิ่มรายจ่ายด้านสาธารณสุขทำให้เกิดความขัดแย้งในระดับภูมิภาคมากขึ้น อันเป็นผลมาจากการที่ไม่มีกลไกในการเคลื่อนย้ายทรัพยากรจากเขตที่รวยกว่าไปเขตที่จนกว่า

ในมิติการบริการด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ พบว่า การกระจายอำนาจส่งผลดีแก่ระบบการจัดการขยะและพัฒนาระบบน้ำประปาทำให้ประชาชนในท้องถิ่นสามารถเข้าถึงการบริการได้มากขึ้น (Santos, 2005) ในเกาหลีใต้ หลังจากมีการกระจายอำนาจพบว่า มีการพัฒนาด้านโครางสร้างพื้นฐานอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การพัฒนาระบบชลประทานที่มีสิทธิภาพ เป็นต้น การกระจายอำนาจยังส่งผลให้การให้บริการด้านโครงสร้างพื้นฐานมีคุณภาพมากกว่า และใช้ต้นทุนน้อยกว่าเมื่อเทียบกับแบบรวมอำนาจ ซึ่งแบบสำรวจครัวเรือนได้แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความพอใจกับการให้บริการในแบบการกระจายอำนาจมากกว่าแบบรวมอำนาจ (World Bank,1994)

ในมิติด้านความยากจน การวิจัยในระยะที่ผ่านมายังมีข้อถกเถียงเกี่ยวกับผลกระทบของการกระจายอำนาจต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน ทฤษฎีการคลังสาธารณะแบบดั้งเดิมไม่สนับสนุนให้รัฐบาลท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายกระจายรายได้ (Income Redistribution) แต่ก็มีการยอมรับมากขึ้นถึงการให้ความสำคัญของบทบาทของรัฐบาลท้องถิ่นในด้านการอำนวยความสะดวกและประสานงานด้านการออกนโยบายที่ส่งผลดีต่อผู้ยากไร้และด้อยโอกาส แม้ในงานวิจัยบางเรื่องจะพบว่าการกระจายอำนาจทางการคลังสามารถส่งผล

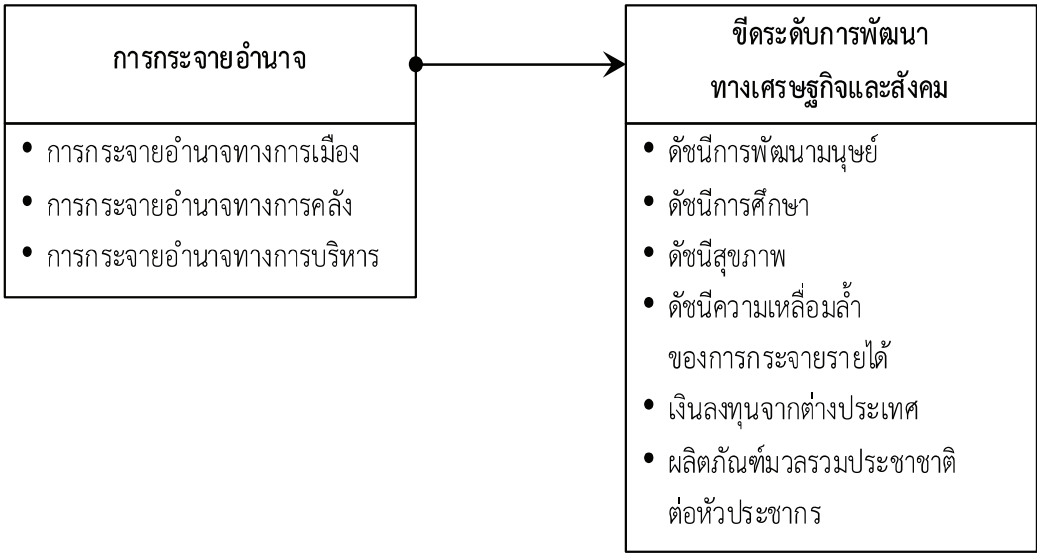
กระทบโดยตรงในหลาย ๆ ด้านต่อความยากจนและความเหลื่อมล้ำทางรายได้ แต่งานวิจัยบางเรื่องก็พบว่าการกระจายอำนาจทางการคลังในเรื่องการกระจายรายได้กลับส่งผลเสียทางอ้อม (ดู Arze del et al., 2005; Bardhan & Mookherjee, 1998)

ปัญหาและอุปสรรคสำคัญต่อความก้าวหน้าของการกระจายอำนาจในประเทศต่าง ๆ คืออิสรภาพทางการคลังของท้องถิ่น กล่าวคือ รัฐบาลท้องถิ่นในหลายประเทศยังขาดแหล่งรายได้ที่เพียงพอต่อการจัดทำบริการสาธารณะ เพราะรายได้ส่วนใหญ่ถูกจัดเก็บและจัดสรรโดยรัฐบาลกลาง (Khemani, 2001) ฉะนั้น จึงมีข้อเสนอให้ลดค่าใช้จ่ายของรัฐบาลกลางลงเพื่อผลักดันการขับเคลื่อนของรัฐบาลท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น หรือการที่รัฐบาลอาจไม่จำเป็นจะต้องลดหรือเพิ่มขนาดของรัฐบาลกลาง แต่หากบริหารจัดการโครงสร้างภาษีเพื่อลดผลเสียของการพัฒนาของเศรษฐกิจ (ดู Bergh & Henrekson, 2011; Altunc & Aydm, 2013)

จากการศึกษาเบื้องต้นสรุปได้ว่า หลังจากมีการกระจายอำนาจทำให้ระบบการศึกษามีการพัฒนาอย่างชัดเจน ทั้งในเรื่องอัตราการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนระดับต่าง ๆ อัตราการจบการศึกษา และอัตราคะแนนสอบของนักเรียนภายในประเทศ อีกทั้งด้านสาธารณสุขส่งผลดีในการพัฒนาและปรับปรุงระบบบริการสุขภาพ ทำให้เกิดการลดลงของอัตราการเสียชีวิต ที่เป็นไปตามความต้องการของประชาชน ทั้งนี้ในมิติด้านบริการเป็นไปในด้านบวกเช่นกัน ในทางกลับกันมิติด้านความยากจนยังคงพบปัญหาในเรื่องความเสมอภาคและความขัดแย้งเนื่องจากความแตกต่างด้านความสามารถขององค์กร และสมรรถภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละบริเวณ แต่อย่างไรก็ตามการกระจายอำนาจทางการคลังส่งผลให้ความขัดแย้งลดลง และเกิดความโปร่งใสมากขึ้นในหลายประเทศ

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้เป็นดังนี้ การกระจายอำนาจทางการเมือง การกระจายอำนาจทางการคลัง และการกระจายอำนาจทางการบริหารจากรัฐบาลระดับชาติให้แก่รัฐบาลระดับล่าง ทำให้การจัดทำบริการสาธารณะและการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ซึ่งวัดด้วยดัชนีต่าง ๆ คือ ดัชนีการพัฒนามนุษย์ ดัชนีความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ ดัชนีการศึกษา ดัชนีสุขภาพ การลงทุนจากต่างประเทศ และผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัวประชากร (ภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการศึกษา

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในวิจัยครั้งนี้ได้แก่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เฉพาะประเทศที่มีข้อมูลทางสถิติครบถ้วนสมบูรณ์ ในการวิจัยนี้มีประเทศที่ตกเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 70 ประเทศ

2. ตัวแปรที่ศึกษาและแหล่งข้อมูล

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

2.1 ตัวแปรต้น (Independent Variable)

2.1.1 การกระจายอำนาจทางการเมือง วัดจากการมีการเลือกตั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารของรัฐบาลท้องถิ่น และระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น (Ivanyna & Shah, 2014)

2.1.2 การกระจายอำนาจทางการคลัง วัดจากอำนาจในการจัดเก็บภาษีและอิสระในการกู้ยืมของรัฐบาลท้องถิ่น จำนวนเงินอุดหนุนจากรัฐบาลกลาง และสัดส่วนการพึ่งพิงเงินอุดหนุน (Ivanyna & Shah, 2014)

2.1.3 การกระจายอำนาจทางการบริหาร วัดจากอิสระในการจ้างงานและอำนาจในการกำหนดนโยบายด้านทรัพยากรมนุษย์ของรัฐบาลท้องถิ่น (Ivanyna & Shah, 2014)

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ประกอบด้วยตัวแปรต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

2.2.1 ดัชนีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) ซึ่งจัดทำโดยโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP) เป็นตัวชี้วัดทางสถิติแบบองค์รวมที่ใช้วัดระดับความสำเร็จของประเทศต่าง ๆ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยจำแนกออกเป็นมิติด้านชีวิตอันยืนยาวและมีสุขภาพที่ดี มิติด้านความรู้ และมิติด้านมาตรฐานในการครองชีพ

2.2.2 ดัชนีการศึกษา (Education Index) หมายถึง ดัชนีการจัดอันดับประเทศในด้านการศึกษา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของดัชนีการพัฒนามนุษย์ คำนวณมาจากจำนวนปีที่ได้รับการศึกษาโดยเฉลี่ย (Mean Years of Schooling) และจำนวนปีที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา (Expected Years of Schooling)

2.2.3 ดัชนีสุขภาพ (Health Index) หมายถึง ดัชนีการจัดอันดับประเทศในด้านสุขภาพ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของดัชนีการพัฒนามนุษย์ วัดจากอายุคาดการณ์โดยเฉลี่ยเมื่อแรกเกิด (Life Expectancy at Birth)

2.2.4 ดัชนีความเหลื่อมล้ำ (Inequality Index) หรือสัมประสิทธิ์จีนี (Gini coefficient) เป็นวิธีวัดการกระจายของรายได้ของบุคคลหรือครัวเรือนในประเทศหนึ่ง ที่เบี่ยงเบนออกจากสภาวะการกระจายรายได้ที่เท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์ สัมประสิทธิ์จีนีที่เท่ากับ 0 หมายถึง ความเท่าเทียมกันอย่างสมบูรณ์ (ทุกคนมีรายได้เท่ากัน) และ 1 หมายถึงความเหลื่อมล้ำอย่างสมบูรณ์ (มีคนที่มีรายได้เพียงคนเดียว ส่วนคนที่เหลือไม่มีรายได้เลย)

2.2.5 การลงทุนจากต่างประเทศ (Foreign Direct Investment: FDI) หมายถึง ผลรวมของธุรกรรมการลงทุนที่ผู้มีถิ่นฐานในต่างประเทศมีต่อธุรกิจที่มีถิ่นฐานในประเทศหนึ่ง ในการศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลร้อยละของการลงทุนจากต่างประเทศต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ

2.2.6 ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัวประชากร (Gross Domestic Product per Capita) ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) หมายถึง มูลค่าตลาดของสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายที่ผลิตในประเทศในช่วงเวลาหนึ่ง ๆ โดยไม่คำนึงว่าผลผลิตนั้นจะผลิตขึ้นมาด้วยทรัพยากรของชาติ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัวประชากรเป็นตัวบ่งชี้ถึงมาตรฐานการครองชีพของประชากรในประเทศนั้น ๆ

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งเป็นข้อมูลของปี 2013 จากฐานข้อมูลของหน่วยงานระดับนานาชาติที่ทำการสำรวจ เก็บรวบรวม และเผยแพร่ข้อมูลของประเทศต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ฐานข้อมูลเหล่านั้นได้แก่ 1) ชุดข้อมูลดัชนีการกระจายอำนาจของ Ivanyna and Shah (2014) 2) ชุดข้อมูลทางการวิจัยเกี่ยวกับการกระจายอำนาจของ Lowatcharin and Stallmann (2017) 3) รายงานของ OECD/UCLG (2016) สำหรับข้อมูลสัดส่วนงบประมาณรายรับของรัฐบาลระดับล่างต่องบประมาณรายจ่ายของประเทศ 4) ฐานข้อมูลโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ สำหรับข้อมูลของดัชนีการพัฒนามนุษย์ ดัชนีการศึกษา และดัชนีสุขภาพ และ 5) ฐานข้อมูลของธนาคารโลก (The World bank) สำหรับข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาต่อหัวประชากร ดัชนีความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ และการลงทุนจากต่างประเทศ สาเหตุที่ผู้วิจัยจำเป็นต้องใช้ข้อมูลของปี 2013 เนื่องจากข้อมูลสัดส่วนงบประมาณรายรับของรัฐบาลระดับล่างต่องบประมาณรายจ่ายของประเทศ ซึ่งใช้ตัวแปรต้นในการศึกษาครั้งนี้ ได้จากรายงานของ OECD/UCLG ฉบับล่าสุดที่ตีพิมพ์ในปี 2016 มีข้อมูลของประเทศต่าง ๆ ครบถ้วนที่สุด ซึ่งข้อมูลเหล่านั้นเป็นข้อมูลปี 2013

3. การวิเคราะห์ผล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่อพิจารณาลักษณะทั่วไปของข้อมูล และใช้การวิเคราะห์การถดถอยแบบง่าย (Simple Regression Analysis) เพื่อพยากรณ์ความสัมพันธ์

ระหว่างการกระจายอำนาจทั้งสองรูปแบบกับตัวแปรตามทั้งหลาย ทั้งนี้ ในการวิเคราะห์การถดถอย ผู้วิจัยได้แยกวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นกับตัวแปรตามทีละคู่

ผลการศึกษา

1. สถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาเพื่อพิจารณาลักษณะของทั่วไปของข้อมูล อันได้แก่ ค่าต่ำสุด (Minimum), ค่าสูงสุด (Maximum), ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ของตัวแปรต้นและตัวแปรตามของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 70 ประเทศ เป็นดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 สถิติเชิงพรรณนาของตัวแปรที่ศึกษา (n=70)

ตัวแปร	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
ตัวแปรต้น				
ดัชนีการกระจายอำนาจทางการเมือง	0.08	1.00	0.5714	0.1945
ดัชนีการกระจายอำนาจทางการคลัง	0.08	0.96	0.4403	0.2236
ดัชนีการกระจายอำนาจทางการบริหาร	0.00	0.90	04560	0.2602
ตัวแปรตาม				
ดัชนีการพัฒนามนุษย์	0.39	0.95	0.7447	0.14813
ดัชนีการศึกษา	0.25	0.91	0.6750	0.16983
ดัชนีสุขภาพ	0.48	0.96	0.8106	0.12763
ดัชนีความเหลื่อมล้ำ	0.25	0.63	0.38	0.79
การลงทุนจากต่างประเทศ (ร้อยละของจีดีพี)	-4.52	47.98	2.33	7.72
ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัวประชากร (ดอลล่าร์สหรัฐ)	333	113,625	18,696	24,209

ดัชนีการกระจายอำนาจทางการเมือง โดยทั่วไปดัชนีนี้มีค่าตั้งแต่ 0-1 ค่าต่ำแปลว่ามีการกระจายอำนาจทางการเมืองในระดับต่ำมาก ค่าสูงแปลว่ามีการกระจายอำนาจทางการเมืองในระดับสูงมาก ประเทศที่มีค่าต่ำสุดคือมาเลเซีย ประเทศที่มีค่าสูงสุดคือสหรัฐอเมริกาและสวิตเซอร์แลนด์

ดัชนีการกระจายอำนาจทางการคลัง โดยทั่วไปดัชนีนี้มีค่าตั้งแต่ 0-1 ค่าต่ำแปลว่ามีการกระจายอำนาจทางการคลังในระดับต่ำมาก ค่าสูงแปลว่ามีการกระจายอำนาจทางการคลังในระดับสูงมาก ประเทศที่มีค่าต่ำสุดคือบูร์กินาฟาโซ ประเทศที่มีค่าสูงสุดคือสวิตเซอร์แลนด์

ดัชนีการกระจายอำนาจทางการบริหาร โดยทั่วไปดัชนีนี้มีค่าตั้งแต่ 0-1 ค่าต่ำแปลว่ามีการกระจายอำนาจทางการบริหารในระดับต่ำมาก ค่าสูงแปลว่ามีการกระจายอำนาจทางการบริหารในระดับสูงมาก ประเทศ

ที่มีค่าต่ำสุด คือ เอลซัลวาดอร์ มาลี และมาลาวี ประเทศที่มีค่าสูงสุด คือ แอลเบเนีย นอร์เวย์ สวีเดน และสวิตเซอร์แลนด์

ดัชนีการพัฒนามนุษย์ โดยทั่วไปดัชนีนี้มีค่าตั้งแต่ 0-1 ค่าต่ำแปลว่ามีความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ในระดับต่ำมาก ค่าสูงแปลว่ามีความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์สูงมาก ประเทศที่มีค่าต่ำสุดคือชาด ประเทศที่มีค่าสูงสุดคือนอร์เวย์

ดัชนีการศึกษา โดยทั่วไปดัชนีนี้มีค่าตั้งแต่ 0-1ค่าต่ำแปลว่ามีการพัฒนาทางการศึกษาในระดับต่ำ ค่าสูงแปลว่ามีการพัฒนาทางการศึกษาในระดับสูง ประเทศที่มีค่าต่ำสุดคือบูร์กินาฟาโซ ประเทศที่มีค่าสูงสุดคือนอร์เวย์

ดัชนีสุขภาพ โดยทั่วไปดัชนีนี้มีค่าตั้งแต่ 0-1 ค่าต่ำแปลว่ามีการการพัฒนาด้านสุขภาพในระดับต่ำ ค่าสูงแปลว่ามีการพัฒนาด้านสุขภาพในระดับสูง ประเทศที่มีค่าต่ำสุดคือชาด ประเทศที่มีค่าสูงสุด คือ อิตาลี สเปน และสวิตเซอร์แลนด์

ดัชนีความเหลื่อมล้ำ ดัชนีนี้มีค่าระหว่าง 0 และ 1 ค่าต่ำแปลว่ามีความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้น้อย ค่าสูงแปลว่ามีความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้มาก ประเทศที่มีค่าต่ำสุดคือยูเครน ประเทศที่มีค่าสูงสุดคือแอฟริกาใต้

เงินลงทุนจากต่างประเทศ ค่าต่ำแปลว่ามีเงินลงทุนจากต่างประเทศในระดับต่ำมาก ค่าสูงแปลว่ามีเงินลงทุนจากต่างประเทศในระดับสูงมาก ประเทศที่มีค่าต่ำสุดคือเบลเยียม ประเทศที่มีค่าสูงสุดคือเนเธอร์แลนด์

ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศต่อหัวประชากร ค่าต่ำแปลว่าประชาชนมีคุณภาพชีวิตและประเทศมีระดับการพัฒนาในระดับต่ำ ค่าสูงแปลว่าประชาชนมีคุณภาพชีวิตและประเทศมีระดับการพัฒนาในระดับสูง ประเทศที่มีค่าต่ำสุดคือมาลาวี ประเทศที่มีค่าสูงสุดคือลักเซมเบิร์ก

ผลจากการวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนาชี้ให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 70 ประเทศในการศึกษาครั้งนี้ มีลักษณะแตกต่างหลากหลาย (Heterogeneous) ทั้งในด้านการกระจายอำนาจ และในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม กล่าวคือ มีทั้งประเทศที่กระจายอำนาจทางการเมือง การคลัง และการบริหารสูง ไปจนถึงประเทศที่กระจายอำนาจทางการเมือง การคลัง และการบริหารต่ำ มีทั้งประเทศที่มีระดับการพัฒนามนุษย์สูงมาก ไปจนถึงประเทศที่มีระดับการพัฒนามนุษย์ต่ำมาก

2. การกระจายอำนาจกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

ผู้วิจัยมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้น คือ การกระจายอำนาจทางการเมือง การกระจายอำนาจทางการคลัง และการกระจายอำนาจทางการบริหาร กับตัวแปรตาม คือ ดัชนีการพัฒนามนุษย์ ดัชนีการศึกษา ดัชนีสุขภาพ ดัชนีความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ การลงทุนจากต่างประเทศ และผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัวประชากร โดยใช้การวิเคราะห์สมการความถดถอยทั้งแบบง่าย ผลการวิเคราะห์ความถดถอยสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้ (ตารางที่ 2-4)

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเพื่อพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระจายอำนาจทางการเมืองกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (n = 70)

ตัวแปรตาม	R^2	t	p-value
ดัชนีการพัฒนามนุษย์	.1770	3.82	.000*
ดัชนีการศึกษา	.1681	3.71	.000*
ดัชนีสุขภาพ	.1175	3.01	.004*
ดัชนีความเหลื่อมล้ำ	.0094	-0.80	.424
การลงทุนจากต่างประเทศ	.0018	-0.5	.727
ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัวประชากร	.1332	3.23	.002*

หมายเหตุ * = มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเพื่อพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระจายอำนาจทางการคลังกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (n = 70)

ตัวแปรตาม	R^2	t	p-value
ดัชนีการพัฒนามนุษย์	.4134	6.92	.000*
ดัชนีการศึกษา	.3286	5.77	.000*
ดัชนีสุขภาพ	.3465	6.00	.000*
ดัชนีความเหลื่อมล้ำ	.0165	-1.07	.289
การลงทุนจากต่างประเทศ	.0201	1.18	.241
ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัวประชากร	.4129	6.92	.000*

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเพื่อพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระจายอำนาจทางการบริหารกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (n = 70)

ตัวแปรตาม	R^2	t	p-value
ดัชนีการพัฒนามนุษย์	.2607	4.90	.000*
ดัชนีการศึกษา	.2749	5.08	.000*
ดัชนีสุขภาพ	.2017	4.15	.000*
ดัชนีความเหลื่อมล้ำ	.1014	-2.77	.007*
การลงทุนจากต่างประเทศ	.0058	0.6	.529
ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัวประชากร	.1047	2.82	.006*

หมายเหตุ * = มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ดัชนีการพัฒนามนุษย์ ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเพื่อพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระจายอำนาจทั้งสามมิติกับดัชนีการพัฒนามนุษย์ พบว่า การกระจายอำนาจทั้งสามมิติมีความสัมพันธ์แบบแปรผันตรงกับ

ดัชนีการพัฒนามนุษย์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจตีความต่อไปได้ว่าการกระจายอำนาจมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความสำเร็จในการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

ดัชนีการศึกษา ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเพื่อพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระจายอำนาจทั้งสามมิติกับดัชนีการศึกษา พบว่า การกระจายอำนาจทั้งสามมิติมีความสัมพันธ์แบบแปรผันตรงกับดัชนีการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจตีความต่อไปได้ว่าการกระจายอำนาจมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการศึกษาของประชาชนในประเทศ

ดัชนีสุขภาพ ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเพื่อพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระจายอำนาจทั้งสามมิติกับดัชนีสุขภาพ พบว่า การกระจายอำนาจทั้งสามมิติมีความสัมพันธ์แบบแปรผันตรงกับดัชนีสุขภาพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจตีความต่อไปได้ว่าการกระจายอำนาจมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการสาธารณสุขของประเทศ

ดัชนีความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเพื่อพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระจายอำนาจทางการเมืองกับการกระจายอำนาจทางการคลัง กับดัชนีความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตาม ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเพื่อพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระจายอำนาจทางการบริหารกับดัชนีความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ พบว่า มีความสัมพันธ์แบบแปรผกผันกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจตีความต่อไปได้ว่าการกระจายอำนาจทางการบริหารมีอิทธิพลต่อการลดความเหลื่อมล้ำภายในประเทศ

เงินลงทุนจากต่างประเทศ ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเพื่อพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระจายอำนาจทั้งสามมิติกับการลงทุนจากต่างประเทศ ไม่พบความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติใด ๆ ทั้งสิ้น

ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัวประชากร ผลการวิเคราะห์ความถดถอยเพื่อพยากรณ์ความสัมพันธ์ระหว่างการกระจายอำนาจทั้งสามมิติกับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัวประชากร พบว่า การกระจายอำนาจทั้งสามมิติมีความสัมพันธ์แบบแปรผันตรงกับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัวประชากรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจตีความต่อไปได้ว่า การกระจายอำนาจมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน

สรุปผล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามการวิจัย คือ การกระจายอำนาจมีความสัมพันธ์กับขีดระดับในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมหรือไม่ โดยมีความมุ่งหมายในงานวิจัย คือ เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของการกระจายอำนาจต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศต่าง ๆ ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณโดยอาศัยข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มเลือกแบบเจาะจงในการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีทั้งสิ้น 70 ประเทศทั่วโลก ตัวแปรต้นที่เป็นตัวชี้วัดการกระจายอำนาจทั้ง 3 มิติ ได้แก่ การกระจายอำนาจทางการเมือง การกระจายอำนาจทางการคลัง และการกระจายอำนาจทางการบริหาร ผู้วิจัยดำเนินการการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปด้วยสถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์การถดถอยแบบง่าย

ผลการวิเคราะห์การถดถอยเพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปร จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 70 ประเทศในการศึกษาครั้งนี้ ชี้ให้เห็นว่า ดัชนีการกระจายอำนาจทางการเมือง ดัชนีการกระจายอำนาจทางการคลัง และดัชนีการกระจายอำนาจทางการบริหารมีความสัมพันธ์แบบแปรผันตรงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 กับดัชนีการพัฒนามนุษย์ กับดัชนีการศึกษา กับดัชนีสุขภาพ และกับผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศต่อหัวประชากร สำหรับดัชนีความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ พบว่ามีความความสัมพันธ์แบบแปรผกผันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 กับดัชนีการกระจายอำนาจทางการบริหารมิติเดียวเท่านั้น อย่างไรก็ดี ผลการวิเคราะห์ไม่พบความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างการกระจายอำนาจทั้งสามมิติกับเงินลงทุนจากต่างประเทศแต่อย่างใด

อภิปรายผล

การศึกษาครั้งนี้พบว่าการกระจายอำนาจมีอิทธิพลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในหลายมิติ กล่าวคือ การกระจายอำนาจทางการเมือง การคลัง และการบริหารมีผลกระทบเชิงบวกต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต การศึกษา การสาธารณสุข และมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชน อิทธิพลเชิงบวกของการกระจายอำนาจนี้สอดคล้องกับงานวิจัยอื่นในต่างประเทศ อาทิ การศึกษาของ Faguet (2004) และ Barankay and Lockwood (2007) พบว่า การกระจายอำนาจส่งผลดีต่อการศึกษา โดยแสดงให้เห็นจากอัตราการเพิ่มขึ้นของอัตราการสมัครเข้าศึกษาและอัตราการเพิ่มขึ้นของการสำเร็จการศึกษา การศึกษาของ Habibi et al. (2003) ในอาร์เจนตินา พบว่า การกระจายอำนาจส่งผลอย่างมากต่อการลดลงของอัตราการตายแรกเกิด และการศึกษาของ Robalino, Picazo, & Voetberg (2001) พบว่า ประเทศที่รัฐบาลท้องถิ่นเป็นผู้บริหารรายจ่ายด้านสาธารณสุขแทนรัฐบาลกลางมีอัตราการตายของประชากรต่ำกว่าประเทศที่รัฐบาลกลางเป็นผู้บริหารรายจ่ายด้านสาธารณสุข

ข้อค้นพบที่ว่ามีเพียงการกระจายอำนาจทางการบริหารเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์แบบแปรผกผันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับดัชนีความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ อาจอนุมานได้ว่าการกระจายอำนาจไม่ใช่เครื่องมือหลักในการส่งเสริมความเสมอภาค (Equality) และความเป็นธรรม (Equity) ในสังคม ทฤษฎีการคลังสาธารณะเสนอว่าหน้าที่ในการกระจายรายได้และความมั่งคั่ง (income and wealth distribution function) ควรอยู่ในความรับผิดชอบหรือกำกับดูแลของรัฐบาลกลาง เพราะหากให้รัฐบาลท้องถิ่นดำเนินการอาจนำไปสู่การเคลื่อนย้ายทางประชากรที่ไม่พึงประสงค์ได้ (ดู Tiebout, 1956 และ Gruber, 2011)

ข้อค้นพบที่ว่าการกระจายอำนาจทั้งสามมิติไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการลงทุนจากต่างประเทศ อาจอนุมานได้ว่าการกระตุ้นให้นักลงทุนจากต่างประเทศมาลงทุนภายในประเทศเป็นหน้าที่สำคัญของรัฐบาลกลาง ในขณะที่รัฐบาลท้องถิ่นอาจมีบทบาทหรืออำนาจหน้าที่เพียงเล็กน้อย ทั้งนี้ คำอธิบายนี้สอดคล้องกับทฤษฎีการคลังสาธารณะที่เสนอว่า หน้าที่ในการรักษาเสถียรภาพและกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ (Economic Stabilization Function) ควรเป็นความรับผิดชอบหลักของรัฐบาลกลาง (Oates, 1972)

ยิ่งไปกว่านั้น ผลการศึกษาช่วยให้อนุมานได้ว่า การกระจายอำนาจเฉพาะมิติใดมิติหนึ่งไม่อาจนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้ กล่าวคือ การที่รัฐบาลกลางปฏิรูปโครงสร้างทางการปกครองให้ประชาชนท้องถิ่นได้ปกครองตนเองเพียงอย่างเดียว โดยปราศจากการปฏิรูปโครงสร้างทางการคลังและการถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ของภาครัฐด้วยนั้น ย่อมไม่อาจทำให้รัฐบาลท้องถิ่นจัดการปกครองท้องถิ่นของตนเองได้อย่าง

แท้จริง งานวิจัยของ Stuti Khemani (2001) ชี้ให้เห็นว่า การขาดแคลนรายได้ของรัฐบาลท้องถิ่น อันเนื่องจากขาดแหล่งรายได้ที่เพียงพอเพราะรายได้ส่วนใหญ่ถูกเก็บไว้โดยรัฐบาลกลาง เป็นอุปสรรคสำคัญในการจัดทำบริการสาธารณะระดับท้องถิ่น ปรากฏการณ์เช่นว่านี้สอดคล้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นในประเทศไทยด้วย แม้ว่าการกระจายอำนาจจะเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาประเทศนับตั้งแต่การทศวรรษ 2540 แต่รัฐบาลกลางก็ไม่ได้กระจายอำนาจทางการคลังและการบริหารอย่างเพียงพอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยจึงมีภารกิจไม่ครอบคลุมและมีอำนาจอันจำกัดในการจัดเก็บภาษีและกำหนดอัตราภาษีเอง และต้องคอยพึ่งพิงภาษีแบ่งกับเงินอุดหนุนที่รัฐบาลกลางจัดสรรให้

ข้อเสนอแนะ

รัฐบาลควรให้ความสำคัญอย่างมากกับการกระจายอำนาจ ทั้งการกระจายอำนาจทางการเมือง การกระจายอำนาจทางการคลัง และการกระจายอำนาจทางการบริหาร ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาแหล่งรายได้ให้มีความทันสมัย การพัฒนาเครื่องมือการจัดเก็บรายได้ รวมไปถึงการให้ความเป็นอิสระกับการกำหนดนโยบายและการบริหารจัดการ ทั้งด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการเงินการคลัง รัฐบาลกลางต้องปรับบทบาทภารกิจของตนเองลง และเพิ่มให้กับท้องถิ่นเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระหน้าที่ เพิ่มบทบาทการกำกับ และสนับสนุนมากขึ้น รวมทั้งการติดตาม และประเมินผล ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพของท้องถิ่นนั้น รัฐบาลกลางควรส่งเสริม ละสนับสนุนความมีมาตรฐานในการทำงานวิชาชีพให้มากขึ้น โดยยึดหลักธรรมาภิบาล และคำนึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลการดำเนินงานที่มีต่อคุณภาพชีวิตประชาชนมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

Altunc, O. Faruk & C. Aydm. 2013. *The Relationship between Optimal Size of Government and Economic Growth: Empirical Evidence from Turkey, Romania and Bulgaria*. *Procedia - Social and Behavioral Sciences, 92* (2013), 66–75.

Arze del Granado, F., J. Martínez-Vázquez, & R. McNab. 2005. *Fiscal Decentralization and the Functional Composition of Public Expenditures*. International Studies Program Working Paper 05-01. Atlanta: Andrew Young School of Policy Studies, Georgia State University.

Barankay, I. & B. Lockwood. 2007. Decentralization and the Productive Efficiency of Government: Evidence from Swiss Cantons. *Journal of Public Economics, 91*(5–6). 1197–1218.

Bardhan, P. & D. Mookherjee. 1998. *Expenditure Decentralization and the Delivery of Public Services in Developing Countries*. Institute for Economic Development Paper No. 90. Boston: Institute for Economic Development, Boston University.

Bergh, A. & Henrekson, M. (2011). Government Size and Growth: A Survey and Interpretation of the Evidence. Research Institute of Industrial Economics. [n.p]

Faguet, J. 2004. *Does Decentralization Increase Government Responsiveness to Local Needs?: Evidence from Bolivia*. *Journal of Public Economics, 88*(3–4), 867–893.

Faguet, J. & Sánchez. F. (2006). *Decentralization and Access to Social Services in Colombia*. Center for Latin American Studies Working Paper Series. Berkeley, CA: University of California.

Gruber, J. (2011). *Public Finance and Public Policy* (3rd ed.). New York, NY: Worth Publishers.

Habibi, N., C. Huang, D. Miranda, V. Murillo, G. Ranis, M. Sarkar and F. Stewart. (2003). Decentralization and Human Development in Argentina. *Journal of Human Development and Capabilities, 4*(1), 73–101.

Ivanyna, M., & Shah, A. (2014). *How Close Is Your Government to Its People? Worldwide Indicators on Localization and Decentralization*. Economics: The Open-Access, *Open-Assessment E-Journal, 8*(2014-3), 1–61.

Khemani, S. (2001). *Fiscal Federalism and Service Delivery in Nigeria: The Role of States and Local Governments*. Fiscal Fed Report.World Bank.

King, E. & B. Özler. (1998). *What's Decentralization Got to Do with Learning? The Case of Nicaragua's School Autonomy Reform*. Development Research Group Working Paper Series on Impact Evaluation of Education Reforms. No. 9. Washington, DC: World Bank.

Lowatcharin, G., & Stallmann, J. I. (2017). Developing a cross-national index of police decentralization. *Social Science Asia, 3*(4), 29-53.

Lowatcharin, G., & Stallmann, J. I. (2018). The differential effects of decentralization on police intensity: A cross-national comparison. *The Social Science Journal*, *3*(4), 29 – 54.

Maksym Ivanyna & Anwar Shah. (2014). How Close Is Your Government to Its People? Worldwide Indicators on Localization and Decentralization. Economics: The Open-Access. *Open-Assessment E-Journal, 8*(2014-3), 1-61.

Oates, W. (1972). *Fiscal Federalism*. New York: Harcourt Brace Jovanovich.

OECD/UCLG. (2016). *Subnational governments around the world: Structure and finance*. Retrieved from http://www.oecd.org/regional/regional-policy/Subnational-Governments-Around-the-World-%20Part-I.pdf

Peña, S. (2007). *Evaluation of the Effects of Decentralization on Educational Outcomes in Spain*. Working Papers in Economics. No. 228. Barcelona: Espai de Recerca en Economia, Universitat de Barcelona.

Prud'homme, R. (1995). *The Dangers of Decentralization. vol. 10, no 2.* The World Bank Observer.

Qibthiyyah, R. (2008). *Essays on Political and Fiscal Decentralization*. Atlanta: Georgia State University.

Robalino, D., O. Picazo, & Voetberg, A. (2001). *Does Fiscal Decentralization Improve Health Outcomes? Evidence from a Cross-Country Analysis.* Policy Research Working Paper Series. No. 2565. Washington, DC: World Bank.

Santos, B. (2005). *Democratizar a Democracia. Os Caminhos da Democracia Participativa*. *Rio de Janeiro: Civilização Brasileira*. Retrieved from http://www.4shared.com/document/ Zh7aTB_Z/SANTOS_ Boaventura_de_S__org__D.html

Simatupang, R. (2009). *Evaluation of Decentralization Outcomes in Indonesia: Analysis of Health and Education Sectors.* Atlanta: Department of Economics, Georgia State University.

Solé-Ollé, A. & A. Esteller-Moré. (2005). *Decentralization Provision of Public Inputs, Government Responsiveness to Local Needs, and Regional Growth: Evidence from Spain*. Institutd'Economia de Barcelona Working Paper. Barcelona: Institutd' Economia de Barcelona.

Tiebout, C. (1956). A Pure Theory of Local Expenditures. *Journal of Political Economy, 64*(5), 416-424.

Uchimura, H. (2012). *Fiscal Decentralization and Development: Experiences of Three Developing Countries in Southeast Asia.* New York: Palgrave Macmillan.

World Bank. (1994). *World Development Report 1994: infrastructure for Development*. Washington, DC.

The Relationship between Central and Local Governments in China: A Case Study of Yunnan Province

Norachat Wang
Assistant Professor, School of Sinology, Mae Fah Luang University
Correspondent Author: wangbkk1971@gmail.com

Received: June 26, 2019 **Revised**: October 10, 2019 **Accepted**: December 16, 2019

Abstract

The People's Republic of China is a socialist country with a unitary state structure. The country is under the administration of the central government. The Chinese constitution sets five state power levels: the central government, local government at the provincial level, local government at the municipal level, local government at the county level and the local government at the sub-district and township level. Each state power has its own financial system. China's financial that is a system of "the one upper level managing one lower level", which are consistent with the vast territory of China. Local government can determine appropriate management methods according to their local conditions for making local economic, social and cultural operations effective and up to date. The financial situation of Yunnan Province has still needed financial support from the central government for paying salaries to Yunnan government officials in order to let the organization operate normally. Moreover, the central government has established the office of special finance inspectors at the provincial level across the country for audit the local government's finance.

Keywords: Central Government, local government, Yunnan Province

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่นของประเทศจีน: กรณีศึกษามณฑลยูนนาน

นรชาติ วัง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย
ผู้จัดทำบทความต้นฉบับ: wangbkk1971@gmail.com

ได้รับบทความ: 26 มิถุนายน 2562 **ปรับปรุงแก้ไข:** 10 ตุลาคม 2562 **ตอบรับตีพิมพ์:** 16 ธันวาคม 2562

บทคัดย่อ

สาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นประเทศสังคมนิยม และเป็นประเทศระบบรัฐเดี่ยว ภายใต้การรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่รัฐบาลกลาง รัฐธรรมนูญได้กำหนดอำนาจรัฐเป็น 5 ระดับชั้น คือ ระดับรัฐบาลกลาง, รัฐบาลท้องถิ่นระดับมณฑล, รัฐบาลท้องถิ่นระดับเทศบาลนคร, รัฐบาลท้องถิ่นระดับอำเภอ และรัฐบาลท้องถิ่นระดับตำบลและเมืองเล็กในชนบท แต่ละระดับชั้นของอำนาจรัฐมีระดับการเงินการคลังของตนในระดับนั้นๆ ระบบการเงินการคลังของจีนเป็นระบบ “ระดับบนหนึ่งระดับ บริหารจัดการระดับล่างหนึ่งระดับ” ซึ่งสอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศของจีนที่มีดินแดนกว้างใหญ่ รัฐบาลท้องถิ่นสามารถกำหนดวิธีการบริหารจัดการที่เหมาะสมตามสภาพท้องถิ่นของตน เพื่อทำให้การดำเนินงานด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของท้องถิ่น มีประสิทธิภาพ และทันต่อเหตุการณ์ ด้านการเงินการคลังของมณฑลยูนนาน เป็นการคลังที่ยังต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากรัฐบาลกลางเพื่อจ่ายเงินเดือนให้แก่เจ้าหน้าที่ขององค์กรรัฐ เพื่อให้องค์กรรัฐสามารถดำเนินการตามปกติได้ อีกทั้งรัฐบาลกลางยังได้ก่อตั้งสำนักงานผู้ตรวจการพิเศษด้านการเงินการคลังระดับมณฑลทั่วประเทศ เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบด้านการเงินการคลังของรัฐบาลท้องถิ่น

คำสำคัญ: รัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น มณฑลยูนนาน

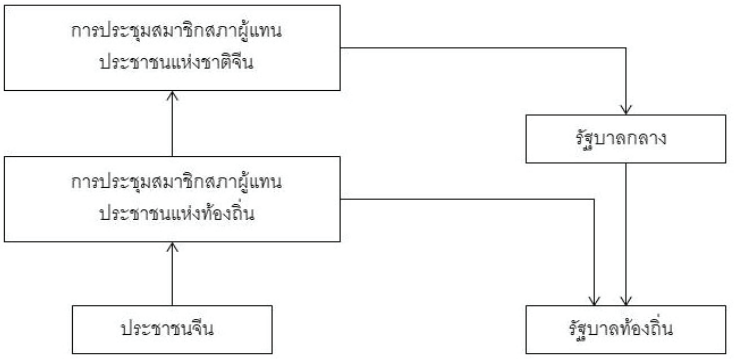
บทนำ

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางกับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น หรือรัฐบาลท้องถิ่นของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นหนึ่งในความสัมพันธ์พื้นฐานแห่งการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของประเทศชาติ ซึ่งเกี่ยวโยงโดยตรงถึงความเป็นเอกภาพของประเทศชาติ ความสามัคคีของชนชาติต่างๆ รวมทั้งการพัฒนาเศรษฐกิจและความกลมกลืนมีเสถียรภาพมั่นคงของสังคม บทความวิชาการเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาความสัมพันธ์ด้านการคลังระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่นของจีน ระบบการบริหารจัดการด้านการคลังของมณฑลยูนนาน รวมทั้งการตรวจสอบจากรัฐบาลกลางสู่รัฐบาลท้องถิ่นของจีน

1. ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่น

ประธานเหมาเจ๋อตงเคยกล่าวไว้ ใน ปี ค.ศ. 1956 ว่า “การจัดการความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางกับส่วนท้องถิ่นให้ดีนั้นเป็นเรื่องที่สำคัญมากสำหรับประเทศใหญ่และพรรคใหญ่อย่างประเทศจีน”(毛泽东,1986) ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางกับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นของประเทศจีนได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงมีส่วนทำให้องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น หรือรัฐบาลท้องถิ่นมีความเป็นอิสระและเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงนั้นสามารถทำให้การกำหนดขอบเขตของอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่นตามกฎหมายมีความชัดเจน และสมเหตุสมผลมากขึ้นเรื่อย ๆ หลังจากจีนดำเนินนโยบายเปิดประเทศและปฏิรูปเศรษฐกิจ ในปี ค.ศ.1978เป็นต้นมา กฎหมายรัฐธรรมนูญของจีนที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขในปีค.ศ.1982 ได้บัญญัติหลักการไว้ว่า “การแบ่งแยกขอบเขตอำนาจหน้าที่ระหว่างรัฐบาลกลางกับองค์กรบริหารแห่งชาติของส่วนท้องถิ่นต้องปฏิบัติตามหลักการภายใต้การนำที่เป็นเอกภาพของรัฐบาลกลาง อีกทั้งต้องทำให้เขตการปกครองในส่วนท้องถิ่นสามารถดูแล และดำเนินการเองอย่างเต็มที่ได้”(袁笋冰，2010) ซึ่งหลักการดังกล่าวนี้ได้กลายเป็นหลักการพื้นฐานในการจัดการกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางกับองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นของจีน

นักวิชาการจีน Ai Xiaojin ได้นำเสนอว่า ถ้าหากเรามองความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่นของจีนจากพื้นฐานด้านนิติบัญญัติแล้ว จะเห็นได้ว่า มีโครงสร้างการประกอบการจากระดับล่างสู่ระดับบน แต่โครงสร้างอำนาจการบริหารคือจากบนสู่ล่างดังนี้

ภาพที่ 1: รัฐบาลท้องถิ่น หรือองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นของจีนรับการนำจาก 2 ระดับชั้น
ที่มา: (杨之刚，2006)

รัฐบาลกลางของจีนได้ดำเนินการกระจายอำนาจบางส่วนมาสู่องค์กรบริหารแห่งชาติของส่วนท้องถิ่นและวิสาหกิจท้องถิ่น เมื่อถึงปีค.ศ.1994 รัฐบาลจีนเริ่มดำเนินการปฏิรูประบบการเงินการคลัง โดยการใช้ระบบการจัดสรรภาษีตามระดับชั้น และระบบจ่ายเงินโดยการโอนเงิน (Financial transfer payment system) จากรัฐบาลกลางของจีนทั้งนี้ไม่เพียงแต่ได้เพิ่มความสามารถในการวางแผนจัดสรรทรัพยากรการเงินการคลังและความสามารถในการควบคุมเศรษฐกิจมหภาคของรัฐบาลกลางของจีน และยังเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลท้องถิ่นอีกด้วย ระบบการจัดสรรภาษีตามระดับชั้นที่กำหนดการจัดเก็บภาษีตามประเภทของภาษีนั้น ได้ทำการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดสรรผลประโยชน์ตามประเพณีนิยมระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่นของจีนไปอย่างสิ้นเชิง ซึ่งมีผลทำให้เศรษฐกิจจีนมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วอย่างต่อเนื่อง และได้เปลี่ยนจากเศรษฐกิจวางแผนย่างก้าวมาเป็นเศรษฐกิจการตลาดมากยิ่งขึ้น

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่นของจีน เป็นความสัมพันธ์ระหว่างผลประโยชน์ของประเทศชาติกับผลประโยชน์ของส่วนท้องถิ่นและแก่นแท้แห่งความสัมพันธ์ดังกล่าว คือความสัมพันธ์ในการจัดสรรสาธารณะประโยชน์ทางสังคมระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่น และไม่ว่ารัฐบาลกลางหรือรัฐบาลท้องถิ่นต่างก็มีทั้งสิทธิและภาระหน้าที่อันพึงปฏิบัติตามกฎหมายรัฐธรรมนูญของจีน

1.1 ความสัมพันธ์ด้านการคลังระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่น

เนื่องจากจีนเป็นประเทศระบบรัฐเดี่ยว (Unitary State) ภายใต้ระบบรวมศูนย์อำนาจอยู่ที่รัฐบาลกลางนั้น “ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่นเป็นความสัมพันธ์ในแนวตั้ง โดยแก่นแท้แล้วเป็นความสัมพันธ์ในการแบ่งแยกอำนาจการเงินการคลังและกำลังการเงินการคลังระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่น” (任进，2012)

1.2 การบริหารจัดการด้านการคลัง

องค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นหรือรัฐบาลท้องถิ่นรับผิดชอบการจัดการเรื่องราว ด้านการเงินการคลังและด้านบุคลากร รัฐบาลท้องถิ่นจะปฏิบัติภาระหน้าที่ของตนโดยกำหนดวิธีการอันเหมาะสมตามสภาพของท้องถิ่นตนและเนื่องจากจีนเป็นประเทศที่มีอาณาเขตกว้างใหญ่ไพศาล ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่นในแง่การปกครองนั้นจึงมีนัยสำคัญมาก กฎหมายรัฐธรรมนูญได้กำหนดระดับอำนาจรัฐของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็น 5 ระดับชั้น กล่าวคือมีรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่นระดับมณฑล (รวมทั้งเขตปกครองตนเองชนชาติส่วนน้อย และนครที่ขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลาง) รัฐบาลท้องถิ่นระดับเทศบาลนคร (รวมทั้งแคว้นปกครองตนเองของชนชาติส่วนน้อย) รัฐบาลท้องถิ่นระดับอำเภอ (รวมทั้งนครระดับอำเภอและอำเภอปกครองตนเองของชนชาติส่วนน้อย) และรัฐบาลท้องถิ่นระดับตำบลกับเมืองเล็กในชนบท (袁笋冰，2010)

ส่วนระดับการเงินการคลังของจีนก็จะสอดคล้องกับระดับอำนาจรัฐของจีนกล่าวคือมีระดับการเงินการคลังทั้งของระดับรัฐบาลกลาง ระดับมณฑล ระดับเทศบาลนคร ระดับอำเภอ และระดับตำบลกับเมืองเล็กในชนบท แต่ละระดับชั้นของอำนาจรัฐก็จะมีระดับการเงินการคลังของตนในระดับนั้นๆและระบบการเงินการคลังของประเทศจีนดำเนินระบบแบบ“ระดับบนหนึ่งระดับบริหารจัดการระดับล่างหนึ่งระดับ”(周飞舟，2012) ซึ่งระบบการเงินการคลังแบบนี้ ได้กลายเป็นโครงสร้างพื้นฐานของความสัมพันธ์ทางด้านการเงินการคลังระหว่าง

องค์กรรัฐบาลตั้งแต่รัฐบาลกลางจนถึงองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นในระดับชั้นต่างๆในแนวตั้งซึ่งระบบดังกล่าวสอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศของจีนที่มีดินแดนกว้างใหญ่ไพศาล จึงทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรรัฐในแนวตั้งของจีนสามารถรักษาความยืดหยุ่นได้พอสมควร ทั้งยังสามารถ“รักษาจังหวะก้าวพร้อมเพรียงกัน”กับรัฐบาลกลาง องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ อีกทั้งยังสามารถกำหนดวิธีการบริหารจัดการอันเหมาะสมตามสภาพท้องถิ่นตน

1.3 การบริหารจัดการด้านงบประมาณ

การบริหารจัดการด้านงบประมาณ จีนใช้ระบบการประชุมสมาชิกสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติในการตรวจสอบพิจารณาต้นร่างแผนงบประมาณของรัฐบาลกลาง พิจารณาอนุมัติแผนงบประมาณแห่งรัฐบาลกลางและรายงานสภาพการปฏิบัติแผนงบประมาณของรัฐบาลกลาง การประชุมสมาชิกสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติมีสิทธิทำการเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกมติการประชุมที่ไม่เหมาะสมที่เกี่ยวกับแผนงบประมาณของคณะกรรมการบริหารของการประชุมสมาชิกสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติ

การประชุมสมาชิกสภาผู้แทนประชาชนระดับอำเภอขึ้นไป ในแต่ละระดับชั้นทำการตรวจสอบพิจารณาต้นร่างแผนงบประมาณของรัฐบาลท้องถิ่นในระดับเดียวกัน พิจารณาอนุมัติแผนงบประมาณและรายงานสภาพ การปฏิบัติแผนงบประมาณในระดับเดียวกันของตน การประชุมสมาชิกสภาผู้แทนประชาชนของส่วนท้องถิ่นในแต่ละระดับชั้นมีสิทธิทำการเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกข้อกำหนดและคำสั่งที่ไม่เหมาะสมที่เกี่ยวกับแผนงบประมาณของรัฐบาลท้องถิ่นในระดับนั้นๆ หน่วยงานการคลังของรัฐบาลท้องถิ่นในระดับชั้นต่างๆรับผิดชอบรายละเอียดการจัดทำแผนงบประมาณในระดับเดียวกันของตน รับผิดชอบและปฏิบัติตามแผนงบประมาณ นำเสนอแผนการใช้ค่าใช้จ่ายที่เตรียมการไว้ล่วงหน้าในแผนงบประมาณของระดับตน และทำการรายงานสภาพการปฏิบัติตามแผนงบประมาณต่อรัฐบาลท้องถิ่นในระดับตนต่อหน่วยงานการคลังของรัฐบาลท้องถิ่นในระดับบน (Zhengcefagui,2015)

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่ากฎหมายงบประมาณของประเทศจีน มีจุดประสงค์ที่จะทำให้รายรับรายจ่ายขององค์กรรัฐในระดับชั้นต่างๆให้เป็นไปตามมาตรฐานที่รัฐบาลกำหนดไว้ และการบริหารจัดการด้านงบประมาณก็ดำเนินการตามกฎหมายเพื่อสร้างระบบงบประมาณที่มีมาตรฐาน และมีความโปร่งใสมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการสร้างระบบการบริหารจัดการด้านการเงินการคลังที่สมบูรณ์แบบขึ้นมา

1.4 อำนาจในการจัดเก็บภาษีและรายได้ด้านการคลังของรัฐบาลท้องถิ่น

อำนาจของรัฐบาลท้องถิ่นมาจากการมอบหมายของรัฐบาลกลาง การประชุมสมาชิกสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติเป็นองค์การอำนาจสูงสุดของประเทศชาติและสำนักนายกรัฐมนตรีของจีนเป็นองค์กรปฏิบัติราชการแผ่นดินที่อยู่ภายใต้การประชุมสมาชิกสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติของจีน และในขณะเดียวกันประเทศจีนได้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจการเงินการคลังที่มีความเป็นเอกภาพแบบสูงสุดในสมัยนั้น

เนื่องจากจีนมีดินแดนกว้างใหญ่ไพศาลจะพึ่งพาอาศัยรัฐบาลกลางในการจัดเสนอวัตถุทางสาธารณะประโยชน์ทั่วทั้งประเทศเพียงฝ่ายเดียวย่อมเป็นเรื่องยากลำบาก ฉะนั้น ในปี ค.ศ.1950-1958 จีนดำเนินระบบการจัดสรรงบประมาณจากรัฐบาลกลางไปสู่ระดับมณฑล หลังจากระดับมณฑลส่งภาษีที่เก็บได้ให้

รัฐบาลกลางก่อนนำไปจัดสรร เป็นช่วงเวลาที่รัฐบาลกลางรวมศูนย์อำนาจการเงินการคลังค่อนข้างสูงที่มีต่อรัฐบาลท้องถิ่นในขณะนั้น แต่ในปี ค.ศ. 1959 สัดส่วนเปรียบเทียบของงบประมาณรายรับทางการเงินการคลังของรัฐบาลท้องถิ่นได้มีการขยับสูงขึ้นเป็น75% ในงบประมาณรายรับการเงินการคลังทั่วทั้งประเทศ (刘剑雄，2009) ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากประเทศจีนได้ดำเนินนโยบาย “การกระจายอำนาจทางด้านการบริหารไปสู่ท้องถิ่น”จนทำให้รัฐบาลกลางไม่สามารถควบคุมรัฐบาลท้องถิ่นแบบเบ็ดเสร็จได้ในเวลาดังกล่าว “ส่วนปี ค.ศ. 1959 - 1993 สัดส่วนเปรียบเทียบของงบประมาณรายรับทางการเงินการคลังของรัฐบาลท้องถิ่นอยู่ที่ประมาณ60%ในงบประมาณรายรับการเงินการคลังทั่วทั้งประเทศ” เพราะช่วงเวลานั้น รัฐบาลจีนได้ดำเนินระบบการเงินการคลังที่จัดสรรจากหน่วยเหนือสู่หน่วยล่างและใน ปี ค.ศ.1994 รัฐบาลจีนได้ดำเนินการปฏิรูประบบการจัดเก็บภาษี โดยเริ่มใช้ระบบการปันส่วนภาษีตามระดับชั้นในการบริหารจัดการทางด้านการเงินการคลังทั้งของส่วนรัฐบาลกลางและขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

การปฏิรูประบบการจัดเก็บภาษีโดยการใช้ระบบการจัดสรรภาษีตามระดับชั้นใน ปีค.ศ.1994 เป็นการปฏิรูประบบโครงสร้างการจัดเก็บภาษีครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์สมัยปัจจุบันของจีน มีการแบ่งแยกอำนาจการจัดการระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่น โดยกำหนดขอบเขตรายจ่ายทางด้านการเงินการคลังขององค์การบริหารของรัฐระดับชั้นต่างๆให้เหมาะสมตามอำนาจการคลัง ดำเนินการแบ่งแยกประเภทของภาษีของประเทศจีนออกเป็น ภาษีของส่วนรัฐบาลกลาง ภาษีของส่วนรัฐบาลท้องถิ่นและภาษีส่วนแบ่งร่วมกันระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่น ขณะเดียวกันได้ก่อตั้งองค์การภาษีอากรเป็นแบบ 2 ระบบ กล่าวคือ องค์การภาษีอากรทั้งของรัฐบาลกลางและของรัฐบาลท้องถิ่นขึ้นมาเพื่อรับผิดชอบการจัดเก็บภาษีอากร เริ่มดำเนินการระบบการคืนภาษีและระบบจ่ายเงินโดยการโอนเงิน (Financial transfer payment system) จากรัฐบาลกลางที่มีต่อรัฐบาลท้องถิ่นและเพิ่มการสร้างระบบแผนงบประมาณตามระดับชั้นให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น รวมทั้งเพิ่มความแข็งแกร่งในการควบคุมแผนงบประมาณขององค์การบริหารของรัฐในระดับชั้นต่างๆ

ภาษีอากรที่จัดเก็บโดยรัฐบาลกลางนั้นมีภาษีประเภทต่างๆดังนี้ คือ ภาษีศุลกากร ภาษีบริโภค ภาษีบริโภคและภาษีมูลค่าเพิ่มที่จัดเก็บโดยด่านศุลกากร ภาษีเงินได้ของธุรกิจส่วนรัฐบาลกลาง ภาษีเงินได้ของธนาคารท้องถิ่น ธนาคารต่างชาติ และของบริษัทการเงินที่มิใช่ธนาคาร ภาษีที่ชำระรวมขององค์การการรถไฟ สำนักงานใหญ่ของธนาคารต่างๆและสำนักงานใหญ่ของบริษัทประกันภัยต่างๆ (รวมทั้งภาษีการประกอบกิจการภาษีเงินได้และภาษีการพัฒนาบำรุงรักษาเมือง)

ส่วนภาษีอากรที่จัดเก็บโดยรัฐบาลท้องถิ่นมีภาษีประกอบกิจการ(ไม่รวมภาษีการประกอบกิจการที่ชำระรวมโดยองค์การการรถไฟ สำนักงานใหญ่ของธนาคารต่างๆและสำนักงานใหญ่ของบริษัทประกันภัยต่างๆ) ภาษีเงินได้กิจการของส่วนท้องถิ่น (ไม่รวมภาษีเงินได้ของธนาคารท้องถิ่น ธนาคารต่างชาติ และของบริษัทการเงินที่ไม่ใช่ธนาคารดังกล่าว) ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีงานเลี้ยง ภาษีป้ายทะเบียนยานพาหนะ ภาษีมูลค่าเพิ่มของที่ดิน ภาษีการพัฒนาที่ดินในเมืองภาษีการลงทุนของสินทรัพย์คงที่ ภาษีการพัฒนาและบำรุงรักษาเมือง ภาษีอสังหาริมทรัพย์ ภาษีการใช้ยานพาหนะ ภาษีอากรแสตมป์ ภาษีการฆ่าสัตว์ของโรงฆ่าสัตว์

ภาษีการพัฒนาที่ดินที่เป็นไร่นา ภาษีการเลี้ยงปศุสัตว์ ภาษีการเกษตรที่เก็บจากผลิตผลพิเศษ(ใบยาสูบ)และภาษีการทำเอกสารสัญญาต่างๆ (高培勇、杨之刚，2005)

ส่วนภาษีที่เป็นรายได้ส่วนแบ่งร่วมกันระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่นที่สำคัญมีภาษีมูลค่าเพิ่ม (รัฐบาลกลางได้ส่วนแบ่ง75%และรัฐบาลท้องถิ่นได้ส่วนแบ่ง 25%) ภาษีอากรแสตมป์ของตลาดหุ้น (ยังไม่เริ่มจัดเก็บ) ภาษีทรัพยากร (ภาษีชำระโดยธุรกิจน้ำมันปิโตรเลียมทางทะเลเป็นส่วนแบ่งของรัฐบาลกลาง) ภาษีเงินได้กิจการ (รัฐบาลกลางได้ส่วนแบ่ง25% และรัฐบาลท้องถิ่นได้ส่วนแบ่ง75%) ซึ่งรายรับจากการจัดเก็บภาษีอากรดังที่กล่าวมาข้างต้นจะเป็นรายได้ด้านการคลังทั้งของรัฐบาลท้องถิ่นและรัฐบาลกลางของจีน

ระบบการจัดสรรภาษีตามระดับชั้นในปีค.ศ.1994 มีเนื้อหาสำคัญ คือ การกำหนดขอบเขตความรับผิดชอบเรื่องรายจ่ายด้านการคลังของรัฐบาลกลางและของรัฐบาลท้องถิ่น ซึ่งรายจ่ายด้านการคลังที่รับผิดชอบโดยรัฐบาลกลางมีดังต่อไปนี้ คืองบประมาณการป้องกันประเทศ งบประมาณของกองทัพตำรวจ งบประมาณด้านการทูตและช่วยเหลือต่างประเทศงบประมาณการบริหารจัดการขององค์กรบริหารราชการแผ่นดินในระดับรัฐบาลกลาง งบประมาณรายจ่ายด้านอนามัยการศึกษาวัฒนธรรมของกระทรวงสันติบาล สำนักงานอัยการประชาชนสูงสุดและสำนักงานศาลประชาชนสูงสุดในระดับรัฐบาลกลาง งบประมาณการลงทุนก่อสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานที่รับผิดชอบโดยรัฐบาลกลางงบประมาณรายจ่ายที่ช่วยอุดหนุนการเกษตรที่กำหนดโดยการคลังของรัฐบาลกลางงบประมาณการปรับปรุงเทคโนโลยีและทดลองผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ และการสำรวจทางด้านธรณีวิทยาของรัฐวิสาหกิจที่ขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลางรวมทั้งงบประมาณรายจ่ายที่ชำระทั้งต้นทุนและดอกเบี้ยของหนี้สินทั้งภายในและภายนอกประเทศที่รับผิดชอบโดยรัฐบาลกลาง

ส่วนรายจ่ายด้านการคลังที่รัฐบาลท้องถิ่นรับผิดชอบ คือ งบประมาณการลงทุนก่อสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานที่วางแผนโดยรัฐบาลท้องถิ่น งบประมาณการปรับปรุงเทคโนโลยีและทดลองผลิตภัณฑ์ใหม่ๆของรัฐวิสาหกิจที่ขึ้นตรงต่อรัฐบาลท้องถิ่น งบประมาณรายจ่ายที่ช่วยอุดหนุนการเกษตรที่กำหนดโดยการคลังของรัฐบาลท้องถิ่น งบประมาณการพัฒนาและบำรุงรักษาเมือง ด้านวัฒนธรรมการศึกษาและอนามัยของส่วนรัฐบาลท้องถิ่น งบประมาณการบริหารจัดการขององค์การบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาลท้องถิ่น รวมทั้งงบประมาณรายจ่ายที่เป็นเงินอุดหนุนราคาสินค้าและงบประมาณรายจ่ายอื่น ๆ ที่รับผิดชอบโดยรัฐบาลท้องถิ่น (高培勇、杨之刚，2005)

นอกจากรายจ่ายด้านการคลังที่รับผิดชอบโดยรัฐบาลท้องถิ่นและภาษีอากรที่เป็นรายได้ของรัฐบาลท้องถิ่นดังที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว การปฏิรูประบบการจัดเก็บภาษีโดยการใช้ระบบการจัดสรรภาษีตามระดับชั้นในปีค.ศ.1994 ยังได้กำหนดระบบการจ่ายเงินโดยการโอนเงิน จากรัฐบาลกลางให้แก่รัฐบาลท้องถิ่นซึ่งก็เป็นรายได้ส่วนสำคัญที่ใช้เป็นรายจ่ายด้านการคลังต่างๆของรัฐบาลท้องถิ่นของประเทศจีน ซึ่งระบบการจ่ายเงินโดยการโอนเงินของจีน จะรวมถึงการโอนเงินแบบธรรมดา การโอนเงินให้เขตพื้นที่ของชนกลุ่มน้อย การโอนเงินสำหรับการปรับปรุงโครงสร้างเงินเดือน การโอนเงินสำหรับการปฏิรูปภาษีการเกษตร และการโอนเงินที่เป็นเงินช่วยเหลือเฉพาะกิจแบบเร่งด่วนซึ่งเป็นเงินช่วยเหลือการกู้ภัยธรรมชาติ ช่วยเหลือการเกษตร ช่วยเหลือก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานหรือช่วยเหลือเขตพื้นที่ด้อยพัฒนาของรัฐบาลท้องถิ่นต่าง ๆ ของจีน

การจ่ายเงินโดยการโอนเงินแบบธรรมดาเริ่มดำเนินการในปีค.ศ.1995 กล่าวคือ รัฐบาลกลางในแต่ละปีจะกำหนดงบประมาณจำนวนหนึ่งตามสภาพรายรับและรายจ่ายของท้องถิ่นมาตั้งเป็นจำนวนเงินที่ใช้ในระบบการจ่ายเงินโดยการโอนเงินแบบธรรมดา มีวัตถุประสงค์เพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านการคลังของท้องถิ่นต่างๆ ให้มีความสมดุลกัน และมีการดูแลถึงเขตพื้นที่ที่เป็นเขตการปลดแอกเก่า เขตพื้นที่ชนกลุ่มน้อยและเขตชายแดน สำหรับการโอนเงินให้เขตพื้นที่ชนกลุ่มน้อยนั้น เป็นนโยบายการคลังของรัฐบาลกลางที่ให้ความอุปการะแก่เขตพื้นที่ของชนชาติส่วนน้อยของจีน ส่วนการโอนเงินสำหรับปรับปรุงโครงสร้างเงินเดือนนั้นในปีค.ศ.1999 จีนได้ดำเนินการปรับฐานโครงสร้างเงินเดือนและเงินบำนาญของพนักงานรัฐวิสาหกิจทั้งที่เป็นพนักงานอยู่และที่เกษียณแล้วนั้น ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในส่วนนี้รัฐบาลจีนกำหนดให้มณฑลที่เจริญพัฒนาแล้วแก้ไขกันเอง ส่วนมณฑลหรือเขตปกครองตนเองชนชาติส่วนน้อยที่ด้อยพัฒนา จะได้รับความช่วยเหลือทางการเงิน40%จากรัฐบาลกลางของวงเงินทั้งหมดที่ใช้ในการปรับปรุงโครงสร้างเงินเดือน ส่วนการโอนเงินสำหรับการปฏิรูปภาษีการเกษตรนั้น หมายถึง “เริ่มตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ.2006 รัฐบาลจีนได้ยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยการจัดเก็บภาษีอากรการเกษตรของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนอย่างเป็นทางการ” (顾亚奇、常士本、章晓宇，2008) ระบบการจ่ายเงินโดยการโอนเงินจากรัฐบาลกลางให้แก่รัฐบาลท้องถิ่นนั้นยังมีการโอนเงินที่ใช้เฉพาะกรณี ตามสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในแต่ละท้องถิ่นของจีน เช่น การโอนเงินอุดหนุนช่วยการเกษตร การอุดหนุนช่วยการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน การอุดหนุนช่วยเขตพื้นที่ด้อยพัฒนาและการอุดหนุนช่วยสงเคราะห์ประชาชนที่ประสบภัยธรรมชาติ เป็นต้น

2. ระบบการบริหารจัดการด้านการคลังของมณฑลยูนนาน

มณฑลยูนนานเป็นองค์การบริหารสูงสุดของรัฐบาลท้องถิ่นของจีน เพราะฉะนั้นอำนาจหน้าที่ของรัฐบาลประชาชนแห่งมณฑลยูนนานที่สำคัญคือปฏิบัติตามเจตจำนงของนโยบายแห่งรัฐบาลกลางของจีน ปรับและควบคุมกิจการงานด้านการเมืองเศรษฐกิจการเงินการคลังและสังคมของมณฑลยูนนานในทางมหภาคและในขั้นตอนการปฏิบัตินโยบายของรัฐบาลกลางนั้น กำหนดแผนปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพตามสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นตน ดำเนินการบริหารจัดการให้เหมาะสม เนื่องด้วยระบบการเงินการคลังของจีนเป็นระบบ “ระดับบนหนึ่งระดับบริหารจัดการระดับล่างหนึ่งระดับ” อันหมายถึงการดำเนินการแบ่งแยกขอบเขตอำนาจการจัดการเรื่องราวและอำนาจการคลังระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่นระดับมณฑล รัฐบาลท้องถิ่นระดับมณฑลกับรัฐบาลท้องถิ่นระดับเทศบาลนคร รัฐบาลท้องถิ่นระดับเทศบาลนครกับรัฐบาลท้องถิ่นระดับอำเภอและรัฐบาลท้องถิ่นระดับอำเภอกับรัฐบาลท้องถิ่นระดับตำบลและเมืองเล็กในชนบท สำหรับระบบการบริหารจัดการด้านการคลังของมณฑลยูนนานก็อยู่ในระบบ“ระดับบนหนึ่งระดับบริหารจัดการระดับล่างหนึ่งระดับ”

2.1 ระบบการบริหารจัดการด้านการคลังของรัฐบาลท้องถิ่นมณฑลยูนนานที่มีต่อรัฐบาลท้องถิ่นระดับเทศบาลนคร

ระบบการบริหารจัดการด้านการเงินการคลังของมณฑลยูนนานมีความคิดพื้นฐานที่ว่า“ต้องรับประกันการแจกจ่ายเงิน เดือนให้แก่เจ้าหน้าที่และพนักงานขององค์กรรัฐรับประกันให้องค์กรรัฐ สามารถดำเนินการตามปรกติได้รักษาความสมดุลด้านการ เงินการคลังและส่งเสริมแหล่งการสร้างรายได้ขององค์กรรัฐ”

ดังนั้นตามความคิดพื้นฐานนี้ ทางมณฑลยูนนานจึงได้กำหนดหลักการพื้นฐานด้านการคลังที่มีต่อรัฐบาลท้องถิ่นระดับเทศบาลนครและแคว้นปกครองตนเองชนชาติส่วนน้อย

ประการแรก คือ รักษาผลประโยชน์ที่พึงจะได้ของเทศบาลนครและแคว้นปกครองตนเองชนชาติส่วนน้อยเริ่มตั้งแต่ที่มีการใช้ระบบการจัดสรรภาษีตามระดับชั้น

ประการที่สอง คือ ต้องสร้างระบบจ่ายเงินโดยการโอนเงิน จากรัฐบาลท้องถิ่นระดับมณฑลที่มีต่อรัฐบาลท้องถิ่นระดับล่างให้ได้มาตรฐานและต้องสะท้อนให้เห็นถึงจิตใจในการเอาใจใส่ดูแลเขตพื้นที่ของชนชาติส่วนน้อย

ตามข้อกำหนดการบริหารจัดการด้านการเงินการคลังของระบบการจัดสรรภาษีตามระดับชั้น ทางมณฑลยูนนานได้แบ่งงบประมาณรายรับของทั่วทั้งมณฑลออกเป็นงบประมาณรายรับของรัฐบาลท้องถิ่นระดับมณฑลและงบประมาณรายรับของรัฐบาลท้องถิ่นระดับเทศบาลนครและแคว้นปกครองตนเองชนชาติส่วนน้อย

ในส่วนของงบประมาณรายรับที่จะเก็บไว้ใช้จ่ายในท้องถิ่นตนและสัดส่วนที่เทศบาลนครจะต้องส่งมอบให้รัฐบาลท้องถิ่นระดับมณฑลยูนนานนั้น มีการกำหนดไว้ว่า งบประมาณรายรับในท้องถิ่นต่างๆ เมื่อหักจำนวนภาษีที่ต้องส่งมอบให้รัฐบาลมณฑลในแต่ละรายการรวมทั้งจำนวนเงินจากรายการที่เป็นรายรับ และรายจ่ายช่วงปลายปีเปรียบเทียบกับจำนวนเพิ่มเติมจากตัวเลขพื้นฐานที่ทางมณฑลตรวจสอบและกำหนดไว้ในค.ศ. 1993แล้ว ก็จะแบ่งตามวิธีการดังต่อไปนี้ (Yunzhengfa,1993) นครคุนหมิง(Kunming) และนครยู่ซี (Yuxi) ต้องส่งมอบงบประมาณรายรับจำนวน30%ให้กับการคลังของมณฑล นครฉวีจิ้ง (Qujing) ส่งมอบงบประมาณรายรับจำนวน15% ให้กับการคลังของมณฑล ส่วนเทศบาลนครและแคว้นปกครองตนเองชนชาติส่วนน้อยอีกจำนวน 13 แห่งให้เก็บงบประมาณรายรับทั้งหมดไว้ใช้จ่ายในรัฐบาลท้องถิ่นระดับตน

จากข้อกำหนดของรัฐบาลท้องถิ่นมณฑลยูนนานดังที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าระบบการบริหารจัดการด้านการเงินการคลังของมณฑลยูนนานจะเน้นความคิดพื้นฐานที่ “ต้องรับประกันการแจกจ่ายเงินเดือนให้แก่เจ้าหน้าที่และพนักงานขององค์กรรัฐรับประกันให้องค์กรรัฐสามารถจะดำเนินการตามปรกติได้ รักษาความสมดุลด้านการเงินการคลังและส่งเสริมแหล่งการสร้างรายได้ขององค์การรัฐ” เพราะฉะนั้นเพื่อให้เทศบาลนครและแคว้นปกครองตนเองชนชาติส่วนน้อยจำนวน 13 แห่ง “สามารถจ่ายเงินเดือนให้แก่เจ้าหน้าที่และพนักงานขององค์กรรัฐได้และรับประกันให้องค์กรรัฐสามารถดำเนินการตามปรกติได้” ทางมณฑลยูนนานจึงได้กำหนดให้เทศบาลนครและแคว้นปกครองตนเองชนชาติส่วนน้อยจำนวน 13 แห่ง ที่นอกเหนือจากนครคุนหมิง (Kunming) นครยู่ซี (Yuxi) และนครฉวีจิ้ง (Qujing) ในการเก็บงบประมาณรายรับทั้งหมดไว้ใช้จ่ายในรัฐบาลท้องถิ่นของระดับตนทั้งนี้ก็เพราะว่างบประมาณรายจ่ายของรัฐบาลท้องถิ่นระดับชั้นต่างๆในมณฑลยูนนาน ส่วนใหญ่ใช้เพื่อให้องค์กรรัฐสามารถดำเนินการตามปรกติได้

2.2 ระบบการบริหารจัดการด้านการคลังของรัฐบาลท้องถิ่นระดับเทศบาลนครที่มีต่อรัฐบาลท้องถิ่นระดับอำเภอ

ในรัฐบาลท้องถิ่นระดับอำเภอมีกองการคลังของอำเภอหรืออำเภอปกครองตนเองชนชาติส่วนน้อยหรือนครระดับอำเภอหรือเขตที่อยู่ใต้สังกัดของเทศบาลนครมารับผิดชอบกิจการงานด้านการเงินการคลังใน

ระดับตน ระบบการบริหารจัดการด้านการคลังของรัฐบาลท้องถิ่นระดับเทศบาลนครของมณฑลยูนนานที่มีต่อรัฐบาลท้องถิ่นระดับอำเภอ อำเภอปกครองตนเองของชนชาติส่วนน้อยหรือนครระดับอำเภอหรือเขตที่อยู่ใต้สังกัดของเทศบาลนครนั้นจะปฏิบัติตามหลักการพื้นฐานสามข้อดังนี้

“หนึ่ง คือการส่งเสริมการพัฒนาของเศรษฐกิจท้องถิ่น สอง คือการปฏิบัติงานของรัฐบาลท้องถิ่นต้องมีความเที่ยงธรรมกับการมีประสิทธิภาพรวมเป็นเอกภาพ และสามคืออำนาจการจัดการเรื่องราวกับอำนาจการคลังของรัฐบาลท้องถิ่นระดับชั้นต่างๆต้องเชื่อมผนึกเข้าด้วยกัน” (Yunzhengfa,2004)

อย่างไรก็ตามในระบบการจัดสรรภาษีตามระดับชั้นนั้น ภาษีอากรที่รัฐบาลท้องถิ่นระดับอำเภอ หรือนครระดับอำเภอหรือเขตที่อยู่ใต้สังกัดของเทศบาลนครที่ต้องส่งมอบให้เทศบาลนครมีการคำนวณตามงบประมาณรายรับดังต่อไปนี้ (Yunzhengfa,2004) เขตหวู่หวา (WuHua) 31% เขตผันหลง (PanLong) 6% เขตกวนตู้ (Guandu) 16% และเขตซีซัน (XiShan) 13% เมืองอันหนิง (An’ning) 40% อำเภอเฉิงก้ง (ChengGong) 15% เมืองจิงหนิง (JinNing) 15% เมืองยีเหลียง(YiLiang) 30% เขตพัฒนาที่ใช้เทคโนโลยีระดับสูงและใหม่ 19% และเขตการพัฒนาเศรษฐกิจ 10%

ในส่วนของภาษีอากรแสตมป์และภาษีการพัฒนาที่ดินในเมืองมีเพียงเมืองอันหนิง (An’ning) กับอำเภอเฉิงก้ง (ChengGong) ต้องส่งมอบให้เทศบาลนครเป็นจำนวน 20% ส่วนอำเภอหรือนครระดับอำเภอหรือเขตที่อยู่ใต้สังกัดเทศบาลนครอื่นๆล้วนไม่ต้องส่งมอบ

สำหรับภาษีอสังหาริมทรัพย์ ภาษีป้ายทะเบียนและการใช้ยานพาหนะ มีเพียงเมืองอันหนิง (An’ning) และอำเภอเฉิงก้ง (ChengGong) ต้องส่งมอบให้รัฐบาลท้องถิ่นระดับเทศบาลนครเป็นจำนวน50% ส่วนอำเภอหรือนครระดับอำเภอหรือเขตอยู่ใต้สังกัดเทศบาลนครอื่นๆล้วนไม่ต้องส่งมอบ

ส่วนภาษีผลิตผลการเกษตรพิเศษที่เป็นใบยาสูบเขตหวู่หวา (WuHua) เขตผันหลง (PangLong) เขตกวนตู้ (GuanDu) และเขตซีซัน (XiShan) สี่เขตไม่ต้องส่งมอบให้รัฐบาลท้องถิ่นระดับบน แต่อำเภอนครระดับอำเภอและเขตอยู่ใต้สังกัดเทศบาลนครอื่นๆ ล้วนต้องส่งมอบให้รัฐบาลท้องถิ่นระดับมณฑลตามจำนวนกำหนดและในขณะเดียวกัน เขตหวู่หวา (WuHua) เขตผันหลง (PanLong) เขตกวนตู้ (GuanDu) และเขตซีซัน (XiShan) ไม่ต้องส่งมอบภาษีการพัฒนาที่ดินที่เป็นไร่นาให้แก่รัฐบาลท้องถิ่นระดับบน แต่ว่าสำหรับอำเภอ นครระดับอำเภอและเขตอยู่ใต้สังกัดเทศบาลนครอื่นๆล้วนต้องส่งมอบให้รัฐบาลท้องถิ่นระดับมณฑลในสัดส่วน30% ซึ่งข้อกำหนดทางนโยบายด้านการเงินการคลังดังกล่าวประกาศโดยรัฐบาลท้องถิ่นเทศบาลนครคุนหมิงเมืองเอกของมณฑลยูนนาน ในวันที่24 พฤศจิกายน ค.ศ. 2004 และมีผลบังคับใช้ใน วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2005 เป็นต้นไป และสำหรับอำเภอ นครระดับอำเภอหรือเขตอยู่ใต้สังกัดของเทศบาลที่มีสภาพความยากจนหรือด้อยพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ ทางเทศบาลนครนั้นๆต้องดำเนินความช่วยเหลือด้านการคลังผ่านระบบการจ่ายเงินโดยการโอนเงินให้แก่รัฐบาลท้องถิ่นระดับอำเภอที่ยากจนเหล่านี้ตามข้อกำหนดที่เกี่ยวข้องด้วย

2.3 ระบบการบริหารจัดการด้านการคลังของรัฐบาลท้องถิ่นระดับอำเภอที่มีต่อรัฐบาลท้องถิ่นระดับตำบลและเมืองเล็กในชนบท

ระบบการบริหารจัดการด้านการคลังของรัฐบาลท้องถิ่นระดับอำเภอของมณฑลยูนนานที่มีต่อรัฐบาลท้องถิ่นระดับตำบลและเมืองเล็กในชนบทนั้นจะปฏิบัติตามหลักการพื้นฐาน 4 ข้อดังนี้ คือ

ประการแรก ต้องแบ่งแยกขอบเขตภาระหน้าที่และความรับผิดชอบในส่วนของงบประมาณรายจ่ายระหว่างอำเภอกับตำบลและเมืองเล็กในชนบทให้ชัดเจนและสมเหตุสมผล

ประการที่สอง รัฐบาลท้องถิ่นระดับชั้นต่างๆโดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับอำเภอและตำบลต้องดำเนินการตามหลักการตัดโครงสร้างองค์การบริหารให้กระทัดรัดลดจำนวนบุคลากรให้น้อยลงเพื่อลดงบประมาณรายจ่ายให้น้อยลง

ประการที่สาม บริหารจัดการการเงินการคลังแบบจัดสรรภาษีตามระดับชั้น แบ่งงบประมาณรายรับขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นแต่ละระดับชั้นให้ชัดเจนสำหรับรัฐบาลท้องถิ่นระดับอำเภอ(นครระดับอำเภอและเขตอยู่ใต้สังกัดของเทศบาลนคร) ตำบลและเมืองเล็กในชนบทที่มีงบประมาณรายรับมากกว่างบประมาณรายจ่าย ต้องพิจารณาตรวจสอบเพื่อกำหนดฐานตัวเลขจำนวนภาษีที่ต้องส่งมอบรัฐบาลท้องถิ่นระดับบน

ประการที่สี่ ต้องสร้างระบบจ่ายเงินโดยการโอนเงินให้ได้มาตรฐาน ในการจัดสรรงบประมาณเพื่อสนองความต้องการของงบประมาณรายจ่ายพื้นฐานในระดับตนนั้น ทางรัฐบาลท้องถิ่นระดับเทศบาลนครและแคว้นปกครองตนเองชนชาติส่วนน้อย ต้องดำเนินความช่วยเหลือผ่านระบบจ่ายเงินโดยการโอนเงินให้แก่อำเภอ ตำบลและเมืองเล็กในชนบทดังกล่าวและต้องใช้ระบบจ่ายเงินโดยการโอนเงินมาปรับปรุงช่วงความต่างของกำลังทางด้านเศรษฐกิจของท้องถิ่นต่างๆรวมทั้งกำหนดวิธีการจัดสรรงบ ประมาณให้แก่อำเภอ (รวมทั้งอำเภอปกครองตนเองของชนชาติส่วนน้อย นครระดับอำเภอและเขตอยู่ใต้สังกัดเทศบาลนคร) ตำบลและเมืองเล็กในชนบทให้ได้มาตรฐาน

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า มณฑลยูนนานเป็นมณฑลที่มีทั้งแคว้นและอำเภอปกครองตนเองของชนชาติส่วนน้อยที่มีสภาพเศรษฐกิจที่ค่อนข้างจะด้อยพัฒนา จนถึงปี ค.ศ.2010 ภายใต้รัฐบาลท้องถิ่นมณฑลยูนนานมีเทศบาลนครรวมทั้งหมด 8 เทศบาลนคร แคว้นปกครองตนเองชนชาติส่วนน้อยจำนวน 8 แคว้นและอำเภอ(อำเภอปกครองตนเองชนชาติส่วนน้อย นครระดับอำเภอและเขตอยู่ใต้สังกัดของเทศบาลนคร)รวมทั้งหมด 129 อำเภอ ซึ่งในจำนวนนี้มีอำเภอปกครองตนเองของชนชาติส่วนน้อย 29 อำเภอ (格桑顿珠，2012) ประชากรของแคว้นหรืออำเภอปกครองตนเองชนชาติส่วนน้อยคิดเป็น 33.7% ในประชากรรวมทั้งหมดของมณฑลยูนนาน เนื้อที่ของเขตพื้นที่ปกครองตนเองของชนชาติส่วนน้อยคิดเป็น70%ของเนื้อที่ทั้งหมดของมณฑลแต่มีสัดส่วนเศรษฐกิจเพียง 38% ของเศรษฐกิจรวมของมณฑลมีนักวิชาการด้านการเงินการคลังของจีนได้กล่าวไว้ว่า “การเงินการคลังของมณฑลยูนนานเป็นการคลังที่ต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากรัฐบาลกลางของจีนอย่างเด่นชัด” เพราะว่าเขตพื้นที่ของชนชาติส่วนน้อยในมณฑลยูนนานต้องอาศัยเงินจากรัฐบาลกลางมาลงทุนก่อสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานของท้องถิ่นตน ทั้งนี้เนื่องจากระบบการบริหารจัดการด้านการเงินการคลังของมณฑลยูนนาน “ต้องรับประกันการแจกจ่ายเงินเดือนให้แก่เจ้าหน้าที่และพนักงานขององค์กรรัฐและรับประกันให้องค์กรรัฐสามารถดำเนินการตามปรกติได้” นี่ถือเป็นนโยบายการเงินการคลังพื้นฐานและที่สำคัญมากของมณฑลยูนนาน

มณฑลยูนนานได้กำหนดอำนาจการคลังของรัฐบาลท้องถิ่นระดับชั้นต่าง ๆ คือ เป็นการกำหนดขอบเขตอำนาจการคลังกับความรับผิดชอบในภาระหน้าที่ของรัฐบาลท้องถิ่นระดับชั้นต่าง ๆ ของมณฑลยูนนานซึ่งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นระดับชั้นต่าง ๆ ต้อง “รักษาความสมดุลด้านการเงินการคลังและส่งเสริมแหล่งการสร้างรายได้ขององค์การรัฐ” ในการดำเนินนโยบายการคลังต้องดูแลผลประโยชน์ด้านการคลังของตำบลและเมืองเล็กในชนบทและที่สำคัญต้องเป็นหลักประกันทางรายจ่ายที่เป็นความต้องการพื้นฐานของรัฐบาลท้องถิ่นระดับตำบลและเมืองเล็กในชนบท อย่างไรก็ตามรัฐบาลท้องถิ่นระดับมณฑล เทศบาลนครและแคว้นปกครองตนเองชนชาติส่วนน้อยล้วนต้องให้ความช่วยเหลือแก่อำเภอ อำเภอปกครองตนเองของชนชาติส่วนน้อย นครระดับอำเภอ เขตอยู่ใต้สังกัดเทศบาลนคร ตำบลและเมืองเล็กในชนบทที่อยู่ในเขตพื้นที่ยากจนผ่านระบบจ่ายเงินโดยการโอนเงิน ทั้งนี้รัฐบาลท้องถิ่นทุกระดับชั้นของมณฑลยูนนาน ต้องจัดสรรกำลังทางด้านเศรษฐกิจระหว่างกันและกันให้ถูกต้อง และต้องกำหนดวิธีการจัดสรรงบประมาณให้ได้มาตรฐาน

3. การบริหารจัดการและการตรวจสอบจากรัฐบาลกลางสู่รัฐบาลท้องถิ่น

โครงสร้างการเมืองของประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนเป็นระบบรัฐเดี่ยวที่รวมศูนย์อำนาจอยู่ที่รัฐบาลกลาง รัฐบาลกลางมีการควบคุมและตรวจสอบรัฐบาลท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ การที่รัฐบาลกลางดำเนินการควบคุมและตรวจสอบรัฐบาลท้องถิ่นอาจจะมีสาเหตุ 4 ข้อดังนี้ “หนึ่ง รัฐบาลกลางต้องกำหนดมาตรฐานที่เป็นเอกภาพเพื่อให้ท้องถิ่นต่างๆ ปฏิบัติตาม สอง ในรายละเอียดบทบาทหน้าที่ที่รัฐบาลท้องถิ่นรับผิดชอบนั้น ส่วนหนึ่งเป็นภารกิจที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย อีกส่วนหนึ่งเป็นภารกิจที่ได้รับการมอบหมายจากรัฐบาลกลาง รัฐบาลกลางต้องทำการตรวจสอบต่อภารกิจที่มอบหมายให้รัฐบาลท้องถิ่นดำเนินการ เพื่อไม่ให้การดำเนินการของรัฐบาลท้องถิ่นพลาดเป้าหมายที่รัฐบาลกลางกำหนดไว้ล่วงหน้าและส่วนภารกิจที่รัฐบาลท้องถิ่นดำเนินการตามกฎหมายนั้นรัฐบาลกลางก็ต้องทำการควบคุมและตรวจสอบเพื่อให้ภารกิจที่รัฐบาลท้องถิ่นดำเนินการนั้นๆถูกต้องตามกฎหมาย สาม ทรัพยากรที่รัฐบาลท้องถิ่นในแต่ละท้องถิ่นใช้ในการปฏิบัติบทบาทหน้าที่ไม่ค่อยเหมือนกัน รัฐบาลกลางต้องทำการควบคุมและปรับใช้ให้เหมาะสมในทางมหภาค เพื่อให้การให้บริการทางสาธารณะพื้นฐานของรัฐบาลท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นมีความเท่าเทียมกันและสมดุลกัน สี่ ทางท้องถิ่นได้ควบคุมทรัพยากรจำนวนมหาศาลไว้ งบประมาณรายรับและรายจ่ายของรัฐบาลท้องถิ่นในงบประมาณรายรับและรายจ่ายรวมของทั่วทั้งประเทศมีสัดส่วนที่ค่อนข้างสูงต่อสภาพทรัพยากรทางเศรษฐกิจที่ใหญ่มหาศาลนี้ ทางรัฐบาลกลางจำเป็นต้องทำการตรวจสอบและควบคุม” (任进，2012)

หน่วยงานการจัดเก็บภาษีของรัฐบาลท้องถิ่นต่างๆของประเทศจีนมีการแข่งขันกันเพื่อช่วงชิงสิทธิในการจัดเก็บภาษีของท้องถิ่นตน ทั้งนี้รัฐบาลท้องถิ่นทั้งหลายต่างก็ถือการเพิ่มพูนผลประโยชน์ของท้องถิ่นตนให้มากที่สุดเป็นเป้าหมายและโดยปรกติแล้วการบรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้นี้อย่างน้อยมี 3 วิธี คือ

1) การยกระดับกำลังการแข่งขันของท้องถิ่นตนให้สูงขึ้น โดยการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ปัจจัยการผลิตของท้องถิ่นตน

2) ในระหว่างขั้นตอนการพัฒนาเศรษฐกิจให้สำแดงข้อได้เปรียบของท้องถิ่นตนออกมาอย่างเต็มที่ ใช้ข้อได้เปรียบของท้องถิ่นตนมากำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนา

3) ดำเนินมาตรการลัทธิปกป้องทางการค้าของท้องถิ่น กล่าวคือ ตั้งเงื่อนไขเพื่อให้ธุรกิจของท้องถิ่นอื่นที่ใช้ทรัพยากรการผลิตของท้องถิ่นตนหรือที่จะเข้ามาในตลาดของท้องถิ่นตนให้มีต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้นซึ่งลัทธิปกป้องทางการค้าของท้องถิ่นนี้ กลายเป็นวิธีการแรกที่รัฐบาลท้องถิ่นของจีนจะเลือกใช้ในการแข่งขันเพื่อเพิ่มผลประโยชน์ของท้องถิ่นตน

ขณะเดียวกันรัฐบาลท้องถิ่นยังกำหนดให้การคลังท้องถิ่นในการจัดซื้อสินค้าจะต้องเลือกซื้อสินค้าของท้องถิ่นตนไว้ก่อน สภาพการปิดกั้นหรือกีดกันผลิตภัณฑ์และการบริการที่ปรากฏให้เห็นแบบท้องถิ่นนี้ ในท้องถิ่นระดับมณฑลหลายๆมณฑลของจีนล้วนเคยเกิดขึ้นแล้วซึ่งเราเห็นว่าลัทธิปกป้องทางการค้าของท้องถิ่นนี้ ง่ายสำหรับก่อให้เกิดลัทธิท้องถิ่นนิยมหรืออีกทั้งมีแนวโน้มเป็นอันตรายที่จะก่อให้เกิดลิทธิการแบ่งแยกดินแดน เพราะฉะนั้นจากสภาพและสาเหตุดังที่กล่าวมาข้างต้น รัฐบาลกลางของจีนจึงจำเป็นต้องควบคุมและตรวจสอบรัฐบาลท้องถิ่นของจีน และเพื่อจัดการกับปัญหาที่จะเกิดขึ้น

3.1 การบริหารจัดการและการตรวจสอบด้านนิติบัญญัติ

ใช้วิธีการบัญญัติกฎหมายและระเบียบข้อบังคับการบริหารงานของทางราชการมาก่อตั้งองค์กรจัดตั้งและขอบเขตอำนาจของรัฐบาลท้องถิ่นเพื่อให้พฤติการณ์ของรัฐบาลท้องถิ่นอยู่ในมาตรฐานที่กฎหมายได้กำหนดไว้ในประเทศจีน กฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายองค์กรจัดตั้งของส่วนท้องถิ่น กฎหมายว่าด้วยการปกครองตนเองของเขตชนชาติส่วนน้อยและกฎหมายว่าด้วยการบัญญัติกฎหมายเป็นต้น ล้วนมีข้อบัญญัติว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่น ซึ่งเป็นหลักข้อกฎหมายที่เอื้อให้รัฐบาลกลางสามารถดำเนินการตรวจสอบรัฐบาลท้องถิ่นตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายมีเนื้อหาสาระสำคัญดังต่อไปนี้คือ

<u>ประการแรก</u> คณะกรรมการบริหารของการประชุมสมาชิกสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติจีนมีสิทธิยกเลิกระเบียบข้อบังคับของส่วนท้องถิ่นและมติการประชุมที่ขัดแย้งกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายประเทศและระเบียบข้อบังคับการบริหารงานของทางราชการที่กำหนดโดยองค์กรอำนาจแห่งประเทศชาติของรัฐบาลท้องถิ่นระดับมณฑล เขตปกครองตนเองชนชาติส่วนน้อยและนครที่ขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลาง

<u>ประการที่สอง</u> พระราชบัญญัติว่าด้วยการปกครองตนเองและพระราชบัญญัติที่บังคับใช้ในท้องถิ่นนั้นๆที่กำหนดขึ้นโดยการประชุมสมาชิกสภาผู้แทนประชาชนของเขตปกครองตนเองชนชาติส่วนน้อยต้องยื่นขอคณะกรรมการบริหารของการประชุมสมาชิกสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติจีนพิจารณาอนุมัติแล้วถึงจะมีผลบังคับใช้ได้

<u>ประการที่สาม</u> การประชุมสมาชิกสภาผู้แทนประชาชนและคณะกรรมการบริหารของการประชุมสมาชิกสภาผู้แทนประชาชนของรัฐบาลท้องถิ่นต้องรับรองว่ากฎหมายและมติการประชุมที่บัญญัติและผ่านการประชุมสมาชิกสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติจีน รวมทั้งที่ผ่านคณะกรรมการบริหารของการประชุมสมาชิกสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติจีน ต้องได้รับการปฏิบัติภายในเขตการปกครองของตน

3.2 การบริหารจัดการและการตรวจสอบด้านการบริหาร

รัฐบาลกลางของจีนดำเนินการตรวจสอบด้านการบริหารต่อรัฐบาลท้องถิ่นระดับชั้นต่าง ๆ ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้

ประการแรก สำนักนายกรัฐมนตรีเป็นองค์กรการบริหารราชการแผ่นดินสูงสุดของประเทศชาติ รับผิดชอบในการบริหารและนำพารัฐบาลท้องถิ่นระดับชั้นต่างๆทั่วทั้งประเทศอย่างเป็นเอกภาพ มีสิทธิ์กำหนดมาตรการด้านการบริหาร ระเบียบข้อบังคับการบริหารงานของทางราชการ การประกาศและออกคำสั่งตามกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายประเทศ สำนักนายกรัฐมนตรีสามารถกำหนดพระราชบัญญัติหรือพระราชกำหนดชั่วคราวมีสิทธิยกเลิกข้อกำหนด คำสั่งและระเบียบข้อบังคับการบริหารงานของทางราชการที่ไม่เหมาะสมขององค์กรบริหารราชการแผ่นดินของประเทศชาติในแต่ละระดับชั้นของท้องถิ่น มีสิทธิพิจารณาอนุมัติการแบ่งเขตการปกครองของมณฑล เขตปกครองตนเองชนชาติส่วนน้อยและนครที่ขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลางและมีสิทธิพิจารณาอนุมัติการก่อตั้งและการแบ่งเขตการปกครองของแคว้นปกครองตนเองชนชาติส่วนน้อย เทศบาล นคร อำเภอและอำเภอปกครองตนเองของชนชาติส่วนน้อย

ประการที่สอง กระทรวงและคณะกรรมการต่างๆ ธนาคารประชาชนแห่งชาติจีน สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน คณะกรรมการตรวจสอบและบริหารจัดการสินทรัพย์อันเป็นกรรมสิทธิ์ของรัฐของสำนักนายกรัฐมนตรี และหน่วยงานกิจการงานที่ขึ้นตรงต่อกระทรวงบางหน่วยงานตามข้อกำหนดของกฎหมายหรือการมอบอำนาจและระเบียบข้อบังคับการบริหารงานของทางราชการของสำนักนายกรัฐมนตรีภายในขอบเขตอำนาจของหน่วยงานตนสามารถบัญญัติระเบียบข้อบังคับการบริหารงานของทางราชการเพื่อนำไปปฏิบัติภายในสายงานสาขาอาชีพตนทั่วทั้งประเทศจีน

ประการที่สาม ตามข้อกำหนดของกฎหมายการควบคุมและการตรวจสอบด้านบริหารองค์การตรวจสอบของสำนักนายก รัฐมนตรีจะดำเนินการตรวจสอบต่อรัฐบาลท้องถิ่นระดับมณฑลเขตปกครองตนเองชนชาติส่วนน้อยและนครที่ขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลางรวมทั้งผู้นำของรัฐบาลท้องถิ่นดังกล่าว

ประการที่สี่ กระทรวงแหล่งทรัพยากรดินแดนแห่งประเทศชาติได้รับการมอบอำนาจจากสำนักนายกรัฐมนตรีดำเนิน การควบคุมและตรวจสอบสภาพการบริหารจัดการและการใช้ที่ดินของรัฐบาลท้องถิ่นระดับมณฑล เขตปกครองตนเองชนชาติส่วนน้อย นครที่ขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลางและเทศบาลนครที่ค่อนข้างใหญ่ ซึ่งในกระทรวงแหล่งทรัพยากรดินแดนแห่งประเทศชาติจะก่อตั้งสำนักงานใหญ่การควบคุมและตรวจสอบที่ดินแห่งชาติ ส่วนในรัฐบาลท้องถิ่นจะก่อตั้งกองควบคุมและตรวจสอบที่ดินแห่งชาติประจำท้องถิ่นในนามข้าหลวงใหญ่ของสำนักงานใหญ่

ประการที่ห้า องค์กรปกครองตนเองของชนชาติส่วนน้อยปกครองตนเองของท้องถิ่นตามข้อกำหนดในการเปิดด่านการค้ากับต่างประเทศ และชนชาติส่วนน้อยปกครองตนเองของท้องถิ่นที่มีพรมแดนติดต่อกับต่างประเทศที่จะดำเนินการค้าชายแดน จำเป็นต้องยื่นขอการพิจารณาอนุมัติจากสำนักนายกรัฐมนตรีและเขตปกครองตนเองชนชาติส่วนน้อยเรื่องงบประมาณรายจ่ายต่างๆ ต้องแจ้งข้อกำหนดเพิ่มเติมตามสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่นตน และต้องทำบันทึกรายงานต่อสำนักนายกรัฐมนตรี

ประการที่หก สำนักงานของสำนักนายกรัฐมนตรีต้องควบคุมและเร่งรัดตรวจสอบรัฐบาลท้องถิ่นในการปฏิบัติเรื่องราวที่กำหนดโดยสำนักนายกรัฐมนตรีหรือเป็นคำแนะนำของผู้นำสำนักนายกรัฐมนตรีว่าการปฏิบัตินั้นมีสภาพอย่างไรและรายงานต่อผู้นำของสำนักนายกรัฐมนตรีทันที

3.3 การบริหารจัดการและการตรวจสอบด้านการคลัง

การเงินการคลังท้องถิ่นมีความหมายทางการเมือง แต่ในอีกด้านหนึ่งการเงินการคลังท้องถิ่นก็จัดเป็นเรื่องเศรษฐกิจ เพราะใช้รูปแบบที่แน่นอนในการรวบรวมแหล่งทรัพยากรบางส่วนของสังคมมาสนองความต้องการของมวลชน จึงมีความหมายทางเศรษฐกิจด้วย (任进，2012)

ปัจจุบันนี้ประเทศจีนนอกจากใช้ระบบการจัดสรรภาษีตามระดับชั้นในการปรับปรุงควบคุมการเงินการคลังของท้องถิ่นในทางมหภาคแล้ว รัฐบาลจีนยังใช้วิธีการการบัญญัติกฎหมายการจัดเก็บภาษีอากร กฎหมายงบประมาณและกฎหมายการตรวจสอบเงินแผ่นดินมาดำเนินการควบคุมและตรวจสอบต่อรัฐบาลท้องถิ่นตามข้อบัญญัติของกฎหมายงบประมาณ (Zhengcefagui, 2015)

อำนาจในการบัญญัติกฎหมายการจัดเก็บภาษีของส่วนรัฐบาลกลาง ภาษีของส่วนรัฐบาลท้องถิ่นและภาษีที่เป็นรายได้ส่วนแบ่งร่วมกันระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่นล้วนเป็นอำนาจของรัฐบาลกลาง หน่วยงานต่างๆของรัฐบาลท้องถิ่นล้วนไม่สามารถกระทำเกินอำนาจในการกำหนดหรืออธิบายนโยบายการจัดเก็บภาษีอากรของประเทศจีน

อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นหลักประกันในการดำเนินการควบคุมตรวจสอบการเงินการคลังทั่วทั้งประเทศ สำนักนายก รัฐมนตรีของจีนได้ก่อตั้งสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินขึ้นใน วันที่15 กันยายน ค.ศ.1983 ภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรี สำนัก งานการตรวจเงินแผ่นดินรับผิดชอบงานด้านการควบคุมตรวจสอบการเงินการคลังตั้งแต่ในส่วนของรัฐบาลกลางและส่วนของรัฐบาลท้องถิ่นทั่วทั้งประเทศจีน รวมทั้งการตรวจสอบสภาพการปฏิบัติตามแผนงบประมาณของรัฐบาลท้องถิ่นระดับมณฑล งบประมาณรายรับและรายจ่ายของรัฐบาลท้องถิ่นระดับมณฑล ตรวจสอบสภาพการบริหารจัดการเงินทุนพัฒนาแหล่งทรัพยากร เงินทุนการรักษาสิ่งแวดล้อม เงินทุนการประกันสังคมและเงินทุนที่กำหนดให้ใช้เฉพาะอย่าง

นอกจากนี้แล้วเพื่อเพิ่มการควบคุมตรวจสอบการเงินการคลังของรัฐบาลท้องถิ่น กระทรวงการคลังของรัฐบาลจีนยังได้ก่อตั้งสำนักงานผู้ตรวจการพิเศษด้านการเงินการคลังในรัฐบาลท้องถิ่นระดับมณฑล เขตปกครองตนเองชนชาติส่วนน้อย และนครที่ขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลาง สำนักงานผู้ตรวจการพิเศษด้านการเงินการคลังเป็นสำนักงานตัวแทนของรัฐบาลกลางเพื่อปฏิบัติหน้าที่การตรวจสอบด้านการเงินการคลังของรัฐบาลท้องถิ่น และในปี ค.ศ. 2000 กระทรวงการคลังของจีนได้จัดสรรงบประมาณให้ใช้เฉพาะอย่างเพื่อช่วยเหลือรัฐบาลท้องถิ่น รัฐบาลท้องถิ่นระดับมณฑล เขตปกครองตนเองชนชาติส่วนน้อยและนครที่ขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลางมีสิทธิดำเนินการควบคุมดูแลและบริหารจัดการงบประมาณพิเศษที่กำหนดให้ใช้เฉพาะอย่างดังกล่าว และมีหน้าที่รายงานการใช้จ่ายงบประมาณพิเศษต่อกระทรวงการคลัง และทำบันทึกรายงานสำนักงานผู้ตรวจการพิเศษด้านการเงินการคลังที่ประจำในท้องถิ่นตนซึ่งสำนักงานผู้ตรวจการพิเศษด้านการเงินการคลังในท้องถิ่นต่าง ๆ ต้องควบคุมและตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณพิเศษนี้ให้เป็นไปตามระเบียบของทางราชการด้วย (นรชาติ วัง, 2561)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าประเทศจีนนอกจากจะใช้ระบบการจัดสรรภาษีตามระดับชั้นในการปรับปรุงควบคุมการเงินการคลังของท้องถิ่นในทางมหภาคแล้ว รัฐบาลจีนยังใช้วิธีการบัญญัติกฎหมายการจัดเก็บภาษีอากร กฎหมายงบประมาณและกฎหมายการตรวจสอบเงินแผ่นดินมาดำเนินการควบคุม และตรวจสอบต่อ

รัฐบาลท้องถิ่น โดยมีคณะกรรมการบริหารของการประชุมสมาชิกสภาผู้แทนประชาชนแห่งชาติจีนมาดำเนินการควบคุมตรวจสอบการปฏิบัติตามแผนงบประมาณทั้งของรัฐบาลกลางและของรัฐบาลท้องถิ่น สำนักนายกรัฐมนตรีของรัฐบาลจีนมีหน้าที่ควบคุมตรวจสอบรัฐบาลท้องถิ่นในการปฏิบัติตามแผนงบประมาณซึ่งตามข้อกำหนดของกฎหมายงบประมาณของจีน หน่วยงานการเงินการคลังระดับบนทำการควบคุมตรวจสอบสภาพการปฏิบัติแผนงบประมาณของหน่วยงานการเงินการคลังระดับล่าง ตามข้อบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการบัญญัติกฎหมายของจีน อำนาจในการบัญญัติกฎหมายการจัดเก็บภาษีทั้งของรัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่นและภาษีที่เป็นส่วนแบ่งร่วมกันระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่นล้วนเป็นอำนาจของรัฐบาลกลาง

นอกจากนี้แล้วเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการควบคุมตรวจสอบการเงินการคลังของรัฐบาลท้องถิ่น กระทรวงการคลังของรัฐบาลจีนยังได้ก่อตั้งสำนักงานผู้ตรวจการพิเศษด้านการเงินการคลังในรัฐบาลท้องถิ่นระดับมณฑลทั่วประเทศซึ่งเป็นสำนักงานตัวแทนของรัฐบาลกลางประจำท้องถิ่นเพื่อปฏิบัติหน้าที่การตรวจสอบด้านการเงินการคลังของรัฐบาลท้องถิ่นในขณะเดียวกันกระทรวงการคลังของรัฐบาลจีนได้ประกาศ “วิธีการบริหารจัดการงบประมาณจัดสรรที่กำหนดให้ใช้เฉพาะอย่างของรัฐบาลกลางที่มีต่อรัฐบาลท้องถิ่น” ในปี ค.ศ.2000 ที่เป็นการดำเนินการบริหารจัดการในทางมหภาคเพื่อให้รัฐบาลท้องถิ่นใช้งบประมาณที่จัดสรรทให้ใช้เฉพาะอย่างนำไปใช้จ่ายตามวัตถุประสงค์อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ และมณฑลยูนนานก็เป็นหนึ่งในบรรดามณฑลต่างๆของจีนที่อยู่ภายใต้ระบบการควบคุมตรวจสอบด้านการเงินการคลังทั้งทางกฎหมายทางองค์กรอำนาจรัฐและทางองค์กรการตรวจเงินแผ่นดินของประเทศจีน

เอกสารอ้างอิง

นรชาติ วัง. (2561). บทบาทรัฐบาลท้องถิ่นของสาธารณรัฐประชาชนจีนในยุคปัจจุบัน : กรณีศึกษามณฑลยูนนาน. *วารสารการบริหารท้องถิ่น, 11*(3), 23 – 28.

高培勇、杨之刚. (2005).《走向“共赢”的多级财政》.北京：中国财政经济出版社.

格桑顿珠. (2012).《民族区域自治在云南的成功实践》. 北京：民之出版社.

顾亚奇、常仕本、章晓宇. （2008）.《伟大的历程——中国改革开放 30 年》.北京：中信出版社.

刘剑雄. (2009). 《财政分权、政府竞争与政府治理》.北京：人民出版社.

毛泽东. (1986). 《毛泽东著作选读》（下册）北京：人民出版社.

任进. (2012).《和谐社会视野下中央与地方关系研究》.北京：法律出版社.

杨之刚. (2006). 《财政分权理论与基层公共财政改革》.北京：经济科学出版社

袁笋冰. (2010). 《中华人民共和国宪法新旧与关联对照本》.北京：法制出版社.

周飞舟. (2012). 《以利为利——财政关系与地方政府行为》.上海：三联书店出版社.

Yunzhengfa. (1993). *The financial management system plan of Yunnan province to prefectures and prefecture*. Retrieved March 23, 2014, from http://china.findlaw.cn/fagui/ji/15/65350.html

Yunzhengfa. (2004*). Financial management system for prefecture level cities in Yunnan*. Retrieved April 15, 2014, from http://www.cnnsr.com.c/jtym/fgk/2004/

Xinhuawang. (2010). *Law of administrative supervision*. Retrieved April 16, 2014, from http://www.china. com.cn/policy/txt/2010-07/29/

Zhengcefagui. (2015). *Budget Law of the People's Republic of China*. Retrieved January 18, 2015, from http://www.mof.gov.cn/preview/jiangxi/lanmudaohang/zhengcefagui/20150108_1177747.html.

Translated Chinese and Thai References

Gao, P. & Yang, Z. (2005). *Multi-level Fiscal Finance towards Win-Win Situation.* Beijing: China Financial and Economic Publishing House. (In Chinese)

Ge, S. (2012). *Successful Practice of Regional National Autonomy in Yunnan.* Beijing: People's Publishing House. (In Chinese)

Gu, Y., Chang, S. & Zhang, X. (2008). *Great Course: 30 years of China's Reform and Opening up*. Beijing: China CITIC Press. (In Chinese)

Liu, J. (2009). *Fiscal Decentralization, Government Competition and Political Administration*. Beijing: People's Publishing House. (In Chinese)

Mao, Z. (1986). *Selected Readings of Mao Zedong's Works*. Beijing: People's Publishing House. (in Chinese)

Ren, J. (2012). *Research on the Relationship between Central and Local Government in the view of Harmonious Society*. Beijing: Law Publishing House. (In Chinese)

Wang, N. (2018). The Role of Local Government in the People's Republic of China in our time: a case study from Yunnan Province. *Local Administration Journal, 11*(3), 23 – 28. (In Thai)

Yang, Z. (2006). *The theory of fiscal decentralization and the reform of public finance at the grassroots level*. Beijing: Economic Science Press. (In Chinese)

Yuan, S. (2010). *Comparison between the old constitution and the new constitution in China*. Beijing: Beijing Law Press. (In Chinese)

Zhou, F. (2012). *Profit for Profit, Fiscal Relationship and Local Government Behavior*. Shanghai: Sanlian Bookstore press. (In Chinese)

The US Military Base in Afghanistan after 9/11: An Effort to Deter Pakistan's Nuclear Weapons Threats

Abdulloh Yusoh
Lecturer, Faculty of Political Science, Prince of Songkla University
Krongvipa Sommanasak
Lecturer, Faculty of Political Science, Prince of Songkla University
Napat Rattanama
Lecturer, Faculty of Political Science, Prince of Songkla University
Correspondent Author: yusoabduloh2@gmail.com

Received: April 10, 2019 **Revised**: November 2, 2019 **Accepted**: December 16, 2019

Abstract

This article aimed to answer the question of “Did the US settle its military base in Afghanistan after 9/11 prompted it to deter Pakistan's nuclear weapons threat?”. The authors employed the deterrence theory for analyzing international political phenomena. High ranking rulers of Pakistan are influenced by Islamists who sympathize Al-qaeda and Taliban. The lack of Pakistan’s nuclear weapon security controls led to leakage of technology and equipment of nuclear weapons production in international black market that might fall into the hands of terrorist groups. After 9/11, the US has settled the military base in Afghanistan to crack down Al-qaeda and Taliban and formed a new government, providing financial support and military equipment to the Afghan National Army, which is under the command of the US force and joins the task force with the US under the "Strategic Partnership" program. The US uses Afghanistan as a military base in case of Pakistan is unable to secure the nuclear weapons by itself: Afghanistan could be a launch base to attack Pakistan if Pakistan's nuclear weapons fall into the dangerous situations.

Keywords: Terrorism, nuclear weapons, national security, deterrence

การตั้งฐานทัพของสหรัฐฯในอัฟกานิสถานหลังเหตุการณ์ 9/11 กับความพยายามในการป้อมปรามภัยคุกคามจากอาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถาน

อับดุลเลาะ ยูโซะ
อาจารย์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
กรองวิภา สมณาศักดิ์
อาจารย์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ณภัทร รัตนมา
อาจารย์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้จัดทำบทความต้นฉบับ: yusoabduloh2@gmail.com
ได้รับบทความ: 10 เมษายน 2562 **ปรับปรุงแก้ไข:** 2 พฤศจิกายน 2562 **ตอบรับตีพิมพ์:** 16 ธันวาคม 2562

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการให้คำตอบว่า “การตั้งฐานทัพของสหรัฐฯในอัฟกานิสถานหลังเหตุการณ์ 9/11 เป็นการเตรียมพร้อมเพื่อรับมือภัยคุกคามจากอาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถานหรือไม่” ในการศึกษานี้ผู้เขียนใช้ทฤษฎีการป้อมปราม (Deterrence Theory) เป็นฐานคิดในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์การเมืองระหว่างประเทศ ขณะนี้ปากีสถานกำลังประสบกับปัญหากลุ่มผู้นำที่เป็นชนชั้นสูงได้รับอิทธิพลของกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามที่มีแนวคิดเอนเอียงต่อกลุ่มอัลกออิดะฮ์และตาลีบัน ความหละหลวมของระบบรักษาความปลอดภัยของอาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถานที่เป็นเหตุของการรั่วไหลของเทคโนโลยีและอุปกรณ์การผลิตอาวุธนิวเคลียร์ในตลาดมืดที่อาจจะตกไปอยู่ในมือของกลุ่มก่อการร้าย ฯลฯ หลังเหตุการณ์ 9/11 สหรัฐฯ ได้ตั้งฐานทัพในอัฟกานิสถานเพื่อกวาดล้างกลุ่มอัลกออิดะฮ์และตาลีบัน หลังจากนั้นได้จัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ขึ้นมาพร้อมให้เงินทุนสนับสนุนในการบริหารปกครองประเทศ รวมทั้งจัดหาอาวุธยุทโธปกรณ์ให้กับกองทัพแห่งชาติอัฟกัน โดยให้ขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการทหารของสหรัฐฯ และจะปฏิบัติการร่วมกับกองทัพของสหรัฐฯ ภายใต้ชื่อ “หุ้นส่วนทางยุทศาสตร์” สหรัฐฯ มีนโยบายที่จะใช้อัฟกานิสถานเป็นฐานทหารเพื่อเตรียมความพร้อมและสามารถรับมือได้ทันทีต่อเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นหากปากีสถานไม่สามารถควบคุมความปลอดภัยของอาวุธนิวเคลียร์ที่อยู่ในการครอบครองของตนเองและตกอยู่ในสถานการณ์อันตราย

คำสำคัญ: การก่อการร้าย อาวุธนิวเคลียร์ ความมั่นคงแห่งชาติ ป้อมปราม

บทนำ

เหตุการณ์เครื่องบินพาณิชย์ชนตึกเวิร์ดเทรดเซ็นเตอร์และเพนตากอนในสหรัฐฯเมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 (9/11) เป็นภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่สร้างความกังวลให้กับสหรัฐฯ เป็นอย่างมากเนื่องจากพบว่าบุคคลสำคัญในกองทัพและหน่วยสืบราชการลับ (Inter-Service Intelligence :ISI) ของปากีสถานมีส่วนพัวพันกับเหตุการณ์นี้ ความหละหลวมของระบบรักษาความปลอดภัยของคลังอาวุธนิวเคลียร์ และการลักลอบถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ในตลาดมืดของปากีสถาน (Baruah, 2006, p.11)สะท้อนให้เห็นว่าสหรัฐฯ ประสบความล้มเหลวในการยับยั้งโครงการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ นอกจากนี้กลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลาม (Islamist) ที่มีแนวคิดเอนเอียงต่อกลุ่มอัลกออิดะฮ์ (Al-Qaedah) และตาลีบัน (Taliban) ได้แผ่ขยายไปสู่ชนชั้นสูงที่กุมอำนาจในปากีสถานแล้ว ด้วยเหตุข้างต้น สหรัฐฯ และกองกำลังนานาชาติจึงตัดสินใจเข้าไปตั้งฐานทัพและมีบทบาทสำคัญในการสร้างกองทัพแห่งชาติอัฟกันเพื่อทำสงครามกับกลุ่ม อัลกออิดะฮ์และตาลีบันในอัฟกานิสถาน ผู้เขียนบทความนี้สนใจปรากฏการณ์ข้างต้นจึงต้องการประมวลผลเพื่อตอบคำถามว่า “การตั้งฐานทัพของสหรัฐฯ ในอัฟกานิสถานหลังเหตุการณ์ 9/11 เป็นการเตรียมพร้อมเพื่อรับมือภัยคุกคามจากอาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถานหรือไม่” โดยใช้ทฤษฎี การป้อมปราม (deterrence) เป็นฐานคิดในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งผู้เขียนจะทำการศึกษาข้อมูลพลวัตความสัมพันธ์ระหว่างปากีสถานและสหรัฐนับตั้งแต่ปากีสถานเริ่มพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ในปี ค.ศ.1970 จนถึงปี ค.ศ.2001 ที่สหรัฐฯได้ตั้งฐานทัพในอัฟกานิสถานหลังเหตุการณ์ 911

อาวุธนิวเคลียร์และการขยายอิทธิพลของกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามที่มีแนวคิดเอนเอียงต่อกลุ่มอัลกออิดะฮ์และตาลีบันในปากีสถาน

ในอดีตรูปแบบของภัยคุกคามต่อความปลอดภัยและความมั่นคงของสหรัฐฯ คือการถูกโจมตีจากทหารต่างชาติ ต่อมาเมื่อสงครามเย็นได้สิ้นสุดลง รูปแบบของภัยคุกคามก็ได้เปลี่ยนไปเป็นการคุกคามข้ามชาติที่เกิดขึ้นจากประเทศในโลกที่ 3 ซึ่งเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาและประสบกับปัญหาทางการเมืองภายใน หากผู้นำประเทศไม่สามารถบริหารปกครองบ้านเมืองให้สงบสุขได้ก็จะส่งผลให้เกิดปัญหาความขัดแย้งภายใน และอาจนำไปสู่ภัยคุกคามข้ามชาติซึ่งมีความรุนแรงมาก รูปแบบภัยคุกคามข้ามชาติที่สหรัฐฯ เป็นกังวลมากที่สุดคือการคุกคามที่เป็นตัวแสดงไม่สังกัดรัฐ เช่น กลุ่มก่อการร้าย กลุ่มอาชญากรรมข้ามชาติ เป็นต้น ตั้งแต่สมัยรัฐบาลเรแกน (Reagan) สหรัฐฯ เริ่มประสบภัยคุกคามต่อความปลอดภัยและความมั่นคงของชาติที่มาจากองค์กรก่อการร้ายข้ามชาติซึ่งมักก่อตัวขึ้นในกลุ่มประเทศที่ไม่มั่นคงทางการเมือง อยู่ในภาวะเสี่ยงที่จะเป็นรัฐล้มเหลว และมีอาวุธนิวเคลียร์ไว้ในครอบครอง เช่น ปากีสถาน และอินเดีย เมื่อประเทศเหล่านี้กลายเป็นฐานที่มั่นต่อการคุกคามข้ามชาติก็จะส่งผลให้สหรัฐฯ เสียดุลอำนาจในฐานะมหาอำนาจหรืออาจจะส่งผลไปสู่การทำลายล้างอย่างมหันต์ซึ่งยังไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าภัยคุกคามดังกล่าวจะเกิดขึ้นเมื่อใด ที่ไหน และอย่างไร

ค.ศ.1990 อัฟกานิสถานเป็นฐานที่มั่นให้กับกลุ่มก่อการร้ายในการเตรียมการโจมตีสหรัฐฯ และการทำลายผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ที่ได้รับจากประเทศต่างๆ ทั้งที่อัฟกานิสถานยังขาดความมั่นคงทางการเมืองภายใน เหตุการณ์ข้างต้นส่งผลให้สหรัฐฯ จำเป็นต้องปรับนโยบายการต่างประเทศและนโยบายทางทหารโดยการ

เข้าไปให้ความช่วยเหลือประเทศที่อยู่ในภาวะเสี่ยงและมีแนวโน้มจะกลายเป็นประเทศล้มเหลว พร้อมทั้งตั้งฐานทัพของตนในประเทศเหล่านี้ เพื่อป้องกันไม่ให้ประเทศลักษณะนี้กลายเป็นฐานที่มั่นแห่งการคุกคามข้ามชาติซึ่งจะส่งผลกระทบในระดับนานาชาติได้โดยมุ่งเน้นไปยังประเทศที่สัมพันธ์กับกลุ่มก่อการร้ายที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและแผ่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง (Weapon of Mass Destruction: WMD) การกระทำนี้สอดคล้องกับ ฟรานซิส ฟูกูยามา (Francis Fukuyama) นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกาที่ได้กล่าวว่า “ตั้งแต่สงครามเย็นจบลง ประเทศที่ไม่มีความมั่นคงทางการเมืองภายในจะกลายเป็นปัญหาสำคัญในเวทีการเมืองโลก” ในขณะเดียวกัน คอนโดลีซซา ไรซ์ (Condoleezza Rice) อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศของสหรัฐฯ ได้ให้ความเห็นว่า “ประเทศที่ไม่มีความสามารถในการปกป้องอธิปไตยของตนเอง จะทำให้เกิดการแผ่ขยายและการเพิ่มขึ้นของกลุ่มก่อการร้าย อาวุธนิวเคลียร์รวมถึงสิ่งอื่นที่เป็นอันตราย” นอกจากนี้ โคฟี แอนนัน (Kofi Annan) อดีตเลขาธิการสหประชาชาติก็กล่าวถึงประเด็นที่คล้ายคลึงกันคือ “ไม่ว่าภัยคุกคามนั้นจะเป็นกลุ่มก่อการร้ายหรือโรคเอดส์ถือว่าเป็นภัยคุกคามต่อทุกคน” (Patrick, 2006, pp. 27-33)

การผลิตอาวุธนิวเคลียร์ในประเทศปากีสถานเริ่มขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 1970 กลุ่มประเทศในตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐฯ กังวลว่าการผลิตอาวุธนิวเคลียร์นี้จะกลายเป็นระเบิดอิสลามในอนาคต แม้ว่าเจตนารมณ์ที่แท้จริงของปากีสถานในการผลิตอาวุธนิวเคลียร์จะไม่ปรากฏแน่ชัด แต่ข้อเท็จจริงหนึ่งที่พบในขณะนี้คือปากีสถานได้ลักลอบขายเทคโนโลยีและวัสดุอุปกรณ์การผลิตอาวุธนิวเคลียร์ให้กับประเทศเกาหลีเหนือ ส่งผลให้ประเด็นการแผ่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ในเอเชียใต้ถูกจับตามองเป็นพิเศษ (Kampani,2002, p.7) นอกจากนี้ ความรุนแรงในปากีสถานได้เพิ่มมากขึ้นเมื่อเกิดการลอบสังหาร เปอร์เวซ มูชาร์ราฟ (Perves Musharraf) อดีตประธานาธิบดีปากีสถาน หลังจากที่สหรัฐฯ กดดันให้ผู้นำท่านนี้จับกุมนายทหารชั้นสูงและบุคคลสำคัญที่อยู่ในหน่วยสืบราชการลับของปากีสถานเกือบ 20 คน เนื่องจากสหรัฐฯ มีข้อมูลว่าบุคคลเหล่านี้มีส่วนพัวพันกับเหตุการณ์ 9/11 (Kampani, 2016) เหตุการณ์ดังกล่าวนำไปสู่การตั้งคำถามว่า ความมั่นคงทางการเมืองภายในปากีสถานจะเป็นอย่างไรในระยะยาว รวมทั้งผู้ที่มีอำนาจในการควบคุมอาวุธนิวเคลียร์มีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด (Kampani, 2002, p.107) หากพิจารณาให้รอบด้านจะพบว่าปากีสถานมีอาวุธนิวเคลียร์ไว้ในครอบครองทั้งที่กำลังประสบกับวิกฤติเศษรฐกิจ ความเปราะบางของระบอบโครงสร้างของอำนาจทางการเมือง การขาดความเป็นเอกภาพทางการเมืองภายใน และประเด็นสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือการขยายอิทธิพลของกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามที่มีแนวคิดเอนเอียงต่อกลุ่มอัลกอิดะฮ์และตาลีบันไปยังระดับผู้กุมอำนาจสูงสุดของปากีสถาน กลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ ได้พยายามเข้าไปมีบทบาทและมีอิทธิพลทางการเมืองตั้งแต่แรกเริ่มการแยกประเทศปากีสถานออกจากประเทศอินเดียซึ่งต่อมาได้ดำเนินการสำเร็จใน ค.ศ. 1947 ช่วงแรกของการก่อตั้งประเทศนั้นสถาบันทหารเป็นผู้กุมอำนาจในการจัดโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ แต่เนื่องจากสถาบันทหารมีแนวคิดที่แตกต่างจากกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ ความขัดแย้งของทั้งคู่จึงเริ่มขึ้น อาบู อะลา เมาดูดี (Abu Ala Maududi) นักการศาสนาผู้ก่อตั้งพรรคการเมืองญามาอาต อี อิสลามี (Jamaat -e- Islami: JI) ได้เรียกร้องให้ปากีสถานสถาปนาเป็นรัฐอิสลามเต็มตัว พร้อมทั้งใช้หลักการอิสลามให้ครอบคลุมทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ

และสังคม แบบเป็นทางการ อย่างไรก็ตาม แนวทางการบริหารปกครองประเทศของรัฐบาลปากีสถานเกือบทุกสมัยก็ขัดแย้งกับกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ มาตลอด

ช่วง ค.ศ.1958 – 1977 ปากีสถานภายใต้การนำของจอมพลโมฮัมหมัด อัยยุบข่าน (Mohammad Ayub Khan) ถูกต่อต้านจากกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ จนนำไปสู่ความวุ่นวายทางการเมือง เนื่องจากจอมพลท่านนี้พยายามที่จะปฏิรูปประเทศให้มีความทันสมัยซึ่งขัดกับความต้องการของกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ อย่างไรก็ตาม กลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ ก็มีบทบาทสำคัญในทางการเมืองในปากีสถานด้วย เช่น การโค่นล้มรัฐบาลของซัลฟิการ์ อาลี บุตโต (Zulfikar Ali Bhutto) โดยกล่าวหาว่า บุตโตคอร์รัปชั่นและพยายามนำประเทศออกห่างจากความเป็นอิสลามที่แท้จริง เหตุการณ์นี้นำไปสู่การเกิดจลาจลกลางเมืองระหว่างกลุ่มที่สนับสนุนบุตโตและกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ ด้วยเหตุนี้ พลเอก โมฮัมหมัด เซีย อุล ฮัก (Mohammad zia-ul-haq) ผู้นำทหารสูงสุดจึงทำการรัฐประหารเพื่อยึดอำนาจจากรัฐบาลที่นำโดยบุตโต และประกาศใช้กฎอัยการศึกในการรักษาความสงบเรียบร้อยของชาติภายใต้ชื่อ “เพื่ออิสลามและความเป็นเอกภาพของชาติ” พลเอก โมฮัมหมัด เซีย อุล ฮัก เป็นผู้นำประเทศตั้งแต่ ค.ศ. 1977 – 1988 อาจกล่าวได้ว่าช่วงเวลานี้ปากีสถานมีความราบรื่นทางการเมืองมากที่สุด รวมทั้งยังกล่าวได้อีกว่าเป็นช่วงเวลาที่กลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ พรรคชาติพันธมิตรแห่งปากีสถาน พรรคญามาอาต อี อิสลามี นักรบมูจาฮีดีน และกลุ่มนักการศาสนาต่าง ๆ ที่อยู่ในอัฟกานิสถาน ต่างก็พึงพอใจต่อการปกครองประเทศของผู้นำท่านนี้ อย่างไรก็ตาม มีกระแสวิพากษ์วิจารณ์ออกมาว่า พลเอกโมฮัมหมัด เซีย อุล ฮัก ยอมปฏิบัติตามข้อเรียกร้องของกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ จึงไม่เกิดปัญหาการเมืองภายในประเทศ คนบางส่วนมองว่ากระแสวิพากษ์วิจารณ์ดังกล่าวเป็นข้อแก้ตัวของรัฐบาลปากีสถานในสมัยการนำของบุตโตที่ไม่สามารถเดินหน้าได้เมื่อนโยบายระดับชาติไม่ได้รับความเห็นชอบจากกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ

แม้ว่าปากีสถานจะไม่เกิดปัญหาการเมืองภายในสมัยที่ พลเอกโมฮัมหมัด เซีย อุล ฮัก เป็นผู้นำแต่ปากีสถานก็ประสบกับความสลับซับซ้อนของโครงสร้างทางการเมืองภายใน รวมทั้งสถานการณ์แวดล้อมทางการเมืองโลกก็วุ่นวายในหลายประเด็น ได้แก่ การเกิดสงครามเย็น การปฏิวัติอิสลามในอิหร่าน กองกำลังคอมมิวนิสต์ของสหภาพโซเวียตที่รุกคืบเข้าไปในอัฟกานิสถาน และความขัดแย้งระหว่างปากีสถานกับอินเดียกรณีพิพาทในแคว้นแคชเมียร์ (Kashmir) (Mandaville, 2007, pp.168-179) ฯลฯ ช่วงเวลาดังกล่าวมีนัยสำคัญทางประวัติศาสตร์ต่อปากีสถาน เนื่องจากกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการกำหนดชะตากรรมประเทศ คือ กองทัพปากีสถานจำเป็นต้องอาศัยนักรบมูจาฮีดีน ((Jose & Stemmann, 2007 pp.83-84) ส่วนหนึ่งส่งไปทำสงครามในแคว้นแคชเมียร์ และอีกส่วนหนึ่งส่งไปขับเคี่ยวกองกำลังคอมมิวนิสต์สหภาพโซเวียตที่รุกคืบเข้ามาในอัฟกานิสถาน ความจำเป็นดังกล่าวส่งผลให้ปากีสถานต้องสนับสนุนกลุ่มนักรบมูจาฮีดีนและกลุ่มตาลีบันซึ่งกุมอำนาจของอัฟกานิสถานในช่วงนั้น (Kampani, 2016) หน่วยสืบราชการลับของปากีสถานต้องทำงานร่วมกับพรรคญามาอาต อี อิสลามี และองค์กรอัลกออิดะฮ์ เพื่อเกณฑ์นักรบมูจาฮีดีนทั่วโลก โดยเฉพาะนักรบมูจาฮีดีนที่มาจากโลกอาหรับซึ่งมีอับดุลเลาะห์ อาซัม (Abdulloh Azam) และอุซามะฮ์ บินลาดิน (Osama Bin Laden) เป็นหัวหน้าเครือข่ายเปิดศูนย์ประสานงานเพื่อรับสมัครนักรบมูจาฮีดีน สำนักงาน “มัคตับ

อัลคาดามาต” (Maktab al-khadamat) อยู่ภายใต้การดูแลของอับดุลเลาะห์ อาซัม ส่วนสำนักงาน “บัยตุล อันซอร”(Baytul-ansar) อยู่ภายใต้การดูแลของอุซามะฮ์ บินลาดิน (Roy, 2001, 201-203) เหตุการณ์เหล่านี้ก็สะท้อนให้เห็นว่าองค์กรศาสนามีบทบาทสำคัญต่อกองทัพปากีสถานในการปกป้องภัยคุกคามทั้งจากภายในและภายนอก (Kampani, 2016)

การดำเนินนโยบายของประเทศตามคำเรียกร้องของกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ ในช่วงเวลาดังกล่าวส่งผลให้ท่าทีของปากีสถานไม่เป็นมิตรกับอิสราเอลซึ่งเป็นพันธมิตรสำคัญของสหรัฐฯ เห็นได้จาก พลเอกโมฮัมหมัด เซีย อุล ฮัก แสดงความไม่พอใจอย่างเปิดเผยต่อการปฏิบัติหน้าที่ของทหารอิสราเอลต่อชาวปาเลสไตน์ ด้วยเหตุนี้ ปากีสถานและอิสราเอลจึงกลายเป็นศัตรูกันในเวลาต่อมา ช่วงกลาง ค.ศ. 1980 มีรายงานว่าอิสราเอลวางแผนที่จะใช้เครื่องบินรบโจมตีฐานผลิตอาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถาน และใน ค.ศ.1982 เป็นช่วงที่อิสราเอลทำสงครามกับเลบานอนนั้น ปากีสถานได้เสนอการสนับสนุนอาวุธยุทโธปกรณ์แก่เลบานอน ด้วยเหตุนี้ สหรัฐฯ จึงเริ่มไม่ไว้วางใจปากีสถานที่มี พลเอกโมฮัมหมัด เซีย อุล ฮัก เป็นผู้นำประเทศและดำเนินนโยบายของประเทศตามความเห็นของกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ (Mahmood, 2000,pp.246-247) อย่างไรก็ตาม พลเอกโมฮัมหมัด เซีย อุล ฮัก เสียชีวิตจากอุบัติเหตุเครื่องบินระเบิดใน ค.ศ. 1988 ส่วนสาเหตุการเสียชีวิตยังเป็นที่กังขาว่าเป็นการลอบสังหารหรือเป็นอุบัติเหตุอย่างแท้จริง

เมื่อสิ้นสุดรัฐบาลภายใต้การนำของ พลเอกโมฮัมหมัด เซีย อุล ฮัก การเมืองของปากีสถานจึงได้ผละออกมาจากวังวนของอำนาจเผด็จการทางทหารสู่ประชาธิปไตยอีกครั้ง ในขณะที่กลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ ยังคงพยายามที่จะเข้าไปมีส่วนในการกำหนดนโยบายสำคัญของประเทศด้วยการส่งคนไปสมัครเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองต่างๆ การเคลื่อนไหวนี้สามารถมองเห็นได้ในช่วงที่มีการขับเคี่ยวเพื่อแข่งขันกันในสนามเลือกตั้งระหว่างพรรคประชาชนปากีสถาน (Pakistan People party :PPP) ซึ่งมี เบนาซีร์ บุตโต (Benazir Bhutto) บุตรสาวของอดีตประธานาธิบดีซัลฟิการ์ อาลี บุตโต เป็นหัวหน้าพรรค นอกจากนี้ยังมีพรรคสันนิบาตมุสลิมปากีสถาน (Pakistan Muslim League: PML) และพรรคอิสลามแนวร่วมประชาธิปไตย (Islamic Democratic Alliance: IDA) ซึ่งเกิดจากการรวมตัวกันของของบรรดานักการศาสนาที่อยู่ในปากีสถาน ในช่วงระยะเวลา 10 ปี พรรคการเมืองเหล่านี้ต่างผลัดกันแพ้ชนะและสลับหมุนเวียนกันเป็นรัฐบาล จนกระทั่ง ค.ศ.1999 รัฐบาลปากีสถานภายใต้การนำของนาวาซ ชารีฟ (Nawaz Sharif) ก็ถูกทหารทำรัฐประหารอีกครั้ง ทั้งที่ผู้นำท่านนี้ก็ดำเนินนโยบายต่างๆ ตามความต้องการของกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ แต่การคอร์รัปชั่นที่เกิดขึ้นต่างหากที่สร้างความไม่พอใจให้กับกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ โดยเฉพาะพรรคญามาอาต อี อิสลามี ซึ่งเป็นกลุ่มที่เห็นด้วยกับการฟัตวา* ของอุซามะฮ์ บินลาดิน ในการโจมตีสหรัฐฯ เมื่อ ค.ศ.1998 นอกจากนี้ยังมีองค์กรมุสลิมอื่นที่มีความสัมพันธ์อันดีกับเครือข่ายอัลกออิดะฮ์ ได้แก่ กลุ่มเคลื่อนไหวนักรบศักดิ์สิทธิ์ ฮารอกาตุล มูจาฮีดีน (Harkat-ul-Mujahideen: HUM) กองกำลังแห่งความชอบธรรมลัชกัร อิ ตอยบะ (Lashkar-e-Toiba: LET) และกลุ่มกองทัพของมูฮัมหมัด จัยชฺ อิ มูฮัมหมัด (Jaish-e-Mohammed: JEM) ต่อมา ค.ศ.2002 กลุ่มกองทัพของมู

* ฟัตวา คือ การให้ความกระจ่างในสาระที่เกี่ยวข้องกับศาสนบัญญัติ

ฮัมหมัด จัยซุ อิ มูฮัมหมัด ถูกทางการของสหรัฐฯ ขึ้นบัญชีเป็นองค์กรก่อการร้ายสากล เพราะมีส่วนพัวพันกับเหตุการณ์ 9/11และเป็นองค์กรที่ อุซามะฮ์ บินลาดิน ให้การสนับสนุนด้านการเงิน และที่สำคัญกลุ่มองค์กรมุสลิมเหล่านี้มีอิทธิพลในแวดวงการทหารและหน่วยสืบราชการลับของปากีสถานที่สามารถกดดันให้อนุญาตเครือข่ายอัลกออิดะฮ์ที่หลบหลีกจากการโจมตีของสหรัฐฯ ในอัฟกานิสถานเข้ามากบดานในปากีสถานได้

ช่วงเวลาที่ เปอร์เวซ มูชาร์ราฟ เป็นผู้นำประเทศปากีสถานนั้น กล่าวได้ว่าสถานการณ์การเมืองโลกอยู่ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อหลังเหตุการณ์ 9/11 เนื่องจากสหรัฐฯ ได้ประกาศทำสงครามกับกลุ่มก่อการร้ายในอัฟกานิสถานและเครือข่ายทั่วโลก ด้วยเหตุนี้ เปอร์เวซ มูชาร์ราฟ (Mandaville, 2007, pp168-179))จึงถูกกดดันให้ปราบปรามเครือข่าย อัลกออิดะฮ์และตาลีบันที่อยู่ในปากีสถาน ทางการปากีสถานได้อายัดแหล่งเงินและระงับกิจกรรมการเคลื่อนไหวขององค์กรศาสนาทั้งหมด มีเพียงบางองค์กรที่ได้รับการแจ้งเตือนล่วงหน้าจึงสามารถถอนเงินออกจากธนาคารก่อนที่จะถูกทางการยึด (Atal, 2003, pp.3-5) การปราบปรามที่เกิดขึ้นส่งผลให้กลุ่มเคลื่อนไหวนักรบศักดิ์สิทธิ์ ฮารอกาตุล มูจาฮีดีน และกลุ่มกองทัพของมูฮัมหมัด จัยซุ อิ มูฮัมหมัด เปลี่ยนชื่อและสถานที่ตั้งด้วยคาดหวังว่าจะไม่ถูกสหรัฐฯ ขึ้นบัญชีกลุ่มก่อการร้ายสากล นอกจากนี้ เปอร์เวซ มูชาร์ราฟ ได้ปลดบรรดานายทหารชั้นสูงในกองทัพ หน่วยสืบราชการลับของปากีสถาน รวมทั้งบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายทั้งภายในและต่างประเทศเกือบ 20 คน (Kampani, 2016) เช่น พลโทมะฮ์มูด อะห์หมัด (LT Gen. Mahmud Ahmed) และมูฮัมหมัด อัตตา (Mohammad Atta) หัวหน้าหน่วยสืบราชการลับที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ 9/11 พลโทมูฮัมหมัด อาซิซ (Lt Gen. Mohammed Aziz) ผู้บัญชาการทหารสูงสุดในสมัยนั้นซึ่งมีส่วนพัวพันกับการอุ้มฆ่านายแดเนียล เพิร์ล (Daniel Pearl) ชาวอเมริกันเชื้อสายยิวซึ่งเป็นนักข่าวหนังสือพิมพ์เดอะวอลล์สตรีทเจอร์นัล (the wall street journal) โดยมีหน่วยสืบราชการลับของปากีสถานเป็นผู้วางแผนและเตรียมการอุ้มฆ่า (Atal, 2003, p.6) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลให้พรรคญามาอาต อี อิสลามี และกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ ไม่พอใจเป็นอย่างมาก (Mandaville, 2007, pp.168-179) จนนำไปสู่เหตุการณ์ลอบสังหาร เปอร์เวซ มูชาร์ราฟ แม้การลอบสังหารครั้งนี้จะไม่ประสบผลสำเร็จ แต่ก็แสดงให้เห็นว่ามีนายทหารชั้นสูงในกองทัพจำนวนหนึ่งที่เห็นใจกลุ่มอัลกออิดะฮ์และตาลีบัน รวมทั้งไม่พอใจผู้นำรัฐบาลที่อนุญาตให้สหรัฐฯ ใช้ฐานทัพของปากีสถานเป็นที่มั่นในการโจมตีกลุ่มอัลกออิดะฮ์และตาลีบันในอัฟกานิสถาน สถานการณ์ที่เกิดขึ้นนี้เป็นสัญญาณเตือนอย่างหนึ่งเกี่ยวกับความมั่นคงและความปลอดภัยในระยะยาวของการเมืองภายในปากีสถาน

นักสังเกตการณ์อิสระได้ชี้ให้เห็นว่าการแตกหักระหว่างอดีตประธานาธิบดีเปอร์เวซ มูชาร์ราฟ และกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ เกิดจากความผิดพลาดในการสื่อสารหรือเกิดจากการใช้วิธีการที่ไม่ชัดเจนระหว่างรัฐบาลเปอร์เวซ มูชาร์ราฟและกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ เพราะแท้จริงแล้วกองทัพปากีสถานยังคงคำนึงถึงบทบาทสำคัญของกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ ที่เคยทำงานร่วมกับทางการปากีสถานในการระดมนักรบมูจาฮีดีนเพื่อปกป้องประเทศ โดยเฉพาะการสู้รบในแคชเมียร์กรณีพิพาทระหว่างปากีสถานกับอินเดีย ทั้งยังสนับสนุนกองกำลังตาลีบันในอัฟกานิสถานซึ่งเป็นพันธมิตรกับปากีสถานเพื่อป้องกันไม่ให้กลุ่มที่เป็นปรปักษ์ต่อปากีสถานผลักดันคนของตนขึ้นมาเป็นใหญ่ในรัฐบาลอัฟกานิสถาน (Kampani, 2016, pp.245-246)

หลังจากที่สหรัฐฯ ได้เข้าไปแทรกแซงกิจการภายในของปากีสถานส่งผลให้มีการถอดถอนโยกย้ายบรรดานายทหาร และบุคคลสำคัญในกองทัพรวมทั้งหน่วยงานต่างๆ เหตุการณ์เหล่านี้ล้วนเป็นฉนวนของการทำรัฐประหาร (Atal, 2003, pp.6) การเข้าไปมีบทบาทและอิทธิพลทางการเมืองในปากีสถานของกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ นั้นค่อนข้างซับซ้อนและยากที่จะอธิบายให้ชัดเจนได้เกี่ยวกับการรวมตัวกันระหว่างกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ และบุคคลที่มีอิทธิพลในทางการเมือง โดยเฉพาะบรรดาผู้รู้ศาสนาอิสลามที่มีจำนวนมากและมีบทบาทสำคัญในสังคม ปากีสถานมีโรงเรียนสอนศาสนาประมาณ 10,000-40,000 แห่งทั่วประเทศ กลุ่มผู้รู้ศาสนาเหล่านี้มีความสามัคคีและมีความเป็นหนึ่งเดียวกันอย่างแนบแน่นตั้งแต่อดีต ทั้งยังมีการรวมกลุ่มกันภายใต้พรรคชาติพันธมิตรแห่งปากีสถานและพรรค มุตตะฮิดะห์ มัจญ์ลิศ อิ อะมาล (Muttahida Majlis-e-Amal: MMA) เพื่อท้าทายชนชั้นปกครองที่ไม่ได้บริหารประเทศตามแนวทางอิสลาม (Mandaville, 2007, pp.168-179)

นักสังเกตการณ์การเมืองภายในปากีสถานได้แสดงความเป็นห่วงกรณีอาวุธนิวเคลียร์เพราะขาดความเป็นเอกภาพในการรักษาความปลอดภัยอันเนื่องมาจากมีพรรคการเมืองหลายพรรคที่สลับหมุนเวียนเข้ามาบริหารประเทศ ดังที่ เบนาซีร์ บุตโต อดีตผู้นำปากีสถานได้สะท้อนเรื่องนี้ไว้ว่า “ถึงแม้ประธานาธิบดีเปอร์เวซ มูชาร์ราฟได้ยืนยันว่าระบบควบคุมความปลอดภัยของอาวุธนิวเคลียร์มีความน่าเชื่อถือ แต่ตนเกรงว่าความขัดแย้งและความไม่มั่นคงทางการเมืองภายในอาจจะทำให้ระบบควบคุมความปลอดภัยของอาวุธนิวเคลียร์อยู่ในภาวะเสี่ยง” ไมเคิล เครเพิน (Michael Krepon) ผู้ร่วมก่อตั้งศูนย์สติมสัน (Stimson Center) เพื่อการเสริมสร้างสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศได้กล่าวในทำนองเดียวกันว่า “ความวุ่นวายที่เกิดจากการแย่งชิงอำนาจของบรรดาผู้นำสูงสุดและผู้นำทหารชั้นสูงที่สลับสับเปลี่ยนไปมา ในระยะยาวอาจจะส่งผลกระทบต่อความเป็นเอกภาพของบรรดาผู้นำทหารชั้นสูงซึ่งมีอำนาจในการควบคุมอาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถานนั้นมีผลโดยตรงต่อการรักษาความปลอดภัยของอาวุธนิวเคลียร์”

โมฮัมหมัด อิลบาราดี (Mohamed Elbaradei) อดีตผู้อำนวยการทบวงการพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ (International Atomic Energy Agency: IAEA) ได้สะท้อนเรื่องความปลอดภัยของอาวุธนิวเคลียร์ในปากีสถานว่า “กลัวว่ากลุ่มที่มีแนวคิดเอนเอียงกับอัลกออิดะฮ์และตาลีบันจะขึ้นมากุมอำนาจของปากีสถาน และจะมีสถานภาพเป็นผู้คุมอาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถานด้วย” ผู้เชี่ยวชาญด้านอาวุธนิวเคลียร์ก็ได้แสดงความเป็นห่วงว่า “หากวิกฤติการทางการเมืองภายในปากีสถานปะทุขึ้นมา อาวุธนิวเคลียร์อาจจะตกอยู่ในมือของกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ (Kerr, 2010, pp.10-12) หลังจากที่สหรัฐฯ ได้ใช้ปฏิบัติการทางทหารโจมตีกลุ่มอัลกออิดะฮ์และตาลีบันในอัฟกานิสถาน เมื่อ ค.ศ. 2001 ก็มีการรายงานว่าปากีสถานได้กระจายคลังเก็บอาวุธนิวเคลียร์ไปยังพื้นที่ต่างๆ เพื่อป้องกันการถูกโจมตีทางอากาศโดยสหรัฐฯ ในทางตรงกันข้าม การกระทำดังกล่าวเป็นการเพิ่มความเสี่ยงที่จะถูกบุกปล้นโดยกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ มากขึ้นตามไปด้วยแม้ว่า เปอร์เวซ มูชาร์ราฟจะให้การรับรองว่าระบบรักษาความปลอดภัยอาวุธนิวเคลียร์มีความปลอดภัยสูง แต่หากพิจารณาโครงสร้างทางการเมืองและประวัติความสัมพันธ์ของกลุ่มคนที่กุมอำนาจในปากีสถานแล้ว ประเด็นนี้ก็ยังคงเป็นเรื่องที่น่าวิตกกังวล (Atal, 2003, pp.2-3)

สหรัฐอเมริกากับปัญหาการแผ่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถาน

นโยบายสำคัญในการป้องกันความมั่นคงและความปลอดภัยของสหรัฐฯ หลังสงครามเย็นสิ้นสุดลงคือการสกัดกั้นและยับยั้งการแผ่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูงในภูมิภาคต่างๆ โดยเฉพาะประเทศที่มีอาวุธนิวเคลียร์อยู่ในครอบครองและกำลังประสบปัญหาความไม่มั่นคงภายใน ประเทศเหล่านี้จะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการควบคุมดูแลและรักษาความปลอดภัยการรั่วไหลในรูปแบบการลักลอบขายอาวุธนิวเคลียร์ในตลาดมืดหรือถ่ายทอดเทคโนโลยี รวมทั้งเครื่องมืออุปกรณ์ในการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ เพราะตามข้อมูลที่อังกฤษรายงานนั้นพบว่านอกจากกลุ่มประเทศที่เป็นสมาชิกถาวรของสหประชาชาติแล้ว ยังมีอีก 17 ประเทศ ที่มีโครงการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ แม้ว่าในบางประเทศได้ระงับการผลิตไปแล้ว แต่ก็ยังคงเหลืออีก 13 ประเทศ ที่มีโครงการผลิตอาวุธนิวเคลียร์และเป็นประเทศที่ไม่มีความมั่นคงทางการเมืองภายใน รวมทั้งอยู่ในภาวะเสี่ยงที่อาจจะถูกโจรกรรมหรือถูกยึดอำนาจโดยกลุ่ม/องค์กรที่เป็นศัตรูกับสหรัฐฯ หนึ่งในนั้นคือประเทศปากีสถานซึ่งหละหลวมต่อการควบคุมนักวิทยาศาสตร์ด้านอาวุธนิวเคลียร์ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ อับดุลกอเดร์ คาน (Abdul Qadeer khan) บิดาแห่งอาวุธนิวเคลียร์ในปากีสถานได้ลักลอบขายเทคโนโลยี และอุปกรณ์สำคัญในการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ให้กับอิหร่าน ลิเบียร์ เกาหลีเหนือ หรืออาจจะแผ่ขยายไปถึงมาเลเซีย แอฟริกาใต้ ตุรกี (Patrick, 2006, pp.36-37) ซาอุดีอาระเบีย และพม่า (Atal, 2003, p.1) มาเป็นเวลาเกือบ 20 ปีแล้ว เนื่องจากประเทศเหล่านี้มีขีดความสามารถในการผลิตแต่ขาดเทคโนโลยีและองค์ความรู้ (Patrick, 2006, pp.36-37)นอกจากนี้ ยังมีความเป็นไปได้ที่กลุ่มอัลกออิดะฮ์จะพึ่งพานักวิทยาศาสตร์อาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถานในการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ กอปรกับโครงการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถานต้องใช้งบประมาณมหาศาล ดังนั้น หากปากีสถานยอมให้นักวิทยาศาสตร์อาวุธนิวเคลียร์ทำงานร่วมกับกลุ่มอัลกออิดะฮ์ก็จะทำให้ตนได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจากกลุ่มอัลกออิดะฮ์ (Atal, 2003, pp.5-6) ส่งผลให้ปากีสถานมีเม็ดเงินมากพอต่อการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ และสามารถจัดซื้ออาวุธเพื่อให้ทัดเทียมกองทัพของอินเดียที่ทันสมัยอยู่ตลอดเวลา (Pakistan Rules Out Change in Nuke Policy, 2016)

ปากีสถานร่วมลงนามเป็นสมาชิกขององค์การสนธิสัญญาป้องกันภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้(Southeast Asia Treaty Organization: SEATO) ใน ค.ศ.1954 เพราะต้องการเงินสนับสนุนจากสหรัฐฯ (Spanier, 1989, pp.92-93) 2 เดือนหลังจากเหตุการณ์ 9/11 เป็นช่วงที่สหรัฐฯ กังวลมากเนื่องจากมีรายงานว่านักวิทยาศาสตร์อาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถานจำนวน 6 คน ได้พบปะกับ อัยมาน ซาวาฮีรี (Ayman Zawahiri) หัวหน้ากลุ่ม อัลกออิดะฮ์และแกนนำสำคัญของตาลีบันในเมืองคาบูล ประเทศอัฟกานิสถาน แต่ทางการของปากีสถานได้ยืนยันกับสหรัฐฯ ว่าบุคคลที่เข้าพบปะกันนั้นไม่มีความรู้เรื่องอาวุธนิวเคลียร์ เป็นเพียงการพบปะเพื่อขอรับบริจาคในการก่อสร้างสถานที่เพื่อสาธารณประโยชน์ในอัฟกานิสถาน แต่ทางการสหรัฐฯ ก็อดสงสัยไม่ได้เมื่อร้องขอให้ทางการปากีสถานส่งนักวิทยาศาสตร์อาวุธนิวเคลียร์ 2 คน ให้กับสหรัฐฯเพราะพบว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ 9/11 แต่ปากีสถานกลับส่งนักวิทยาศาสตร์ 2 คนนี้ไปกบดานในพม่า (Atal, 2003,pp.5-6) เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นสนับสนุนแนวคิดที่ว่าทางการปากีสถานเป็นผู้ให้การสนับสนุนโครงการผลิตอาวุธนิวเคลียร์และแผ่ขยายด้วยการขายเทคโนโลยีและวัสดุอุปกรณ์ในการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ให้กับประเทศเครือข่ายในตลาดมืด ดังที่ เดวิด อัล

ไบรท์ (David Albright) และคอเรย์ แฮนเดอร์ซัน (Corey Henderson) นักวิชาการสถาบันวิทยาศาสตร์และความมั่นคงระหว่างประเทศ (Institute for Science and International Security) ได้กล่าวว่า “อับดุลกอเดร์ คาน ไม่สามารถที่จะแผ่ขยายเทคโนโลยีและวัสดุอุปกรณ์ในการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ให้กับประเทศในเครือข่ายของเขาได้ หากไม่มีการคอร์รัปชั่นจากเจ้าหน้าที่ระดับสูงในปากีสถาน” ((Patrick, 2006, 36-37)

สหรัฐฯ ได้พยายามยับยั้งโครงการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถานมาเป็นเวลานาน แต่ก็ล้มเหลว เพราะปัจจัยแวดล้อมของการเมืองโลกหลายประการ เริ่มจากปากีสถานได้ซื้ออุปกรณ์การผลิตอาวุธนิวเคลียร์จากประเทศฝรั่งเศส สหรัฐฯ ได้กดดันให้ฝรั่งเศสล้มเลิกโครงการดังกล่าว ใน ค.ศ.1979 สหรัฐฯ ภายใต้การนำของรัฐบาล จิมมี คาร์เตอร์(Jimmy Carter) ได้ตัดงบช่วยเหลือปากีสถานทั้งด้านเศรษฐกิจ การทหาร และเทคนิคต่างๆ ซึ่งนำไปสู่การจลาจลเผาสถานทูตสหรัฐฯ ในปากีสถาน ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศในขณะนั้นย่ำแย่มาก อย่างไรก็ตาม สหรัฐฯ ได้กลับมาทบทวนยุทธศาสตร์สำคัญในการเป็นพันธมิตรกับปากีสถานอีกครั้งเมื่อมีเหตุการณ์ปฏิวัติอิสลามในอิหร่าน เมื่อ ค.ศ.1979 สหรัฐฯ สูญเสียพันธมิตรที่สำคัญในตะวันออกกลางไป สหรัฐฯ จึงมองหาฐานที่มั่นใหม่สำหรับทอดสมอในภูมิภาคนี้ อีกทั้งเพื่อรักษาผลประโยชน์ในตะวันออกกลางต่อไป เนื่องจากปากีสถานอยู่ในเอเชียตะวันตกเฉียงใต้จึงเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ในการป้องกันตะวันออกกลางจากการแผ่ขยายอิทธิพลของอดีตคอมมิวนิสต์สหภาพโซเวียต นอกจากนี้ปากีสถานสามารถเป็นสะพานทอดความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐฯ กับโลกมุสลิมได้อีกทางหนึ่ง เพราะปากีสถานมีบทบาทสำคัญในองค์กรใหญ่ๆ ของโลกมุสลิม กอปรกับปากีสถานมีความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มประเทศมุสลิมในตะวันออกกลาง สหรัฐฯ เห็นช่องทางการใช้ประโยชน์จากปากีสถานในประเด็นนี้ หลังจากที่ไม่ได้รับความไว้วางใจจากโลกมุสลิมเพราะอยู่เคียงข้างอิสราเอลมาตลอด ปัจจัยแวดล้อมของการเมืองโลกในขณะนั้นส่งผลให้สหรัฐฯ จำเป็นที่จะต้องดึงปากีสถานมาเป็นพันธมิตร โดยเข้าไปตั้งฐานทัพพร้อมกับเสนองบประมาณช่วยเหลือปากีสถานมากถึง 400 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ค.ศ. 1987 -1993 เป็นช่วงที่คอมมิวนิสต์สหภาพโซเวียตได้รุกคืบเข้ามาในอัฟกานิสถาน สหรัฐฯ จึงทำงานร่วมกับปากีสถานเพื่อป้องกันการรุกคืบของกองกำลังคอมมิวนิสต์สหภาพโซเวียต ในขณะเดียวกันสหรัฐฯ ก็หยุดกดดันโครงการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ในปากีสถานด้วย

การเลิกกดดันโครงการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถานในช่วง ค.ศ. 1987 – 1993 ไม่ได้หมายความว่าสหรัฐฯ จะล้มเลิกความพยายามระงับโครงการดังกล่าว แต่เป็นเพราะสหรัฐฯ อยู่ในช่วงทำสงครามเย็นกับคอมมิวนิสต์สหภาพโซเวียตซึ่งเป็นศัตรูที่น่ากลัวกว่าและจำเป็นที่จะต้องรับมือก่อนในขณะนั้น (Mahmood, 2000, pp.244-252) ค.ศ. 1999 องค์การสนธิสัญญาป้องกันแอตแลนติกเหนือ (North Atlantic Treaty Organisation: NATO) ได้ปรับแผนยุทธศาสตร์ระยะยาวโดยจะรวมกลุ่มประเทศที่อยู่ในแถบยูเรเซีย (Eurasia) ให้เข้าร่วมโครงการหุ้นส่วนเพื่อสันติภาพ (Partnership for Peace Programe: PFP) กับองค์การนาโต สหรัฐฯ ได้พยายามเชิญชวนปากีสถานเข้าร่วมโครงการโดยยื่นข้อเสนอว่าปากีสถานสามารถขอความช่วยเหลือจากประเทศสมาชิกได้ ในกรณีมีภัยคุกคามซึ่งอาจจะก่อให้เกิดอันตรายต่ออาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถาน ไม่ว่าภัยนั้นจะเป็นการคุกคามจากภายในหรือภายนอกก็ตาม (Rafique, 2004, pp.41-57)

สหรัฐฯ เล็งเห็นแล้วว่าการแผ่ขยายการผลิตอาวุธนิวเคลียร์และขายอุปกรณ์เทคโนโลยีในการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถานอาจจะกลายเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงและความปลอดภัยจึงพยายามยับยั้งโดยใช้มาตรการหลายประการ เช่น การคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ การให้ความช่วยเหลือทางการเงิน ฯลฯ แต่ก็ยังไม่ประสบผลสำเร็จมาจนทุกวันนี้ อย่างไรก็ตาม นักสังเกตการณ์เห็นว่าปฏิบัติการด้านทหารที่เกิดขึ้นกับอิรักในสมัยอดีตประธานาธิบดีซัดดัม ฮุซเซน อาจจะเป็นการส่งสัญญาณเตือนไปในตัวแล้วว่า หากปากีสถานยังไม่หยุดผลิตและแผ่ขยายเทคโนโลยีในการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ให้กับชาติอื่น ก็อาจจะมีชะตากรรมเดียวกับอิรัก (Karl, 1997, pp.87-119) ในทางกลับกัน เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ส่งผลให้หลายประเทศพยายามที่จะแสวงหาอาวุธนิวเคลียร์ไว้ป้องกันตนเอง ด้วยเหตุนี้ สหรัฐฯ จึงกังวลว่าหากประเทศอื่นดำเนินการเกี่ยวกับอาวุธนิวเคลียร์ตามแบบปากีสถานอาจจะส่งผลให้เกิดขั้วดุลอำนาจใหม่ขึ้นคานอำนาจกับประเทศมหาอำนาจเก่าโดยเฉพาะสหรัฐฯ (Atal, 2003, pp.2-9)

การมีอาวุธนิวเคลียร์ไว้ในครอบครองอาจจะส่งผลให้ประเทศนั้นประสบความสำเร็จในการเจรจาต่อรองทางการเมืองระดับโลกได้ สเกลลิง (Schelling) นักปรัชญาชาวเยอรมันกลุ่มสัจจะนิยมได้กล่าวสนับสนุนแนวคิดนี้ว่า “การมีอาวุธนิวเคลียร์ไว้ในครอบครองจะมีประโยชน์ในทางการทูตอย่างมหาศาล เพราะมันเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนอื่นในการกระทำหรือตัดสินใจกระทำการบางอย่าง เขาเชื่อว่าอำนาจในการทำลายหรือข่มขู่ให้กลัวเป็นเครื่องมือในการต่อรองทางการทูตอย่างหนึ่ง และสามารถแสวงหาผลประโยชน์ทางการทูตได้อีกด้วย” (Jindal, 1987, pp.37-38) ในทางกลับกัน นักสังเกตการณ์ได้ให้ความเห็นว่า การที่สหรัฐฯ เลือกใช้ปฏิบัติการทางทหารกับอิรักและอัฟกานิสถานนั้นเป็นนโยบายต่างประเทศที่ผิดพลาด เพราะเครือข่ายอัลกออิดะฮ์และตาลีบันที่หลบหนีเข้าไปกบดานในปากีสถานอาจจะเข้าไปสมคบคิดกับกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ ซึ่งเป็นพันธมิตรเก่าในสมัยสงครามกับอดีตคอมมิวนิสต์ในอัฟกานิสถานที่มีเครือข่ายกว้างขวางและมีอิทธิพลต่อกลุ่มที่กุมอำนาจในระดับสูงของปากีสถาน หากเป็นจริงเช่นนั้นก็จะเป็นการเพิ่มความเสี่ยงต่อความปลอดภัยของอาวุธนิวเคลียร์ที่อาจจะตกอยู่ในมือของกลุ่มที่เป็นศัตรูกับสหรัฐฯ มากขึ้น (Atal, 2003, pp.7-9)

สหรัฐอเมริกากับท่าทีที่จะใช้อัฟกานิสถานเป็นฐานเพื่อเตรียมพร้อมในการป้องกันและรับมือกับภัยคุกคามจากอาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถาน

หลังจากรัฐบาลอัฟกานิสถานภายใต้การนำของกลุ่มตาลีบันถูกโค่นล้ม สหรัฐฯ ได้จัดตั้งรัฐบาลหุ่นเชิดภายใต้การนำของประธานาธิบดีฮามิด คาร์ไซ (Harmid-Karzai) ขึ้นมา โดยต้องพึ่งพาเงินและกองกำลังทหารในการรักษาความปลอดภัยจากต่างชาติ ฮามิด คาร์ไซ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ใน ค.ศ. 2005 ว่า “หากกองกำลังต่างชาติถอนตัวออกไป อัฟกานิสถานก็จะกลับไปสู่ความโกลาหลอีกครั้ง อัฟกานิสถานไม่สามารถเป็นประเทศที่มีอำนาจอธิปไตยได้ ไม่สามารถเป็นประเทศเอกราชได้ และไม่สามารถยืนอยู่บนลำแข้งของตนเองได้” เห็นได้จากช่วง ค.ศ. 2004 - 2005 งบประมาณร้อยละ 90 ที่ใช้ในการบริหารประเทศได้รับการสนับสนุนจากต่างประเทศ (Suhrke, 2009, pp.230-231) ช่วง ค.ศ. 2001 - 2011 กองกำลังของสหรัฐฯ และนาโตที่ร่วมกันปฏิบัติการโค่นล้มรัฐบาลตาลีบันและปราบปรามการก่อการร้ายในอัฟกานิสถานมีมากถึง 130,000 นาย ต่อมา ค.ศ.2014 สหรัฐฯ ได้ถอนกำลังทหารส่วนใหญ่ออกไป คงเหลือไว้ประมาณ 9,800 นาย สำหรับฝึกสอนทหารอัฟกานิสถาน (Voice tv21,

2012) โอบามามีแผนจะถอนทหารที่ประจำการในอัฟกานิสถานให้เหลือ 5,500 นาย ใน ค.ศ 2017 แต่แผนดังกล่าวก็ถูกชะลอไว้เพราะสถานการณ์ความรุนแรงและการก่อการร้ายยังไม่ยุติลง และดูเหมือนว่ายังมีความจำเป็นที่จะต้องให้ทหารอยู่ต่อไปเพื่อรับมือการก่อการร้ายและความรุนแรงในอัฟกานิสถาน (Stewart & Emmot, 2016)

สหรัฐฯ ได้ดำเนินนโยบายในการสร้างกองทัพแห่งชาติอัฟกัน (Afghan National Army: ANA) โดยให้การสนับสนุนทั้งเงินทุนและอาวุธยุทโธปกรณ์เพื่อจะได้สามารถใช้กองทัพนี้สำหรับประโยชน์ของตนในระยะยาว การที่สหรัฐฯ ให้เครื่องมืออาวุธยุทโธปกรณ์และเงินจำนวนมหาศาลจะส่งผลให้สหรัฐฯ สามารถชี้นำกองทัพแห่งชาติอัฟกันให้เป็นไปตามความต้องการของตนได้ นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังสามารถใช้กองทัพแห่งชาติอัฟกันเป็นเครื่องมือหรือตัวแทนของตนในการทำสงครามกับกลุ่มก่อการร้ายในอัฟกานิสถานและประเทศรอบข้างได้ด้วย นอกจากนี้ การที่สหรัฐฯ เป็นผู้สนับสนุนกองทัพแห่งชาติอัฟกันจะส่งผลให้นโยบายต่างประเทศของอัฟกานิสถานไม่มีความเป็นอิสระ และอาจจะทำให้อัฟกานิสถานกลายเป็นศัตรูกับประเทศรอบข้างได้ เรื่องนี้สามารถมองเห็นได้จากปฏิกิริยาของประเทศรอบข้างของอัฟกานิสถาน หลังจากที่สหรัฐฯ ได้แถลงการณ์อย่างเป็นทางการเกี่ยวกับเรื่องนี้ เมื่อ ค.ศ. 2005 ว่า “สหรัฐฯ จะปักหลักตั้งฐานทัพของตนในอัฟกานิสถานภายใต้ชื่อ “หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์” (Strategic Partnership) ส่งผลให้ รัสเซีย จีน และกลุ่มประเทศเอเชียกลางที่มีชายแดนติดกับอัฟกานิสถานและเป็นสมาชิกกลุ่มองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organization) ออกมาต่อต้านและส่งสัญญาณความไม่ไว้วางใจที่สหรัฐฯ ดึงกองทัพแห่งชาติอัฟกันมาขึ้นตรงกับผู้บัญชาการทหารของสหรัฐฯ นอกจากอัฟกานิสถานต้องพึ่งพากองกำลังต่างชาติในการรักษาความสงบเรียบร้อยให้กับชาติบ้านเมืองแล้ว ยังต้องพึ่งพางบประมาณในการพัฒนาประเทศจากต่างชาติด้วย การพึ่งพาดังกล่าวบ่งบอกถึงความอ่อนแอของรัฐบาลกลางอัฟกานิสถานซึ่งเสี่ยงที่จะถูกเข้าควบคุมโดยต่างชาติ ช่วง ค.ศ. 2004 – 2005 รัฐบาลกลางอัฟกานิสถานได้รับเม็ดเงินช่วยเหลือจากต่างชาติจำนวน 2.6 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในขณะที่งบประมาณแผ่นดินของอัฟกานิสถานมีเพียง 865 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เม็ดเงินที่ได้รับจากต่างชาตินั้นถูกนำไปใช้ในการบริหารกิจการบ้านเมือง การพัฒนาในด้านทหาร ตำรวจ สุขภาพ การศึกษา และโครงการประจำชาติซึ่งรัฐบาลอัฟกานิสถานไม่สามารถบริการจัดการโดยลำพังได้

การพึ่งพาเม็ดเงินจากต่างชาติเพื่อใช้ในกิจการบ้านเมืองของอัฟกานิสถานนั้นไม่ได้เพิ่งเกิดขึ้น แต่มีมานานแล้ว (Suhrke, 2009, pp.231-243) ดังนี้ ราวช่วงกลางศตวรรษที่ 19 ชาห์ ซุจา (Shah Shuja) ผู้นำอัฟกานิสถาน ได้รับการสนับสนุนด้านการเงินจากอังกฤษ ต่อมาช่วง ค.ศ.1973 – 1977 รัฐบาลอัฟกานิสถานภายใต้การนำของประธานาธิบดีโมฮัมหมัด ดาวูด (Mohammad Daoud) ได้พึ่งพางบประมาณในการพัฒนาประเทศจากต่างชาติ โดยเฉพาะสหรัฐฯ ประมาณ ร้อยละ 60 หลังจากนั้น ค.ศ. 1978 – 1992 ประธานาธิบดีบาบรัค คาร์มาล (Babrak Kamal) เป็นรัฐบาลที่สนับสนุนคอมมิวนิสต์ ได้พึ่งพางบประมาณที่ใช้ในการบริหารบ้านเมืองจากอดีตสหภาพโซเวียต ร้อยละ 52 -71 (Keylor, 2003, pp.358-362) เป็นต้น การพึ่งพางบประมาณจากต่างประเทศเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้อดีตสหภาพโซเวียตยกทัพเข้ายึดอัฟกานิสถานช่วงที่มีสงครามภายในในขณะที่นักรบมูจาฮีดีนที่มีสหรัฐฯ หนุนหลังได้เข้ายึดเมืองคาบูล (Suhrke, 2009, pp.231-233)สหรัฐฯ และ

ประเทศพันธมิตรต่างก็ให้การสนับสนุนในเรื่องอาวุธยุทโธปกรณ์ทางทหารและการเงินแก่นักรบมูจาฮีดีนและกลุ่มตาลีบันเพื่อเข้ายึดอำนาจอัฟกานิสถาน (Keylor, 2003, pp.364-367) อย่างไรก็ตาม เมื่อสหรัฐฯ พบว่าตาลีบันมีส่วนพัวพันในการให้ฐานที่มั่นกับกลุ่มก่อการร้ายอัลกออิดะฮ์ ตาลีบันจึงถูกกองกำลังนานาชาติที่นำโดยสหรัฐฯ โค่นล้มและเข้ายึดพื้นที่ จากนั้นแต่งตั้งรัฐบาลชั่วคราวภายใต้การนำของฮามิด คาร์ไซ (Hamid Karzai) และปัจจุบันอยู่ภายใต้การนำของ อัชราฟ กานี (Ashraf Ghani) งบประมาณในการบริหารแผ่นดินรวมทั้งอาวุธยุทโธปกรณ์ยังคงได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐฯ และต่างชาติ เป้าหมายของสหรัฐฯ ที่เข้ามาแทรกแซงกิจการภายในอัฟกานิสถานคือทำลายเครือข่ายของกลุ่มอัลกออิดะฮ์และตาลีบันให้หมดสิ้นไป เมื่อรัฐบาลกลางอัฟกานิสถานต้องขึ้นตรงกับคำสั่งของต่างชาติส่งผลให้ความเป็นเจ้าของประเทศลดน้อยลงจนไม่สามารถรักษาความเป็นกลางได้อีกต่อไป ทั้งที่ในอดีตรัฐบาลกลางอัฟกานิสถานมักจะทำตัวเป็นกลางมากกว่าเป็นเครื่องมือหรือตัวแทนของต่างชาติที่เข้ามาปกครอง (Suhrke, 2009, pp.227-237)

ปัจจัยแวดล้อมข้างต้นสะท้อนให้เห็นว่าสหรัฐฯ อาจจะใช้อัฟกานิสถานเป็นฐานในการสกัดกั้นการลักลอบแผ่ขยายอาวุธนิวเคลียร์หรือปรามกลุ่มที่พยายามจะครอบครองอาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถาน และอาจจะใช้อัฟกานิสถานเป็นฐานในการโจมตีปากีสถานหากสถานการณ์การเมืองปากีสถานอยู่ในขั้นอันตราย การปฏิบัติเช่นนี้เป็นการดำเนินนโยบายต่างประเทศตามลัทธิบุช (Bush Doctrine) ที่เสนอให้ชิงโจมตีก่อน หากพบว่าประเทศใดก็ตามที่จะเป็นภัยคุกคามต่อตน (Stiles, 2006, pp.117-121) หลังจากการล่มสลายของอดีตสหภาพโซเวียต ดูเหมือนว่าสหรัฐฯ ไม่ต้องเกรงกลัวการทำสงครามกับประเทศเล็กๆ อีกต่อไป (Prashad, 2016) ส่วนสหรัฐฯ จะใช้อัฟกานิสถานเป็นฐานในการเตรียมรับมือภัยคุกคามจากอาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถานหรือไม่นั้น หากพิจารณาอ้างอิงจากเหตุการณ์ในอดีตช่วงสงครามเย็นก็จะพบว่าอัฟกานิสถานเคยตกเป็นเครื่องมือของสงครามตัวแทนระหว่างสหรัฐฯ และอดีตสหภาพโวเวียตใน ค.ศ. 1955 ผู้นำสหภาพโซเวียตให้การช่วยเหลือทันทีหลังจากที่รัฐบาลอัฟกานิสถานขอความช่วยเหลือด้านการเงินและอาวุธยุทโธปกรณ์ แต่การช่วยเหลือเกิดขึ้นเพราะต้องการเป็นพันธมิตรกับอัฟกานิสถานและป้องกันไม่ให้สหรัฐฯ เข้ามาช่วงชิงความเป็นพันธมิตรไป เพราะสหภาพโซเวียตกลัวว่าสหรัฐฯ จะติดตั้งขีปนาวุธในอัฟกานิสถาน นอกจากนี้สหภาพโซเวียตยังต้องการใช้อัฟกานิสถานเป็นเครื่องมือและฐานในการโจมตีปากีสถานและอิหร่านด้วย เนื่องจากขณะนั้นอิหร่านเป็นฐานที่ตั้งฐานทัพทหารให้กับสหรัฐฯ ที่ใหญ่ที่สุดในตะวันออกกลาง และในขณะเดียวกันสหรัฐฯ ก็ใช้สถานที่ในปากีสถานสำหรับเตรียมพร้อมในการโจมตีสหภาพโซเวียตด้วย สหรัฐฯ สนับสนุนกลุ่มที่เป็นพันธมิตรกับตนขึ้นมากุมอำนาจของอัฟกานิสถานเพื่อที่จะได้ตั้งฐานทัพในอัฟกานิสถาน และเพื่อที่จะติดตั้งขีปนาวุธที่สามารถยิงสหภาพโซเวียตในระยะใกล้ได้ (Saikal, 2004, p.64) ดังนั้น ในยุคที่สหรัฐฯ ทำสงครามกับกลุ่มก่อการร้าย และจัดการกลุ่มประเทศที่มีการเมืองภายในไม่มั่นคงและมีอาวุธนิวเคลียร์อยู่ในครอบครองโดยเฉพาะปากีสถานซึ่งเกรงว่ากลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ จะขึ้นมากุมอำนาจ หลังจากนั้นจะเกิดอะไรขึ้น หากอาวุธนิวเคลียร์ตกอยู่ในการควบคุมดูแลของกลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามฯ หากสหรัฐฯ ได้เข้าไปตั้งฐานทัพในอัฟกานิสถานจะเป็นการง่ายที่จะเข้าควบคุมอาวุธนิวเคลียร์หรือเข้าไประงับเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต หรือเป็นการปรามพฤติกรรมการแอบลักลอบขายเทคโนโลยีและวัสดุอุปกรณ์ในการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถานให้กับชาติอื่นๆ การมีฐาน

ปฏิบัติการด้านทหารอยู่ใกล้ปากีสถานจะทำให้สหรัฐฯ สามารถช่วยปากีสถานได้ในกรณีที่รัฐบาลปากีสถานไม่สามารถรักษาความปลอดภัยของอาวุธนิวเคลียร์ด้วยตนเองได้ (Baruah, 2006, p.11)

สรุป

หลังจากสงครามเย็นได้สิ้นสุดลง ประเทศปากีสถานซึ่งครอบครองอาวุธนิวเคลียร์นั้นได้เผชิญกับปัญหาความมั่นคงทั้งภายในและภายนอก ได้แก่ การลอบสังหารอดีตประธานาธิบดีเปอร์เวซ มูชาร์ราฟ กลุ่มนิยมแนวทางศาสนาอิสลามที่มีแนวคิดเอนเอียงต่อกลุ่มอัลกอิดะฮ์และตาลีบันได้ขยายอิทธิพลไปสู่กลุ่มผู้กุมอำนาจในปากีสถาน และพยายามเข้าไปมีส่วนในการกำหนดนโยบายประเทศในรูปแบบของพรรคการเมืองต่างๆ ที่สลับหมุนเวียนกันเข้ามาบริหารประเทศซึ่งอาจจะส่งผลต่อความเป็นเอกภาพของผู้มีอำนาจในการรักษาความปลอดภัยของอาวุธนิวเคลียร์ หากอำนาจตกอยู่ในมือของบางกลุ่ม/บางพรรคการเมืองอาจส่งผลให้ระบบรักษาความปลอดภัยอาวุธนิวเคลียร์ตกอยู่ในสถานการณ์อันตราย นอกจากนี้สหรัฐฯ ยังมีข้อมูลว่าบุคคลสำคัญในกองทัพและหน่วยสืบราชการลับของปากีสถานมีส่วนพัวพันต่อเหตุการณ์ 9/11 เหตุการณ์เหล่านี้ล้วนส่งผลให้สหรัฐฯ กังวลเกี่ยวความปลอดภัยของอาวุธนิวเคลียร์ที่อยู่ในปากีสถาน

การแผ่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถานที่นับวันเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดภัยคุกคามมากยิ่งขึ้น รวมถึงความหละหลวมของระบบการรักษาความปลอดภัยในการควบคุมการลักลอบขายเทคโนโลยีการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ในตลาดมืด ประเด็นเหล่านี้ล้วนเกิดจากความต้องการของปากีสถานที่ประสงค์จะเพิ่มจำนวนระเบิดนิวเคลียร์และอาวุธยุทโธปกรณ์ให้ทัดเทียมกับกองทัพอินเดียที่พัฒนาอยู่ตลอดเวลา จึงต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในการดำเนินงาน นอกจากนี้ การลักลอบขายเทคโนโลยีในการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ในตลาดมืดก็สะท้อนให้เห็นว่ามีการสมคบคิดจากเจ้าหน้าที่ระดับสูงในปากีสถานรวมอยู่ด้วย ประเด็นที่น่ากังวลอีกอย่างหนึ่งคือปากีสถานจะได้รับการสนับสนุนทางการเงินจำนวนมากจากอัลกออิดะฮ์ หากนักวิทยาศาสตร์อาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถานให้ความช่วยเหลือในการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ให้กับกลุ่มอัลกออิดะฮ์ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ต่อกัน

สหรัฐฯ ได้กวาดล้างเครือข่ายอัลกออิดะฮ์และตาลีบันในอัฟกานิสถาน จากนั้นได้จัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่พร้อมให้เงินทุนช่วยเหลือในการบริหารประเทศ รวมถึงสนับสนุนอาวุธยุทโธปกรณ์แก่กองทัพแห่งชาติอัฟกันที่ขึ้นตรงต่อผู้บัญชาการทหารของสหรัฐฯ ภายใต้ชื่อโครงการหุ้นส่วนทางยุทศาสตร์หลังเหตุการณ์ 9/11 การมีฐานปฏิบัติการของทหารอยู่ในอัฟกานิสถาน/ใกล้กับปากีสถานจะส่งผลให้สหรัฐฯ สามารถดำเนินการได้สะดวกรวดเร็วมากขึ้นเมื่อปากีสถานไม่สามารถควบคุมความปลอดภัยของอาวุธนิวเคลียร์ได้ด้วยตนเอง และเหตุผลสำคัญอีกประการหนึ่งคือสหรัฐฯ สามารถใช้อัฟกานิสถานเป็นฐานโจมตีปากีสถานได้ หากอาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถานตกอยู่ในสถานการณ์ใดก็ตามที่เป็นอันตรายต่อความปลอดภัยและความมั่นคง

เอกสารอ้างอิง

วิอยซ์ ทีวี 21. (2012, May 22). “*นาโตยืนยันที่จะถอนทหารจากอัฟกานิสถานในปี 2557*” สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2561, จาก http://news.voicetv.co.th/world/39674.html

Atal, S. (2003). *Extremist, Nuclear Pakistan: An Emerging Threat?*. Washington D.C.: Cato Institute.

Baruah, A. (2006, 19 August). "What the U.S. is doing to Pakistan,". *the Hindu*, p.11.

Jindal, N. (1987). *"War as a Political Weapon in the Nuclear Age"*. New Delhi: Intellectual Publishing House.

Jose, J. & Escobar, S. (2007). "Middle East Salafism's influence and Radicalization of Muslim Communities in Europe". in Barry Rubin (Ed.), *Political Islam: Critical Concepts in Islamic Studie.*(pp.83-84) London: Routledge Taylor Francis Group.

Kampani, G. (2016). "Nuclear Watch—Pakistan: The Sorry Affairs of the Islamic Republic". from http://www.nti.org/analysis/articles/nuclear-watch-pakistan.

Kampani, G. (2002). Second tier proliferation: The case of Pakistan and North Korea. *The Nonproliferation Review*, *9*(3), 107-116.

Karl, D. J. (1997). Proliferation pessimism and emerging nuclear powers. *International Security*, *21*(3), 87-119.

Keylor, W. R. (2003). *"A world of Nations: The International Order since 1945"*. New York: Oxford University Press.

Mahmood, S. (2000). "*Pakistan Political Roots & Development 1947-1999"*. Oxford: Oxford University Press.

Mandaville, P. (2007). "*Global Political Islam"*. London: Rout ledge.

Pakistan Rules Out Change in Nuke Policy. (2016, 2 March). *the Hindu*. Retrieved from http://www.thehindu.com/news/international/no-change-in-pakistan-policy-on-nuke-weapons-stockpile-sartaj-aziz/article8304103.ece

Patrick, S. (2006). Weak states and global threats: Fact or fiction? *Washington Quarterly*, *29*(2), 27-53.

Prashad, V. (2016, March 18). "The World after Obama". *Frontline*. Retrieved from http://www.frontline.in/world-affairs/the-world-after-obama/article8299429.ece#test

Rafique, N. (2004). "NATO's Expanding Role and its Implications for South Asia". *Strategic Studies,* 24(2),41-57.

Roy, O. (2001). "Has Islamism a Future in Afghanistan?" in Maley, William (Ed.), *Afghanistan and the Taliban: The Rebirth of Fundamentalism*. (pp.201-429), New Delhi: Penguin Books.

Saikal, A. (2004). *Modern Afghanistan a History of Struggle and Survival*. London: I.B.Tauris.

Spanier, J. (1989). *"American Foreign Policy since World War II"*, (11thed.) New Delhi: Tata MC Graw-Hill Edition.

Stewart, P. & Emmot, R. (2016, June 15). “U.S. may reconsider Afghanistan troops cuts as NATO Pledges support”. *Reuters* . Retrieved from http://www.reuters.com/article/us-nato-afghanistan-withdrawal-idUSKCN0Z110C

Stiles, K. W. (2006). “*Case Histories in International Politics*”. (4thed.) New York: Pearson& Longman.

Suhrke, A. (2009). “The Dangers of a Tight Embrace: Externally Assisted State Building in Afghanistan”. in Paris, Roland and Sisk, Timothy D. (Eds.), *The Dilemmas of State Building: Confronting the Contradictions of Postwar Peace Operations*. (pp.80-364) London: Routledge.

Translated Thai Reference

Voice tv21. (2012). *NATO confirmed to withdraw troops from Afghanistan in 2014*. Retrieved December 20, 2018 from http://news.voicetv.co.th/world/39674.html, (In Thai)

บทปริทัศน์หนังสือ มาคิอาเวลลี การเมืองไทยของเจ้าผู้ปกครอง

จาฏุพัจน์ สังข์ศิริ
นักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
สุริยะ หาญพิชัย
อาจารย์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
ผู้จัดทำบทความต้นฉบับ: kaimook.ep@gmail.com

Jatuphat Sangsiri
Student of Social studies, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Thepsatri Rajabhat University
Suriya Hanphichai
Lecturer of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences,
Thepsatri Rajabhat University
Correspondent Author: kaimook.ep@gmail.com

ชื่อหนังสือ : มาคิอาเวลลี การเมืองไทยของเจ้าผู้ปกครอง
ผู้แต่ง : กานต์ บุณยะกาญจน
จำนวน : 344 หน้า
ผู้จัดพิมพ์ : สำนักพิมพ์มติชน
พิมพ์เมื่อ : มีนาคม พ.ศ. 2562
ISBN: 978-974-02-1658-2

บทนำ

หนังสือ มาคิอาเวลลี การเมืองไทยของเจ้าผู้ปกครอง แต่งโดยกานต์ บุณยะกาญจน ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำภาคการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ได้นำวิทยานิพนธ์ของท่านที่ผ่านการประเมินในระดับดีมาก ในชื่อ การสร้างความนิยมและการตีความ “เจ้าผู้ปกครอง” มาปรับปรุงจนกระทั่งมาเป็นหนังสือเล่มนี้ หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาทางภาควิชาปรัชญาและการเมืองที่ศึกษาเกี่ยวกับด้านการปกครอง โดยเนื้อหาภายในหนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึง แนวคิดการปกครองตามทัศนะของมาคิอาเวลลี ซึ่งมาคิอาเวลลีนั้นเป็นนักปรัชญา

การเมืองชาวอิตาเลียนจากยุคเรเนสซองส์ ผู้เขียนตำราการเมืองชื่อดังเรื่อง "The Prince" ที่นำเสนอวิธีการเป็น "เจ้าผู้ปกครองที่ดี" โดย The Prince ถือเป็นแม่บทในการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ในไทย

สาระสำคัญของหนังสือ

หนังสือ มาคิอาเวลลี การเมืองไทยของเจ้าผู้ปกครอง ได้รวบรวมแนวคิดของมาคิอาเวลลีที่ได้เข้ามาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลายจวบจนกระทั่งถึงสมัยปัจจุบัน ผ่านการสอดแทรกจากทางด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นงานเขียนหรือหนังสือที่ใช้เป็นแบบเรียนในสมัยนั้น โดยมีการนำแนวคิดเข้ามาจากชาติตะวันตก และเป็นปฐมบทของการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ เนื้อหาภายในหนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็น 8 บท ซึ่งในแต่ละบทมีหัวข้อที่แตกต่างกันออกไป โดยหนังสือมีเนื้อหาประกอบด้วย

ในบทที่ 1 เรื่อง **ร่องรอย “มาคิอาเวลลี” ก่อนการปรากฏตัวมาของมาคิอาเวลลี** เนื้อหาในบทนี้ผู้เขียนได้เสนอความเป็นมาของแนวคิดของมาคิอาเวลลี ในหนังสือ The Prince เจ้าผู้ปกครอง และความเป็นมาของงานเขียนของมาคิอาเวลลี ต้นกำเนิดแนวคิดของมาคิอาเวลลีในนั้นอาจเข้ามาสมัยอยุธยาตอนปลาย ผ่านทางงานเขียนและบันทึกของชาวตะวันตกที่เข้ามาติดต่อค้าขายกับชาติไทย เริ่มแรกถูกกล่าวโดย นายวันวลิต นายวาณิชของบริษัทอินเดียตะวันออกแห่งดัตช์ประจำกรุงศรีอยุธยาได้เขียนบันทึกเกี่ยวกับแนวคิดของมาคิอาเวลลีที่พบในสยามในเวลานั้น ตรงกับสมัยพระนารายณ์ มีการบันทึกว่าการเมืองภายในอยุธยาขณะนั้นมีความขัดแย้งระหว่างเจ้านายกับขุนนาง จึงทำให้เกิดการลอบสังหารสมเด็จพระนารายณ์ แต่พระองค์ตอบโต้ด้วยการประหารทั้งวังหน้า เป็นการกระทำที่เหี้ยมโหดแต่พระองค์ยังคงรักษาภาพกษัตริย์ผู้ทรงเคร่งศาสนาอยู่เหมือนเดิม ตรงกับคำอธิบายในหนังสือ The Prince ว่ากษัตริย์ต้องปกครองคนด้วยความหวาดกลัว ใช้ความหวาดกลัวเพื่อรักษาอำนาจการปกครอง ต่อมาในช่วงเวลาเดียวกันเกิดบันทึก Historie civile et natrurelle du royaume de Siam ของลา ลูแบร์ ได้สรุปว่า กษัตริย์อยุธยามีการรักษาอำนาจที่โดดเด่น คือทำให้ประชาชนกลัวมากกว่ารัก และไม่วางใจขุนนาง พร้อมที่จะสังหารทุกคนแต่ก็ยังคงมีความเมตตา และจดหมายเหตุของคณะบาทหลวงฝรั่งเศส ได้บรรยายในสมัยของพระเจ้าเสือ ว่ามีการใช้อำนาจอย่างเด็ดขาดในการกำจัดเชื้อสายเก่าเพื่อขึ้นให้ตนครองราชย์และพระองค์ยังทรงเป็นมิตรกับต่างชาติ ผู้เขียนได้พูดถึงการเข้ามาของแนวคิดมาคิอาเวลลีในสมัยอยุธยาตอนปลาย และอธิบายในส่วนการปกครองที่เหมือนตามแนวคิดของมาคิอาเวลลีของกษัตริย์ในสมัยอยุธยา

ในบทที่ 2 เรื่อง **กรมยุทธศึกษาใต้เงาภูมิปัญญามาคิอาเวลลีในยุคพระสาสน์พลขันธ์(เยรินี)ถึงเจ้าฟ้าจักรพงษ์** ผู้เขียนเสนอว่าแนวคิดของมาคิอาเวลลีน่าจะเข้ามาทางการทูตของสยามกับอิตาลี ผู้ที่นำความคิดของมาคิอาเวลลีเข้ามา คือชาวอิตาเลียนที่เข้ามารับราชการในสยาม ซึ่งก็คือนายเจโรลาโม อีมิลิโอ เยรินี เป็นทหารจากอิตาลีที่มาเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสยามกับอิตาลี มารับราชการที่กรุงเทพฯจนได้รับความดีความชอบ เยรินีก็ได้เข้ารับราชการทหารในกรมทหารม้า ด้วยความสามารถจึงได้เลื่อนขั้นเป็นอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนนายร้อยทหารบก ต่อมาปี พ.ศ. 2439 พระบาทสมเด็จจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงจัดตั้งกรมยุทธศึกษาขึ้น นายเยรินีรับหน้าที่เจ้ากรมยุทธศึกษา มีหน้าที่เรียบเรียงตำราและวางแผนหลักสูตรการสอนแก่นักเรียน อีกทั้งเยรินีเป็นนักเขียนให้วารสารยุทธโกษ โดยงานเขียนเกี่ยวกับสุภาษิตไทยที่ว่า “ตัดหวายอย่าไว้หน่อ ฆ่าพ่ออย่าไว้ลูก” เป็นคติแบบมาคิอาเวลลี ซึ่งอธิบายว่าผู้ปกครองสยามในราชวงศ์รัตนโกสินทร์มีเมตตาไม่ใช้ความโหดเหี้ยม แต่คนที่ได้รับความเมตตาอาจกลับมาทำร้ายอีกจึงต้องฆ่าทั้งหมด ภายหลังสมเด็จเจ้าฟ้าจักรพงษ์ภูวนาถขึ้นมาทำหน้าที่

แทนเยรินี พระองค์สนพระทัยแนวคิดแบบชาวตะวันตกแบบมาคิอาเวลลี จะเห็นในงานเขียนของท่านที่ชื่อว่า “พงศาวดารยุทธศิลปะ” พระองค์เชื่อมั่นและยึดถือว่าคำสอนของมาคิอาเวลลี โดยดัดแปลงให้เข้ากับสังคมสยาม และเผยแพร่สู่แวดวงราชการ ผู้เขียนได้พูดถึงการแพร่หลายของแนวคิดมาคิอาเวลลี ที่ผ่านงานเขียนและแบบเรียนของนักเรียนทหารกองทัพบก อีกทั้งผ่านการให้คำปรึกษาแก่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการปกครองประเทศ

ในบทที่ 3 เรื่อง **เจ้าผู้ปกครองนครในบริบทการเปลี่ยนแปลงการปกครอง** ผู้เขียนได้เสนอว่า สิ่งที่จำเป็นต่อการวางรากฐานของสยามคือ การส่งบุคลากรในวังไปศึกษาต่อที่ต่างประเทศในสาขาวิชาต่างๆ และมีผู้นำแนวคิดแบบมาคิอาเวลลีมาใช้นั่นก็คือ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ พระองค์ทรงมีความสามารถในด้านงานเขียนประพันธ์และสนพระทัยในด้านประวัติศาสตร์ ทรงนิพนธ์ไว้มากมายแต่เรื่องที่เกี่ยวกับแนวคิดมาคิอาเวลลีมีปรากฏใน งานเขียนเรื่อง “เฟรเดริคมหาราชแห่ง ปรัสเซีย” ได้รับการตีพิมพ์เป็นหนังสือแบบเรียน ซึ่งเป็นการกล่าวถึงพระราชประวัติของพระเจ้าเฟรเดริค กษัตริย์แห่งปรัสเซีย ผู้มีปรีชาสามารถทำให้ปรัสเซียกลายเป็นมหาอำนาจในยุโรปได้ พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์ใช้แนวคิดมาคิอาเวลลีมาเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของพระเจ้าเฟรเดริค ซึ่งเป็นการเดินตามรอยของมาคิอาเวลลีในด้านการปกครอง แสดงให้เห็นถึงความกระหายอำนาจ หลังจากที่พระองค์เจ้าจุลจักรพงษ์เสด็จกลับไทยก็ได้เขียนเอกสารทางการเมืองที่เกี่ยวกับระบอบการปกครองแบบมุโสลินี และนำไปเสนอแก่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวให้ใช้เป็นแนวทางของมุโสลินีเพื่อพัฒนาประเทศและธำรงค์ไว้ซึ่งระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่กลับเกิดปัญหาใหญ่ขึ้นมาหลังจากที่เสนอแนวทางเปลี่ยนแปลงสยามให้เหมือนแบบอิตาลี หลังจากเหตุการณ์สงบเรียบร้อย พระองค์ได้สนับสนุนรัฐบาลของคณะราษฎร ใช้วิธีเดียวกันกับมาคิอาเวลลีโดยทำหนังสือไปขอตำแหน่งทางราชการทางการเมืองกับผู้มีอำนาจ แต่ทางคณะราษฎรยังไม่ไว้ใจจึงจัดให้พระองค์เข้ารับเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยแทน ผู้เขียนได้เสนอวิธีการสอดแทรกแนวคิดของมาคิอาเวลลีผ่านหนังสือแบบเรียน และนำระบอบการปกครองแบบเผด็จการเข้ามาในไทยเนื่องจากทำตามแบบอิตาลีที่ได้รับอิทธิพลของแนวคิดมาคิอาเวลลี

ในบทที่ 4 เรื่อง **มาคิอาเวลลีในการเมืองไทยยุคหลัง 2475** ผู้เขียนได้เสนอว่า แนวคิดมาคิอาเวลลีได้เผยแพร่อยู่ตลอดเวลาหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองและมีการปรับให้เข้ากับสังคมไทย ซึ่งมีในวิทยานิพนธ์ของคณะรัฐศาสตร์ ภาคการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่องบทบาททางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงครามกับความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี ของนิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร และการศึกษาเปรียบเทียบความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีกับหลวงวิจิตรวาทการ ของธงชัย ขำสุวรรณ ซึ่งวิทยานิพนธ์ทั้ง 2 ชิ้นนี้มีความเห็นตรงกันว่า จอมพล ป. พิบูลสงครามและหลวงวิจิตรวาทการ มีความประพฤติคล้ายกับคำสอนของมาคิอาเวลลี โดยส่วนของจอมพล ป. พิบูลสงครามมีความคล้ายหลายเรื่อง ได้แก่ ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์มากกว่าวิธีการ ส่วนหลวงวิจิตรวาทการนั้นไม่พบหลักฐานว่ามีการรู้จักความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีมาก่อน เพียงแต่มีความคิดที่เหมือนกัน ต่อมาพบแนวคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีในจดหมายส่วนตัวของพระยาอนุมานราชธน ซึ่งพระยาอนุมานราชธนสามารถปรับตัวทำงานได้กับทุกๆฝ่าย จากพฤติกรรมทางการเมืองของท่านที่เต็มไปด้วยชั้นเชิงแห่งการเอาตัวรอด และเต็มไปด้วยกลิ่นอายของมาคิอาเวลลี ทำให้เกิดสมมุติฐานขึ้นมาว่า ท่านรู้จักมาคิอา

เวลลีและเข้าใจคำสอนของมาคิอาเวลลีเป็นอย่างดี ซึ่งผู้เขียนได้อธิบายแนวคิดของมาคิอาเวลลีที่ยังคงมีอยู่ตลอดเวลาและปรับให้เข้ากับสังคมไทย โดยดูจากแนวคิดและพฤติกรรมของผู้นำในสมัยนั้น

ในบทที่ 5 เรื่อง **กำเนิดการศึกษาความคิดทางการเมืองในรัฐศาสตร์ไทย** ผู้เขียนได้อธิบายเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวทางความคิดหลังจากที่พบชื่อของมาคิอาเวลลีในจดหมายของพระยาอุมานราชธน ซึ่งส่งผลต่อความนิยมที่มีต่อแนวคิดของมาคิอาเวลลีด้วย เพราะความคิดของมาคิอาเวลลีจากที่พบบนงานเขียนอ่านเล่นของชนชั้นสูง หรืองานเขียนเฉพาะทหารได้เปลี่ยนเป็นตำราศึกษารัฐศาสตร์สมัยใหม่ พร้อมกับคนในสังคมไทยเริ่มเปิดรับความคิดทางตะวันตกมากขึ้น ดังเช่นในปี พ.ศ. 2508 คำว่า มาคิอาเวลลี ถูกแปลเข้าบทภาพยนตร์เรื่อง The Sound of Music ซึ่งในบทของ Max Detweiler ได้เรียกแม่ของเด็กว่า บารอนเนนส์ มาคิอาเวลลี เพื่อแสดงให้เห็นว่าเธอใช้วิธีแบบมาคิอาเวลลีในการจัดการปัญหาลูกเลี้ยง คำว่ามาคิอาเวลลีนั้นแปลว่า อุปนิสัยที่มากด้วยกลอุบาย แพร่หลายมากในช่วงเวลานั้น โดยจุดเปลี่ยนของมาคิอาเวลลีในบริบททางการเมืองสมัยใหม่ เริ่มต้นจากการศึกษาทางรัฐศาสตร์ โดยเปิดโอกาสให้มีการศึกษาความคิดทางการเมือง เปลี่ยนเป็นใช้กลวิธีเพื่อการบริหารรัฐกิจให้สัมฤทธิผล การเรียนยุคนี้คล้ายกับฝรั่งเศสและเยอรมนีซึ่งเป็นการบริหารภาครัฐ นายปรีดี พนมยงค์ได้ตีกรอบองค์ความรู้ทางรัฐศาสตร์ โดยรับผิดชอบวิชาที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับอิสรภาพ เสรีภาพ ความเสมอภาค การแบ่งแยกอำนาจอธิปไตย และรูปแบบการปกครองแบบต่างๆ ซึ่งจะมีการพูดถึงประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองและทฤษฎีทางการเมืองที่สำคัญยังไม่เน้นเชิงปรัชญาการเมือง ในยุคนั้นได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐฯ จึงทำให้เกิดวารสารวิชาการขึ้น เช่น วารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ผู้เขียนอธิบายว่าในยุคแรกวงการศึกษายังไม่มีความคิดทางการเมืองและปรัชญาทางการเมืองในไทยยังไม่มีตัวแม่บท มีเพียงแต่ตำราชั้นทุติยภูมิหรือตำราวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีซึ่งใช้ในการเรียนเท่านั้น ซึ่งเผยแพร่แนวคิดของมาคิอาเวลลีอย่างจำกัด

ในบทที่ 6 เรื่อง **ตัวบทแปลครั้งแรกในวิกฤติการเมือง** ผู้เขียนได้เสนอยุครุ่งเรืองของการศึกษาความคิดทางการเมืองเกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2516 มีการสนใจทางการเมืองของกลุ่มชนชั้นกลาง ซึ่งเป็นผลมาจากตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข นำมาสู่เหตุการณ์ 14 ตุลา พ.ศ. 2516 จากการพัฒนาด้านการศึกษารัฐศาสตร์ได้ผลิตนิสิตนักศึกษาที่มีความสนใจทางการเมือง ซึ่งได้กลายมาเป็นแกนนำสำคัญในเหตุการณ์ 14 ตุลาฯ ความสนใจทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาสอดคล้องกับการเติบโตของวรรณกรรมทางการเมือง เช่น ผลงานแปล The Prince ของมาคิอาเวลลี เป็นภาษาไทยในชื่อ เจ้า โดย พิชิต จงสถิตวัฒนา งานชิ้นนี้สะท้อนบริบททางการเมืองในขณะนั้นอย่างชัดเจน สำนักพิมพ์ได้แสดงความคิดเห็นที่น่าสนใจว่างานของมาคิอาเวลลีนั้นไม่สามารถตัดสินได้เพียงด้านใดด้านหนึ่ง เพราะ เจ้า อาจจะเหมาะกับทั้งผู้ที่เผด็จการและผู้อยากจะมีอำนาจ พอๆกับประชาชนที่มีความอยากจะรู้เท่าทันเจ้าผู้ปกครอง ถือว่ามาคิอาเวลลีเป็นบิดาของรัฐศาสตร์สมัยใหม่ ผู้เขียนได้เสนองานแปลเรื่อง เจ้า ของพิชิตก็เป็นสิ่งที่สำคัญของการเกิดกระแสนิยมมาคิอาเวลลีในไทย ที่เริ่มต้นขึ้นด้วยแรงบันดาลใจในชั้นเรียนวิชาปรัชญาการเมืองของสมบัติ จันทรวงศ์ และด้วยบรรยากาศทางการเมืองที่เอื้ออำนวย The Prince ในฉบับภาษาไทยของมาคิอาเวลลีจึงกำเนิดขึ้น ภายหลังได้นำไปใช้เพื่อผลประโยชน์ทางการเมือง

ในบทที่ 7 เรื่อง **ยุคตัวบทมาตรฐานและการขยายตัวของการตีความ** ผู้เขียนได้เสนอว่า ความนิยมงานเขียนเรื่อง The Prince ของมาคิอาเวลลีในสังคมไทยนั้นเกิดจากการขยายตัวของการศึกษารัฐศาสตร์ กล่าวคือทุก

สถาบันหันมาสนใจมาคิอาเวลลีในฐานะนักคิดนักทฤษฎีการเมือง ซึ่งจะต้องถูกรวบรวมเอาไว้ในตำราประเภทความรู้เบื้องต้นของแต่ละมหาวิทยาลัย เพื่อใช้ในหลักสูตรการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นใหม่ ในตำราแต่ละเล่มต่างพยายามจัดระเบียบคำสอนของมาคิอาเวลลีขึ้นมาใหม่เพื่อให้เข้าใจง่ายยิ่งขึ้น มีทั้งการเพิ่มหัวข้อและลดหัวข้อบางอย่างเพื่อหวังให้ผู้อ่านเข้าใจง่าย ตำราทุติยภูมิในเวลานั้นผลิตตามการศึกษาประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง กล่าวคือ เน้นนำเสนอประวัติของนักคิดเป็นหลัก ส่วนของเนื้อหาคำสอนของมาคิอาเวลลีก็ไม่มีการตีความลึกซึ้ง เป็นเพียงการนำคำสอนของมาคิอาเวลลีมาจัดระบบให้เข้าใจง่ายเพื่อสะดวกต่อการเรียนการสอนเท่านั้น ในปีพ.ศ. 2538 เกิดการเปลี่ยนแปลงของกระแสนิยมของมาคิอาเวลลี โดยเฉพาะงานเขียน The Prince ในประเทศไทย เมื่อสมบัติ จันทร์วงศ์ แปลหนังสือเล่มนี้ขึ้นมาอีกครั้งในชื่อว่า เจ้าผู้ปกครอง งานชิ้นนี้ได้รับการยอมรับและความนิยมจากแวดวงวิชาการอย่างดียิ่งในฐานะตัวบทแปลที่มีความเที่ยงตรงตามต้นฉบับ เป็นจุดเริ่มต้นสำคัญของการศึกษามาคิอาเวลลีแบบปรัชญาการเมืองจากการอ่านตัวบท The Prince อย่างละเอียดและกลายเป็นตัวบทฉบับมาตรฐานของวงการศึกษาปรัชญาไทยจนถึงปัจจุบัน การสอนรัฐศาสตร์จากผู้ที่ได้ศึกษาจากชาติตะวันตกในด้านปรัชญาการเมืองโดยตรง ทำให้ปรัชญาการเมืองในสังคมไทยค่อยๆเติบโตอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้จากงานแปลและงานเขียนทางด้านปรัชญาการเมืองที่มีเพิ่มขึ้นไปพร้อมๆกับตำราทุติยภูมิ จากการขยายตัวของการศึกษารัฐศาสตร์แบบใหม่ที่เปิดโอกาสให้มีการศึกษาความคิดทางการเมืองและปรัชญาการเมืองกลายเป็นหนึ่งในวิชาที่ใช้สอนกัน ผู้เขียนได้อธิบายว่าในปัจจุบันการเผยแพร่ความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีนั้นไม่ได้มีแค่ในวิชารัฐศาสตร์อีกต่อไป และมีการกล่าวถึงมาคิอาเวลลีกันอย่างแพร่หลาย เป็นการเปิดกว้างสังคมยอมรับและสนใจศึกษามาคิอาเวลลีกันมากขึ้น ทำให้มาคิอาเวลลีแทรกซึมไปในชีวิตประจำของผู้คน เป็นส่วนหนึ่งของความบันเทิง เช่น หนังสืออ่านเล่น ละคร ดังนั้นกระแสความนิยมของมาคิอาเวลลีจะเติบโตเรื่อยๆไม่สิ้นสุดในสังคมไทยปัจจุบัน

ในบทที่ 8 เรื่อง **มาคิอาเวลลีสำหรับทุกๆคน** ผู้เขียนได้เสนอการสร้างความนิยมของมาคิอาเวลลีในสังคมทั่วไป เป็นการทำความเข้าใจความคิดของมาคิอาเวลลีไปยังบุคคลทั่วไปที่ไม่ได้รับการศึกษาทางรัฐศาสตร์มาโดยตรง แต่สำหรับมาคิอาเวลลีนั้นสามารถรักษาที่ทางของการเป็นเจ้าแห่งโลกวิชาการได้ดีพร้อมกับแทรกแนวคิดซึมเข้าสู่สังคมควบคู่กันไป โดยกระบวณการสร้างความนิยมของมาคิอาเวลลีแบ่งได้เป็น 4 มิติหลักๆ ดังนี้

1. บุคลิกภาพแบบมาคิอาเวลเลียน เป็นการตีความอีกแบบหนึ่งที่นิยมในงานเขียนของไทยและแพร่หลายไปยังบุคคลทั่วไป เช่น เยรินีใช้คำว่า มาคิอาเวลเลียน อธิบายสภาษิตคำพังเพย “ตัดหวายอย่าไว้หน่อฆ่าพ่ออย่าไว้ลูก” ตีความได้ว่าบุคลิกแบบมาคีอาเวลีคือ “ความโหดเหี้ยมอันมาจากความจำเป็นทางการเมือง” แต่เยรินีตีความในเชิงบวกโดยกล่าวถึงเหตุการณ์กบฏกรมขุนกษัตรานุชิตว่า เพราะมีความเมตตาสุดท้ายก็จะต้องเผชิญปัญหากบฏและต้องกลับมาใช้ความรุนแรงอยู่ คติแบบมาคิอาเวลเลียนถูกขยายความต่อเนื่องในแวดวงวิชาการ โดยเฉพาะงานเขียนของฮาร์มอน เขาสรุปว่า “ลักษณะกรกำหนดให้วิธีการอยู่ภายใต้จุดมุ่งหมาย” ในปัจจุบันผู้เขียนพบว่าความสนใจของบุคคลทั่วไป คติของมาคิอาเวลเลียนนั้นมีความหมายใหม่ในทางจิตวิทยาและแพร่หลายผ่านวิทยานิพนธ์ในสาขาจิตวิทยา ซึ่งในวิทยานิพนธ์นั้น มาคิอาเวลลีมีภาพลักษณ์ที่ไม่น่านิยมทั้งสิ้น เช่น โกหก หลงตนเอง หรือประจบประแจง

2. มาคิอาเวลลีในฐานะผู้บริหาร การตีความมาคิอาเวลลีเป็นนักบริหารหรือเชี่ยวชาญในศาสตร์การบริหารเรื่องทั่วๆไป มาคิอาเวลลีใส่ใจการบริหารมากกว่าการเมืองได้รับการตีความอย่างต่อเนื่องในงานของศิโรธ อังศุวัฒนะ โดยเขาเสนอว่า มาคิอาเวลลีมีบทบาททางการเมืองในนครฟลอเรนซ์ แต่เขาก็คลุกคลีกับทางการบริหารมากกว่าการเมือง มาคิอาเวลลีจึงเข้าใจหลักการบริหารมากว่าสิ่งอื่นใดทั้งหมด ดังนั้นเขาจึงนิยามอำนาจที่แท้จริงของมาคิอาเวลลีว่าคือการที่สามารถบรรลุเป้าหมายสิ่งใดสิ่งหนึ่งด้วยตัวเองต้องการได้สำเร็จ การอ้างว่ามาคิอาเวลลีเป็นนักบริหารนั้นปรากฏมากขึ้นในงานวิทยานิพนธ์สาขาอื่น ที่ไม่ใช่รัฐศาสตร์ การตีความมาคิอาเวลลีเป็นผู้บริหารนั้นมีรากฐานมาจากงานเขียนที่พยายามให้เห็นบริบทของมาคิอาเวลลีที่สนับสนุนระบบสาธารณรัฐของชนชั้นกลาง และสนับสนุนการบริหารมากกว่าการปกครอง มีการนำคำสอนของมาคิอาเวลลีไปเชื่อมโยงกับศาสตร์อื่นๆ เช่น การพัฒนาและบริหารธุรกิจ ซึ่งภาพลักษณ์ในฐานะนักบริหารนั้นดูเป็นมิตรกับภาคเอกชนมากกว่าภาพลักษณ์ของผู้เล่นการเมืองและยังสามารถช่วยนำเสนอมาคิอาเวลลีไปสู่ศาสตร์อื่นๆได้อย่างกว้างขวาง

3. มาคิอาเวลลีในฐานะนักการเมือง การตีความมาคิอาเวลลีในฐานะนักการเมืองนั้นมีมาอยู่แล้วอย่างยาวนาน การตีความครั้งแรกในงานเรื่อง “ทฤษฎีการเมืองและสังคม” ของเดชชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์ โดยอ้างถึงสาเหตุที่มาคิอาเวลลีเขียนงานสำคัญขึ้นมาด้วยเหตุที่ว่า “เมื่อมาคิอาเวลลีถูกปลดจากราชการ...มาคิอาเวลลีก็ได้ปฏิบัติตนเหมือนนักการเมืองไร้อำนาจคนอื่นๆ คือ อ่านและเขียนหนังสือ”และเดชชาติได้สรุปว่า มาคิอาเวลลียังเป็นผู้เริ่มต้นของคำว่า เล่นการเมือง (Power Politic) ในการศึกษาทางการเมืองอีกด้วย ความนิยมในการตีความมาคิอาเวลลีเป็นนักการเมืองนี้ ได้พัฒนาไปสู่การตีความในงานประเภทอื่นๆ เช่น งานเขียนเรื่องภูมิปัญญายอดผู้นำของโลก ของสุภาณี ปิยพสุนทรา ที่ได้อ้างว่ามาคิอาเวลลีเป็นนักการเมือง โดยตั้งหัวข้อว่า “มาคิอาเวลลี อัจฉริยะการเมือง ผู้ถูกบิดเบือน” การตีความว่ามาคิอาเวลลีเป็นนักการเมืองนั้นแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ประเภทแรกก็คือตีความว่ามาคิอาเวลลีเป็นนักการเมืองที่มีนิสัยกระหายอำนาจและทะเยอทะยานและอีกประเภทคือชื่นชมในความสามารถทางการเมืองของมาคิอาเวลลี ส่วนการตีความมาคิอาเวลลีกับวิกฤติการเมืองปรากฏขึ้นในงานของวสันต์ ลิมป์เฉลิม ในชื่อบทความ “มองความขัดแย้งการเมืองไทยผ่านแนวคิดมาคิอาเวลลี” เขาเริ่มจากสมมุติฐานผิดๆที่ว่า มาคิอาเวลเลียนิสมม์ คือเสนอให้ใช้วิธีการที่ชั่วร้ายใดๆ ก็ได้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมือง แต่ความจริงแล้ว แนวคิดมาคิอาเวลลีเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิธีการทำงานการเมืองให้สำเร็จ หรือเสนอความจริงที่มีผล

4. มาคิอาเวลลีในงานวรรณกรรม ลักษณะเด่นอีกประการของการสร้างความนิยมในงานเขียนเรื่อง The Prince แก่สังคมทั่วไป คือการทำให้มาคิอาเวลีกลายเป็นตัวละครลับในงานเขียนอิงประวัติศาสตร์ เป็นส่วนหนึ่งในนิยาย ถูกแปลงเป็นการ์ตูน และกลายเป็นละครเวที ซึ่งการนำแนวคิดของมาคิอาเวลลีมาแสดงละคร โดยชมรมรัฐศาสตร์การละครได้มีการดัดแปลงบทละครเรื่อง “แมนดราโกลา” ของมาคิอาเวลลี ที่สมบัติ จันทรวงศ์ กลวิธีในการนำเสนอผ่านละครเวทีนั้น เป็นการเผยแพร่ความนิยมโดยลดความรุนแรงจากคำสอนดั้งเดิมของมาคิอาเวลลี โดยการเลือกแปลงานเขียนด้วยคำที่นุ่มนวลขึ้น และใกล้เคียงกับชีวิตประจำวันมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับต้นฉบับ ซึ่งการลดความรุนแรงของเนื้อหาโดยแสดงผ่านละคร เป็นสิ่งที่ช่วยให้ความนิยมของมาคิอาเวลลีแพร่กระจายได้ง่ายขึ้น อีกวิธีที่สำคัญในการนำเสนองานเขียนเรื่อง The Prince ของมาคิอาเวลลีผ่านงานวรรณกรรมที่มีร่วมกัน คือการเล่าแบบโศกนาฏกรรม โดยผู้เขียนงานต่างๆเลือกที่จะเล่าประวัติมาคิอาเวลลี หรือแนวคิดมาคิอาเวลลีด้วยการเล่าแบบโศกนาฏกรรมว่าเขาประสบพบเจอกับอะไรมาบ้างในชีวิต เพื่อเป็นการลดแรง

ต่อต้านจากคำสอนที่โหดเหี้ยมของมาคิอาเวลลี เมื่อมาคิอาเวลลีปรากฏตัวในโลกวรรณกรรม ไม่ว่าจะเป็นละครเวที นวนิยายและการ์ตูน การใช้วิธรการนำเสนอแบบนี้เพื่อสร้างความเป็นที่นิยมในปัจจุบัน และทำให้ผู้อ่านคุ้นเคยกับเรื่องราวต่างๆในวรรณกรรมสามารถยอมรับมาคิอาเวลลีได้ง่ายขึ้นนั่นเอง

ผู้เขียนกล่าวว่า การสร้างความนิยมของ The Prince ของมาคิอาเวลลี ได้ประสบความสำเร็จในการเข้าสู่สังคมทั่วไป โดยผ่านกลุ่มต่างๆ ที่มีผู้มีอิทธิพลในการสร้างความนิยมในงานเขียนของมาคิอาเวลลีทั้งผู้เชื่อมต่อ ที่สะท้อนผ่านชนชั้นนำในสยามยุคก่อนและระหว่างเปลี่ยนแปลงการปกครอง คนกลุ่มนี้เป็นผู้เริ่มสนใจในมาคิอาเวลลี ด้วยการเป็นศูนย์กลางในด้านต่างๆ เช่น ผู้บังคับบัญชา ซึ่งก็คือเยรินี ส่วนผู้ให้ความรู้คือเจ้าฟ้าจักรพงษ์ แวดวงวิชาการได้ผลิตงานวิชาการด้านของมาคิอาเวลลีเป็นจำนวนมาก เช่น The Prince ฉบับแปลมาตรฐานของสมบัติ จันทรวงศ์ ทำให้แพร่กระจายสู่สังคมโดยทั่วไปผ่านนักขาย ซึ่งก็คือนักจิตวิทยา นักธุรกิจ นักการเมือง นักข่าวที่พยายามนำเสนอออกมาให้รูปแบบต่างๆที่ง่ายต่อความเข้าใจ และน่าดึงดูดสำหรับบุคคลทั่วไป

บทวิจารณ์

ด้านเนื้อหา การนำเสนอเนื้อหาไปทางด้านการเมืองและการปกครอง ซึ่งเป็นการบอกเล่าและอธิบายรายละเอียดเรื่องราวของแนวคิดมาคิอาเวลลีที่มีผลกระทบตั้งแต่ในสมัยอดีต ซึ่งได้เข้ามาทางการค้าขายกับชาติตะวันออก ในช่วงแรกของการเข้ามาของแนวคิดนี้นั้น มีการแพร่กระจายอยู่มากในหมู่ชนชั้นสูงและยังคงมีแนวคิดของมาคิอาเวลลีถึงปัจจุบัน โดยการสอดแทรกผ่านแบบเรียนของนักเรียนทหารบก สามารถนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทยได้เป็นอย่างดี ผ่านบทละคร หรือ หนังสือการ์ตูน ยังมีการนำแนวคิดนี้มาใช้อยู่ และผู้เขียนได้กล่าวอ้างถึงหนังสือ The Prince ซึ่งเป็นแม่บทของการศึกษาแนวคิดของมาคิอาเวลลี มีการเล่าเนื้อหาในหลายประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดของมาคิอาเวลลี อย่างเช่นการกระทำที่ได้มาซึ่งอำนาจโดยไม่สนใจวิธีการ เหมือนกับแนวคิดของจอมพล ป. พิบูลสงครามในสมัยที่ท่านได้เข้ามาบริหารงานบ้านเมือง และหลายมุมมอง โดยจะมีมุมมองของผู้ศึกษารัฐศาสตร์ ในมุมมองของผู้ศึกษารับศาสตร์นั้น กล่าวว่า มาคิอาเวลลีเป็นนักบริหารที่ดี มีไหวพริบสามารถปรับตัวและแก้ไขปัญหาได้กับทุกสถานการณ์ และมุมมองสำหรับบุคคลทั่วไป ส่วนบุคคลทั่วไปนั้นได้นิยามคำว่า มาคิอาเวลลี ว่าเป็นคนที่ประจบประแจง เป็นผลสะท้อนจากงานละครที่นำเสนอแนวคิดมาคิอาเวลลีที่ได้นำเสนอต่อสาบตาบุคคลทั่วไป ซึ่งหนังสือเล่มนี้เหมาะกับผู้ที่สนใจในทางด้านรัฐศาสตร์ โดยเนื้อหามีความละเอียดและเข้าใจง่ายไม่ซับซ้อน มีการอธิบายอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะเรื่องของแต่ละบุคคลที่ได้กล่าวถึงในหนังสือเล่มนี้ ไม่ว่าจะเป็น เยรินิ นายทหารอิตาลีที่เข้ามารับราชการในไทยพร้อมทั้งเผยแพร่แนวคิดแบบมาคิอาเวลลีอีกด้วย

ด้านภาษา ผู้เขียนได้ใช้ภาษาระดับกึ่งทางการและมีการอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมในแต่ละประเด็นที่สำคัญ จึงทำให้เข้าใจได้ง่าย มีการยกวาทะกรรมและสำนวนต่างๆของนักวิชาการที่น่าสนใจแต่ละท่านมาประกอบพร้อมทั้งอธิบายขยายความให้เห็นภาพชัดเจน อย่างเช่น “ตัดหวายอย่าไว้หน่อ ฆ่าพ่ออย่าไว้ลูก” เป็นสุภาษิตที่เยรินีได้ยกขึ้นมา ประกอบในงานเขียนของเขาที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ไทยสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์สมัยรัตนโกสินทร์มีคุณธรรมมากกว่าพระมหากษัตริย์ในอยุธยา เช่น พระเจ้าเสือ ที่พระองค์ได้สังหารคนทั้งตระกูลเพื่อให้ตนเองได้ขึ้นครองราชย์ โดยหนังสือเล่มนี้มีการจัดเรียงเนื้อหาเป็นลำดับขั้น โดยเริ่มจาก

เกริ่นการเข้ามาของแนวคิดของมาคิอาเวลลีจนถึงยุคปัจจุบัน และวิธีการเผยแพร่แนวคิดมาคิดอาเวลลีในรูปแบบต่างๆ มีการนำเสนอข้อมูลที่น่าติดตามและมีการเชื่อมแต่ละบทเข้าด้วยกัน

บทส่งท้าย ผู้วิจารณ์ได้ข้อสรุปว่าหนังสือเล่มนี้เขียนขึ้นเพื่ออธิบายแนวคิดของมาคิอาเวลลีในสังคมไทย และการเข้ามาของอิทธิพลแนวคิดมาคิอาเวลลีที่ส่งผลกระทบถึงปัจจุบัน จนกระทั่งแนวคิดของมาคิอาเวลลีได้กลืนเข้ากับวิถีชีวิตของชาวไทย ซึ่งมีความเหมาะสำหรับการอ่านเพื่อศึกษาแนวความคิดของมาคิอาเวลลี ในหนังสือเล่มนี้มีการสอดแทรกปรัชญาการเมืองแบบมาคิอาเวลลีเข้าไปและมีการเสนอการปกครองแบบมาคิอาเวลลี เช่น การได้มาซึ่งอำนาจโดยไม่สนใจผู้ใด หรือ การปกครองคนหมู่มากด้วยความหวาดกลัว ซึ่งจะมีวาทะกรรมและสุภาษิตต่างๆที่เกี่ยวกับแนวคิดของมาคิอาเวลลี และมีการอธิบายพร้อมยกตัวอย่างให้เข้าใจง่าย สามารถใช้สะท้อนสภาพสังคมปัจจุบันได้อย่างเป็นรูปอธรรม

เอกสารอ้างอิง

กานต์ บุณยะกาญจน. (2562). *มาคิอาเวลลี การเมืองไทยของเจ้าผู้ปกครอง*. กรุงเทพฯ : มติชน.

ธงชัย ขำสุวรรณ. (2539). *การศึกษาเปรียบเทียบความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลีกับหลวงวิจิตรวาทการ.* วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิรัตน์ พงษ์สิทธิถาวร. (2539). *บทบาททางการเมืองของจอมพล ป. พิบูลสงครามกับความคิดทางการเมืองของมาคิอาเวลลี*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มาคิอาเวลลี นิโคโล. (2555). *The Prince เจ้าผู้ปกครอง.* (แปลโดย ฤทัยวรรณ เกษสกุล). กรุงเทพฯ : เนชั่นบุ๊คส์.

_____. (2551). *เจ้าผู้ปกครอง.* (แปลโดย สมบัติ จันทรวงศ์). กรุงเทพฯ : คบไฟ,

สุภาณี ปิยพสุนทรา. (2555). *ภูมิปัญญายอดผู้นำของโลก*. กรุงเทพฯ : บิ๊กบุ๊ค.

Loubere, Simon de la. (1969). *The Kingdom of Siam with an Introduction*. (Translated by David K. Wyatt). London: Oxford University Press.

Translated Thai References

Boonyakarnjana, K. (2019). *Thai Politics of Ruler*. Bangkok: Matichon Printing. (In Thai)

Kamsuwan, T. (1996). *A comparative study of the political thought of Machiavelli and Luang Vichit-Vadakan*. Thesis for Master degree of Political Science in Government, Chulalongkorn University. (In Thai)

Pongsittitraworn, N. (1996). Political roles of Field Marshal P. Pibulsonggram and political thought of Machiavelli. Thesis for Master degree of Political Science in Government, Chulalongkorn University. (In Thai)

Piyaprasoontara, S. (2012). *Knowledge of the world.* Bangkok: Bigbook Printing. (In Thai)

หลักเกณฑ์การนำเสนอบทความวิชาการหรือบทความงานวิจัยเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารการบริหารท้องถิ่น

1. วารสารจะให้ความสนใจและพิจารณาคัดเลือกบทความที่มีลักษณะเป็นนวัตกรรมใหม่อย่างน้อยในมิติใดมิติหนึ่งดังต่อไปนี้ อันได้แก่

1.1 มีความคิดริเริ่มทางด้านระเบียบวิธีและการออกแบบงานวิจัย

1.2 มีข้อคิดเห็นหรือข้อโต้แย้งใหม่ ๆ เชิงทฤษฎี

1.3 มีการค้นพบนวัตกรรมทางการบริหารใหม่ ๆ

2. กองบรรณาธิการจะเป็นผู้รับผิดชอบในการพิจารณาบทความ กองบรรณาธิการจะทำการคัดเลือกโดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังต่อไปนี้

2.1 การใช้ภาษาและการเขียนที่มีความสละสลวย มีโครงสร้างของบทความที่ถูกต้องตามหลักการเขียน

2.2 มีความเหมาะสมของระเบียบวิธีวิจัย มีการอ้างอิงและสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่

2.3 ผลงานที่ศึกษามีศักยภาพในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม

3. บทความที่ส่งมาต้องมีลักษณะเป็นความเรียงเพื่อเสนอผลการปริทัศน์งานวิจัยที่มีเค้าโครงการดำเนินเรื่องที่สอดคล้องวัตถุประสงค์ของบทความอย่างชัดเจน และไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารใดมาก่อน

4. บทความต้องมีส่วนประกอบ ดังนี้

4.1 ชื่อเรื่องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และชื่อ นามสกุล ตำแหน่งและสังกัดของผู้เขียนและหน่วยงานที่สังกัดทุกคนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4.2 มีบทคัดย่อภาษาไทยที่มีความยาวไม่เกิน 250 คำ และบทคัดย่อภาษาอังกฤษที่มีความยาวไม่เกิน 250 คำ และต้องเป็นบทคัดย่อภาษาอังกฤษที่มีความถูกต้องตามหลักโครงสร้างและไวยากรณ์ของภาษาอังกฤษตามมาตรฐานวิชาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษต้องระบุผลการศึกษาด้วย

4.3 คุณวุฒิสูงสุด ตำแหน่งการทำงาน และหน่วยงานที่สังกัดของผู้เขียนทุกคน

4.4 คำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4.5 เนื้อหาของบทความ ประกอบด้วยหัวข้อ อันได้แก่ บทนำ วัตถุประสงค์ สมมติฐาน ในการวิจัย (ถ้ามี) แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ (ถ้ามี) การทบทวนวรรณกรรมหรืองานวิจัยใน อดีตที่เกี่ยวข้อง ระเบียบวิธีการวิจัย กรอบแนวความคิดการวิจัย ผลการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลกิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) และเอกสารอ้างอิง ทั้งในเนื้อ เรื่องและเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

4.6 ต้นฉบับต้องมีความยาวไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ ขนาด A4 โดยใช้ฟอนต์ TH Sarabun New ขนาด 14 ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมบันทึกไฟล์บทความที่อยู่ในรูปแบบ Microsoft Word (*.doc หรือ *.docx)

4.7 บทปริทัศน์หนังสือ (Book Review) ต้องประกอบด้วยชื่อผู้แต่ง ชื่อหนังสือ สถานที่ พิมพ์ สำนักพิมพ์ ปีที่พิมพ์ จำนวนหน้า และรูปภาพหน้าปกของหนังสือ โดยผู้ ปริทัศน์สามารถเขียนด้วยความยาวไม่เกิน 10 หน้ากระดาษ A4 พร้อมบันทึกไฟล์ บทความที่อยู่ในรูปแบบ Microsoft Word (*.doc หรือ *.docx)

4.8 การอ้างอิง ให้ใช้รูปแบบ APA (6th Edition) เป็นมาตรฐาน โดยสามารถดูตัวอย่าง วิธีการเขียนเอกสารอ้างอิงที่ถูกต้องเพิ่มเติมได้จากเว็บไซต์ของ APA เวอร์ชัน 6 https://www.apastyle.org หรือบทความที่เผยแพร่ในเวบไซต์ ตั้งแต่ ปีที่ 10 เป็นต้นมา

4.9 การเขียนเอกสารอ้างอิงที่เป็นของคนไทยจะต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษทุกรายการ โดยในส่วนของเอกสารอ้างอิงจะแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรกเป็นรายการอ้างอิง ของคนไทยและต่างประเทศ และส่วนที่สองเป็น Translated Thai References ที่ แปลเฉพาะรายการอ้างอิงของคนไทยของส่วนแรก และเติมคำว่า “(In Thai)” ต่อท้าย (โดยสามารถดูตัวอย่างในท้ายรายการนี้)

4.10 การส่งบทความสามารถส่งผ่านระบบออนไลน์ได้ที่ https://www.tci-thaijo.org/index.php/colakkujournals

5. วารสารการบริหารท้องถิ่นไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์บทความ แต่หากท่านทำผิดเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่ง ท่านจะถูกเรียกจะเก็บค่าใช้จ่าย จำนวน 1,500 บาท ใน 2 กรณี ต่อไปนี้

5.1 ตรวจพบภายหลังว่า บทความวิชาการ/บทความวิจัยที่ส่งเข้ามาขอรับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารการบริหารท้องถิ่นเคยตีพิมพ์ที่วารสารอื่น หรือถูกส่งไปยังวารสารอื่นเพื่อขอรับการตีพิมพ์

5.2 ผู้เขียนขอถอดบทความ กรณีไม่ต้องการแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิหรือ

5.3 ผู้เขียนต้องการส่งไปขอรับการพิจารณาตีพิมพ์ยังวารสารอื่น

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

1. การอ้างอิงในเนื้อหา ให้ใช้การอ้างอิงระบบนามปี โดยกำหนดดังนี้

1.1 หากชื่อผู้แต่งอยู่หน้าข้อความที่อ้างถึง ให้ใช้ ชื่อผู้แต่ง (ปีพิมพ์)

เช่น พีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์ (2549)

Kamnuansilpa (2006)

1.2 หากชื่อผู้แต่งอยู่ท้ายข้อความที่อ้างถึง ให้ใช้ (ชื่อผู้แต่ง, ปีพิมพ์)

1) กรณีผู้แต่ง 1 คน ให้เขียนเป็น (ชื่อผู้เขียน, ปีพิมพ์)

เช่น (พีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์, 2549)

(Kamnuansilpa, 2006)

2) กรณีผู้แต่ง 2 คน ให้เขียนเป็น (ชื่อที่ 1 และชื่อที่ 2, ปีพิมพ์)

เช่น (พีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์ และศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ, 2549)

(Kamnuansilpa & Wongthanavasu, 2006)

3) กรณีผู้แต่ง 3-5 คน ให้เขียนเป็น (ชื่อที่ 1,ชื่อที่ 2, และชื่อที่ 3, ปีพิมพ์)

เช่น (พีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์, ศุภวัฒนากร วงศ์ธนวสุ และธัชเฉลิม สุทธิพงษ์ประชา 2557)

(Kamnuansilpa, Wongthanavasu, & Sudhipongpracha, 2014)

4) กรณีผู้แต่งมากกว่า 5 คน ครั้งแรกให้เขียนชื่อผู้เขียนทั้งหมด และครั้งต่อไปให้ เขียนเป็น (ชื่อผู้เขียนคนที่ 1 และคณะ, ปีพิมพ์) หรือ (last name of 1st author et al, publish year)

เช่น (พีรสิทธิ์ คำนวณศิลป์ และคณะ, 2547)

(Kamnuansilpa et al., 2004)

2. การอ้างอิงท้ายบทความ ให้ใช้รูปแบบ APA (6th Edition)

2.1 หนังสือ

เช่น ศิวัช ศรีโภคางกุล. (2555). *เผชิญภัยความรุนแรงด้วยปรองดอง? บทเรียนจากต่างแดน.* กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

Lamoureux, M. (2013). I*nternal controls handbook: The power sector and NERC compliance*. North Charleston: Create Space Independent Publishing Platform.

2.2 บทความในวารสาร

เช่น พวงทอง รุ่งสวัสดิทรัพย์. (2541). การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์, ปัญหาและการเมืองของการนิยามความรุนแรงในยุคเขมรแดง. *รัฐศาสตร์สาร, 20*(3), 315-350.

Dhillon, J.K. (2001). Challenges and strategies for improving the quality of information in a university setting: A case study. *Total Quality Management, 12*(2), 167-177.

2.3 บทความจากหนังสือพิมพ์

เช่น ไตรรัตน์ สุนทรประภัสสร. (2540, 8 พฤศจิกายน). อนาคตจีน-อเมริกา. เดลินิวส์, น. 6.

Kamnuansilpa, P. (2015, June 20). *Lottery reform is running out of chances*. Bangkok Post, p. 9.

2.4 แหล่งข้อมูลจากเว็บไซต์

เช่น สุรชัย เลี้ยงบุญเลิศชัย. (2554). *จัดระเบียบสำนักงานทนายความ*. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2554, จาก https://www.lawyerscouncil.or.th/2011/index.php?name=knowledge.

CNN Wire Staff. (2011). *How U.S. forces killed Osama bin Laden*. Retrieved May 3, 2011, from https://www.cnn.com/2011/WORLD/asiapcf/ 05/02/bin.laden.raid/ index.html.

2.5 วิทยานิพนธ์ หรือ รายงานการค้นคว้าอิสระ

เช่น ขัตติยา หรั่งประเสริฐ . (2556). การจัดการความขัดแย้งทางการเมืองไทยของรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (พ.ศ. 2552-2553). วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการความขัดแย้ง, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Matthews, W. (2005). Civil-Military Relations in Thailand: Military Autonomy or Civilian Control? Thesis for Master degree of Arts in National Security Affairs, Naval Postgraduate School, California.

2.6 รายงานการวิจัย

เช่น พินิจ ทิพย์มณี. (2553). *การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการตายของประเทศไทย* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

Jirapanthong, W. (2010). Development of selection model to support highereducation (undergraduate programs) using data mining technique (Research Report). Bangkok: Dhurakij Pundit University.

2.7 กฎหมาย ราชกิจจานุเบกษา

เช่น ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์การพิจารณาวารสารทางวิชาการ สำหรับการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ พ.ศ. 2556. (2556, 1 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 130 ตอนพิเศษ 127 ง. หน้า 14.

The 1997 Constitution of the Kingdom of Thailand. (1997, 11 June). *Royal Gazette*. Issue 114 Section 55. P 73.

3. ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิงและการแปลรายการอ้างอิงที่เป็นของคนไทย

- หน้าเอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม-

ส่วนที่ 1 เอกสารอ้างอิงที่ผู้แต่งเป็นคนไทยและเป็นคนต่างชาติ กรณีผู้เขียนเป็นคนต่างประเทศให้อ้างอิงในส่วนแรกต่อจากผู้เขียนที่เป็นคนไทย โดยไม่ต้องเขียนหรือนำไปไว้ในส่วนของ Translated Thai References เช่น

เอกสารอ้างอิง

นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2552). *หลักกฎหมายปกครองเกี่ยวกับบริการสาธารณะ*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.

พฤกษา เครือแสง. (2558). คุณภาพการศึกษาไทยกับมาตรฐานการบริการสาธารณะของรัฐ. *วารสารนักบริหาร, 35*(2), 46-60.

พวงทอง รุ่งสวัสดิทรัพย์. (2541). การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์, ปัญหาและการเมืองของการนิยามความรุนแรงในยุคเขมรแดง. *รัฐศาสตร์สาร, 20*(3), 315-350.

ยศ สันตสมบัติ. (2541). *สิทธิชุมชน: การกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากร*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. (2540, 11 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 14 ตอน 55. หน้า 73.

ศิวัช ศรีโภคางกุล. (2555). เผชิญภัยความรุนแรงด้วยปรองดอง? บทเรียนจากต่างแดน. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

ศูนย์วิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรมยางไทย. สถิติยางโลก. สืบค้นเมื่อ 6 มกราคม 2557, จาก https://www.rubbercenter.org/index.php/worldrubberindustry/statistic-world.

สาวิกา บูรพาสกล. (2554, 14 พฤษภาคม). วิหารทองคำ กับตำนานน้ำศักดิ์สิทธิ์ศาสนสถานสำคัญของของชาวซิกซ์. *มติชน*, น. 17.

Dhillon, J.K. (2001). Challenges and strategies for improving the quality of information in a university setting: A case study. *Total Quality Management, 12*(2), 167-177.

Lamoureux, M. (2013). Internal controls handbook: The power sector and NERC compliance. North Charleston: Create Space Independent Publishing Platform.

ส่วนที่ 2 เอกสารอ้างอิงที่ผู้แต่งคนไทยโดยแปลเป็นภาษาอังกฤษ

(1) จะต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษทุกตัวอักษร และให้ใส่คำว่า (In Thai) ไว้ท้ายทุกแหล่งอ้างอิงเสมอ

(2) การเขียนชื่อผู้แต่งเป็นภาษาอังกฤษ จะขึ้นต้นด้วยนามสกุลของผู้แต่งเสมอ ส่วนชื่อของผู้เขียนให้ใช้อักษรตัวแรกเท่านั้น เช่น Siwach Sripokangkul จะต้องเขียนเป็น Sripokangkul, S.

(3) การเรียงตามพจนานุกรมจะเรียงตามนามสกุลผู้แต่ง

Translated Thai References

Boramanun, N. (2009). Principle of Administrative Law on Public Service. (4th ed.). Bangkok: Winyuchon Printing House. (In Thai)

Buarapasakol, S. (2011, 14 May). The Golden Temple and the sacred water legend: the most holy place for the Sikhs. *Matichon*, p. 17. (In Thai)

Krueasaeng, P. (2015). Quality of the Thai Education and Directive Principle of Fundamental State Policy. *Executive Journal, 35*(2), 46-60. (In Thai)

Research and Development Center for Thai Rubber Industry. (2013). World Rubber Statistics. Retrieved January 6, 2014, from https://www.rubbercenter.org/index.php/worldrubberindustry/statistic-world. (In Thai)

Rungswasdisab, P. (1998). Genocide, Problem and Politics of definition in violence in Khmer Rouge era. *Journal of Political Science, 20*(3), 315-350. (In Thai)

Santasombat, Y. (1998). *Community Rights: Natural Resources Decentralization*. Bangkok: Local Development Institute. (In Thai)

Sripokangkul, S. (2012). *Confronting the Violence Effect with Reconciliation? Lessons Learned from Foreign Lands*. Bangkok: Kobfai Publishing Project. (In Thai)

The 1997 Constitution of the Kingdom of Thailand. (1997, 11 June*) Royal Gazette*. Issue 114 Section 55. P 73. (In Thai)

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น 123 ถ.มิตรภาพ อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40002
โทรศัพท์ 0-4320-2100 โทรสาร 0-4320-2100 ภายใน 44770
E-mail: kkuprinting@hotmail.com Website: http://home.kku.ac.th/printingkku/

LAJ

Local Administration Journal

www.colakkujournals.com

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เปิดรับสมัครนักศึกษาใหม่

ทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก
ติดตามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่

เว็บไซต์	www.cola.kku.ac.th
อีเมล์	cola@kku.ac.th
โทรศัพท์	0-4320-3124, 089-7118964
โทรสาร	0-4320-3875
เฟซบุ๊ก	www.facebook.com/prcolakku

สามารถดาวน์โหลด
ข้อมูลวารสารเพิ่มเติมได้ที่

www.colakkujournals.com

หลักสูตร
ของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น

ระดับปริญญาตรี

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต
- สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น
- สาขาวิชาการจัดการการคลัง

หลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต
- สาขาการจัดการงานช่างและผังเมือง

ระดับปริญญาโท

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
- กลุ่มวิชาการบริหารท้องถิ่นยุคใหม่
- กลุ่มวิชาการบริหารงานตำรวจและชุมชน
- กลุ่มวิชาการบริหารความมั่นคงแห่งชาติยุคใหม่
- กลุ่มวิชาการบริหารร่วมรัฐ-เอกชน
- กลุ่มวิชาการบริหารจัดการความขัดแย้ง

ระดับปริญญาเอก

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร-ดุษฎีบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ)
- สาขาวิชาการบริหารกิจการสาธารณะ

We are C O L A
พลังแห่งการเปลี่ยนแปลงโลกอยู่ที่นี่

บทความวิจัย

ซารีกัตมาตี กองทุนสวัสดิการชุมชนบ้านละหาร: นวัตกรรมทางสังคมชายแดนใต้

จิรัชยา เจียวก๊ก, สวัสดิ์ ไหลภาภรณ์, อับดุลคอลิก อัรรอฮีมีย์ และจุฑารัตน์ แสงทอง

การศึกษาความหลากหลายทางภูมิปัญญาท้องถิ่น กับการอนุรักษ์และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ป่าต้นน้ำงมึน เขตอุทยานแห่งชาติภูหินร่องกล้า อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก

โชติ บดีรัฐ สุพัตรา เจริญภักดี, บดีรัฐ ยุวดี พ่วงรอด และรสสุคนธ์ ประดิษฐ์

การจัดการทางด้านการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลอ่าวนาง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

สมศักดิ์ พรหมแก้ว และ ศุภวัฒนากร วงค์ธนวสุ

การจัดการความรู้เพื่อการลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ของชุมชนต้นแบบบ้านสันกว๊าน จังหวัดพะเยา

ลออ มหาวรรณศรี และ ชณิตา ประดิษฐ์สถาพร

แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของชุมชนพื้นที่เสี่ยงอุทกภัยตำบลหนองกินเพล อำเภอวารินชำราบจังหวัดอุบลราชธานี

เอกราช บุญเริง

แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวโพดเลี้ยงสัตว์แปลงใหญ่พื้นที่กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์

เศรษฐวัฒน์ โชควรกุล วิกานดา ชัยรัตน์ และ สุภัทริภา ขันทจร

ส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการความรู้ของชาวประมงริมแม่น้ำมูล เขตอำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

อัยรดา พรเจริญ, พิศมัย บุญประดับ, พนิดา กัลยาพันธ์ และ วิลาสินี ทานนท์

อิทธิพลของการกระจายอำนาจต่อขีดระดับการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

ปรางกวี บุญช่วย

บทความวิชาการ

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่นของประเทศจีน: กรณีศึกษามณฑลยูนนาน

นรชาติ วัง

การตั้งฐานทัพของสหรัฐฯในอัฟกานิสถานหลังเหตุการณ์ 9/11 กับความพยายามในการป้อมปรามภัยคุกคามจากอาวุธนิวเคลียร์ของปากีสถาน

อับดุลเลาะ ยูโซะ, กรองวิภา สมณาศักดิ์ และ ณภัทร รัตนมา

บทปริทัศน์หนังสือ

มาคิอาเวลลี การเมืองไทยของเจ้าผู้ปกครอง

จาฏุพัจน์ สังข์ศิริ และ สุริยะ หาญพิชัย

(TCI กลุ่มที่ 1)

วารสารการบริหารท้องถิ่น
Local Administration Journal
วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
College of Local Administration Khon Kaen University
https://www.tci-thaijo.org/index.php/colakkujournals/